

ЛЕМКІВСЬКИЙ КАЛЕНДАР

Перелік сіл, з яких були депортовані лемки на Пугачщину в 1944-1947рр.

Чорна	Мотачка Нижня	Галбів	Волошино	Вафка
Світлиця	Мотачка Нижня	Тухана	Вони Цілихоська	Лемково
Старий	Фелюш	Зубрик	Верхня Велика	Брукарі
Бресова	Ясір'я	Сентхаво Велика	Біла Вода	Фальоринка
Ізби	Доманиця	На цяка Велика	Рішань	Берішань

2012

ВСЕУКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО
„ЛЕМКІВЩИНА”

ФУНДАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕМКІВЩИНИ
У ЛЬВОВІ

Бібліотека Лемківщини. Ч. 55

Лемківський календар на 2012 рік

Львів
СПОЛОМ
2011

УДК 082 (477) (059)

ББК 92.5

Л 44

Це видання є своєрідним екскурсом в історію Лемківщини, документальним свідченням незнищенності народних звичаїв, культури, традицій, пам'ять народу про минувшину і велика незламна віра у майбуття.

Упорядник — Люба СМЕРЕКАНИЧ

Редактор — Ольга КРОВИЦЬКА

Рецензенти — Андрій ТАВПАШ

Консультант — Іван КРАСОВСЬКИЙ

На першій сторінці обкладинки:

Пам'ятний знак у селі Переможне Лутугинського району Луганської області.

На четвертій сторінці обкладинки:

Скульптурна композиція з двох постатей архімандрита Григорія та писаря Михайла Василевича з Сянока встановлена перед культурно-археологічним центром у Пересопниці. Автори композиції Володимир Стасюк, Андрій та Володимир Сухорські.

ISBN 978-966-665-645-5

© Смереканич Л. М., упоряд., 2011

© Фундація дослідження

Лемківщини у Львові, 2011

© В-во "СПОЛОМ", 2011

ВСТУПНЕ СЛОВО

Різдвяні свята у співі колядок, у трепетних спогадах прийшли у наші домівки. Несучи надію, кращі сподівання, дарують піднесений настрій. Там, у старому році, перегорнута іще одна сторінка історії, пишеться нова...

Як добре, що ми є, що не загубився наш слід у лабіринтах радянської ідеології, що живуть і множаться лемківські традиції у новому світовому просторі. Напевно, це тому, що наші предки, гнані з рідної землі, зуміли вижити і найголовніше, позбулися образи у своїх душах і змогли простити, але не забули. Пам'ять, долаючи час, не залишає вибору — ми мусимо бути сильними і єдиними!

У цьогорічному «Лемківському календарі» зібрані спогади про трагічні події, які довелося пережити у 1945-47рр. Боляче, важко писалося... Але не для того, щоб хтось співчував нам, не для статистики, а для того, щоб нас зрозуміли і врешті-решт визнали депортацію злочином проти українського народу.

Наша історія має не лише сумні сторінки, вона цікава, різнобарвна і багата, наче відчиняє двері у світ, протилежний печалі. Лемки творять, будують, співають і жартують, бо така у нас вдача!

Дай Боже, щоб у Новому році ми змогли відчинити ще не одні двері; спільними зусиллями, спільною працею творімо нашу майбутню історію!

Від імені редколегії календаря
Люба СМЕРЕКАНИЧ

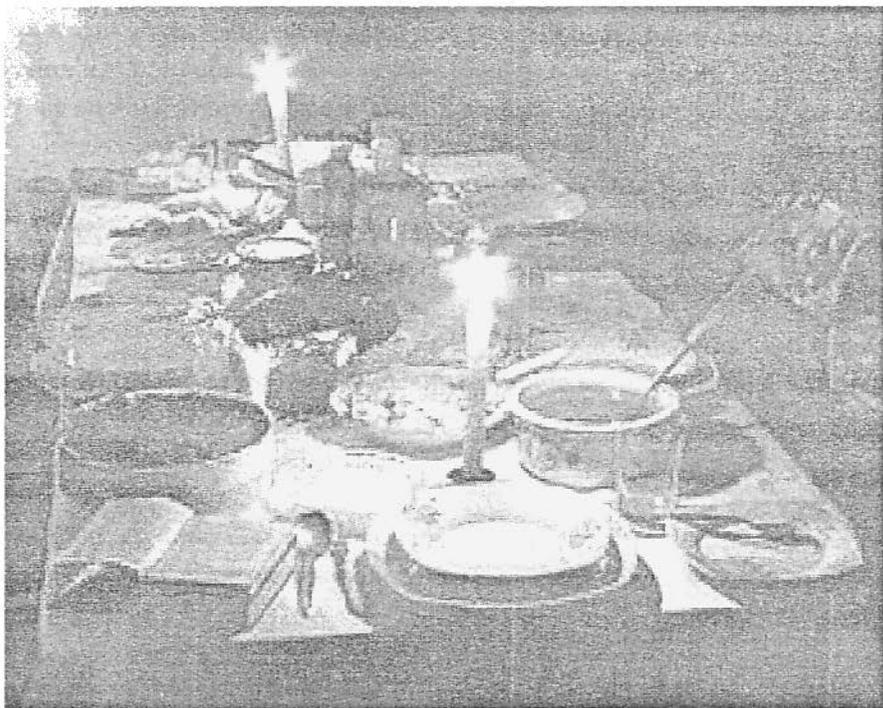
Христос Рождається!

Дорога Лемківська Родино,
широ вітаємо Вас з Різдвом Христовим.
Зичимо міцного здоров'я, радості, щастя і достатку.

Хай будуть багатими Ваші столи,
душі щедрими і відкритими для добра.

Господньої ласки і миру.

*Правління ФДЛ,
редколегія «Лемківського календаря»
та «Лемчатка».*

Лемківські страви. Святвечір. Світлина з сайту NEWS.IFUA

ЦЕРКОВНИЙ КАЛЕНДАР 2012

ПОСТИ:

Великий піст: **27 лютого** – **14 квітня**.

Петрівка: **11 червня** – **11 липня**.

Спасівка: **14 серпня** – **27 серпня**.

Пилипівка: **28 листопада** – **6 січня**.

СТРОГИЙ ПІСТ:

6 січня – Навечір'я Різдва Христового.

18 січня – Навечір'я Богоявлення.

27 лютого – Початок великого посту.

13 квітня – Велика П'ятниця.

11 вересня – Усікновення голови св.
Івана Хрестителя.

27 вересня – Воздвиження Чесного
Хреста.

ЗАГАЛЬНИЦІ:

Звільнення від посту
в середу і п'ятницю:

1. Від Різдва Христового до Богоявлення.
2. Від неділі про митаря і фарисея до неділі про блудного сина.
3. У світлий тиждень Пасхи.
4. Від Зіслання Святого Духа до неділі всіх святих.

ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ПОСТУ:

1 січня – Новий рік.

24 серпня – День Незалежності
України.

ПАСХАЛІЯ НА 2011–2019 РОКИ:

дати вказано за новим стилем

Роки	Початок Великого посту	Пасха	Вознесіння Господнє	День Святої Троїці	Початок Петрового посту
2011	1 березня	24 квітня	2 червня	12 червня	20 червня
2012	27 лютого	15 квітня	24 травня	3 червня	11 червня
2013	18 березня	5 травня	13 червня	23 червня	1 липня
2014	3 березня	20 квітня	29 травня	8 червня	16 червня
2015	23 лютого	12 квітня	21 травня	31 травня	8 червня
2016	13 березня	1 травня	9 червня	19 червня	27 червня
2017	27 лютого	16 квітня	25 травня	4 червня	12 червня
2018	19 лютого	8 квітня	17 травня	27 травня	4 червня
2019	11 березня	28 квітня	5 червня	16 червня	24 червня

СІЧЕНЬ

1	19	Н	Перед Різдвом. Боніфатія мч.
2	20	П	<i>передпр. Різдва</i> Хр. Ігнатія Богоносця свщмч.
3	21	В	Юліянії мчц., Уляни
4	22	С	Анастасії вакмчц.
5	23	Ч	10-ти мчч. у Криті
6	24	П	<i>надвечір'я Різдва (піст)</i> . Євгенії прпмчц.
7	25	С	РІЗДВО ХРИСТОВЕ
8	26	Н	Собор Пресв. Богородиці.
9	27	П	Св. Первомч. Стефана
10	28	В	20 тис. мучч. убитих в Нікомидії
11	29	С	14000 дітей убитих у Вифлеємі, Маркела прп.
12	30	Ч	Анісії мчц., Зотика прп.
13	31	П	<i>віддання Різдва</i> . Меланії прп.
14	1	С	† Обрізання Г.Н. І.Х., Василя Великого. Новий рік
15	2	Н	перед Богоявл., Сильвестра, Папи святит.
16	3	П	Малахії проп., Гордія мч.
17	4	В	Собор 70 апостолів, Теоктиста прп.
18	5	С	<i>навечір'я Богоявлення (строгий піст)</i> . Теонемпта й Теони, мчч.
19	6	Ч	БОГОЯВЛЕННЯ ГОСПОДНЄ
20	7	П	† Собор св. Івана Хрестителя
21	8	С	Еміліяна ісп.
22	9	Н	По Богоявленню. Полієвкта мч.
23	10	П	<i>По Богоявленню</i> . Пратулинських мчч., Григорія еп.
24	11	В	† Теодосія Велик. прп.
25	12	С	Татіяни мчц.
26	13	Ч	Єрмила і Стратоніка мчч.
27	14	П	<i>віддання Богоявлення</i> , Отців, убитих у Синаї і Раїті
28	15	С	Павла Тебського, Івана Кущника
29	16	Н	Поклін Оковам св. ап. Петра
30	17	П	† Антонія Великого прп.
31	18	В	Атанасія і Кирила свв.

ЛЮТИЙ

1	19	С	Макарія Єгип., прп. Єфросинії, св.
2	20	Ч	† Євтимія Великого прп.
3	21	П	Максима ісп. прп., Євгенія і Неофіта, мчч.
4	22	С	Тимотея ап., Анастасія мч.
5	23	Н	Климента свщмч., Агатангела мч.
6	24	П	Ксенії Римлянки, прп. Оксани, Закхєя
7	25	В	† Григорія Богослова
8	26	С	Ксенофонта, Марії, Аркадія, мчч.,
9	27	Ч	† Перен. Моцїв св. Івана Золотоустого
10	28	П	Єфрема Сирійця прп.
11	29	С	Перен. моцїв св. Ігнатія Богоносця
12	30	Н	† Трьох святителїв: Василя, Григорія, Івана. Блудного сина.
13	31	П	Митаря і фарисєя. Кира й Івана, лікарїв, мчч.
14	1	В	Трифона мч. (передпр. Стрітення).
15	2	С	СТРІТЕННЯ ГОСПОДНЕ
16	3	Ч	Симєона Богоприємця, Анни прор.
17	4	П	Ісидора Пелусіотського, прп.
18	5	С	Агафії мчц.
19	6	Н	М'ясопусна. Вукола прп., Сїлвана свщмч. (від. Стрітення).
20	7	П	Партенія, єп. Лампсакійського, свят., Луки
21	8	В	Теодора Стратилата влмчч., Захарії прор. (віддан. Стрітення).
22	9	С	Никифора мч.
23	10	Ч	Харалампія мч.
24	11	П	Власія, єп. Севастійського свщмч.
25	12	С	Мелетія, арх. Антіох., св.
26	13	Н	Сиропусна. Мартиніяна прп., Зої
27	14	П	<i>Поч. вел. посту. (Строгий піст)</i> † Кирила, рівноап.
28	15	В	Онисима, ап., Пафнутія, прп.
29	16	С	Памфила і Порфирія й ін. мчч.

БЕРЕЗЕНЬ

1	17	Ч	Теодора Тирона вмчч.
2	18	П	Льва св., папи Римського.
3	19	С	Архипа ап., Максима
4	20	Н	1 посту. Льва прп., єп. Катанського.
5	21	П	Тимотея і Євстахія, прпп.
6	22	В	Знайдения мощів мчч. у Євгенії
7	23	С	Полікарпа, єп. Смирни, свщмч.
8	24	Ч	†1-е і 2-е знайд. голови Івана Хрестителя
9	25	П	Тарасія, свят. архиеп. Царгородськ.
10	26	С	<i>Заупокійна.</i> Порфирія св.
11	27	Н	2 посту. Прокопія, ісп.
12	28	П	Василія Посника, ісп.
13	29	В	Касіяна, прп.
14	1	С	Євдокії прпмчц., Антоніни, мчц.
15	2	Ч	Теодота свщмч., Богдана
16	3	П	Євтропія, Клеоніка і Василіска, мчч.
17	4	С	<i>Заупокійна.</i> Герасима прп.
18	5	Н	3 посту. Хрестопоклонна. Конона мч.
19	6	П	42 мчч. Аморійських
20	7	В	Василія, Єфрема, Євгенія і Капітона, свщмчч.
21	8	С	Теофілакта, єп. Нікомидії
22	8	Ч	†40 мчч. Севастійських
23	10	П	Кондрата мч. і тих, що з ним
24	11	С	<i>Заупокійна.</i> Софронія, патр. Єрусалим., Галини
25	12	Н	4 посту. Теофана, ісп., Григорія св.
26	13	П	Перен. Мощів св. Никифора
27	14	В	Венедикта, прп., Ростислава, кн.
28	15	С	Агапія та ін. мучч. <i>Поклони</i>
29	16	Ч	Савина, Олександра, мчч.
30	17	П	Олексія чол. Божого, прп.
31	18	С	<i>Акафістова.</i> Кирила, аєп. Єрусалимського

Христос Воскрес!

З нагоди Великого християнського свята
зичимо дорогим крсянам
радості, щастя, любові та злагоди.

Правління ФДЛ,

Редакція «Лемківського календаря» та «Лемчатка».

*«Писанки з Тернополя». Фестиваль Писанки у Львові.
Світлина з архіву Анни Курпан.*

КВІТЕНЬ

1	19	Н	5 посту. Хризанта і Дарії мчч.
2	20	П	Преподобних отців з обителі св. Сави.
3	21	В	Якова іспов., Єп. Катанського.
4	22	С	Василія свмуч. (поклони)
5	23	Ч	Никона прпмч., Лідії
6	24	П	Захарії прп. (<i>передпразник Благовіщення</i>)
7	25	С	Лазарева. БЛАГОВІЩЕННЯ ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ
8	26	Н	Квітна. ВХІД ГОСПОДНІЙ У ЄРУСАЛИМ
9	27	П	Матрони Солунської
10	28	В	Іларіона, Стефана прп.
11	29	С	Марка, прп., Кирила й ін. мчч.
12	30	Ч	<i>Великий четвр.</i> (страсті). Івана Лівничника прп.
13	31	П	<i>Велика п'ятниця</i> , (плащаниця), (стр. піст). Іпатія Чудотворця, свят.
14	1	С	<i>Велика субота</i> . Марії Єгипетської, прп.
15	2	Н	ВОСКРЕСІННЯ ХРИСТОВЕ. ПАСХА.
16	3	П	Світлий понеділок. Микити, прп.
17	4	В	Світлий вівторок. Йосифа і Юрія прп.
18	5	С	Теодула, Агатопода, мчч.
19	6	Ч	† Методія рівноап.
20	7	П	Юрія свт., Серапіона прп.
21	8	С	Іродіона, Агава, Руфа та ін.
22	9	Н	Томина. Євпсихія мч.
23	10	П	Терентія, Помпія.
24	11	В	Антипи свщмч., Пергами Азійської.
25	12	С	Василія, ісп.
26	13	Ч	Артемона, свщмч. й ін.
27	14	П	Мартина ісп., Папи Римського
28	15	С	Аристарха, Пуда і Трофима, преп..
29	16	Н	Мироносиць. Агапії та Ірини, мчч.
30	17	П	Симеона прп., Акакія прп.

ТРАВЕНЬ

1	18	В	Івана прп., учня Григорія Декаполіта
2	19	С	Івана Старопечер., прп.
3	20	Ч	Теодора Трихіни прп.
4	21	П	Януарія та ін. мчч.
5	22	С	Теодора Сікіота і Віталія, прп.
6	23	Н	Розслабленого. † Юрія Переможця
7	24	П	Сави Стратилата, мч.
8	25	В	† Марка, ап. і єванг.
9	26	С	Переполовинення. Василія свщмч.
10	27	Ч	Симеона, ап., Стефана Волин.
11	28	П	Ясона і Сосінатра, апп., Кирила єп. Турівського
12	29	С	Св. 9 мчч. у Кизиці, Мемнона прп.
13	30	Н	Самарянки. † Якова апост.
14	1	П	Єремеї прор., Тамари
15	2	В	Атанасія Великого, свят.
16	3	С	† Теодосія Печерського (віддан. Переполовинення).
17	4	Ч	Св. мчч. Пелагії
18	5	П	Ірини мчч., Ярини, Никифора, прп.
19	6	С	Йова Многострадального прав.
20	7	Н	Сліпородженного. Поява Чесного Хреста в Єрусалимі
21	8	П	† Івана Богослова, Арсенія Вел., прп.
22	9	В	† Перенесення мощів св. Миколая
23	10	С	Симеона Зилота, апост. (віддання Воскресіння).
24	11	Ч	ВОЗНЕСІННЯ ГОСПОДНЄ. † Кирила і Методія
25	12	П	Єніфанія і Германа святт.
26	13	С	Гликерії мчч.
27	14	Н	Свв. Отців. Ісидора мч.
28	15	П	Пахомія Великого прп.
29	16	В	Теодора Освященного прп.
30	17	С	Адроника апост.
31	18	Ч	Теодота (Богдана), Юлії мчч.

ЧЕРВЕНЬ

1	19	П Патрикія, свмч. (віддання Вознесіння)
2	20	С <i>Заупокійна</i> . Талалея, муч.
3	21	Н ЗІСЛАННЯ СВЯТОГО ДУХА. П'ятидесятниця.
4	22	П Святого Духа. Пресвятої Тройці.
5	23	В Михаїла, Євфросинії, прп.
6	24	С Симеона Дивногорця, Микити Стовпника прп.
7	25	Ч † 3-є знайдення голови св.Івана Хрестителя
8	26	П Карпа, ап.
9	27	С Терапонта, еп. Сардійського, свщмч.
10	28	Н Всіх святих.
11	29	П Початок Петрового посту. Теодосії, прмчц.
12	30	В Ісаакія прп., ігумена обителі Далматської.
13	31	С Єрмея, мч.
14	1	Ч † Пресвятої Євхаристії (на нед.) Юстина мч.,
Агапита Печ.
15	2	П Никифора, ісп.
16	3	С Лукиліяна, мч.
17	4	Н Митрофана, свят.
18	5	П Доротея свщмч., Ігоря
19	6	В Висаріона й Іларіона, прпп.
20	7	С Теодота еп.
21	8	Ч Перенес. мощ. св.Теодора Страт.
(віддан. Пресв. Євхаристії).
22	9	П † Христа Чоловіколюбця (на нед.) Кирила, Марти
23	10	С Сострадання Пресв.Богородиці. Тимотея, свщмч.
24	11	Н М.Б.М.П. † Вартоломея і Варнави
25	12	П Онуфрія В., прп., Петра Агонського, прп.
26	13	В Акилини, мчц., Трифілія свят.
27	14	С Єлисея прор., Миколая (Чернецького).
28	15	Ч Амоса прор., Єроніма прп.
29	16	П Тихона, св.
30	17	С Мануїла та інш. мчч., Інатія, прп.

ЛИПЕНЬ

1	18	Н	Всіх святих українського народу.
2	19	П	† Юди ап., брата Господнього
3	20	В	Методія свщмч., еп. Патарського
4	21	С	Юліяна, мч.
5	22	Ч	Євсевія свщмч.
6	23	П	Агрипини мчц., Горпини
7	24	С	† Різдво св. Йована Хрестителя
8	25	Н	Февронії мчц.
9	26	П	Давида Солунського, прп.
10	27	В	Сампсона, прп.
11	28	С	Перенесення мощ. Кира і Івана свв. безсрібників.
12	29	Ч	Св. верховних апп. Петра й Павла
13	30	П	† Собор 12 апостолів
14	1	С	Косми і Дам'яна, безсрібників
15	2	Н	† Положення чесної ризи Пресв. Богородиці
16	3	П	Якинта і Анатолія, мчч.
17	4	В	Андрія архієп. Крит., Марти прп.
18	5	С	† Атанасія Атонського прп.
19	6	Ч	Сисоя Великого прп.
20	7	П	Томи й Акакія, прп.
21	8	С	Прокопія вакмч.
22	9	Н	Панкратія свщмч.
23	10	П	† Антонія Печерського, прп.
24	11	В	† Ольги, кн. Київської, Євфимії, мчц.
25	12	С	Прокла й Іларія мчч., Михаїла Малєїна, прп.
26	13	Ч	Соб. Арх. Гавриїла
27	14	П	Акили і Прискили, апп., Онисима, прп.
28	15	С	† Св. кн. Володимира Великого
29	16	Н	Свв. Отців 6-ти Вселенських Соборів.
30	17	П	Марини, вакмчц.
31	18	В	Якинта й Еміліяна, мчч.

СЕРПЕНЬ

1	19	С Макрини прп., Дія прп.
2	20	Ч † Св. Іллі Пророка
3	21	П Симеона і Йоана, прпп., Езекиїла, прор.
4	22	С Марії Магдалини, мироносиці, Фоки, свщмч.
5	23	Н Трофима, Теофіла, мчч.
6	24	П † Бориса і Гліба, Христини, мчч.
7	25	В † Успіння св. Анни, матері Пресв. Богородиці
8	26	С Єрмолая свщмч., Параскеви прпмчц, Мирослави
9	27	Ч † Пантелеймона, лік., Климента, мч.
10	28	П Прохора, ап., Інокентія
11	29	С Каленика, Серафими, св. Філомени
12	30	Н Сили і Силуана, Андроніка, апп.
13	31	П (передсв. Походу ч.Хреста). Євдокима, прав.
14	1	В Поч. Усп.посту. Похід Ч. Хреста. Макавеїв
15	2	С Перен. Мошей первомч. Стефана
16	3	Ч Ісаакія, Далмата, Фавста, мчч.
17	4	П 7 отроків в Ефезі, Євдокії, прп.
18	5	С передсв. Преображення, Євсигнія мч.
19	6	Н ПРЕОБРАЖЕННЯ ГОСПОДНЕ
20	7	П Дометія, Пульхерії
21	8	В 10-а нед., Еміліяна, ісп., Леоніда, мч.
22	9	С † Матія, ап.
23	10	Ч Лаврентія, мч.
24	11	П Євпла, мч., Сусанни мчц.
25	12	С Фотія й Аникити, мчч.
26	13	Н (віддання Преображення), Максима ісп.
27	14	П (передпр. Успіння), † Перен. Мош. Теодосія Печ.
28	15	В УСПІННЯ ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ
29	16	С Перенесення Нерукотв. образу Ісуса Христа
30	17	Ч Мирона, мч., Аліпія Печер.
31	18	П Флора і Лавра, мчч.

ВЕРЕСЕНЬ

- 1 19 С Андрія Стратилата, мч.
- 2 20 Н Самуїла, прор.
- 3 21 П Тадея, ап., Васси мчц.
- 4 22 В Агатоніка, мч.
- 5 23 С (віддання Успіння), Іринея, Лупа мч.
- 6 24 Ч Євтихія, свщмч.
- 7 25 П Повернення мощ. ап. Вартоломея, Тита, ап.
- 8 26 С Андріяна і Наталії, мчч.
- 9 27 Н Пімена, прп., Кукші, мч.
- 10 28 П Мойсея Мурина, прп.
- 11 29 В † Усіков. голови св. Івана Хрестителя (піст)
- 12 30 С Олександра, святит., Івана і Павла, прпп.
- 13 31 Ч † Полож. Пояса Богородиці
- 14 1 П † Поч. Церк. Року (73 індікт), Симсона стовп.
- 15 2 С Маманта, мч., Івана Посника
- 16 3 Н Антима, мч., Теоктиста, прп.
- 17 4 П Вавили свщмч., Мойсея Боговидця
- 18 5 В Захарії і Єлсавети
- 19 6 С Чудо св. Михаїла, Євдоксія
- 20 7 Ч (передсв. Різдва Богородиці). Созонта мч.
- 21 8 П РІЗДВО ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ
- 22 9 С (перед Воздвиж.), Йоакима й Анни, прав., Северіяна, мч.
- 23 10 Н (перед Воздвиж.), Минодори та інш. мчч., св. о. Піо
- 24 11 П Теодори Олександр., прп.
- 25 12 В віддання Різдва Богородиці, Автонома, свщмч.
- 26 13 С передсв. Воздвиження, Корнилія, сотника
- 27 14 Ч ВОЗДВИЖЕННЯ ЧЕСНОГО ХРЕСТА
(строгий піст)
- 28 15 П Микити, влкмч., Максима, мч.
- 29 16 С (по Воздвиж.), Євфимії, влкмчц., Віктора і Людмили
- 30 17 Н (по Воздвиж.), Софії, Віри, Надії, Любові, мчцц.

ЖОВТЕНЬ

- 1 18 П Євменія, прп.
 2 19 В Трофима і Савватія, Доримедонта, мчч.
 3 20 С Михаїла і Теодора Чернігів., мчч., Євстатія вакмч.
 4 21 Ч Кіндрата, ап. (віддання Воздвижен.)
 5 22 П Фоки, свщмч. Йонни, прор.
 6 23 С Зачаття Івана Хрестителя
 7 24 Н Теклі, первомчч.
 8 25 П Євфросинії, прп.
 9 26 В † Івана Богослова
 10 27 С Калістрата, мч., Ніла, прп.
 11 28 Ч † Харитона прп., В'ячеслава св.
 12 29 П Киріяка Самітника, прп.
 13 30 С Григорія Вірм., свщмч.
 14 1 **Н † ПОКРОВ ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ**
 15 2 П Кипріяна і Юстини, мчч.
 16 3 В Діонісія Ареопагіта, свщмч.
 17 4 С Єротей, свщмч., Франциска Асизького, прп.
 18 5 Ч Харитини, мчч.
 19 6 П † Томи Близнюка, ап.
 20 7 С Сергія і Вакха мчч.
 21 8 **Н Св. Отців 1-го Вселенського Собору.**
 22 9 П † Якова Алфеєвого, ап.
 23 10 В Євлампія і Євлампії, мчч.
 24 11 С Филипа, ап., Теофана, прп.
 25 12 Ч Косми, прп., Мартина св.
 26 13 П Карпа та ін. мчч.
 27 14 С Назарія, мч., Параскевії Терновської, прп.
 28 15 **Н Царя Христа, Євтимія Нов. прп. Лукіяна прпмч.**
 29 16 П Лонгіна, сотника
 30 17 В Осії проп., Андрея Крит., мчч.
 31 18 С † Св. Ап. і єв. Луки

ЛИСТОПАД

1	19	Ч Теодора (Ромжі) бл. свщнмч., еп., Йоїла прор.
2	20	П Артемія, влкмч.
3	21	С Іларіона Великого, прп.
4	22	Н Аверкія чудотвор., свят.
5	23	П Якова, брата Господнього
6	24	В Арети, мц.
7	25	С Маркіяна і Мартирія, мчч.
8	26	Ч † Дмитрія Мироточця, влкмч.
9	27	П Нестора, мч., Капітолїни, Єротїди, мчцц.
10	28	С † Параскевії, мц., Терентія і Неонїли, мчч., Стефана
11	29	Н Анастасії Рим., мц.
12	30	П Зиновія і Зиновїї, мчч.
13	31	В Стахія, Амплія й ін. апп., Епімаха, мч.
14	1	С Косми і Дам'яна безсрібників
15	2	Ч Акиндина, Пигасія, мчч.
16	3	П Акепсима, Йосифа, Аїтала, мчч.
17	4	С Йоанікія, Никандра мчч.
18	5	Н Галактіона й Єпістимїї, мчч.
19	6	П Павла, ісп.
20	7	В 33-х муч. в Мелїтинї, Лазаря, прп.
21	8	С † Собор Архистратига Михаїла
22	9	Ч Онисія і Порфирія, мчч.
23	10	П Ераста, Олімпа, Родїона, апп.
24	11	С Теодора Студита, Віктора, Вікентія, мчч.
25	12	Н † Йосафата, свщмч.
26	13	П † Івана Золотоустого
27	14	В † Филипа, ап.
28	15	С поч. Рїздвяного посту. Гурія, мч.
29	16	Ч † Матея, ап. і єванг.
30	17	П Григорія Неокесар., свят.

ГРУДЕНЬ

- 1 18 С Платона й Романа, мчч.
 2 19 Н Авдія прор., Варлаама
 3 20 П (передсв. Введення), Григорія і Прокла
 4 21 **В ВВЕДЕННЯ У ХРАМ ПРЕСВ. БОГОРОДИЦІ**
 5 22 С Филимона, ап.
 6 23 Ч Амфілохія і Григорія, святт.
 7 24 П Катерини, влкмчц., Меркурія
 8 25 С (віддання Введення), Климента, папи Рим.
 9 26 Н Аліпія Стовп. прп.
 10 27 П Якова Персіянина, Паладія, прп.
 11 28 В Стефана, Іринарха, мчч.
 12 29 С Висаріона, ап., Парамона
 13 30 Ч † Св. ап. Андрія Первозв.
 14 1 П Наума, прор., Філарета прп.
 15 2 С Авакума, прор.
 16 3 Н Софонії, прор., Теодула, прп.
 17 4 П Варвари, влкмчц., Івана Дамаскина, прп.
 18 5 В † Сави освящ., прп.
 19 6 С † Св. о. Миколая Чудотворця
 20 7 Ч Амвросія Медіолан. еп.
 21 8 П (передсв. Нсп. Зачаття), Потапія, прп.
 22 9 **С † НЕПОРОЧНЕ ЗАЧАТТЯ Преч. Діви Марії**
св. Анною.
 23 10 Н Мини й ін. мчч.
 24 11 П Даниїла Стовпника, прп.
 25 12 В Спиридона, прп.
 26 13 С † Ореста, Авксентія, Євгенія, Євстратія, мчч.
 27 14 Ч Филимона, Левкія, Аполлонія й ін. мчч.
 28 15 П Єлевтерія, свмуч., Павла, прп.
 29 16 С Агея, прор.
 30 17 Н Даниїла, прор.
 31 18 П Севастіяна, мч. й ін.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

I. СІЧЕНЬ

3.01.1907	Народилася Миколая Божук — закарпатська поетеса і письменниця. Прожила лише 31 рік.
7.01.1937	Народився у с.Тарнавці Сяніцького повіту Василь Чернецький — історик, журналіст і громадський діяч (+5.04.1990).
13.01.1927	Народився у с.Прусик Сяніцького повіту Юрій Амбіцький — скульптор, різьбяр (+ 18.07.2000 у Львові).
14.01.1882	Народився Іван Огієнко (церковне ім'я — Іларіон) (+1972) — український церковний та громадський діяч, педагог, мовознавець.
15.01.1992	Верховна Рада України затвердила Державний гімн України «Ще не вмерла Україна».
18.02.1842	Народився у Львові Лев Лопатинський (+1922) — український мовознавець, етнограф. Навчався у Львівському університеті та Віденській консерваторії (1891–1892). З 1892 до 1898 — актор Театру товариства «Руська бесіда» у Львові, згодом — його директор. Співавтор газети «Руслан». Працював адвокатом у Самборі та Копичинцях.
21.01.1477	Помер Григорій з Сянока — один з визначних вчених русинського походження.

II. ЛЮТИЙ

7.02.1932	Народилася у с.Туринсько біля Сянока Марія Стахів — народна письменниця.
19.02.1992	Верховна Рада України затвердила тризуб як малий Державний герб України.
20.02.1917	Народився у Перемишлі Андрій Гнатишак — професор медицини, громадський діяч лемків.

20.02.1937	Народився у с.Бережаві на Сяні Омелян Мазурик — відомий маляр.
25.02.1887	Народився Лесь Курбас (Олександр-Зенон Степанович) (+1937) — український режисер, актор, драматург, публіцист, перекладач.

III. БЕРЕЗЕНЬ

3.03.1932	Народився у с.Білянка Горлицького повіту Павло Стефанівський — етнограф, поет і різьбяр, громадський діяч.
21.03.1922	Народився у с.Балутянка Сяніцького повіту Василь Шалайда — відомий лемківський різьбяр (+ 21.06.1978, м.Одеса).
22.03.1842	Народився Микола Лисенко — український композитор, етнограф, піаніст, громадський діяч.

IV. КВІТЕНЬ

8.04.1852	Народився Роман Заклинський (+1931) — український літературознавець, історик і етнограф.
9.04.1922	Народився у с.Межилабірці (Словаччина) Іван Мацинський — український письменник у Словаччині.
28.04.1917	Народився у с.Балутянка Сяніцького повіту Іван Орисик — лемківський різьбяр, суспільний діяч (+1957, м.Бережани).
28.04.1947	На Сяніччині почалася акція «Вісла» (у повіті Новий Санч проходила 27.06 — 16.07, у Новоторзькому повіті почалася 1.07.1947).

V. ТРАВЕНЬ

9.05.1922	Народився у с.Вілька Сяніцького повіту Андрій Орисик — відомий лемківський різьбяр, син найвидатнішого різьбяра Михайла Орисика (+ 16.03.1998).
-----------	---

25.05.1987	Помер у Нью-Йорку Степан Пельц з Вороблика — культурний діяч серед лемків США.
------------	--

VI. ЧЕРВЕНЬ

5.06.1812	Засноване Українське козацьке військо з селян Київської та Кам'янець-Подільської губерній.
6.06.1992	У м.Тернополі відбувся Перший Всеукраїнський з'їзд лемків.
21.06.1932	Початок селянського повстання у Лиському і Сяніцькому повіті на східній Лемківщині.
22.06.1917	Народився у Мансин (США) Василь Мадзелян — відомий лемківський скульптор, маляр і різьбяр. Батьки з с.Більцарева (+ 3.06.2005).

VII. ЛИПЕНЬ

6.07.1937	Помер у Львові Богдан-Ігор Антонич — видатний талановитий український поет і публіцист з Лемківщини (народився 5.10.1909, с.Новиця).
-----------	--

VIII. СЕРПЕНЬ

5.08.1912	Народився у с.Ждиня Горлицького повіту Трохим Шевчик — автор мапи Лемківщини, педагог (+1.07.1979, м.Львів).
10.08.1927	Народився у с.Волосатому Лиського повіту Лука Біганич — скульптор (+ 26.09.1995, м.Львів).
10.08.1947	Народився у с.Пархові (Польща) Петро Трохановський (Петро Муранка) — лемківський поет.
17.08.1872	Ідичину (з Лемківщиною) приєднано до Австрії.
24.08.1992	У Львові відкрито пам'ятник Т.Шевченку. Автори — брати Сухорські, сини різьбяра з Лемківщини Андрія Сухорського.

ІХ. ВЕРЕСЕНЬ

12.09.1992	Єпископ Філімон Курчаба освятив Лемківську церкву у м. Львові на території музею-скансену «Шевченківський Гай».
15.09.1817	Помер Йосиф Ярина — вчений, літературознавець (народився 1789, с. Радоцина).
20.09.1902	Народилася скульпторка лемківського походження Олена Мандич (+ 13.03.1975, м. Кошиці (Словаччина)).
28.09.1977	Помер у м. Торонто (Канада) Юліан Тарнович — історик, маляр і громадський діяч Лемківщини (народився 2.01.1903).

Х. ЖОВТЕНЬ

4.10.1902	Народився у с. Радоцина Горлицького повіту Павло Юрковський — один із засновників львівської хорової капели «Лемковина» (+ 11.12.1982).
6.10.1887	Народився Іван Панькевич — діалектолог, вивчав говори лемків Словаччини (+ 25.02.1968).
22.10.1927	Народився у с. Дошно Сяніцького повіту Іван Красовський — історик, етнограф, публіцист.

ХІ. ЛИСТОПАД

7.11.1997	Помер у Львові Петро Смереканич — лемківський письменник і редактор (у 1934 р. головний редактор газети «Наш Лемко»), педагог, журналіст, суспільний діяч.
9.11.1972	Народився Богдан Лепкий (+ 1941) — український письменник, педагог, перекладач, літературознавець, художник.
24.11.	День пам'яті жертв голодомору.
30.11.1927	Народився у с. Мисцова Короснянського повіту Степан Кітик — хірург і громадський діяч.

XII. ГРУДЕНЬ

3.12.1922	Народився Григорій Сковорода (+ 1794) — український просвітитель-гуманіст, філософ, поет, музикант.
16.12.1867	Народився у с.Кралева (Чехія) Францішек Ржегорж — етнограф, дослідник культури лемків (+ 6.04.1899, м.Прага).
18.12.1892	Народився Микол Куміш (+1937) — український драматург.
24.12.1857	Народився у м.Старий Санч Северин Удзеля — етнограф, дослідник культури лемків (+ 26.09.1937, м.Краків).

ЦІКАВО ЗНАТИ

Цього року виповнюється:

- 370 років із дня смерті Тимофія Олександровича Вербицького (? — бл. 1642), українського друкаря, видавця, письменника. Його ім'я як «майстра художества печатного» згадується серед друкарів, котрі працювали над виданням «Бесід Іоанна Златоуста на 14 послань св. апостола Павла» (1623).
- 200 років від дня народження Федора Максимовича Бодянського (1812—1873), українського філолога-славіста, історика, фольклориста, перекладача, видавця, письменника
- 150 років від дня народження Павла Яковича Барвінського (1862—1908), українського актора, драматурга, письменника, культурного діяча
- 140 років із часу заснування (1872) першого наукового товариства «Історичне товариство Нестора-Літописця»
- 140 років від дня народження на Тернопільщині та 40 років з дня

смерті Соломії Амвросіївни Крушельницької (1872-1952) — оперної співачки, педагога.

- 130 років із часу заснування (1882) щомісячного історико-етнографічного і літературно-художнього журналу «Киевская старина»
- 100 років із часу виходу в світ (1912) літературного альманаху «Вінок Т. Шевченкові із віршів українських, галицьких, білоруських, польських поетів»
- 90 років з часу заснування видавництва АН України «Наукова думка» (1922)
- 90 років із часу заснування (1922) Українського наукового інституту книгознавства (УНІК)
- 80 років з часу заснування (1932) видавництва «Мистецтво»

У 2012 році ООН організовує проведення таких міжнародних років:

- Міжнародний рік стійкої енергетики для всіх. Відзначається згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН
- Міжнародний рік кооперативів. Відзначається згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН
- 2012 рік Президент України В. Ф. Янукович проголосив Роком культури та відродження музеїв.

ХРОНІКА НОВИН – 2011

„Лемківська Велия”

16 січня, Львів. „Лемківська Велия” традиційно проводилася в харчоблоці „Політехніки”. Цього року вона була велелюдною (бл. 500 осіб). Переважна більшість краян прийшла у народних строях. Свято розпочав народний ансамбль пісні і танцю „Лемковина” (диригент Богдан Кривко). Вів концертну програму і декламував поезії по-лемківськи Богдан Пастух.

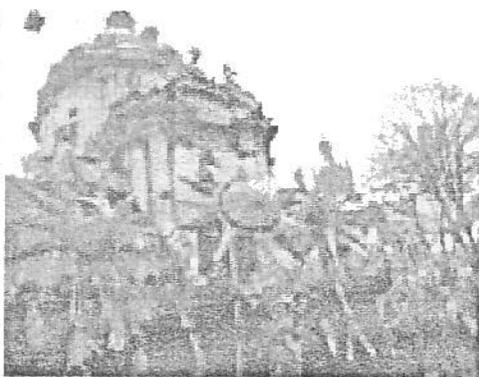
Після благословення о.Романа Шафрана, до присутніх звернувся Степан Майкович — голова обласної організації ВУТЛ. З вітаннями і вінчуваннями виступали Роман Кураш — начальник управління внутрішньої політики облдержадміністрації, Олександр Венгринович — голова ВУТЛ, Ростислав Новоженець — депутат обласної ради. Виступав молодіжний вертеп. Емоційно промовляв Філіпп Іконяк — лемко зі с. Явірки (Західна Лемківщина). Вперше співав заслужений артист України Богдан Іваноньків із Тернополя. Люди спілкувалися, колядували, танцювали, раділи Різду Христовому і Новому Року.

„Лемківський Йордан”

19 січня, Тернопіль. Традиційний „Лемківський Йордан” проходив у Палаці культури „Березіль”. Зустріч розпочали господар і господиня — Рута Сардига і Володимир Солтисяк. Присутніх вітали Олександр Венгринович — голова ВУТЛ, Ігор Дуда — редактор газети „Дзвони Лемківщини”, відповідальний секретар СФУЛО, Степан Майкович — голова Львівської обласної організації ВУТЛ, член Президії СФУЛО, Степан Дністрян — голова Тернопільського обласного товариства „Бойківщина”, заступники голів лемківських товариств Микола Вовк (Закарпаття) та Ірина Ковтун (Київ), Лідія Плахтій — голова „Молодої Лемківщини” (Львів). Вперше виступав молодіжний вертеп із Бучача. Краяни веселилися і танцювали. Пригравали лемкам незамінні брати Микола і Ярослав Гарбери з Чорткова.

„Лемківська Велика Коляда”

30 січня, Львів. У храмі Пресв. Євхаристії (кол. Домініканський костюл) відбувся заключний гала-концерт ХП Різдвяного фестивалю „Лемківська Велика Коляда” (голова оргкомітету Марія Мельник). Розпочали святкове дійство народні хори „Лемковина” зі Львова і „Барвінок” із Микулинців (Тернопільщина). З благословенням

звернулися єпископ Ігор Возняк і отець Юрій Васів — настоятель храму. Ведучі концертної програми — Софія Федина і Богдан Пастух. Під склепінням величавого барокового храму звучали різдвяні колядки і щедрівки, духовні пісні у виконанні вокальних етнографічних ансамблів і хорів із Львова, Монастириськ, Дрогобича, Долини, Калуша. У концерті брав участь ансамбль із Черкас.

Отець Юрій вручив керівникам колективів і гостям дипломи і пам'ятні медалі. Від імені лемківських громад України і Львівщини зі словами подяки звернулися Олександр Венгринович і Степан Майкович. Незабутньою була колядка „Во Віфлеємі” у виконанні зведеного 350-особового хору та участю всіх присутніх. Свято закінчив ансамбль із Надвірної: наступного року відбудеться „Гуцульська Коляда”.

Черешньовський у Монастирських

2 лютого, м. Монастирськ на Тернопільщині. У Музеї лемківської культури і побуту проходила передача скульптури „Мадонна на колінах” (1955, бронза) Михайла Черешньовського. Автор — відомий скульптор і громадський діяч у США. Народився 5 березня 1911р. у с. Стежниця, повіт Лісько на Лемківщині. Помер 20 липня 1994р. у Нью-Йорку. Цю місію виконав Юрій Савчук — голова Державної служби контролю за переміщенням культурних цінностей через держав-

ний кордон України. При цьому були присутні і виступили Олексій Кайда — голова обласної ради, Олександр Венгринович — голова ВУТЛ, Ігор Дуда — директор Тернопільського обласного художнього музею, отець Анатолій Дуда-Квасняк, Володимир Данилюк — голова районної ради. Грали і співали учні та викладачі місцевої музичної школи, народний хор „Яворина”.

Наукова конференція

18 лютого, Івано-Франківськ. У Прикарпатському національному педагогічному університеті імені В.Стефаника відбулася регіональна наукова конференція „Депортації етнічних українців із Польщі в 1944-1946 та в 1951 роках в оцінці сучасних істориків і громадськості”. Зі вступними привітальними словами до учасників конференції звернулися Роман Іваницький — заступник голови облдержадміністрації, Василь Гладій — перший заступник голови обласної ради, Віктор Анушкевичус — міський голова. З доповідями виступали проф. І.Цепенда, доц. В.Комар проф. П.Федорчак, проф. Я.Мандрик, доц. О.Марущенко, голови громадських товариств Д.Петречко („Бойківщина”) і Г.Керниця („Надсяння”). Про політико-правові аспекти депортації українців із Польщі йшлося в доповіді доц. Степана Криницького — голови обласної організації ВУТЛ.

„Лемківська писанка”

2-3 квітня, Львів. У Дитячій школі народних ремесел (Сихів) проводився 2-ий Міжнародний фестиваль „Лемківська писанка”. Його організаторами були Фондація дослідження Лемківщини (гол. Петро Гандяк), обласна організація ВУТЛ (гол. Степан Майкович) і Дитяча школа народних ремесел (дир. Галина Вихованська). Всі учасники прибули у вишиванках. Свято розпочалося з вітання авторів проекту та виступів фольклорних колективів Львівщини. Співала Софія Федина зі Львова. Відтак майстер-класи з писанкарства провели Марія Янко, Софія Сенчик, Софія Ханас, Ольга Барна. Проводився круглий стіл на тему „Лемківська писанка, її символіка, роль у сучасному мистецтві”.

Наступний день фестивалю розпочався спільною молитвою на богослу-

жінні у Лемківській церкві (Шевченківський гай). У Музеї етнографії та художніх промислів відкрито виставку „Лемківська писанка” та вручено дипломи її учасникам. Фестиваль став традиційним і перетворився у справжнє свято писанки, яка є оберегом лемків, лемківської родини і Лемківщини.

Перша Ватра на Полтавщині

1 травня, с. Люденські Будища Зіньківського району. Тут запалала Перша Лемківська Ватра на Полтавщині. Фестиваль під назвою „Барви Лемківщини” зібрав багато краян і гостей із різних кінців України. Серед його гостей були Олександр Венгринович — голова ВУТЛ, Ярослав Козак — заступник голови Львівської обласної організації, Іван Челак — член правління Київського товариства „Лемківщина”, 87-річна Ганна Олшкевич — найстаріша лемкиня Зіньківщини. Перед початком свята отець Іоан Бабич відслужив молебень.

У концерті виступали народні фольклорні колективи області. Яскравий дует „Яворина” з Опішні в складі Ірини та Геннадія Ільїних — єдиний на Полтавщині, до репертуару якого включені лемківські пісні. Організаторами міжрегіонального фестивалю були перший заступник голови райдержадміністрації Олександр Терещенков і голова обласної організації „Лемківщини” Микола Ткачик.

Засідання Президії СФУЛО

7 травня. У м. Горлиці (Польща) відбулося 11-те засідання Президії СФУЛО. Польщу представляли Стефан Іладик, Стефан Клапик, Еміль Гойсак, Андрій Ксеніч, Петро Шафран, Василь Шлянта; Україну — Олександр Венгринович, Ігор Дуда, Степан Майкович, Андрій Тавпац, Лідія Плахтій; Словаччину — Петро Сокол, Павло Богдан, Іван Лаба, Мирослав Сополіга; Сербію — Яким Грубеня. Запрошені Степан Криницький і Володимир Ардан з України. На Інтернет-зв'язку перебували Марія Дупляк (США), Максим Маслей (Канада) і Богдан Віславський (Сербія).

На порядку денному засідання стояли питання: актуальна ситуація у Федерації, зміни в складі діючої Президії, встановлення дати і місця проведення 5-го Конгресу СФУЛО, призначення виконуючого обов'язки

голови СФУЛО. Причиною позачергового засідання стала резигнація з поста голови доц. Володимира Ропецького, який 7 лютого ц.р. звернувся листовно до всіх голів суб'єктів Федерації.

Після тривалої дискусії члени Президії прийняли ухвалу з 11 пунктів. Зокрема, ухвалили залишити назву „СФУЛО” незмінною, ввести нову інституцію — Раду, яка обиратиме Президію у складі 5 осіб. Погодилися Конгрес СФУЛО провести в Горлицях (Польща) 12-13 травня 2012 р., вибрати по 8 осіб делегатів від кожної країни. В.о.голови СФУЛО до наступного Конгресу затвердили Івана Лабу (Словаччина).

Голова засідання — Стефан Клапик (Польща), секретар — Ігор Дуда (Україна).

Засідання оргкомітету фестивалю

1 червня, м. Монастирська. На Ватряному полі проведене виїзне засідання організаційного комітету з проведення XIII-го Всеукраїнського фестивалю лемківської культури. У засіданні взяли участь голова оргкомітету Валентин Хоптян — голова Тернопільської облдержадміністрації, заступники голови — Петро Гоч — заступник голови облдержадміністрації, Олександр Венгринович — голова ВУТЛ, і члени оргкомітету.

„Лемківщина” в Зборіві

2 червня, м. Зборів. Установчі збори Зборівської районної організації ВУТЛ. На зібранні були присутні Олександр Венгринович — голова ВУТЛ, Михайло Тиханський — член Колегії ВУТЛ, Парасковія Трач — член правління Тернопільської міської організації. Головою обраний Михайло Лукачат — директор бібліотеки. Це 13-те районне товариство лемків на Тернопільщині.

Регіональні фестивалі лемків

5 червня. У с. Ягільниця на Тернопільщині проходив Регіональний фестиваль лемківської культури Чортківського району. Стояла гарна сонячна погода, термометр показував +21°C. Свято розпочалося з богослужіння. Відтак — традиційне запалення ватри.

У концертній програмі взяли участь народні аматорські ансамблі лемківської пісні „Любисток” с.Ягільниця (кер. С.Бубернак), „Потічок” с. Нагірянкя (кер. С.Шекета), „Горлиця” с. Пастуше (кер.С.Хорощак), дитяча група ансамблю танцю з Чорткова (кер. В.Гудов). Лемківські пісні співали Леся Горлицька з Бучача, Марія Вудка зі с. Пастуше, дует – брати Микола і Ярослав Гарбери з Чорткова.

„Кличе Зелена Неділя”

12-13 червня, с.Рівня на Рожнятівщині (Івано-Франківська обл.). На теренах „Михайлової колиби” проходив 5-ий Прикарпатський фольклорно-етнографічний фестиваль лемківської культури „Кличе Зелена Неділя”, приурочений 65-ій річниці депортації етнічних українців із території Польщі. (Детально у розділі «Мистецтво. Культура. Освіта»).

Довідка: 1-ий фестиваль „Плаче і кличе Зелена Неділя” відбувся 11.06.2006 р. у с.Копанки Калуського р-ну; 4-ий – 18-19.08.2009 р. у м.Тісна, п-т Лісько (Польща).

Фестиваль у Словаччині

17-19 червня, м. Свидник. Тут проводилося традиційне Свято культури русинів-українців Словаччини. У п'ятницю в Музеї української культури розпочалася Міжнародна наукова конференція „Українці в прикордонних областях Карпат: проблеми акультурації, асиміляції, ідентифікації”, відкрита мистецька виставка „Зачарований світлом” Михайла Дубая. В амфітеатрі проводився концерт вокально-інструментальних груп. У суботу – покладання вінків до пам'ятника полеглим чехо-словацьким воїнам на Дуклі. На площі перед амфітеатром проходила вільна програма народних колективів, а у скансені – фольклорно-етнографічне дійство „Краснобрідський ярмарок”. Суботню концертну програму продовжили виступи дитячих колективів, тематичні забави „Спільна радість” і „Зачаровані пісню”. У неділю, після Св. літургій в храмах, відбулися концерти духовної пісні та музики. Серед закордонних виконавців виступали дитячий ансамбль танцю „Сонечко” та екстравагантна молодіжна група „Стожари” з Чорткова, бандурист Богдан Стахів із Львова.

У святі взяли участь проф. Ольга Бенч — генеральний консул України в Пряшеві, а також Олександр Венгринович, Степан Майкович, Ігор Дуда, Василь Прокоп'як, Лідія Плахтій, Юліан Френчко, Василь Подумацканич. Повертаючись додому, гості з України відвідали музей в Зиндранові та його засновника Теодора Гоча.

Засідання Колегії ВУТЛ

3 липня, м. Збараж. В органному залі Замкового палацу проводилося чергове засідання Колегії ВУТЛ. Присутні члени Колегії: Олександр Венгринович, Ігор Дуда, Василь Прокоп'як (Тернопіль), Михайло Тиханський (Монастирська), Степан Майкович, Андрій Тавпаш, Лідія Плахтій (Львів), Степан Криницький (Івано-Франківськ), Оксана Данилів (Долина), Юрій Марканич (Брошнів-Осада). Серед запрошених — Михайло Мацієвський (Київ), Микола Вовк (Закарпаття), Оксана Будна (Монастирськ), Людмила Квасниця (Тернопіль), а також Ніна Данилевич — голова районної організації „Лемківщина”.

Обговорювалися наступні питання: 1. Інформація про діяльність Колегії ВУТЛ (доп. О.Венгринович); 2. Підсумки засідання Президії СФУЛО в м.Горлиці, Польща (доп. І.Дуда); 3. Проведення ХІІІ-го Всеукраїнського фестивалю лемківської культури в Монастирських (доп. М.Тиханський, О.Будна, Л.Квасниця). Прийнято ухвалу, зокрема про обрання голови СФУЛО на Конгресі (а не на Раді!), членам Колегії визначитися з кандидатурою голови Федерації, пропозиції про обрання 8-ми делегатів на Конгрес від ВУТЛ.

Учасники засідання з інтересом оглянули Збаразький замок та його музейну експозицію.

„Купальська феєрія”

6 липня. У с. Чагарі на Тернопільщині відбувся Всеукраїнський фестиваль сільської молоді „Купальська феєрія” і театралізоване дійство „Ой на Івана, на Купала”. На святі зібралися імениті гості з Києва: Національний заслужений академічний український народний хор ім.Г.Верьовки (керівник — народний артист, Герой України Анато-

лій Авдієвський), народні артисти України Олександр Гурець, Олег Марцинківський, Віктор Шпортько, Степан Савка, Микола Свидюк (Одеса), заслужені артисти України Ігор Борко, Микола Шуляк, Жанна Боднарук, Марія та Йосип Яницькі, Богдан Тюх, Володимир Пушкар (Коломия), зірки музичної культури Василь Попадюк – скрипаль-віртуоз, Іван Угляр, Едуард Романюта – співаки. Ведучі фестивалю – народний артист України Григорій Драпак і заслужений працівник культури України Світлана Сорочинська. Виступали також місцеві фольклорні колективи сіл Чагарі та Коцюбинці. Організатор фестивалю Михайло Мацієвський – голова Київського товариства “Лемківщина” ім. Б.І.Антонича, уродженець села. Заливний дощ дещо вплинув на святковий настрій учасників.

Ватра на Закарпатті

17 липня, с. Кострино Великоберезнянського р-ну на Закарпатті. У неділю на базі відпочинку відбувся 2-ий Обласний фестиваль народного мистецтва „Лемківська Ватра”. У концертній програмі виступили художні колективи із Закарпаття й Галичини, гості зі Словаччини, Польщі та Сербії. Проводилася виставка творів декоративно-прикладного мистецтва, майстер-класи народних умільців із вишивки, різьби по дереву, інкрустації соломкою. Символічну ватру запалив голова Закарпатської обласної організації ВУТЛ, редактор газети „Лемки Карпат” Василь

Світлина з сайту
«Закарпаття онлайн»

Мулеса. Фестиваль не лише популяризує самобутнє народнє мистецтво лемків-лемаків, їх традиції, звичаї та обряди, але й пропагує багаті туристично — рекреаційні можливості краю.

Значну допомогу в організації Лемківської ватри надали Василь Канока та Іван Олійник — голови районної райдержадміністрації та райради. У святі взяли участь заступник голови облдержадміністрації Іван Качур, в.о. голови СФУЛО Іван Лаба зі Словаччини, який зазначив, що культура поєднує серця і душі людей.

Ватра в Ждині

22-24 липня. У с. Ждині (Польща) проходила ХХІХ-та Міжнародна Лемківська Ватра, організована Об'єднанням лемків Польщі (гол. Штефан Гладик). Вона залишається одним із найбільших лемківських масових заходів у світі. Як завжди, імпреза мала характер поєднання культурних традицій із сучасною формою відпочинку. В п'ятницю було урочисте запалення ватри, відкриття спартакіади. Відтак почалися виступи творчих колективів та окремих виконавців, конкурси, виставки, демонстрація традиційних ремесел. Популярний був приїзд мазярського возу з Лося. Ватра збрала до 10 тисяч осіб — мешканців Низького Бескиду, гостей і туристів із Канади, США, Сербії, Угорщини, Словаччини та України.

У концертній програмі взяли участь заслужені та народні ансамблі пісні і танцю зі Львова, Дрогобича, Борислава, Івано-Франківська, Калуша, Мукачева, Києва. Виступала бандуристка Надія Кулик із Тернополя, співала Леся Горлицька з Бучача.

Фестиваль у Монастириськах

6-7 серпня в Монастириськах проводився ХІІІ-ий Всеукраїнський фестиваль лемківської культури „Дзвони Лемківщини”. Забобонів стосовно порядкової цифри не було. Свято вдалося на славу. Протягом двох днів стояла сонячна погода: дощ обминув урочище Бичова. Тим, хто приїхав на фестиваль із власними наметами, бракувало місця. Свято розпочалося театралізованим дійством, благословенням священників та урочис-

тим запаленням ватри-огніска, яке вперше помістили в центрі ватряного поля. Опівночі гучні феєрверки осяяли небо.

У неділю, після богослужіння, біля церкви і дзвіниці освятили криницю, глибина якої 20 метрів. У спеціально зведеній дерев'яній хижі можна було оглянути виставку вишиваних ікон отця д-ра Дмитра Блажейовського, привезену зі Львова. На фестивалі виступило близько 110 пісєних і танцювальних колективів та окремих виконавців. Ватряни гаряче вітали славний лемківський ансамбль пісєні і танцю „Кичєра” з Лїгницьї під орудою Юрка Старинського, який вперше приїхав до Монастирськ. Гості охоче пробували напої і куштували традиційну лемківську їжу. Вр-ажало розмаїття сувєнівєрив народних майстрів Тернопільщини, Прикарпат-тя і Закарпаття.

Пам'ятний Хрест

20 серпня. У с. Луг у Польщі (гміна Тїсна, повіт Лїсько) встановлено Пам'ятний хрест лемкам. У Службї божїй та освяченнї Хрєста, якї проводив отець д-р Мирослав-Мирон Михайлишин, взяли участь колишні мешканці Луга та навколишніх сіл, делегації з Прикарпаття і Львівщини (бл. 50 осіб). Також були присутні: Мар'ян Райтар — голова Об'єднання українців в Сяноку, староста м. Вєтлїна. Захід підготувало Міжрайонне лемківське товариство „Бєсکیدське земляцтво” із селища Брошнів-Осада (гол. Юрїй Марканич), спільно з товариством „Розвитку Вєтлїни та навколишніх сіл” (кер. Олексє Вуйцик).

До 65-річчя депортації

21 серпня, м. Калуш на Прикарпатті. У сквері перед Палацом культури „Мїнерал” відкрито пам'ятний знак, присвячений 65-річчю депортації українців з території Польщі. Його автор — місцевий скульптор Богдан Коваль. В урочистостях взяли участь лемківські діячі з Івано-Франківська (Степан Криницький, Анатолїй Ядловський), Львова (Андрїй Тавпаш, Володимир Ардан, Марїя Байко), а також гїсть з Польщі Андрїй Копча (голова Стоваришиня Лемків).

Концерт словацьких лемків

23 вересня, Тернопіль. В обласній філармонії вперше виступав Піддуклянський народний ансамбль зі Словаччини. Лемки з Пряшева чудово грали, танцювали і співали. Схвальні оплески отримали 12 молодих пар, які виконували обрядові пісні й запальні танці з пральниками, коритцями, ложками, косами та рожевими віночками. Протягом концерту костюми змінювали не менше 10 разів. Шкода, що колектив приїхав без попередньої домовленості з лемківською громадою (як перед тим у Львові), тому зал не був заповнений.

Засідання Колегії ВУТЛ

2 жовтня, Тернопіль. У „Лемківській світлиці” проводилося чергове засідання Колегії ВУТЛ. Тернопіль представляли Олександр Венгринович, Ігор Дуда, Василь Прокоп'як, Марія Бабічук; Львів — Степан Майкович, Лілія Плахтій; Івано-Франківськ — Степан Криницький, Юрій Марканич; Закарпаття — Микола Вовк. Запрошені Володимир Ардан, Андрій Тавпаш, Михайло Шпак (Самбір), Ірина Ковтун (Київ), Людмила Квасниця, Михайло Тиханський (Тернопіль). На порядку денному стояли питання:

1. „Лемківська Ватра-2011” в Ждині, Польща. Оцінка, ставлення, пропозиції Колегії.

2. Світовий Конгрес СФУЛО. Підготовка, розгляд Статуту, організація проведення.

3. Всеукраїнський Фестиваль лемківської культури „Дзвони Лемківщини” в Монастирських 2011 р. Підведення підсумків.

4. Візи. Проблеми та їх вирішення.

Ухвалили: винести питання „Лемківської Ватри” в Ждині на чергове засідання Президії СФУЛО; скерувати відповідного листа — голові ОЛП С. Гладуку; голові ВУТЛ зустрітися з відповідальними працівниками МЗС України; проект Статуту СФУЛО прийняти за основу з врахуванням поданих пропозицій; обговорення кандидатури голови СФУЛО провести після засідання Колегії в Пряшеві; Львівській облас-

ній організації навести порядок у видачі віз; просити Консульство Польщі у Львові надати окремий код обласним організаціям.

Квоту з восьми кандидатур делегатів на наступний Конгрес СФУЛО розподілили наступним чином: по два — від членів-засновників (Львів, Тернопіль, Івано-Франківськ), по одному — від інших обласних організацій. Визначили розміри фінансових витрат на проведення Конгресу.

„Пісні незабутого краю”

8-9 жовтня, м. Городок на Львівщині. У Народному Домі відбувся 10-ий Міжрегіональний фестиваль-конкурс „Пісні незабутого краю”, присвячений відродженню поетично-пісенної культури Закароння і 65-й річниці депортації етнічних українців з Польщі. Від 2003 року з невеликого потічка фестиваль виріс у повноводну річку.

*(Детально у розділі
«Мистецтво. Культура. Освіта»).*

Засідання Президії СФУЛО

14 жовтня, м. Пряшів (Словаччина). У залі засідань Руського Дому відбулося засідання Президії СФУЛО. Словаччину представляли Петро Сокол, Іван Лаба, Павло Богдан, Мирослав Сополіга; Польщу — Стефан Гладик, Василь Шлянта, Петро Шафран; Сербію — Богдан Віславський, Яким Грубеня; Україну — Олександр Венгринович, Ігор Дуда, Степан Майкович, Андрій Тавпаш, Оксана Данилів. Серед запрошених: проф. Ольга Бенч — Генеральний консул України у Пряшеві, доц. Степан Криницький — голова Контрольної Комісії СФУЛО, Елемір Рац — член Президії Союзу русинів-українців Сербії. Для обговорення були винесені наступні питання:

1. Звіт про виконання постанови Президії СФУЛО від 23.07.2011 р.
2. Організаційне забезпечення У. Конгресу СФУЛО.
3. Обговорення Статуту СФУЛО.
4. Різне.

Ухвалили: головам суб'єктів Федерації підготувати робочі документи Конгресу; скерувати лист-звернення до США і Канади про фінансове та

організаційне забезпечення; внести зміни і доповнення до проекту Статуту СФУЛО; вважати за доцільне об'єднання функцій Ради і Президії (надалі керівний орган СФУЛО іменувати „Радою”); до Ради обирати по два члени від країн-суб'єктів Федерації; голову СФУЛО обирати на засіданні Ради; наступне засідання Ради провести 17.03.2013 р. у м. Горлиці, Польща.

Голова засідання — в.о. голови Президії СФУЛО Іван Лаба, секретар — Ігор Дуда.

Пам'ятник на спомин

23 жовтня в с. Теофілівка Козівського р-ну на Тернопільщині відкрито пам'ятний знак „На спомин про депортованих українців із етнічних земель Лемківщини, Надсяння, Підляшшя, Холмщини” з образом скорботної Божої Матері. На постаменті викарбовано назви 14 сіл, переселенці з яких тут проживають. Організаторами встановлення пам'ятника виступили проф. Іван Максимович — ректор Буцацького інституту менеджменту та аудиту, Володимир Перцак — голова сільського осередку „Лемківщина”. Проект запропонували проф. Володимир Бадяк і Марія Максимович-Бадяк. Над його спорудженням працювали Ігор Коб'ялко, Ярослав, Олег і Богдан Коздріні, Неля Ягода. Пам'ятний знак, разом із капличкою Пресв. Діви Марії та меморіалом полеглих у війні, склали єдиний духовний центр.

Богослужіння та освячення пам'ятника проводили священики під проводом отця-декана Євгена Бойка. Виступали сільський голова Євгенія Дмитраш, голови райдержадміністрації та райради Юрій Пудлик і Петро Репела, заступник голови обласної організації ВУТЛ Ігор Дуда. Художні колективи села і вокалісти з району дали святковий концерт (кер. Тетяна Овсік).

*Зібрав і упорядкував Ігор Дуда —
редактор газ. „Дзвони Лемківщини”*

НА КРИЛАХ ІСТОРІЇ

Андрій ТАВПАШ
член президії СФУЛО

ЛЕМКИ У СВІТОВОМУ УКРАЇНСТВІ

Українська громада, де б вона не проживала, дбає про збереження своєї національної самобутності, піклується, щоб у світі шанували українську лемківську культуру і звучало наше слово. Важливо, щоб діти виховувались з Україною в душі, знали українські, лемківські традиції й історію свого народу. Лемко Юрко Каширський з села Нова Весь Новосанчівського повіту першим виїхав зі своєї батьківщини до США на заробітки в 1871 р. Отак лемко відкрив Америку. Еміграція до Канади розпочалася 1891 р. Невдовзі набула масового характеру і найширше охопила східну Галичину та північну Буковину. Кількість українців, що прибули в Канаду до 1914 р. наблизилась до 170 тис. чол. Масова еміграція із західноукраїнських земель до США почалася у 1877 р. і до 1914 р. там зосередилось близько 700 тисяч українців. Поодинокі українці прибували до США ще наприкінці 17 ст.

До 1914 р. у Бразилії проживало близько 45 тис., а в Аргентині — 14 тис. українських емігрантів. Багато наших краян наважувалося їхати на заробітки до далекої “Гамерики”, хоч і знали, що там нелегко жити. Свого часу подався за океан на шифі і Василь Тавпаш, дідو Андрія Тавпаша. Там у шахті молодим і загинув. Архівні документи засвідчують про прибуття святков’ян (Василя Тавпаша, Максиміліана Юрчика та Андрія Нестора) до Америки 17 жовтня 1905 р. на кораблі “Нурдам”, який відплив із Роттердама. Згідно з документами, вони прямували на роботу в Пенсільванію, де вже працювали юні односельці, в тому числі брат Андрія Нестора — Юрко Нестор.

Наші переселенці працювали переважно на найважчих, найнебезпечніших роботах у вугільній, металургійній, металообробній, машинобудів-

ній, ткацькій, швейній промисловостях та в будівництві, а також при добуванні золота, срібла, олова.

Частина емігрантів поселялась у лісистих місцевостях і мусіла виконувати ділянки і готувати землі під посіви. У тропічному кліматі Бразилії та Аргентини емігранти обробляли плантації чаю, тютюну, цукрової тростини, а також освоювали величезні лісові простори.

Робота всюди була тяжка, виснажлива, у жахливих антисанітарних умовах, без медичного догляду. Зарплату їм платили меншу, ніж місцевим робітникам. Дискримінація прав, брак шкіл, своїх церков, нестерпні умови тяжкої праці приводили до того, що частина людей поверталася додому, — на свої землі.

На Лемківщині, як і на всіх західних землях України, існувало аграрне перенаселення. Збільшувалася кількість безземельних селян, а слабо розвинута промисловість не могла поглинути зайву робочу силу. Високі податки, низька зарплата призводили до зубожіння, а це, змушувало селян і частину робітників шукати вихід зі злиднів в еміграції. До цього підштовхували й політичні причини — національне гноблення з боку влади, дискримінація щодо українців, переслідування віруючих різних конфесій тощо.

Наші емігранти в місцях перебування, навіть з огляду на щоденну виснажливу працю, не забували й про суспільно-культурне життя. Для своїх потреб будували церкви, школи. Організовували культурно-освітні заходи, засновували будівельно-позичкові, страхувально-допомогові, кооперативні та інші товариства.

Саме лемки дали початок першому українському часопису “Свобода”, що почав виходити у 1893 р. в Америці (виходить і донині). Серед видатних діячів “Свободи” і Українського Народного Союзу був лемко Теодозій Талпаш, який у 1880 р. прибув до Америки з села Лабова Новосанцівського повіту. На конференції в 1894 р. було засновано Український Народний Союз як “запомогову” організацію. Головним президентом був вибраний Т. Талпаш. Він — автор ряду публіцистичних творів, зокрема праці “Мої спомини” (1895 р.). Володів українською, словацькою, німецькою, мадярською, англійською мовами. Активну діяльність вела організація “Гайдамаки” (з 1907 р.). Діяли також “Лемко-союз”, “Федерація українців у злучених державах” та “Українська Рада в Америці”. У Канаді видавалися “Канадійський русин” та “Український

голос”, потім “Канадійський фермер” і газета “Слово”. В Едмонтоні 1914 р. засновано товариство “Самостійна Україна”.

Коли в 1979 р. видання газети “Лемківські Вісті” в Торонто (Канада) припинилось, Світова Федерація Лемків доручила Фундаї Дослідження Лемківщини в США видавати журнал — кварталник “Лемківщина”.

У цьому авторитетному, змістовному журналі можна знайти цікаві постійні рубрики: культура і мистецтво, народні традиції, спогади, дописи на актуальні теми, з життя організацій, англomовна частина та “Бюлетень СФУЛО”.

Редакція поважну кількість журналу висилає в Україну, Польщу, Словаччину, Сербію та Хорватію. Більше 20 років цей дійовий, об’єднуючий лемків, всіх українців журнал очолює талановита, мудра, дійова, завжди толерантна, доброзичлива, порядна Марійка Дупляк. Окрім того, що вона головний редактор журналу “Лемківщина”, вона заступник голови СФУЛО, ексекютивний секретар Українського Конгресового Комітету Америки (УККА), відповідає за зовнішні зв’язки в крайовій управі Організації Оборони Лемківщини в Америці, активно працює у Світовому Конгресі Українців та в жіночих організаціях Америки.

Важливу роль у збереженні української ідентичності відіграє церква. Саме в церкві українці закордоном мають можливість зустрічатися, обговорювати свої проблеми, об’єднувати зусилля для їх подолання та самоорганізовуватися. Фактично церковні громади сприяли зародженню усіх політичних, громадських організацій українців, реалізації спільних ініціатив, створенні суботніх та недільних шкіл.

В еміграції українці-лемки зберігають свої обряди, свята. Вони так само, як вдома, справляють весілля, святкують Різдво, Великдень, створюють таке середовище, щоб почували себе як дома. Так, наш галичанин, — артист Ігор Богдан, який вже двадцять років проживає в Канаді, по декілька разів на рік приїжджає з концертами до рідної України, особливо на великі свята. На запитання: — Чи вважає себе емігрантом чи представником діаспори? — відповідає: — Вважаю себе українцем. У Калгарі, де проживаю, майже постійно перебуваю в українськомовному товаристві: вдома, у церкві, у Спільці Української Молоді, в українській школі, з друзями... Таке враження, що маємо в Калгарі свою маленьку Україну, де офіційно проживає 50 тисяч українців. У місті діють три українські церкви. Тотожні приклади є в США, Аргентині, Бразилії, Італії...

У сучасному світі чисельність мігрантів, тобто осіб, які проживають не в тій країні, де народилися, за останні 100 років збільшилась у сім разів і, за оцінками ООН, досягла 214 млн осіб. Кожний 35 землянин є емігрантом, а в розвинутих країнах уже кожний десятий.

На сьогодні в світі, вочевидь, не існує жодної країни, де б не було чужих етнічних діаспор, як і країни, яка б не мала діаспор за своїми межами. Найчисельнішими діаспорами є китайська, індійська, ірландська, єврейська, італійська, вірменська, польська і т.д.

Українська діаспора представляє інтереси громадян тих країн, де живуть українці. Поширюючи правду про багату історію і культуру українського народу, вони зміцнюють ідею консолідації українців, допомагають у збереженні вітчизняних традицій, захисті духовних цінностей.

Світовий Конгрес Українців (СКУ) є найвищою світовою координаційною надбудовою української діаспори, який визнаний неурядовою організацією в ООН. СКУ вже 45 років репрезентує інтереси всієї української діаспори, що нараховує понад 20 мільйонів українців, що становить більше третини всіх українців світу. СКУ захищає українську національну ідентичність, права українців, мобілізує громадську думку для посилення прихильного ставлення до України та координує діяльність своїх організацій, які є у 32 країнах.

У світовому українстві інтереси лемків представляє Світова Федерація Українських Лемківських Об'єднань (СФУЛО), яка передусім своєю громадською позицією реалізує ідеологічні, матеріальні та духовні потреби української соборності у світі, що передбачено Статутом федерації. Світову Федерацію Лемків було створено в 1973 р. з ініціативи Організації Оборони Лемківщини у США за участю Об'єднання Лемків Канади. Реальної сили вона набрала через два десятиліття, коли в 1993 р. у Львові було проведено перший конгрес СФЛ, і до її складу приєдналися Об'єднання Лемків Польщі, Союз русинів-українців Словаччини, Всеукраїнське товариство "Лемківщина".

На третьому Конгресі Світової Федерації Українських Лемківських Об'єднань (СФУЛО), що в 2002 р. проходив у Києві, її поповнили Союзи русинів Сербії та Хорватії. Дедалі активніше заявляють про себе подібні громади у Німеччині, Австрії, Угорщині, Росії та інші.

Суб'єкти СФУЛО не тільки активні в культурній сфері, але й у суспільно-політичному житті. Однією з найсуттєвіших проблем для

української, в тому числі лемківської діаспори, є асиміляція і головним чинником боротьби з нею є організованість самої діаспори у збереженні української національної ідентичності, плеканні національних надбань свого народу. Україна як держава має допомагати своїй діаспорі зберігати українську національну ідентичність.

Проблеми української діаспори вивчають академії, інститути, громадські організації. Зокрема, інститут дослідження української діаспори Національного університету “Острозька академія” у співучасті з Українським історичним товариством, Українською науковою радою при Світовому Конгресі Українців у 2010 р. провели Четверту міжнародну наукову конференцію з проблем української діаспори. Академік Микола Мушинка відзначив, що “Острозька академія” в сучасності є не тільки потужнішим закладом виховання національносвідомої української інтелігенції, але й найвизначнішим центром дослідження української діаспори.

“Львівську політехніку” вважають центром світового українства. Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою провів у 2010 р. третій Міжнародний конгрес “Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті. Сучасний вимір: проєкти в майбутнє”. Співорганізаторами конгресу виступили Світовий і Європейський Конгреси Українців, а патронат над його роботою здійснювала Світова Федерація Українських Жіночих Організацій.

Під час конгресу пройшли науково-практичні конференції, участь в яких взяли науковці та практики-керівники громадських організацій. На території Музею народної архітектури та побуту у Львові заклали Сад світового українства.

Як стверджують дослідники четверта хвиля еміграції протягом лише останніх 10–15 років виміла з України стільки ж людей, скільки три попередні за 100 років.

Настає час, щоб зусилля держави й широкої громадськості спрямувати на повернення додому мільйонів українців. Це допоможе кардинально поліпшити нашу економічну, політичну, демографічну ситуацію. Адже в діаспорі ми маємо інтелектуалів і фахівців найвищого світового рівня, політиків, громадських діячів, підприємців, науковців, висококваліфікованих робітників. Там безцінний досвід функціонування громадянського суспільства, якого так бракує Україні. Тому головним пріоритетом державної та національної політики має стати організація повернення українців з інших держав. У цій справі головне — не кошти, а сила духу нації,

— член правління Об'єднання русинів-українців Словаччини, др. Лешека Дзенгеля — завідувача кафедри етнографії Ягеллонського університету в Кракові, Федора Гоча — керівника Музею культури лемків у Зиндранові (Польща), етнографа Павла Стефановського (Польща).

Із доповіддю виступив доктор історичних наук Юрій Гошко, головний редактор монографії “Лемківщина”. Він зупинився на питанні про походження назви “лемки”, зокрема згадав, що питаннями історії та культури лемків займалися такі визначні українські вчені як І.Верхратський, І.Франко, Ф.Колесса, Ф.Вовк, В.Гнатюк та інші. Доповідач також відзначив, що у минулі роки було неможливо глибше досліджувати проблему лемків. Сталінсько-брежнєвські часи наклали свій негативний відбиток на історично-етнографічні дослідження минулого лемків. Цю прогалину необхідно заповнити. Тому велике значення для української історичної науки матиме дослідницька діяльність науковців Товариства “Лемківщина” та вихід монографії “Лемківщина”.

Гість з Пряшева, др. Микола Мушинка відзначив велику користь цієї першої історичної зустрічі, яка відкриває широку перспективу співпраці дослідників різних країн над недостатньо ще дослідженою проблемою українських лемків. Капітальна праця про лемків, авторами якої, крім українських лемкознавців, будуть також учені інших країн, дуже потрібна. Вона дасть змогу вирішити ряд неясних ще питань з історії лемків, визначити точну їх етнографічну територію, включаючи частину Закарпатської області. Доповідач схвалив вельми вдалий вибір осередку вивчення історії і культури лемків — місто Львів, адже тут проживає багаточисельний загін інтелігенції з Лемківщини. Говорячи про дослідження лемківських проблем на Заході, він навів, як приклад, видання багатотомної “Енциклопедії українознавства”, яку започаткував і редагував лемко В.Кубійович. У 1988 р. у США видана двотомна монографія “Лемківщина”. Автори другого тому (“Культура”) — з України — І.Красовський, з Польщі — М.Сивіцький, із Словаччини — М.Мушинка.

Голова Світової Федерації Лемків др. Іван Гвозда (США) підкреслив, що ознайомлення з методикою підготовки обширної монографії про лемків — важлива справа, яка потрібна не лише лемкам в Україні, Польщі, Словаччині, але й лемкам на еміграції.

Характеризуючи розвиток культурного і наукового рівня лемків на еміграції, доповідач підкреслив значну заслугу у цьому лемка—емігранта,

талановитого публіциста і журналіста Юліана Тарновича, автора багатьох книжок, видавав газету “Лемківські вісті”, був автором “Ілюстрованої історії Лемківщини” (Львів, 1936). У наші дні в США виходить журнал “Лемківщина”, видаються “Аннали Лемківщини”.

Лемки-емігранти в США створили ряд культурних організацій, серед них — Організація Оборони Лемківщини (ООЛ). Зближення з лемками в Україні, без сумніву, є гарантією доброго майбутнього. Лемківські організації у США допомагатимуть у роботі лемкам в Україні, зокрема Товариству “Лемківщина” у видавничих справах, візьмуть також участь у підготовці і виданні монографії “Лемківщина”.

Голова Об’єднання Лемків Канади, інж. Максим Маслей розповів, що перша лемківська організація “Лемко—Союз” виникла у Канаді в 1929 році. Перші емігранти називали себе “русинами”, “руснаками”. Згодом Союз Канади змінив назву на “Карпаторусское Общество Канады”. У наш час в Канаді діє Об’єднання Лемків Канади (ОЛК), яке відстоює інтереси лемків і Лемківщини. Серед найактивніших культурних діячів доповідач назвав письменника М.Горбала — письменника, Ф.Колесара, О.Іванусіва, художника П.Лопату. Лемківська громадськість Канади приступила до будівництва музею Ю.Тарновича. Схваливши проєкт монографії “Лемківщина”, він обіцяв активну співпрацю науковців та активу ОЛК при опрацюванні монографії.

Голова ініціативної групи Об’єднання Лемків Польщі, керівник Музею культури лемків у с.Зиндранові Федір Гоч висловив подяку організаторам “Круглого стола”. Він переконаний у тому, що деякі польські дослідники навмисне перекручують історію лемків, трактуючи лемків окремою групою польських гуралів, а професор П.Магочій (Канада) створив теорію, що лемки — це окрема слов’янська народність “карпатороси”.

Етнограф і культурний діяч у Польщі Павло Стефанівський охарактеризував незавидне становище лемків у Польщі. Більшу їх частину у 1944—1946 роках виселено в Україну, решту у 1947 р. — у Західну і Північну Польщу. Недавно в Польщі створено Громадянський круг лемків, який бореться за повернення лемкам їхніх лісів. Шкода, що в Польщі почало діяти т.зв. “Стоваришніня лемків”, члени якого трактують мешканців західних Карпат лише лемками, а не українцями чи русинами.

Завідуючий кафедрою Ягелонського університету в Кракові Лешек Дзенгель відзначив, що кафедра допомагатиме українським науковцям у

створенні дуже потрібної монографії. Запропонував залучати до співпраці молодих науковців-лемків Дмитрика, Грабаря і Процик-Старанську.

Доповідь “До питання про автохтонність українських лемків у західних Карпатах” виголосив історик Іван Красовський. Він зупинився на основних концепціях про походження лемків переважно у працях українських та сучасних польських істориків та публіцистів.

В обговоренні доповідей та принципів опрацювання монографії “Лемківщина” взяли участь Іван Майчик, Василь Хомик, Іван Омелянович Щерба, Ілля Чулик та інші. Вони схвально відгукнулися про заслухані доповіді та проект наукової монографії “Лемківщина”. Підкреслили, що закладено цінний фундамент для дальшої плідотворної праці українських істориків й етнографів спільно з дослідниками інших країн.

Підсумки “Круглого стола” зробив завідуючий відділенням інституту О.Росінський. Він висловив подяку всім учасникам форуму, зокрема закордонним гостям за активну участь в роботі конференції. Враховуючи подані пропозиції до редакційної колегії наукової монографії “Лемківщина” крім раніш запропонованих, додатково введено І.Гвозду, М.Масляя, П.Стефанівського.

Учасники конференції побували на відкритті виставки “Народне мистецтво лемків” у виставочному павільйоні Музею народної архітектури та побуту, відвідали Музей “Козацькі могили” під Берестечком, Олеський замок, садибу Маркіяна Шашкевича в Підлиссі.

Петро АНТОНІВ

ВОНИ БОРОНИЛИ СВІЙ РІДНИЙ КРАЙ

Весною 1945 року, коли війна в Європі добігала кінця, серед населення Лемківщини пішли чутки, що польська комуно-більшовицька влада готується до примусового виселення українців з їх прадідівських земель до УРСР. Дуже скоро чутки стали дійсністю. Польські війська за допомогою спецвідділів радянського НКВД почали нападати на українські села і насильно вивозити людей. Часто в таких облавах і грабунках брало участь і польське цивільне населення. Такі варварські акції проти українців проводилися в найбрутальніший спосіб. Унаслідок страшного терору поляків на Лемківщині багато молоді йшло в Українську повстанську ар-

мію. Серед добровольців були і юнаки з села Ославиця, що на Сянїччині.

Одного весняного дня 1945 року молоді ославицькї хлопці зголосилися до бойвки повстанців і їх чотирьох, після ретельної перевірки, було призначено до самооборонного куцшового відділу (СКВ), в якому вони проходили військовий вишкіл. Укінці навчання хлопці прийняли присягу і їм було присвоєно псевда: Стефану Адамчуку — «Смерека», згодом «Семчук», Івану Сабрану — «Яличка», а ще двом ославичанам (прїзвища невідомі) «Ігор» і «Черешня». Після цього їх призначили бійцями до сотні «Дїдика», яка на той час таборувала в лісах гори Хрицатаї. Перше бойове хрещення з ворогом ославицькї повстанці отримали під час наступу їхньої сотні на Новий Лупків, де залізнична колія з'єднується тунелем з Словаччиною. Наступ повстанців із сторони села Ославиця на відділ польського війська був настільки раптовий і несподіваний, що поляки в панїці, залишаючи вбитих і ранених своїх вояків, утекли на сторону Словаччини. Це був сором для комуністичної Польщі перед світовою спільнотою, що її регулярне військо втікає від УПА, порушуючи кордони сусідньої держави.

Напочатку осені 1945 року поляки почали стягати на Лемківщину регулярне військо, щоб посилити свою присутність в українських селах. До переселенської акції була залучена польська міліція і спеціальні відділи допомоги міліції, так звані ОРМО. Ці банди розправлялися з українськими селянами ще жорстокіше, ніж їхнє військо.

Для депортації українців польська влада створила спеціальні збірні

Полонені УПА.

переселенські пункти в Сяноку, Загір'ї й Риманові. Там людей «сортували» — одних запрямували до в'язниці, а інших — відправляли у товарних вагонах на Схід. УПА вживала всіх можливих заходів, щоб перешкодити виселенню людей з українських сіл. Партизани робили засідки де тільки могли, застерігали польську

поліцію від брутальних антиукраїнських дій. Бувало, протягом однієї ночі злітали усі мости на головних дорогах та залізничних коліях. Поляки казали, що в них стріляє кожен куц. Польське військо у боях з партизанами УПА зазнавало значних людських втрат та зброї, незважаючи на те, що перевищували повстанців у десятки раз. Це відбувалося тому, що польські вояки не були психологічно стійкі та дуже боялися «бандерувцов».

У боях і походах Стефан та Іван разом із бійцями сотні «Дідика» проводили холодну дощову осінь. На зиму повстанці для себе в лісі у гірській місцевості, неподалік села Прилбищів, що на Сянїччині, побудували криївки — колиби. Однак недовго судилося повстанцям перебувати в таких більш-менш людських умовах. Уже після Рїздвяних свят на табір натрапив польський військовий відділ. Бійці застави сотні «Дідика» зустріли ворога шквальним кулеметним вогнем, і внаслідок сильного опору поляки відійшли в сторону Сянока. В цьому бою добре себе проявив ославицький повсталець Стефан, який за відвагу отримав подяку від командування сотні. Випадкова поява польського війська у цїй місцевості, чи наведена їхнім агентом, для сотні вже не мало значення, бо фактично табір був розконспірований. Тому в подальшому партизанам довелося перебувати в лісах під відкритим небом, або квартирувати в селах по хатах, чи ходити на бойове завдання.

Одна з таких військових акцій відбулася зимою після Водохрестя, коли сотня, в якій перебували Стефан та Іван, брала участь у ліквідації поляків-колонїстів і їх військову охорону, які заселили українські села Писарівці, Костарівці, замість виселених корінних жителів. Після успішно проведеної операції, коли партизани за наказом командира вже відступали по лем, Стефан отримав поранення в ногу. Йому терміново була надана перша медична допомога і відправлено на лікування до санітарного пункту у с. Хоцень. Під час лікування його псевдо «Смерека» було замінено на «Семчук», з яким він пройшов свій подальший партизанський шлях. На долїкування Стефана було відпущено сотенним у рїдну Ославицю. Однак довго затримуватися в селі стало небезпечно, бо поляки часто робили облави. І як тільки рана на нозі загоїлася, він зразу повернувся до своєї сотні, яка на той час квартирувала в лісах неподалік Ославиці. Так, завдяки Божїй опїці та його кмітливості, Стефан не зазнав лиха і залишився живим.

За цей час у керівництві сотні сталися зміни. З огляду на вік сотенного, Дїдика замінили на молодшого командира Бродича. В тому часі стало

відомо, що польське військо має намір виселити людей із села Смільник. Щоб перешкодити евакуації смільничан, один з відділів сотні, отримав завдання захистити їх від свавілля поляків. У цьому бою брав участь і Стефан. Запланована акція виявилася не зовсім вдалою, було втрачено 9 бійців. Їх поховали у Смільнику на цвинтарі та висипали могилу і поставили березовий хрест з написом: «Тут спочивають воїни УПА». Після похорону Стефан в останнє там зустрів свою маму. Побачивши сина живим, її радості не було меж.

У короткому часі (28.04.1946р.) поляки, за допомогою війська, насильно виселили в УРСР і жителів с.Ославиці, а разом з ними були змушені покинути свій рідний край і Стефанова та Іванова родини. Після таких трагічних подій для ославицьких повстанців родиною залишилися друзі-вояки сотні, які продовжували святу захисну війну з окупантами українських земель.

Напочатку літа 1946 року сотня Бродича, яка на той час знаходилася на квартируванні в селі Буковець, що на Сянніччині, отримала наказ від вищого командування УПА іти пропагандистським рейдом у західну Лемківщину. В короткому часі, як тільки партизани підготувалися до походу і придбали на дорогу харчі в місцевого населення, сотня вирушила на Захід. Після трьох днів маршу вона опинилась біля так званого «мертвого пояса», тобто простору замінованого у 1944 році німцями від Кракова попри Кросно, Ясло аж до Словаччини. Щоб сотня могла пройти на місце призначення, мінерам довелося майже місяць розмінювати коридор. На початку своєї місії у західній Лемківщині сотня Бродича заходила лише в ті села (Брунари, Криве, Святкова, Чертіжне та ін.), де діяла підпільна сітка або боївка УПА. Своєю правдивою і щирою інформацією українським повстанцям дуже швидко вдалося переконати тамтешнє населення у фальшивості і брехливості ворожої польської пропаганди про УПА. І в скорому часі вони почали прихильно ставитися до повстанців, як до свого українського війська.

Прибуття сотні на західну Лемківщину насторожило польську поліцію і до Горлиці, Криниць, Нового Санча, вона викликала багато війська. Щоб уникнути сутичок з поляками, партизанам з Божою допомогою, вдавалося маневрувати поміж польськими відділами завдяки кмітливій видумці, сміливості та військовій дисципліні. До того ж їм тут сприяла і гірська місцевість з густими лісами. Кожна поява партизанів у селі за

харчами викликала нову хвилю облав. Тому сотня, щоб замести свої сліди, часто ходила партизанським рейдом аж по словацьких селах. Восени, з настанням холодів, неподалік с. Чертіжного партизани для себе побудували землянки-колиби та спеціальні магазини-криївки для зберігання харчів. Туди ж був переведений з Магури Свіржівської і санітарний пункт, у якому лікувалися хворі та ранені партизани. Таке таборування було достатньо конспіративне і давало їм можливість менше показуватися в селах, де поляки часто робили облави.

Швидко прийшов новий 1947 рік, а за ним і Різдвяні свята. На Святвечір партизани сотні, в тому числі Стефан та Іван, були запрошені в село Бортне на Вечерю, організовану підпільною сіткою УПА. Скуштувавши святкових страв, повстанці згадували своїх батьків, рідних, друзів, а також своїми колядками прославляли народження маленького Ісусика. Зранку на Різдво партизани організовано прийшли до церкви і взяли участь у Святій літургії. З вигляду присутніх у церкві селян було видно, що вони гордяться своїм військом.

Після Різдвяних свят на табір сотні, яка була розташована неподалік гори Сівейка, натрапив польський військовий відділ. Зустрівши ворога кулеметним вогнем, він швидко відступив, зазнавши людських втрат. Укінці зими сутички партизанів з польськими військами почастишались. Великий бій сотні з поляками відбувся біля села Брунари. Партизани зайняли більш вигідне становище і залягли на краю ліса, а більш чисельне вороже військо наступало полем. У цьому бою з повстанців загинули два стрільці, а з боку поляків — кілька десятків. Селяни говорили, що польських убитих вояків з місця бою возили фірами.

У боях, сутичках і перестрілках з ворогами, а деколи й в спокою проминав час. Селяни західної Лемківщини полюбили українське військо, особливо любили слухати повстанські пісні, які часто співали бійці, квартируючи в селянських хатах:

*Йшли селом, йшли селом партизани
По землі Українській — невільній землі.
І у кожного зброя була за плечима,
І у кожного смуток і жаль на лиці.*

Весну сотня зустріла загартованою, в лісах, обпечена морозами, розігріта в походах на західній Лемківщині. Однак, зі збігом часу ряди її рідшали. Одні гинули в боях з ворогом, інші — ранені мусили лікуватися у

шпиталях-криївках і часто не повертались в сотню, бо здоров'я їм вже не дозволяло воювати. Було серед партизанів і дезертирство, але переважно серед тих, які прийшли до сотні найпізніше. При різних обставинах були випадки, які спричиняли до загибелі вояків УПА. Одна з таких трагічних подій в сотні сталася з бійцем «Яличка», який однієї весняної ночі разом з побратимом «Нестором», після виконання спецзавдання сотенного, повертались до табору на Рунок, що біля Нового Санча. По дорозі їх затримала стежа боївки «Пімсти» кличко (паролем), яку напередодні через її розконспірування було замінено на нову. «Яличка» про це знав, однак помилково відповів попередньою кличкою, що коштувало йому життя. Так трагічно загинув Іван Сабран зі села Ославиця, що біля Команчі. У цей час по селах Лемківщини, куди заходили партизани, пішли чутки, що сотні УПА залишають зону Закерзоння і відходять на Захід.

У кінці червня 1947 року за наказом курінного Рена (Побігущого) сотня Бродича мала пробиватися на Захід малими групами, щоб уникнути боїв і людських жертв. Боець Стефан «Семчук» у групі з 9 чоловік, яку очолив чотовий Дорош, невдовзі вирушив у сторону Словаччини. Населення цієї країни ставилось до українських повстанців досить прихильно і допомагало їм чим могло. А вже на території Чехії була ворожня атмосфера. Чеський уряд навіть проголосив нагороду за кожного живого чи вбитого вояка УПА. Для кращої оперативності в поході та організації харчів були утворені ще менші групи. Стефан «Семчук» далі на Захід йшов разом із «Палієм» і «Глинкою». Як тільки їхня група перейшла Чесько-Австрійський кордон, то опинилася в більшовицькій окупаційній зоні. Там відразу відчулася інша атмосфера. Населення Австрії відносилося до українських повстанців дуже прихильно, допомагаючи їм всякими способами, особливо інформацією про розміщення більшовицьких військ. Вони допомагали групам українських повстанців переходити кордон, переправляли їх через Дунай, забезпечували харчами і одягом.

Таким чином, група в якій перебував Стефан «Семчук», завдяки допомозі австрійців і Всевишнього, опинилась в Астені біля Лінцу, де був розміщений український табір. Тут їх зустріли хлопці з ОУН, нагодували і одягнули, а через кілька днів перевезли до Зальцбургу, де група, в якій перебував Стефан, зустрілася із хлопцями своєї сотні: ройовий «Зелений» сотенний санітар «Орленко», «Драгомир» (Іван Дмитрик), «Смерека» Василь Куцер, «Дуб», «Зарічний», «Семенко», Семен Ріюпка і «Семчук»

Стефан Адамчук. До місяця часу їх сімох бійців сотні «Бродича» перевезли до табору міста Інгольштат, що біля Мюнхена в Німеччині. Через півтора року Стефан Адамчук «Семчук» переїхав до Нового Ульму, а звідси у 1950 році до Америки. Проживає у місті Рочестер що біля Нью-Йорку.

(За виданням

«Записки українського повстанця

(в лісах Лемківщини)» І.Дмитрик. Львів, "Червона калина", 1992)

Іван Омелянович ЩЕРБА

Голова Ради старійшин Львівського
обласного товариства "Лемківщина",
член Проводу Львівського Крайового
Братства ОУН-УПА

ЛЕМКИ БУВАЮТЬ ВСЮДИ

Мені, вихідцю із мальовничого гірського села Свіржова Руська па Лемківщині, добре відомі події, пов'язані з УПА, бо й сам брав участь у рядах УПА, сотнях "Смирного" і "Пугача" на Лемківщині, у 1944–1945 роках очолюючи мережу зв'язку й розвідки в надрайоні "Бескид". Під час депортації українців з Польщі у 1945 р. був скерований в Україну для продовження боротьби. Тут, працюючи педагогом, я звернув увагу не тільки на засвоєння знань з предметів, які викладав (англійську і німецьку мови), але й турбувався про національно-патріотичне виховання молодого підростаючого покоління, бо вченим ти можеш не стати, але патріотом своєї української держави ти зобов'язаний бути. Як класний керівник використовував усі легальні можливості, які можна було використати при тоталітарному режимі. Організовував поїздки до музеїв Києва, Канева, с. Нагуєвичі, Колодяжного, на козацькі могили під Берестечком, на скелі Довбуша, на гору Маківку та ін. А в останні роки своєї трудової діяльності працював на посаді завідуючого кафедрою іноземних мов Львівського інституту післядипломної народної освіти.

Коли у 90-х роках створилося у Львові братство ОУН-УПА, то я один з перших вступив у його ряди. Виконував різні обов'язки. Був обраний заступником голови братства, завідуючим наукового відділу, відповідальним за зв'язки із школами і ВНЗ, складав різні звіти про діяльність братства перед Булавою Всеукраїнського Братства ОУН-УПА.

Понад 20 років у Товаристві “Лемківщина” я очолював секцію з вивчення діяльності УПА на Лемківщині й участь лемків у боротьбі за волю України. Публікував статті про подвиги лемківських сотень “Громенка”, “Хріна”, “Бродича”, “Біра”, “Стаха”, “Мирона”. Виступав з лекціями про діяльність УПА на Лемківщині перед різними аудиторіями Львова і Моршина.

У Братстві ОУН-УПА я запланував, щоб у Львові був створений Пантеон УПА. Розмовляв з директором Львівського цвинтаря у Львові Я. Гавришкевичем, з міськими головами В. Куйбідою, Л. Буняком, з представниками Пустомитівської райдержадміністрації, сільських рад сіл Зубра і Сокільники та ін. Я також пригадав Марсове Поле біля Личаківського цвинтаря. Там похоронені вояки Першої й Другої світових війн. Написав звернення до міського голови п. А. Садового, оприлюднив його на засіданні проводу Братства ОУН-УПА і всі одногослосно схвалили мою пропозицію створити Пантеон слави УПА на Марсовому полі у Львові. Пан Садовий прихильно поставився до нашого прохання і нарешті у травні 2010 р. перед Святом героїв п. А. Садовий у присутності представників військових частин урочисто відкрив у Львові Пантеон слави Української повстанської армії.

Я щасливий з того, що Господь Бог дав мені силу виконати з честю настанови Проводу ОУН-УПА при відрядженні в Україну у 1945 р. за волю України. Я щасливий з того, що беру активну участь у розбудові, зміцненні та утвердженні Української соборної держави, працюю на благо, рідної Лемківщини.

Андрій ТАВПАШ

член правління ФДЛ

ПЕРЕСОПНИЦЬКЕ ЄВАНГЕЛІЄ – КНИГА БЕЗЦІННА

Це унікальна пам'ятка, перший переклад Святого письма староукраїнською мовою. На цій книзі присягають на вірність народу президенти України. Над перекладом, переписуванням і оформленням Євангелія працювали Михайло Василевич зі Сянока, що на Лемківщині і архімандрит монастиря Григорій. Роботу розпочато у 1556 р., закінчено у 1561 р. у Пересопницькому монастирі (Рів-

ненщина). Цінний не тільки текст, а й художнє оформлення книги.

Рукопис багатоорнаментований, прикрашений високохудожніми кількокольоровими заставками й мініатюрами. За красою й багатством оформлення це Євангеліє не має рівних серед українських рукописів. Вага — 9 кг 300 г. Воно містить 482 аркуші, зберігається в Інституті рукопису Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського. Іван Франко вважав, що переклад Пересопницького Євангелія виконано на рівні, якого ще ніхто не досяг. У рукописі вміщено тексти чотирьох євангелістів у такій послідовності — Матвія, Марка, Луки та Івана. Архімандрит Григорій володів кількома мовами, крім староболгарської, знав латинську, польську та чеську, про що свідчать лексичні запозичення у текстах, перекладав, а чернець Михайло Василевич творив рукописний шедевр. На сторінках духовної святині — багато чорної, червоної і золотистої фарб. Ця книга — безцінна.

Замовила книгу княгиня Анастасія Юріївна Жеславська-Гольшанська, меценатка, фундаторка цієї книги.

Мистецтвознавець і художник Лев Скоп працює реставратором у музеї «Дрогобиччина», де у фондах зберігається багатюща колекція українських стародавніх ікон. Він ідентифікував автора мініатюр Пересопницького Євангелія, детально описав у книзі «Майстер мініатюр Пересопницького Євангелія — Федуско, маляр із Самбора». Федуско був відомим художником не лише в Галичині. У другій половині XVI століття він був першим серед найкращих в Україні та поза її межами. Самбір на той час переживав розквіт. Це було одне з найсильніших українських міст. Федуско зробив у Самборі сильну художню школу і намалював цикл ікон.

На конкурсі «Найкраща книга XVIII Форуму видавців», що проходив у вересні 2011 р. у Львові, книжка Лева Скопа «Майстер мініатюр Пе-

Оригінал книги.
Розворот із зображенням Євангеліста.

МАДЕМ ПАЛУКЫ . ПІШІНІЖЕ
ПЪЖЕЖІТІ ІНІЕЛІКЪТЖАІЩІ

Довишнота Писаннаго Книги Божіеї Пророка
Григорія Святии . Котори дописавъ Житіе
Пророка Святии Писаннаго Книги . Котори
Святии Писавъ Святии Писавъ . Котори
Писавъ Писавъ Писавъ Писавъ Писавъ

Книжна Мазени . Воиство его Григоріа
Пресвѣтлаго Величества Запорожскіа

Вибіток

Сторінка з іменем Мазени.

Запис Михайла Василевича, 1557р.

ресопницького Євангелія Федуско, маляр із Самбора» (Дрогобич, Коло 2011) отримала «Спеціальну відзнаку Малеого журі книгознавців».

У серпні 2011 р. у вигляді літературно-музичної композиції «Повернення Первокниги через 450 років» урочисто відкрито культурно-археологічний центр у Пересопниці. Тут зведено музейний комплекс просто неба «Княже міс-

то», відтворено фортифікаційні споруди, збудовано в'їзні арки. Перед культурно-археологічним центром встановлена скульптурна композиція, що складається з двох постатей: величної фігури архимандрита Григорія та писаря Михайла Василевича з Сянока. Архимандрит зображений як перекладач, який благословляє написання знаменитої першокниги. На противагу стоячої фігури настоятеля Григорія, писар Михайло сидить за столом, схилившись над Євангелієм, яке має перебільшений вигляд і своїм розміром надає значущості і вагомості Святій книзі. Сяноцький писар зображений у момент, коли закінчив написання чергової сторінки знаменитого фоліанту, а лівою рукою збирається перегорнути аркуш книги; автори скульптури ніби-то підкреслюють неспинний рух історичних подій, плінність часу, зміни епох, нових поколінь. Цей прекрасний монументальний пам'ятник створили скульптори, члени Спілки художників України Володимир Стасюк з Рівного і брати Андрій та Володимир Сухорські зі Львова; відлитий з бронзи у майстернях ПП «Скульптура» у Львові.

Серед заходів, які проведено: Міжнародна конференція, присвячена 450-річчю Пересопницького Євангелія, книжкова виставка у Національній бібліотеці України імені В.І.Вернадського. Національний банк України виготовив і ввів у обіг ювілейну монету «450 років. Пересопницького Євангелія». Перевидано книжку «Пересопницьке Євангеліє 1556-1561. Дослідження. Транслітерований текст. Словопоказчик», доповнену з урахуванням наукових досліджень останніх років. Видано інформаційні

матеріали, зокрема буклети, листівки, календарі. Державне підприємство «Укрпошта» ввело в обіг немарковані конверти, присвячені цій річниці. Організуються екскурсії, фестивалі, історичні реконструкції та виставки старовинної зброї і археологічних знахідок.

Марія КУЗЯК-ШЛЯНТА

СИБІРСЬКИМИ СТЕЖКАМИ

Як тільки ступила нога радянських визволителів на нашу землю, тут же почались репресії. Інтелігентних заможних селян вивозили в Сибір на каторжні роботи. Росія використовувала в'язнів як робочу силу — за черпак баланди і 600 грамів глевкого хліба. В'язні будували у Росії, зокрема у Сибіру різні об'єкти, яких і не перерахувати. Тай російська інтелігенція знаходилась там як “враги народа”.

Рік 1946. У Львові на пересильному пункті біля тюрми Бригідки — море народу. На цементних долівках одні сидять, інші лежать. Духота. Привезли воду, за нею — черга. Через деякий час нас загнали в товарні вагони і повезли до Сибіру. Їхали довго і тяжко. Нарешті — Красноярськ-Гулаг: станція Злобино. Сюди приїхало 15 тисяч в'язнів різних націй. Це було ціле в'язничне місто, загороджене високим колючим дротом, з охороною і собаками, а в середині бараки, бараки, а в них двоповерхові нари. На в'язничній території — лікарня, аптека, столова, лазня. Росіяни мали захист в установі, яка координувала сибірські табори, а їх було немало. У Красноярську в'язні працювали на лівому березі Єнісея. Будували, навантажували і розвантажували баржі, вагони, прокладали залізницю, будували різні склади, майстерні, цехи, котельні, копали канали. У тайзі в'язні вирубували деревину, яка сплавлялась рікою до Красноярська, а німецька інтелігенція плянувала, креслила, то були мабуть військовополонені.

В'язні проходили медичну комісію, яка встановлювала що може виконувати в'язень. Головний лікар — вільнонайманий, решта лікарів — в'язні.

Наша бригада вирізнялася: в плащах, черевиках. До нас підходило багато людей, запитувало: “Вы — из Запада?” Одного разу до нас підійшов немолодий росіянин і питає, де працюємо? “Копаємо канали”, — відказуємо. Сказав зробити список на 6 чоловіків. “Заберемо вас у цех”. Зробили список, нас дві — з Лемківщини, дві — з Перемишля, одна — з

Волині, одна — з Відня. Австріячка не знала мови, тому ми взяли її під свою опіку. Ось ми вже в деревообробному цеху, в якому тепло. Норма — збити 15 ящиків.

Дівчата справлялись, мені було важко. Через деякий час нас перекинули на іншу роботу. Я опинилася в тайзі, на вирубці дерева. Їхали на пароплаві в верх по Єнісею. Природа дика, чудова. Приїхали на острів-колонію. Жили в землянках. Кругом ліс — тайга, начальник, охорона. Норма — нарізати шість куб. дерева. Було голодно. Літом підживлялися смородиною. Це була галявина, мабуть колись її хтось обробляв. На ній росли дикі трускавки. Одного разу в неділю пішла туди, збираю, аж глянь — медвідь ходить; злякалась, більше не ходила. З одної сторони колонії йшла стежка берегом Єнісея і яюсь у неділю я зібралась у мандри. Пройшла майже 4—5 км, натрапила на оселю, яка складалася з трьох хат. Тут жили старі люди, вони мною якби втішилися, що я їх відвідувала.

Час ішов і залишився місяць до волі. Їде останній пароплав Мінусінськ—Красноярськ, прошу начальника відправити мене в Красноярськ цим рейсом, оскільки ріка замерзає, а взимку з тайги неможливо вибратися. Начальник подумав і казав збиратись. І ось я — на пароплаві. Картина чудова, по Єнісею плывуть білі шматки снігу і блищать на сонці як діаманти, я стою більше на палубі, ніж сиджу в каюті. На палубу виходить лоцман, щоб замірювати глибину води. Ми розговорились. Виявляється, що лоцман — син латиського посла, і тільки за те засланий у Сибір. З Риги 600 визначних родин завезено в тайгу, в холодні землянки на 300 г хліба на добу, щоб вивозити дерево на собі. За короткий час із 600 сімей залишилось 100, решта вимерла від холоду, голоду, цинги. Лоцман з дружиною-артисткою вижили, оскільки влаштувалися на пароплав. Згодом приїхали до Красноярська і ми розійшлись. Ось такі людські долі.

Іван КРАСОВСЬКИЙ

У БОРОТЬБІ ЗА НАРОДНЕ ЩАСТЯ

(до 80-річчя повстання селян Ліського повіту)

У липні 2012 року минає 80 років з часу повстання селян Ліського повіту на східній Лемківщині, у якому взяли участь близько 1,5 тис. селян. Це повстання було наслідком соціального і національного гніту в умовах

панування польської буржуазії. Особливо безвихідним було становище селян Ліського повіту, де українські селяни (лемки) складали більшість сільського населення. Орна земля тут становила 41,7 відсотка від загальної земельної площі, решта — ліси, пасовиська і земля непридатна для обробітку. З цієї орної землі 143 поміщицькі господарства володіли 11 тис. га, а 15 тис. селянських господарств належало лише 66 тис. га. У повіті нараховувалося 70 відсотків безземельних і малоземельних господарств. Про гірку долю селян Прикарпаття повідомлялося у 1932 році в журналі “Наша правда”: “Життя селян в горах можна порівняти хіба з життям невільників в Азії або Америці... Лемківська верховина, мабуть, скоро дійде до того, що люди харчуватимуться лише корінцями, а освітять і огріє їх хіба сонце”. Польський уряд, крім інших повинностей, примушував селян безплатно будувати шляхи, організовуючи так звані “свята праці”. Селяни рішуче виступили проти такої нової панщини.

Увечері 21 червня 1932 р. біля сільської школи у Берегах Долішніх зібралося понад 300 селян, озброєних палицями, мотиками, вилами. З натовпу лунали вигуки: “Геть панщину”. Селяни обеззброїли та побили агента старости Зембу. Бурхливого характеру набрали події також в Устриках та інших селах. Зранку 22 червня у Берегах Долішніх згуртувалося близько трьох тисяч селян з навколишніх сіл. 500 селян вирушили до війта і змусили його добитися звільнення 30 селян, заарештованих за участь у виступі проти “свята праці”. Уже 23 червня в селах цього повіту були розповсюджені листівки з закликком до організованої боротьби. 28 червня повсталі селяни вирушили до Телесниці Сянної, де зірвали проведення “свята праці”. Наступного дня тут зібралося понад 3 тис. з 19 навколишніх сіл. 30 червня відбувся масовий мітинг у с. Лобізві. Відтоді почалася підготовка до збройного виступу.

Селяни сміливо вступили на боротьбу з поліцейським загonom, який прибув для придушення повстання і той у безладді відступив. Селяни роззброїли трьох поліцаїв, захопили поміщицький фільварок, плебанію і ксьондза Ігнацького Чабера, конфіскували зброю, яку він переховував.

1 липня нові каральні загони розпочали наступ на повстанців. Запеклі сутички між селянами і поліцією відбулися у с. Телесниці Сянній і між селами Лобізвою та Устяноюю. Було поранено кількох поліцейських, селяни покарали також поміщиків Рудольфа Добрицького та Рудольфа Якубовського.

На допомогу повстанцям піднялися селяни сіл Кальниці, Завої, Сме-

реки та ін. 3 липня відбулася збройна сутичка селян з поліцією в районі Синчак. Одним з повстанських загонів керувала селянка Катерина Точовська. У той же день було організовано збройний виступ селян в південній частині повіту в районі с. Смереки. Революційне піднесення спостерігалось і в західній частині повіту (Березниця Вижня, Жерниця Нижня, Воля Матіяшова та інші). 4 липня селяни південної частини повіту вирушили у напрямку с. Зубрячого.

На захист ліських повстанців виступили селяни Закарпатської України. Загони селян вирушили в Польщу на допомогу повстанцям. На польсько-чехословацькому кордоні між загонами закарпатських селян і польськими прикордонниками сталася сутичка.

Уряд Пілсудського, наляканий розмахом повстання, яке охопило увесь Ліський повіт і частину Сяніцького, вжив рішучих заходів для його придушення. Було кинуте понад 4 тисячі солдатів, офіцерів і поліцаїв. Крім того, на боротьбу з повсталими були направлені літаки Львівського авіаполку.

Відсутність єдиного керівництва повстанням, розпорошеність сил повстанців, погане озброєння, відсутність єдиного плану боротьби призвели до поразки повстання селян Ліського і Сяніцького повітів. Після придушення повстання було віддано до суду 278 селян, у тому числі 9 жінок. 20 липня у Сяноці відбувся процес над керівниками повстання В. Дуником, М. Малецьким, П. Мадеєм та А. Паславським. Перші три були засуджені до страти, а Паславський — на довічне ув'язнення. У відповідь на апеляцію адвокатів президент змінив смертний вирок на довічне ув'язнення.

Хоча повстання селян Ліського повіту закінчилося поразкою, його відгомін було чути далеко за межами Польщі. Тогочасний уряд був змушений відмовитися від проведення "свята праці" в багатьох повітах і відтермінував насильне стягнення боргів та податків з селян.

У Ліському повстанні яскраво проявилася солідарність українських селян у боротьбі проти соціального гніту. В повстанні пліч-о-пліч виступали також сусіди-поляки. Ліське повстання свідчило, що селянство від поодиноких виступів перейшло до масових збройних повстань. Цим пояснюється його особливе місце в історії революційного руху в Польщі і західній Україні.

ДЕПОРТАЦІЯ

АКЦІЯ «ВІСЛА»

65 РОКІВ У МИНУЛОМУ, А БІЛЬ НЕ ЗГАСАЄ...

*Лемків було вигнано зі споконвічних земель на схід
України та на захід Польщі*

*Це ганебне, принизливе
слово — депортація пульсує
разом з кров'ю людей, що пе-
режили жахіття, про це зна-
ють діти, онуки, правнуки...*

*Не одне звернення до вла-
ди написане депортованими,
залишилося без дієвої уваги,
так наче б то нас нема, а
може, ми самі собі придума-
ли той жаль і, може дійсно
це було «добровільне пере-
селення»?*

О, ні!..

*Занадто дорогою ціною,
занадто...*

*Мовчання, ігнорування верховних, свідчить лише
про їх неспроможність зрозуміти і допомогти,
про те, що їм чужий біль власного народу...*

ТАЄМНИЦЯ ЗАСІДКИ ПІД БАЛИГОРОДОМ

28 березня 1947р. о 23.10 год. в останньому випуску польського вечірнього радіожурналу прозвучала інформація Міністерства національної оборони: *«Двадцять восьмого березня цього року близько десятої години ранку під час службової поїздки на дорозі Сянок — Балигород від куль українських фашистів УПА загинув генерал-лейтенант Кароль Сверчевський, другий заступник міністра національної оборони, колишній командувач Другої армії, герой битви за Нису Лужицьку. Тіло буде перевезено літаком до Варшави. Дата похорону буде повідомлена».*

Наступного дня у Варшаві відбулося засідання Бюро ЦК Польської Робітничої Партії, найвищого органу комуністичного режиму в Польщі. На засіданні обговорювалися питання, пов'язані з підготовкою до похорону генерала, а також прийнято такі рішення:

1. *Посмертно нагородити тов.Сверчевського медаллю Військової Доблості 1 класу (найвища польська військова нагорода).*
2. *Оголосити в пресі про те, що всі витрати на поховання і фінансову допомогу для сім'ї бере на себе держава.*
3. *Звернутися до уряду з ухвалою про спорудження пам'ятника генералові Сверчевському.*
4. *Перейменувати вулицю Кача і фабрику Герлаха на честь генерала Сверчевського (виконавець: Варшавська національна рада).*
5. *Заснувати стипендію імені ген.Сверчевського у Військовій академії.*

У рамках репресивної акції щодо українського населення було прийнято таку постанову:

1. *Терміново переселити українців і змішані сім'ї на «терени одзискане» (насамперед: північної Пруссії), не створюючи компактних груп і не ближче, ніж 100 км від кордону.*

Цитована ухвала Політбюро від 29 березня 1947р. стала «юридичною підставою» для масової депортації українців. 28 квітня 1947р. частина дивізії Війська Польського приступила до реалізації акції «Вісла», яка тривала три місяці. Протягом цього періоду з південно-східних

теренів польської держави було виселено близько 150 тисяч українців, а також членів змішаних сімей. Вони у примусовому порядку змушені були селитися у північних і західних землях. Якщо серйозно трактувати висловлену у постанові Політбюро тезу про те, що акція «Вісла» — це покарання українського населення за смерть однієї людини, то це б була одна з найсуворіших репресій в історії людства. Як виявлено з оприлюднених сьогодні документів, рішення про проведення масової депортації українців було прийнято раніше. А приїзд ген.Сверчевського в околиці Сянока, ймовірно був пов'язаний із підготовкою акції.

Незабаром після смерті Сверчевського комуністична влада розпочала створення його культу. Уже 29 березня 1947р. один з провідних часописів «Життя Варшави» писав: *«Один з найбільших стратегів, яких ми коли-небудь мали, і з іменем якого назавжди буде пов'язаний кордон на Нисі Лужицькій — мертвий. (...) Пишномовність над труною вірного воїна Речі Посполитої, великий талант якого виніс його з глибин польського народу на одне з найпочесніших місць, звучала б фальшиво. Його велич і заслуги такі ж очевидні, як очевидні його біль і терпіння. Вишануймо його простим словом: генерал Сверчевський — своїм солдатським трудом і пролитою кров'ю прислужився Вітчизні».*

Згодом культ Кароля Сверчевського інтенсивно пропагувався. Чи не в кожному місті знаходилася вулиця або площа, названі його іменем. Часто — то була головна площа міста. Його іменем називали громадські об'єкти. Про нього писали повісті й романи. Особливу увагу зверталося на популяризацію цієї постаті у молодіжному середовищі. Про нього згадувалося в підручниках та рекомендованій літературі, яку кожен учень мусив прочитати. Про нього розповідали вчителі на уроках. На місці трагічної загибелі генерала споруджено кам'яний обеліск із стилізованим орлом і медальйоном, у якому висічено погруддя Кароля Сверчевського. Навколо пам'ятника впорядковано парк. Поблизу споруджено великий дім — музей, присвячений пам'яті генерала.

Однаке перед популяризаторами культу Кароля Сверчевського стояло нелегке завдання. Життя генерала не «пасувало» до образу польського народного героя. Популярна енциклопедія, видана 1976р., інформувала читачів про цю постать так: *«СВЕРЧЕВСЬКИЙ Кароль, псевдонім Вальтер (1897-1947), діяч робітничого руху, генерал; від 1915р.*

В Росії, учасник листопадової революції і громадянської війни в Росії, від 1918 в Російській Комуністичній партії (більшовиків) і Червоної Армії, 1927–36рр. на різних командно-штабних посадах; 1936–38рр. — учасник громадянської війни в Іспанії (...); від 1938р. знову в СРСР; під час Другої світової війни 1941–43рр. на командних посадах, від VIII 1943 — співорганізатор Армії Польської в СРСР, 1943–44 заступник командувача I корпусу, 1944 заступник командувача I Армії Війська Польського; 1944–45 організатор і командувач 2 Армії Війська Польського; член ЦК польських комуністів у СРСР (1944), від 1944 — віцеміністр національної оборони (...), загинув під Балигородом у боротьбі з УПА».

Із поданої інформації довідуємося, що Кароль Сверчевський у 21-річному віці почав службу в рядах Червоної Армії і був професійним радянським солдатом протягом 25 років. Польську військову форму він носив неповні чотири роки. Уважний читач після ознайомлення з цитованою енциклопедичною нотаткою мусив поставити перед собою ряд питань:

Operacja Wisła

Акція «Вісла». Мана.

“Що робив Сверчевський у 1920–1921рр., коли тривала війна між Польщею і Радянською державою? Що робив у вересні 1939р., коли на Річ Посполиту із заходу напали німецькі нацисти (1 вересня), а зі сходу — Радянський Союз (17 вересня)?”

Нічого дивного, що в процесі популяризації генерала офіційна пропаганда не афішувала його біографії, концентруючись лише на певних її епізодах. Підкреслювалася його велика любов до дітей, величезна турбота про

простих вояків, для яких він був справжнім батьком. Передовсім підкреслювано його нечувану відвагу. Скажімо, він ніколи не ухилився, коли навколо свистіли кулі, не шукав укриття. Завжди полем бою йшов на повен зріст, незважаючи на обстріл ворога. Якби серйозно потрактувати всі біографії Кароля Сверчевського, написані у 1947-1989рр., треба було б погодитися, що він володів надприродною силою.

Комуністична пропаганда найбільше популяризувала епізод смерті генерала під Балигородом. Для цього використовувався опис трагічних подій, який залишив їх учасник — підполковник Ян Герхард, який у 1947р. був командиром 34 піхотного полку, що діяв поблизу Балигорода. Відповідно до цього повідомлення, генерал прибув до Балигорода 28 березня 1947р. о 7.30 ранку. Розмовляв із солдатами, а також із представниками цивільного населення. Біля 9.00 год., коли інспектування завершувалося, генерал виявив бажання оглянути гарнізон у Тісній. За Герхардом, офіцери були здивовані і вражені: *«Тісна означала обов'язкове пересування ущелиною між лісовими масивами Хрищатої (...). Засідки були там частим явищем. Бандерівці займали позицію на горі над шосе, яке було єдиною комунікаційною віссю, що вела до Устриків Горішніх і Волосатого».*

Підпорядковуючись команді Сверчевського, з Балигорода в напрямку Тісної вирушила колона, яка складалася з трьох автомобілів, один з них скоро зіпсувався, а решта рушила далі. Попереду їхала відкрита машина марки «Додж», у якому й знаходився генерал Сверчевський. Разом з ним їхав ген. Миколай Прус-Венчовський. За ними слідувала вантажівка марки «ЗІС» з охороною. Загалом в колоні було 33 особи, з них — 2 генерали, 6 офіцерів і 25 рядових.

На відстані 6км від Балигорода колону обстріляли. В інтерпретації Герхарда: *«Наш «Додж», який був збільшив швидкість, незабаром мусив зупинитися за містком над потоком Яблунька. Це було необхідно, оскільки перед нами простягалася дорога на відкритому полі; і бандерівці, які стріляли з кулеметів, неодмінно нас ліквідували б. За декілька десятків метрів зупинився і «ЗІС». Генерал Сверчевський наказав атакувати позиції противника. «Ми розгорнулися клином, який повільно, метр за метром почав підніматися нагору. Тим часом бандерівці поливали нас вогнем. То був смертельний вогонь. (...) У багатьох місцях почала горіти трава. Полум'я і клуби диму перешкоджали маневрувати. За нашими плечима за*

Яблункою почав горіти ліс. Вогонь бандерівців наростав і переважав зліва. Найвірогідніше, нас хотіли обійти. (...) Я був тоді більш-менш за 25 км над дорогою. З тої позиції бачив, як генерал Сверчевський знімав плащ і мундир. В нього влучили. Полковник Білецький і капітан Цесарський, а за ними підпоручик Лучник підбігли до нього, аби підтримати. Ішов, хитаючись, у напрямі потоку. Два наступні попадання бандерівців виявилися смертельними. (...) Коли на звук мотору нашого третього автомобіля, що наближався, бандерівці зникли в хащах Хрещатой, і бій припинився, ми побачили, що генерал Сверчевський мертвий».

Опис Яна Герхарда останнього бою Кароля Сверчевського відповідає вимогам батального жанру. Автор посилює рівень напруги аж до трагічного фіналу. Генерал, дбаючи про солдатів, приймає відважне, але небезпечне рішення. В момент битви, коли загін Війська Польського падає під градом куль і все навколо горить, генерал зберігає розсудливість. Він — провідник вояків, які героїчно чинять опір. Коли поранений командир падає, солдати поспішають йому на допомогу.

Пропагована комуністичною владою постать Кароля Сверчевського була позитивно сприйнята в деяких колах польського суспільства. Інколи прихильно відгукувалися про генерала навіть ті поляки, які не відзначалися симпатією до комунізму та СРСР. Річ у тім, що у польському суспільстві склався надзвичайно міцний культ Йозефа Пілсудського. В період «Польщі Людової» маршалка Пілсудського прийнято було вважати «фашистом», а всі прояви культу суворо заборонялися. Для деяких поляків Кароль Сверчевський замінив Йозефа Пілсудського.

У середовищі військових генерал був відомий не стільки турботою про солдатів, скільки пристрасною до алкоголю. Він пив у величезних кількостях. Говорили також про його любов до жінок і проблеми в особистому житті. Пропагандистські оповідання про те, що генерал ішов полем битви під обстрілом «не кланяючись кулям» коментувалося так: «мабуть випив горілки більше, ніж зазвичай». Сумнівними вважали його здібності воєначальника.

Передовсім викликала сумніви щодо правдивості офіційна версія про вбивство Сверчевського від рук УПА. Переважав погляд, що смерть генерала була справою радянського НКВД. З'явилися думки, що ніякого замаху не було, а Сверчевського було вивезено у відлюдне місце і розстріляно. Інші вважали, що під Балигородом генерал потрапив у засідку

енкаведистів, переодягнених у партизанів УПА. Найрозповсюдженішою була версія, що Сверчевського «підставили», посилаючи його з невеликою охороною в район, де діяла українська партизанка, водночас українців проінформували про маршрут конвою. Справжніми виконавцями вбивства мали бути люди з його особистої охорони, від яких отримав смертельну кулю в спину. Прихильники гіпотези вбивства Кароля Сверчевського НКВД не могли пояснити причини, чому радянські служби прагнули «ліквідувати» генерала. Вважалося, що він намагався перешкодити поступовому процесові «советизації» польської армії. То була доволі малоправдоподібна гадка, зважаючи на зв'язки генерала з Червоною Армією.

Поголоски про вбивство Кароля Сверчевського «своїми» були настільки розповсюдженими, що навіть автори офіційних пропагандистських публікацій не могли обійти їх мовчанкою. Артур Бата у виданій 1987~р. праці твердив: *«Як завжди у випадку, коли розігрується велика драма, смерть генерала викликала хвилю пліток, спекуляцій і домислів. Їх автори намагалися довести, що засідка під Яблунькою була не випадковою, що напад на генерала був попередньо спланований. Як аргумент наводиться факт, що попри перевагу раптовості нападу і більшої чисельності бандитів, втрати серед польських солдатів були дивовижно незначні — трьох вбито і трьох поранено. Тобто, об'єктом нападу був Сверчевський, — пробували твердити, — а не солдати. Одразу після вбивства генерала бандерівці відійшли так, як після виконання поставленого завдання. Спекуляції стосувалися також куль, які влучили в ціль, головно тої другої — вона була випущена з тилу».*

Зрозуміло, такі спекуляції Бата рішуче відкинув: *«У світлі доказів і фактів усі домисли про нібито замах на Сверчевського просто абсурдні. (...) Презумпції про братовбивчу кулю навіть не заслуговують на полеміку. Весь, нагромаджений комісією, яка вивчала драму під Яблунькою, матеріал не залишає жодних сумнівів, що події на балигородському шосе були випадковими, починаючи від пропозиції Сверчевського про проїзду до Тісної, закінчуючи засідкою, організованою «Гринем»*.*

* Так називали в польських матеріалах Степана Стебельського, командира сотні УПА, яка діяла в околицях Балигорода. Насправді його псевдонім звучав «Хрін».

Щоб довести абсурдність припущень про замах на генерала, Бата покликається на матеріали комісії, створеної для уточнення обставин події. Після замаху було скликано не одну, а дві комісії. Одну створив генеральний штаб війська Польського, а другу — Служба безпеки.

Треба сказати, що у 1987р. ці документи, що лежали у спецфондах, були майже недоступні. Дозвіл користуватися ними одержували тільки ті дослідники, яким влада повністю довіряла. Отже праця Бати не могла розвіяти сумнівів, накопичених довкола замаху під Балигородом.

Після змін 1989р. згадані документи були оприлюднені. Звіт комісії генерального штабу Війська Польського оформляв на базі локальних даних, а також свідчень офіцерів і солдатів, начальник оперативного відділу штабу підполковник Коссовський. Він був дуже критичний стосовно осіб, які відповідали за охорону Сверчевського. Інформація про приїзд генерала не зберігалася у таємниці. Він відкрито подорожував, його урочисто приймали. Члени підпілля, очевидно, знали про його перебування в околицях Балигорода. Солдати охорони генерала не мали відповідної підготовки для цієї функції. Коссовський зрештою негативно оцінив рівень військової підготовки в 34 піхотному полку.

Отже, Коссовський не приховував своїх сумнівів щодо офіційної версії подій: «Не виключено, що під час поїздки за генералом стежили представники реакційних сил. І замах вони організували у такому місці, де підозра падала на українців. Вважаю своїм обов'язком подати таке припущення, щоб органи, призначені для ретельного розслідування, не переконували, що це злочин українських фашистів, і тільки серед них шукали б винних». Внаслідок рапорту Коссовського міністр народної оборони оголосив догану трьом офіцерам, які відповідали за безпеку генерала Сверчевського. Водночас співробітники Управління безпеки підготували другий рапорт. У ньому однозначно твердилося, що замах здійснила УПА, хоч ніяких конкретних доказів не було представлено. Автори рапорту відзначали, що не потрібно притягати до відповідальності офіцерів, оскільки виїзд до Тісної ініціював особисто Кароль Сверчевський.

Пізніше було оголошено, що польські солдати схопили трьох вояків УПА, які начебто приймали участь у засідці під Балигородом. 30 червня 1947р. на місці засідки було проведено слідчий експеримент за участю полонених партизанів. Прибула спеціальна команда, яка все це фіксувала на кіноплівку. Згідно із свідченнями в'язнів колону, в якій їхав Кароль

Сверчевський, атакувала сотня УПА під командуванням Степана Стебельського, «Хріна», їй допомагали вояки сотні «Стаха». Вони не знали, що в колоні є командир високого рангу. Думали, що в машині марки «ЗІС» перевозяться продукти харчування. Вбивство генерала Сверчевського було випадковим. Результати слідства — як можна судити — не задовільнили громадську думку. Адже для громадян не було таємницею, що функціонери Управління безпеки тортурами і шантажем змушували в'язнів свідчити так, як було вигідно УБ.

Ауру таємничості навколо обставин смерті генерала Сверчевського посилило брутальне вбивство Яна Герхарда. Згідно з офіційними даними, злочин мав кримінальний характер. Однак з'явилися чутки, що Герхард хотів повідомити нові дані щодо засідки під Балигородом.

У 1990-х роках обставинами смерті генерала Сверчевського зацікавився журналіст Даріуш Балішевський, який спеціалізувався на питаннях новітньої історії. Він провів власне журналістське розслідування. Результати представив у своїй телепрограмі «Ревізія надзвичайна». Після докладного аналізу всіх доступних матеріалів про замах, він побачив у них ряд суперечностей. Дійшов до висновку, що учасників тої події єднала «змова мовчання». Вони намагалися приховати якісь обставини трагедії. Він висунув припущення, що принаймні частина польських солдатів втекла із поля бою, залишивши генерала. Такі чутки, зрештою, з'явилися ще раніше. Тим не менше Біляшевський погоджувався, що Сверчевський загинув від рук УПА.

Перелом у виясненні таємниці смерті генерала Сверчевського настав у 2006 році, коли польський Інститут народної пам'яті разом з Державним архівом Служби безпеки України опублікували невідомі до того документи колишніх польських і радянських спецслужб. Серед них знаходиться звіт провідника 26 тактичного відтинку [воєнної округи «Сян» — О.С.] УПА майора Василя Мізерного (псевдонім «Рень») за період 1.03-15.08.1947р. Радянські спецслужби перехопили цей документ. Під датою 28.03.1947р. «Рень» занотував: «О 9.30 год. відділи «Хріна» і «Стаха» організували засідку на шосе Балигород-Тісна. (...) Коли загони підходили до місця, де мали зайняти відповідні позиції з метою засідки, почувся гуркіт моторів. Їхало дві машини з солдатами в напрямі Тісної. Один з автомобілів був броньований, а другий вантажний. Як виявилось пізніше, це була охорона. Тільки-но командир

«Хрін» установив два кулемети і виставив варту, як з Балигорода надїхало дві інші машини. Перший автомобіль був персональний. І в ньому їхали з відкритими головами череваті військові. Командир «Хрін» одразу здогадався, що це вищі «особи». Відтак подав команду: «Хлопці, вогню! Ідуть якісь фігури!». У той момент заgrimіли наші кулемети. З персональної машини вискакують військові, між якими один товстий з відкритою головою. Він віддає накази, після чого всі інші займають позиції і переходять в атаку. Одночасно із другого, вантажного автомобіля, який їхав за персональним, спокійно зіскакують (ніби взагалі нічого й не було) солдати в чорних беретах і відкривають вогонь по наших позиціях. Командир «Хрін» віддає наказ першому підрозділові натискати на ворога з флангу. Зав'язується інтенсивний бій, який тривав приблизно 25 хвилин. Далі неприятель, відстрілюючись, відступає потоком в напрямі лісу «Яблунька». До потоку вбігає товстий лисий військовий із криком: «Генерале, я поранений!» До нього підбігають два солдати, яким каже: «Хлопці, візьміть мене, вмираю». В той час серія кулеметних черг наших кулеметників добивають остаточно, як потім виявилось, генерала, другого віце-міністра оборони — Кароля Свєрчевського і одного солдата, який прибіг його забрати, а іншого — раять, і той тікає. Наші відділи не переслідували відступаючого ворога, бо він тоді був добре озброєний».

Читаючи цей документ, неможливо не зауважити, що Василь Мізерний, як і як Герхард, полюбляв літературний стиль. Звіт «Реня» одначе відкриває багато обставин, зв'язаних із замахом. Атака на колону не була випадковою. «Хрін» вирішив розпочати бій тоді, коли зорієнтувався, що в колоні їде командир високого рангу. Отже, метою засідки стала ліквідація генерала. Документ не підтверджує думки, що охорона генерала втекла з поля бою. Рапорт свідчить, що вона хоробро билася. Спочатку зуміли атакувати позиції противника, а пізніше — відступили. То не була панічна втеча, а відступ. Донесення Василя Мізерного підтверджує більшість інформації, що її подав Ян Герхард.

Але очевидна й різниця в цих двох звітах. Герхард був переконаний, що нападники втекли, коли почули звук машини, що наближалася. «Рень» не згадує про такий факт. Можливо, «Хрін» не зорієнтувався, що надїжджає машина, або це не мало особливого впливу на його рішення. Обидва інакше представили також останні хвилини генерала. За Герхардом бійці весь час

охороняли Кароля Сверчевського. Підтримували його, коли обезсилів, винесли за лінію вогню і перев'язали рани. Тимчасом у донесенні Мізерного говориться, що генералом ніхто не опікувався. Два бійці намагалися йому допомогти, але один загинув, а другий втік. Може, якраз цього факту стосується «змова мовчання», про що натякав Балішевський.

Не можна вяснити, чия ж куля поцілила Кароля Сверчевського. Навіть, якщо то був хтось із охорони, не обов'язково, що він стріляв навмисно. Важко знайти причину, щоб пояснити, для чого польському антикомуністичному підпіллю потрібна була смерть генерала. Він не належав до найвищих постатей у комуністичному апараті влади. З другого боку, якби НКВД і зв'язана з ним СБ планували позбутися генерала, найправдоподібніше його б судили і винесли б вирок про найвищу міру покарання. Чимало польських офіцерів, заслужених у боротьбі з УПА, опинилися згодом на лаві підсудних. Ян Герхард два роки перебував у тюрмі.

Донесення Василя Мізерного не вясняє всіх обставин, зв'язаних із засідкою під Балигородом. Я попросив проф. Петра Потічного, відомого знавця діяльності УПА і колишнього її вояка, дати оцінку цьому документу. Звіт викликав у нього ряд застережень. Професор неодноразово особисто брав участь у подібних сутичках між УПА і загонами Війська Польського. Він звернув увагу на неправдоподібність того, щоб командир сотні перед битвою міг подати команду: «Хлопці, вогню! Іде якась фігура!» Команда мусила подаватися дуже голосно і виразно, щоб її почув увесь відділ. Цитовані слова могли прозвучати хіба що з уст командира нижчого рангу, який керував невеликим загonom. Професор вважає цілком неймовірним, щоб під час бою партизани чули розмови між військовими протилежної сторони.

Кароль Сверчевський загинув від рук партизанів УПА. Це не було вбивство. Генерал поліг у бою. Він був у військовій формі, озброєний, фаховий військовик, який перебував у зоні воєнних дій. Загинув як солдат. Отже, його смерть не могла бути причиною для того, щоб польська комуністична влада могла розпочати репресії проти цивільного українського населення.

Після 1989р. легенда, створена комуністичною владою, про генерала «Вальтера» розсипалася. Виявлені документи відкрили незнане обличчя Кароля Сверчевського. До повалення його міфу спричинилася праця трьох відомих істориків (Чеслав Гжеляк, Генрик Станьчик, Стефан Зволінський),

присвячена боротьбі окремих особистостей на II Східному фронті під час Другої світової війни 1943-1945рр. Свєрчевський був поганим командувачем. Під час боїв на Лужицях як командувач II Армії Війська Польського зробив вражаючі помилки, які спричинили величезні людські втрати поляків. Причиною багатьох непродуманих рішень генерала було надуживання ним алкоголю. Постійно конфліктував зі своїми підлеглими. Генерал був також відповідальний за репресії членів Армії Крайової. Образ генерала, який втовкмачувала польському суспільству комуністична пропаганда, був цілком фальшивий. Виняток становив єдиний епізод в його біографії — засідка під Балигородом, який подавався правдиво. Парадоксально: саме цей епізод викликав у польському суспільстві найбільше сумнівів.

Кароль Свєрчевський швидко перестав бути об'єктом культу. В червні-липіні 2009р. серед поляків було проведено опитування, яке стосувалося пам'яті про Другу світову війну. Респонденти віднесли Свєрчевського до постатей, яких польський народ повинен соромитися. Назви вулиць, площ і громадських об'єктів, що раніше носили ім'я генерала, поступово змінено, часто перейменовано на ім'я Йозефа Пілсудського. Тільки в небагатьох місцевостях збереглися давні назви. Зліквідовано музей під Балигородом. Будівлю придбав приватний власник, який перетворив її на пишну резиденцію. Пам'ятником ніхто не опікується, і він руйнується. Буває, що зловмисники розмальовують рот генерала червоною фарбою і «збагачують» його білими іклами.

Очевидно, незабаром на польській землі зникнуть усі пам'ятні знаки Кароля Свєрчевського. Однак він залишиться своєрідним «пам'ятником» акції «Вісла», яка пов'язана з цією постаттю. Але якби Свєрчевський не загинув під Балигородом і жив до певного часу, все одно депортація українців була б проведена. Комуністична влада знайшла б привід виправдати в очах громадськості жорстоку операцію.

*(Переклад з польської Оксани Сапеляк,
Галини Виноградської*,
друкується з дозволу автора)*

* Від перекладачів: географічні назви подано так, як вони звучали до операції «Вісла».

ОПЕРАЦІЯ «ВІСЛА» (1947)

З праправіків мирно від Буга до Сяну
 Жили українці на рідній землі —
 З ляхами в сусідстві: і добре, й погано,
 Траплялись незгоди, і згоди, й жалі.

Не раз вели війни помежи собою
 За землю, за віру, за рівні права;
 Та знову мирились вони після бою
 Й росли покоління нові, як трава.

Гуляла АКА по українських оселях —
 Пожежі, убивства, грабунки майна...

ОУН оборону поставило в селах,

Бо це ж ніщо інше — домашня війна!

А Сталін віддав Закерзоння Гомуці:
 Бескиди, Перемишль і Холм, й Грубешів
 За жменьку махорки у сталінській люльці.
 Як «презент для панства від товаришів».

А нарід? Що — нарід? Його й не питали,
 Чи згідний він їхати в чужину, чи ні.

Мов круки злітались сов'єтські вандалі

І рай обіцяли в своїй стороні.

Пізніше насильно в товарні вагони
 Людей напихали в той бруд, як телят.
 Війська, що носили червоні пагони,
 Людей ображали, що слово — то мат!

Для тих, що лишились, йшла акція «Вісла».

Її спланували Спихальський й Массор

В варшавськiм Бельведері, в сеймових кріслах.

Злочинно чинити жахливий терор.

Не було вже сили для оборони.
 Останній вже курінь геройський упав.
 Сверхєвського вбили повстанські загони
 Й саморозпустилась славетна УПА.

У травні на акцію польські плютони
 І цілі полки, як терміти, в повіт
 Злітались, на кожне село, як ворони.
 (Таких епідемій не бачив ще світ!)

Лунали прокльони і плакали діти,
 В селі, як в мурашнику... Скрипи возів,
 Підпалені стріхи почали диміти,
 Худоба ревла, хтось в риданнях зомлів.

Усіх підозрілих саджали в Явожно,
 В концитабір на муки. Не знали за що?!
 Над лемком знущались (вважали, що — можна!)
 Бо ж він — українець. Це ж бидло, ніщо...
 Церкви оскверняли, топтали могили
 І дзвони замовкли. Замовкли — навік!
 Священиків в тюрмах гноїли, морили...
 (Та вже й загубився тих злочинів лік).

На землях німецьких ці переселяни
 Зазнали шмат горя, принижень й біди,
 Як інтелігенти, так прості селяни.
 «Ту, хаме, отчизна! Працуй і сиди...»
 ... До серпня та Акція «Вісла» тривала —
 (Ганебна сторінка у книзі «Орла»...)
 Тож, перекуємо мечі на орала-
 Такого повік не допустимо зла!

(Передрук з книги «Історія Руси-України»,
 Фондація «Карпати» - Пряшів 2001).

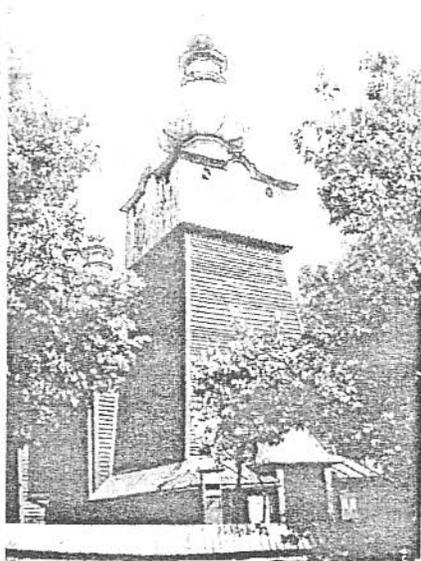
Ігор ДІДОВИЧ
м.Пустомити
Львівська область

ЛЕМКІВСЬКА ДОЛЯ

Липневий ранок 1945 року. Надворі сіріє, а господарю хати, Дідовичу Василю, вже не спиться. В голові рояться різні думки: як бути далі, що робити? Зі Сянока, Кросна, Ясла, з різних сіл вже повивозили людей до України, на Схід. Вже взялися за Горлиці, Висову, Криницю — люди переселятися не хочуть, бо вже знають, що їх там чекає...

Почали оточувати села і насильно виселяти людей з рідних домівок, вантажити у товарні вагони і відправляти на Схід.

Наш батько Василь вже знав, що опиратися не слід, бо за його спиною 5 дітей та жінка. Він знав, що сьогодні-завтра будуть у Більцареві і так собі думав: «Навіщо я так старався, тяжко працював і на кого я то залишу? Нову хату збудував із цегли (ще незакінчена) — єдина на все село. 18,5га землі, ліс, луки, більше 10 вуликів бджіл, 2 корови, 1 кобила... А завтра свято Петра і Павла, хоч би один день ще побути вдома, щоб піти до церкви, попроситися, попросити у Господа щасливої дороги...» Тяжко зітхнув: «О, Боже, за що нам така кара? А як наші дітиська то витримають? Найстаршій Марисі — 15-ий рік пішов, Семену — 13, Ярославу — 11, Олі — 9, найменшому Ігореві — півтора рочку... Хоч би корову дали взяти зі собою. А збіжжя цього року зародило, хоч би пару мішечків взяти зі собою...» Так він лежав горілиць і сльози з розпуки текли з очей, плакав, як дитина, не соромився своїх сліз, але боявся, щоб часом не побачили жінка Антося і діти.

Церква св. Великомученика Дмитрія (1760) у селі Більцарева.

Коли розвиднілося добре, тихенько встав і вийшов у двір, побачив свого вірного гончака Азора, з яким не одну зиму полював зайців, козуль. Собака відчула настрій господаря, подивилася винувато в очі, притиснула під себе хвіст і пішла до буди. А Василь подумав, що навіть собака відчуває біду, напевно скоро прийдуть і за нами... Дав худобі їсти, напоїв, пасти не виганяв. Перевірив ярмо на корові, змастив осі на колесах воза, поставив нашивки, приготував у мішках зерно пшениці, вівса, борошна півмішочка, трохи меду, що успів відкачати. Коли приходить сусід Трохановський, каже, що фльоринчанів вже вивозять, напевно завтра прийдуть за нами. І так сталося, на саме свято прийшла поліція разом з військовими, поступила команда — дві години на збори.

Батько запряг кобилу до воза, повантажив усе, що приготував, дітлахів з мамою на віз також, спустив собаку з ланцюга і рушили до м.Грибів, де мали нас вантажити до вагонів. Коли приїхали, вагонів ще не було, сказали, що добу треба чекати. Батько повернувся підводою до села по сіно, щоб мали корови їсти. Привіз сіна і ще встиг кобилу продати, бо не дозволяли брати коней.

Подали вагони, нас три родини: Дідовичів, Хиляків і Цицонів повантажили в один вагон, худобу вантажили в інший. Поїзд уже був завантажений людьми і худобою. Паровоз, заправлений водою, дровами і вуглем вже тяжко дихав і був готовий їхати. Люди стояли біля розсунутих дверей і плакали та йойкали. Собака Азор не знаходив собі місця, не міг зрозуміти, чому його не беруть. Коли поїзд рушив собака побіг за ним. Поїзд набирал швидкість, а собака мчав за ним... Люди бачили: одні співчували собаці, інші заздрили, що він залишається вдома, а не їде на чужину.

У дорозі були більше місяця. На зупинках поїзда встигали нагодувати худобу, подоїти, заготовити дров, набрати води. Привезли нас на станцію Куцовка в Кіровоградську область. На нас чекали військові люди в синіх кашкетах із зірками. Подали підводи і повезли степом польовими дорогами. Крім верби, тополі, лози ніяких ялиць, смерічок ми не бачили. Привезли нас до с.Спасово 6 родин. Дали нам хатину, ліплону з глини, під солом'яним дахом, який світився, як решето. Довелося все латати, ліпити, щоб якось перезимувати. Палити не було чим, хіба що лободою, соломною. Нам пощастило, бо мали невеликий запас зерна, то ще прикупили картоплі десь на Львівщині. А зерно мололи на своїх жорнах, які батько встиг завантажити у вагон.

Батька відразу скерували працювати до колгоспу, дітей направили до школи. Але мали проблему, бо уроки велися російською мовою...

Навесні 1946р. пішли чутки, що деякі люди повертатимуться додому.

Тоді батько відправляє найстаршу Марійку, якій 16 років, на захід, у Львівську область. Там вона знаходить мамину сестру Ольгу Кохан, яка проживала у с.Глинна Пустомитівського району. Домовилися, що візьмуть нас до своєї хати жити. Тоді мама з чотирма дітьми добираються товарними поїздами до Львова, а потім до с.Глинна. Батько вирішив їхати коровами разом зі старшим сином Семеном, якому 14 років. Добиралася більше 3-х місяців.

1946 рік був для нашої сім'ї дуже важким. Мама змушена була ходити на заробітки копати картоплю, жати пшеницю до місцевих більш заможних селян. У 1947р. організували колгосп. Почали записувати людей і забирати худобу до колгоспу. Батька відразу забрали до колгоспу разом з коровою, так як він мав вже практику праці на сході. Пообіцяли дати якусь хатину. Діти пішли до школи у с.Наварія. Одягнутися дітям — то була справжня проблема — 2 куфайки, кирзові чоботи 43 розміру і биті валянки 45 розміру. А вчитися дуже хотіли всі. Наймолодша Оля, яка пішла в початкову школу на Глинні, бігала босоніж навіть при перших приморозках.

Дуже трудно було — харчів нема, грошей нема, а їсти треба. Тоді мати знову пішла на заробітки до місцевих селян, які ще мали свої городи: копала картоплю цілими днями, щоб щось додому принести, або в'язала снопи на жнивах, чи навесні садила картоплю, аби прогудувати дітлахів. Правда, колгосп нам відпустив пів хатини з кухнею, мали ще одну корівчину, біля хати вже був город 15 соток.

Брати Семен і Ярослав кинули школу і пішли до Львова в техучилище ЛПВР з ремонту паровозів. Як не як, все ж давали одяг, годували і можна було вчитися вечірньо у школі. Найстарша Марійка змушена була займатися «гендлярством» — купувала ефір (кропку) у Львові і возила до м.Козова у Тернопільську область, там було багато наших лемків; обмінювала на гречку, пшеницю, цукор...

А додому таки тягнуло, особливо батьків. Завдяки працелюбності і потягу до науки діти вийшли у люди. Найстарша Марійка працювала у торгівлі. Семен спочатку працював на заводі ЛПВРЗ, а потім водієм таксі, механіком, закінчив автодорожній технікум. Ярослав працював на заводі ЛПВРЗ, потім на телевізійному — електриком, Ольга закінчила

Краєвиди села Більцарева.

профтехучилище легкої промисловості, працювала швачкою, потім закінчила поліграфічний інститут і працювала у Львові викладачем у профтехучилищі, а після переїхала до Києва і там працювала у школі вчителем. Ігор працював водієм таксі, після закінчення автодорожнього технікуму

механіком, начальником колони, головним механіком. Сестри Марійки і брата Ярослава уже немає в живих...

Хоча я нічого не пам'ятаю, як було дома, але я досить часто бував і буваю як на Ватрі у Ждині, так і вдома в с.Більцарева. Хата наша стоїть. Поїду, обійду хатину, знайду під церкву (бо завжди зачинена), обійду, помолюся і як Бог дасть — до нового побачення.

Отакий нам «рай» створили у післявоєнні роки. Тільки самовіддана праця лемків і гордість за свою Лемківщину дала можливість вижити у тяжких умовах переселення на чужину. Вже 65 років минуло, як нас депортовано і нікому нема до нас ніякого діла. Так зухвало, насильно було вигнано більше 500 тис. лемків на Схід, а хто не хотів їхати — ховалися по лісах, та всеодно знаходили і депортували, це близько 30 тис. лемків, а загалом півтора мільйона українців з так би мовити, «доброї волі».

Кажуть, що ми змирилися, але, шановний польський уряде, зробіть нам ласку, зніміть капелюха і скажіть: «Дорогі лемки, вибачте нам таку жорстоку поведінку з Вашим народом, зле, те що ми Вас вигнали зі споконвічних ваших земель...». Але вони не хочуть, гордість їм не дозволяє. Мало того, маємо проблеми з відкриттям віз. Мали б бути пільги хоча б для тих людей, які народилися на Лемківщині, щоб вони могли приїхати додому, привезти дітей, онуків, прийти на цвинтар. Отака наша влада, отака і польська. Ми нікому не потрібні. Невже ніхто не заступиться за нас? Чомусь кримських татарів визнали депортованими, а нас — ні!

Чи така наша лемківська доля?

Михайло РОМАНЯК
с. Михайлів (Польща)

МІЙ СПОМИН О АКЦІЇ «ВІСЛА»

*В сорок семім році,
З дому нас вигнали,
З нашої рідної землі
На Захід вивезли,
Жеби нас не било,
Жеби зме пропали,
Жеби зме згинули,
Жеби зме ту щезли.*

Шістдесят п'ят років, то дост великій кавальчик часу. Трудно докладні спам'ятати, что ся в тім часі діяло, але не годен человек забити того, што ся стало з нашим народом в 1947 році, того варварського виселеня наших люди з рідної землі.

В 1947 році мав ем 10 літ. Хоц бив ем іщи дітином, але дуже ем знав.

Интересував ем ся історійом, географійом і природом мойого села Фльоринки. Єдного ем нияк зрозуміти не міг: чом нас виганяют, чом мусиме виїжджати на якісь «захід», чом мусиме лишити хижу, церков, школу, ліси, гори, засіяни і обсаджени поля?

*Як нас виганяли,
Зерна дозрівали.
За недовго можна
Било їх косити,
А били прекрасни
І вельки і рясни...
Мусили зме їх там
В Фльоринці лишити...*

Вигнання флоринчанів зачалося 26 чирвця. Пополудни військо скликало мешканців села на подворе плебанії, де одчитано «вирок», котрий наказував, же вшитки мешканці мусят до полудня 27 чирвця опустити хижі і бити на дорозі, што веде до Грибова. Можут забрати, што ся на віз змістит.

Мої няньо мали юж приготовани 2 вози, кілька скринок і 3 лади, бо виділи як през наше село гнали мешканців Снітницї і Брунар.

Цілу ніч складали до скринок што ся дало, а я їм присвічував ліхтарньом. Пред полудньом запрягли до векшого воза двох бичків, яки знали тягати ярмо, яких мали провадити мама і сестра. До меншого запрягли дві корови, якими мусіли провадити сами, бо корови не били до ярма призвичаєни.

Надійшов найгірший момент — пращаня з хижом. Вшитки зме поклякали на коліна і, плачучи шептали зме «Отче наш...». Юж полудне, а ми їци на подвірци, бо корови не хочут тягнути. А вояки не дармували. Пришло їх кількох на подворе і кричали, врещали, жеби скоро виїжджати, страшили і сміялися. За недовгий час били зме на дорозі і долучили зме до колюмни. Посмотрив ем на хижу, на школу, на обі церковці.

Тяжка била дорога. Під гору кілька разів няньо помагали корові тягнути ярмо, а ми з бабцьом пхали віз. А овечки опустили голови і ішли за нами, якби дякували, же зме їх не лишили так, як котика, як лишили меблі, млинець, млинок і інше нарядя. Коло возів ішли вояки з карабинами. Пильнували, жеби дехто не зостав і поганяли тих, хто поволи їхав. Перед вечером били з ме на товаровій стації колейовій в Грибові. Пляц не великій, возів дуже, вколо військо, корови ревут, свині квичат, уці бечат, діти плачут, я хочу домів...

Нас, фльоринчанів, ладували до чотирьох транспортів. Ми попали до третього. Дали нам некритий товарний вагон, в яким помістили зме свої корови, овечки і скрині. Жеби нам не било за-вигідно, додали до нашого вагону 4 овечки і 2 скрині сусіда. Наш транспорт мав од'їхати вечером 29 чирвця, але од'їхав в полудне 1 липця. Голодне люде і звірята ждали в вагонах, бо з другим транспортом сталася катастрофа. За Новим Санчом кілька вагонів випало з шин. Нихто не згинув, але било дуже ранених. Коли перешкоду усунули, наш транспорт од'їхав зо стації. Єдна машина парова тягнула, а друга пхала.

Транспорту пильнували войскови, конвоєнти з карабинами і утримували воскову дисципліну. В нашім вагоні сидів вояк, не барз бесідливий, але прислужився подорожним. Не перший раз бив конвоєнтом і знав о тім, же за Новим Санчом, коли потяги під'їжджают під гірку, злодії вскакуют на вагони-платформи і знімуют што ся даст: вози, машини...

Казав мужчинам сідіти на платформах і сам з нима бив. На щестя тим разом злодіє заспали.

Транспорт їхав што раз дальше на «Захід», през ружни міста і стації. Голодна звірина в вагонах ричала, то часом ся затримував на стації, жеби моде ей напоїли, або в полі, жеби накосили для ней трави.

В Освенцимі, де під час війни находився німецькій концентраційний табір, зорганізували довший постій. Войскови конвоенти попроварили нас улицями міста до медичного пункту, де лікарі нас зашпилили. Люде плакали і кричали, бо думали, же нас женут до концтабору.

Урядники Служби безпеки забрали молодих мужчин і улицями міста під карабинами гнали до будинку СБ на слідство, як бандитів.

Ту докладні каждого обсмотріли, чи нема на тілі німецьких аб укрїнских знаків. Звідувалися про ружни річі і посипували якісим порошком олову, під пахами і меж ногами. На щестя з нашого транспорту никого до концтабору в Явожні не одослали.

По штирійох днях наш транспорт доїхав 5 липця о 6 годині рано до Любіна. Конвоенти оголосили конаец подорожи і казали розладовувати вагони.

По якій сим часі приїхали тягаровима автами урядники і повезли мужчин по селах глядати вільни хиж. Няньо вибрали Михалів, Але дорога до Михалова била тяжка, як до Грибова, бо довша (21км). Голодни корови і бички ледве сами ішли. Під гірку треба било віз пхати. Декотри мусили ся затримати на ніч в половині дороги. Ми з кількома іншими родинами пізно в вечер приїхали зме до Михалова і заїхали зме на великій подворе пана Круля.

Голодни і спрагнени передрімали зме насіджачи до рана. О годині 8 рано в ден пресвята Різдва Іоана Хрестителя, 6.07.47р. приїхали зме на подворе господарства, в якім до гнеска мешкал.

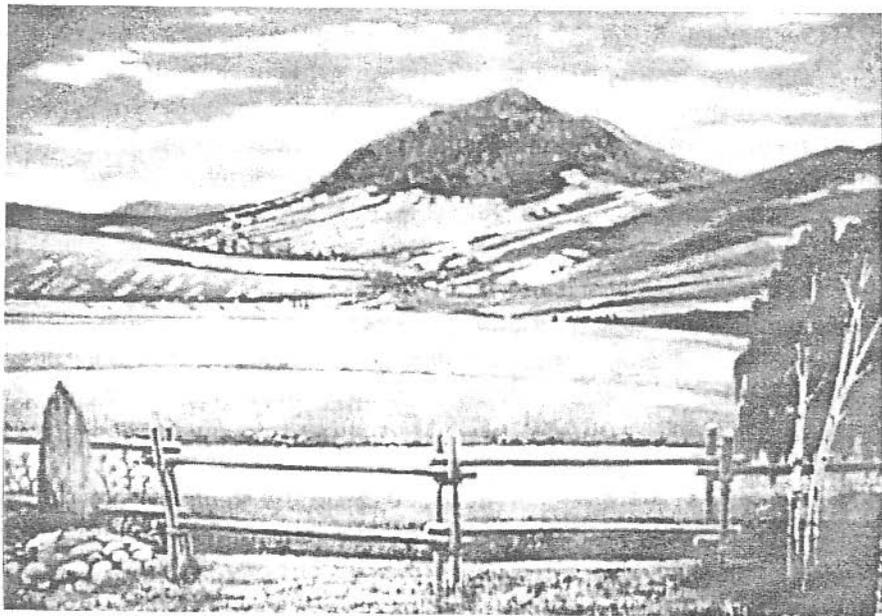
Михалів — то невелике село, в якім можна виріжнити:

- село головне, де хижы сут блиско себе;
- 5 кольоній, де хижы сут оддалени од себе, о 100, 200 і більше метрів, розшмарени помеж лісами. По війні цілий рік село било пuste, лем на колонії, меж лісом в єдній хижі мешкали 2 родиннімців (6 осіб).

В чирвци 1946р. до Михайлова приїхали 23 родини поляків з-за Буга (111 осіб).

В чирвци 1947р. в рамках акції «Вісла» привезено 21 родину (73 особи) українців з Жабча і Потуржин, што на Холмщині.

На колоніях меже лісами били іщи 33 пусти хижи. Для того до Михалова приділено 33 родини з нашого транспорту.

*Вид на гору Дзелярка із села Вафка через Фльоринку і Більцареву.
Художник Василь Мадзелян.*

Не вишитки хижі надавалия до замешканя, бо били дуже знищені. І так тоти 33 родини оселилися в 14 хижак по 2, а навет по 3 родини. Але в тих хижак не било ани двері, ани вікон, а пеци били розвалені.

*Там в Фльоринці дозрівали жито і пшеничка,
Ту ніт жита, ни пшенички, лем сама травичка.*

Ту на полях росло зіля, пирій і копрова.

Не мали зме што збирати, не мали зме жнива

Ту на полях зеленіли вродливі бодаки.

Заплакали зме жалісно, бідни-небораки.

І так зме ся задумали, што ж маме робити?
 Што будеме в зимі їсти, як будеме жити?
 Там в Фльоринці дві церковці смутни позостали,
 А в церковцях — найдорожче, што предки придбали.
 Осталися святи книжки і святи ікони,
 Ризи, чаши, плащенниці, хоругви і дзвони.
 Ту ніт церкви, то-ж думаме, што маме робити?
 Ци будеме ся деколи по-свому молити?
 Але Господь милосердний в біді нас не лишив,
 Допоміг нам пережити, в горю нас потишив!
 Кількадесят літ минуло, а ми існуеме.
 Зато щиро і сердечно йому дякуеме.
 Не сповнилися заміри тих, што нас вигнали.
 Кількадесят літ минуло, а ми не пропали!
 З Дому — з Лемківщини. Ми — Лемки!

Марія ЗАВІЙСЬКА

СПОГАДИ ПРО ВИГНАННЯ

24 жовтня 2010 року в Золочеві відбулося відкриття Меморіального комплексу, присвяченого 65-й річниці депортації українського народу з Закерзоння. Цій події я присвятила свої спогади.

Я народилася в с. Завадка Риманівська, присілок Абрамів, Сяноцького повіту. Мій тато, Федір Граничний, мама зі с. Кам'янки, з родини Фрич (Солтиство).

Нас вивозили, а точніше — виганяли влітку 1945 року. Стояло літо. Все цвіло і буяло. На нивах хиталися зерна під вітром (казала мама: хвилявся), зеленіли засаджені поля, цвіли луки, шуміли зелені ліси, повні грибів, суніць, малини, ожини, чорниць, наповнені пташиним щebetом, і річка Кам'янка несла свої прозорі чисті води і весело бігла по камінцях. Веселий карпатський край — край невимовної краси. А люди мусіли залишати рідні домівки, все, що було нажите поколіннями, складати такі-сякі пожитки на віз і виїжджати в невідоме. Великий сум і плач стояв над краєм.

Одного разу племінник запитав мене: “А що, мусіли всі виїжджати?” Трудно молодим зрозуміти ті складні часи. І я розказую йому, що пам’ятаю з розповідей мами, тата, старших брата і сестри, з розповідей односельчан. Йшов мені сьомий рік, і дитяча пам’ять зберегла багато картин з життя та природи рідного села, запам’ятала і деякі події того часу.

Перший наш сусід, молодий чоловік, Федір Челак у неділю після полудня погнав корову пасти під ліс з восьмирічною донькою, за лісом було польське село. І вийшли вбивці з лісу і розстріляли його на очах у дитини. Він був переконаний українець. І залишилась молода жінка з трьома дітьми на руках, виїхала в Україну, проживала в с. Городилі і поневірялася все життя.

По ночах ходили банди, яким були розв’язані руки, бо знали, що цей народ треба вигнати і ніхто за нього не заступиться. До нас прийшли вдень і купили вівці, а вночі прийшли по ті гроші. Мама думала, що незамітно заховала в колисці під сорочкою дитини, а один стояв надворі під вікном і все бачив. Увійшов, витягнув гроші. І ще забрали, що їм сподобалося. Деяким людям тої ночі забрали навіть печений хліб, що люди спекли собі на дорогу (сестра сказала, що і в нас забрали хліб). Хтось не вигнав на ніч корову в ліс (з худобою ночували в лісі), залишив ночувати в стайні — і забрали останню корову. Два бандити вночі прийшли в хату Хом’яків і розстріляли молодого чоловіка Івана Хом’яка, що вхопився за сокиру і вчинив їм супротив. Банди, засліплені ненавистю до русинів, захочені безкарністю та легкою наживою, звірили. На Абрамові вночі прийшли до Михайла Челака, чоловіка без очей і без рук, запрягли на подвір’ї його коня у віз і забрали з хати все. Люди лишилися в тому що на них. Так, видно, віз ще був неповний, бо по дорозі повернули до хати Григорія Граничного, рідного брата мого діда, і теж забрали з хати все: одягу, постіль, навіть все білене полотно, з стайні витягли всіх овець. Дочка кричала, щоб лишили хоч одну вівцю, то вони кричали: “Постріляти підлих русинів”. І поїхали вверх на Лібатову.

Молодий селянин з Завадки Радко (кликали Грубиняк) їхав возом на станцію у Вороблик, віз домашні речі. І поїхав не через Абрамів на Кам’янку і дорогу на Вороблик, а поїхав наліво польовою дорогою через Лібатову, до війни так їздили. Перестріли його на дорозі бандити і вбили, тіло кинули в жито, а віз, коней і що на возі, забрали.

Моя свекруха (покійна баба Завійська) розказувала, як вдерлися бандити серед ночі в хату і почали бити батька, потім кинули його на підлогу

і один підняв над ним важкий стілець. Баба впала на чоловіка, закрила його собою і почала дуже кричати: “Та ви що робите? Заб’єте його, а я що буду робити з малими дітьми?” (А в хаті вже було восьмеро дітей). І забралися з хати і пішли. Пішли в інші хати бити людей.

Живе по сусідству жінка з Надсяння (містечко Радимно). Розказала, як приїхав під їхню хату поляк з України фірою і каже: “Забирайтесь, бо вже я тут буду жити”. І вона вибралася десь в недалеке село, де були пусті хати. І жили трохи там. І подумав батько її, що може вже залишаться, не поїдуть на Україну. Посіяв вже ячмінь. Та прийшли до них і сказали: “Забирайся вже, бо заробиш штири дошки — і буде кінець”. Ще вдарили його за вишиту сорочку — і пішли.

Село Кам’янка вже виїжджало, все було повантажено, посередині поїзда в один вагон село звело всіх коней, 4 чоловіки в тому вагоні пильнували їх. І був з кимось зговір, поляк-машиніст доти маневрував поїздом, поки вагон з кіньми не опинився останнім. Людям машиніст пояснив, що в тому вагоні є гальма. Поїзд рушив і поїхав, а вагон з кіньми лишився відчеплений на станції. Банда, якій дісталися коні цього села, не помилювала і тих чотирьох невинних людей. Загинули тоді Іван Челака — 16 років (мій трьохрідний брат), Михайло Барна — 16 років, Василь Бобрик — 22 роки, Іван Кобелька — 46 років. Приїхали на Україну і нічого не знали родини про їх долю. Покійна мати Івана Челака обходила всіх ворожок в надії довідатись щось про долю сина. А вже пізніше, коли можна було поїхати в Польщу, людям з родин загиблих розказали очевидці-поляки про те, що лежали чотири чоловіки, розстріляні на луках у Вороблику: один чорний і три білявих. Покійний Василь Бобрик був чорний, а ті три русяві. Один поляк ще сказав їм, що бачив, де їх закопували, родичі копали в багатьох місцях, але нічого не знайшли і не довідалися, де спочивають їхні близькі. І ще розказали поляки, що там лежала і вбита дівчина. Її бачили на станції Вороблик. Їхала з Німеччини з двома великими валізами. З кимось говорила, що село її вже виїхало, вона добралася на станцію, щоб виїхати на Україну з якимось іншим селом. Але Кам’янка якраз поїхала, а інших людей ще на станції не було. І, видно, стала вона жертвою бандитів за ті свої валізи.

Житель с. Кам’янка Іван Бабеї вислав з Америки чи купив великий дзвін, який мав надзвичайний звук. Його чути було на всі навколишні села. Коли виїжджали, люди вивезли дзвін на станцію Вороблик. Поляки дові-

далися про нього. Цілою бандою озброєні приїхали, побили хлопця Михайла Бирду, який не хотів віддавати дзвін, завантажили на віз і поїхали.

Моя старша сестра лежала в лікарні в Тернополі. Це вже багато років тому. І лежав там чоловік старий, з наших західняків. І зговорилися про те, що пропадали люди: ті, що їхали з Німеччини або відірвались від своїх. І той чоловік розказував, ще з ним їхала в поїзді на Україну якась чужа молода жінка з дитиною. Вона розказувала їм у вагоні, що дійшла до ріки і не було чим переправитись на другий берег. Люди показали їй поляка, який має свій човен і перевозить людей. Жінка з ним домовилася. Сказав їй чекати тут до полудня. Він прийде і перевезе її. Жінка з дитиною там чекала. Та підійшов до неї якийсь інший чоловік і сказав: “Не сідай з ним в лодку. Він вже не одного тут втопив. Допливе до середини ріки і топить людину. Що тут вже люда погубило. Втікай звідси (і показав їй напрям). Там дійдеш до переправи і перберешся через річку. А до станції вже недалеко”. І жінка розказувала, як з дитиною втікала, що мала сили, і дійшла до переправи, перебралася через ріку, потім до станції, і сіла в поїзд, який їхав на Україну.

Перед війною працював учителем в Кам'янці молодий українець Венгринович, з Команчі. Батько був священиком, справжнім пастором та патріотом. І вже тут довідалися люди, що вирізала банда і винищила в Команчі весь рід Венгриновичів. Цей учитель вперше ставив ялинку для дітей в школі, за дуже цікавим сценарієм, з вихованням українського патріотизму.

Удень по хатах ходила Армія Крайова. Її вояки підганяли людей, слідували, чи виїжджають люди, чи вивозять вже речі на станцію. Прочитала я в газеті спогади людей на Ватрі в Монастириськах, що були випадки, коли і людям скрині розбивали (ніби шукали зброю), забирали хахи, займалися мародерством. Польща це дуже заперечувала і спростовувала. В нашій сім'ї трапився такий випадок дрібного мародерства. Перед виїздом батьки принесли від кравця штанята старшому братові, 11 років, пошиті з німецької шинелі. Тішився хлопчина, знімав і знову одягав — міряв. Потім поскладав, положив на лавку і кудись побіг. Три вояки ввійшли в хату, в хаті була баба і старша сестра. З хати вже децю було вивезено до Вороблика. Побачили, що люди вже вивозяться — не затрималися довго. Але одного вояка зацікавила та річ, що лежала на лавці. Підійшов, розгорнув, оглянув з двох сторін, скрутив під пахву і пішов. Прибіг брат — плач, сльози: “Де мої споднята?” А баба кажуть: “Чьом же ти не сховав, синоньку?” Поїхали штанята.

19 серпня 1945 року поїзд, у якому їхало село Завадка, розвантажили на станції Товсте Тернопільської обл. І розлізлися люди, мов мишенята, поміж ті великі тернопільські села, далеко віддалені одне від одного. І так часто було, що дальша родина не зустрілася вже до смерті. Запам'яталася мені картина в вагоні: відкриті двері, поїзд їде, тато сидять на стільчику і кажуть до жінок: “Но, баби, вже не будете казати тендериця, а будете казати кукурудза, і не татарка, а гречка”. Тато були три роки в Росії і знали мову.

Як тужили наші батьки за рідним домом, як довго вірила наша мама, що ми ще підемо додому. Львівський поет Василь Хомик, виходець з Лемківщини, писав:

*Я віддав би всі скарби на світі
За стежину в задуманий ліс,
Щоб на старості кості зложити
В тім краю, де родився і зріс.*

Та не судилося нашим батькам зложити кості в рідному краю. Страшна воєнна машина, запущена Гітлером і Сталіним, перемолола життя і долі мільйонів і мільйонів людей, і серед них доля нашого народу з Закарзоння.

На вулиці Шевченка в Золочеві живе жіночка з наших людей. Ще за Союзу з сином поїхала в Польщу, щоб подивитися на рідні краї. І коли верталися назад, син сказав: “Мамо, оглянься ще хоч раз, подивися яка тут краса!” А вона відповіла: “Ні, не можу, мені серце трісне”. Така велика тута жила в душах людей, хоч минуло стільки років.

Моя старша сестра, 1931 р. н., казала так: “Я нічого вже не хочу на світі, тільки хочу побувати на тому місці, де стояла наша хата”. Син повіз її в Польщу. Побували в Дуклі, Риманові, Зиндранові, Завадці, Абрамові, Кам'янці, на Солтистві, де стояла хата нашої мами, в Терстяні. І запитала я: “Ну що, Ганю, була ти на місці, де стояла наша хата, знайшла ти це місце?” Сумно, заперечливо похитала головою: “Ні, я нічого не знайшла”. (Сестра з 1931 р. н. пам'ятає все з дому). Другий раз син повіз найстаршого брата (1928 р. н., вже покійний), цю сестру і двоюрідну сестру з Завадки. Приїхали, і брат сказав: “Там вже нема нічого, там тайга”. І як підсумок напишу слова старшої жінки-односельчанки з Лемківщини, яка поїздила по рідних краях, розказувала сестрі про те, що бачила і на кінець сказала: “І чого нас було виганяти з дому, з нашого краю, як наша земля заросла лісами і терням, і дикі звірі там ходять? Чи не могли ми жити на своїй землі вдома?”

Пережили ми і голод в 47 році, і організацію колгоспу в 49-му, коли забрали все, до тла. Заробив тато за рік і приніс на плечах 40 кг зерна, а старша сестра 16 кг — і жий, західняку, — 5 дітей, хати нема, і нікому ти не потрібен — і мусіли виживати.

У школі дівчатка казали мені: “Марусю, а ви — західняки”. А я казала: “Так, ми приїхали з заходу, то ми західняки, а ви живете тут на сході, то ви східняки”. А одна старша дівчинка говорила: “Ні, ми не східняки”. А я ще не могла собі з ними дати раду: ми західняки, а вони не східняки.

Львівський поет Роман Вархол, батьки якого вихідці із Завадки, у своєму вірші тише так:

Записано на небесах:

“Ніхто за вас хреста не двигне”.

... Сльоза русинська, як роса,

на крижаному вітрі стигне.

... Хто знає, скільки ще молінь

послати Господу потрібно,

щоб не ступала чорна тінь

в сліди майбутніх поколінь,

а доля — усміхалась срібно?

Тож будемо просити Бога, щоб наші наступні покоління не зазнали тих злигоднів і лихоліть, що зазнали наші батьки, щоб ця українська земля була їм милою, рідною і привітною, і щоб ніхто не смів їм сказати так, як говорили нашим батькам: вдома казали: “Тут не ваша земля, ваша там — на сході”. А приїхали ми сюди — і тут теж, кому не лінь, сказав, і до тепер ще каже: “А то — не твоє. Ти приїхав на чуже”. І поневірялися наші батьки до смерті, і були чужими, і чужими лягали в цю землю: хто — в польську, хто — в степову українську, а хто — і в сибірську вздовж китайського кордону. І як у пісні співається: “Того цвіту по всьому світу”. Як розвіється порох в повітрі, так неволя розвіяла наш народ, і вже ніхто його не позбирає. Тільки поодинокі згадки будуть нагадувати про його трагедію.

Ми можемо і повинні залишити свою велику любов, повагу до рідного краю, захоплення його красою, веселістю, цікаві оповідання про цей край, про його людей — надзвичайно працьовитих та релігійних. І ці почуття виховати в наших нащадків. Щоб наші діти, внуки і правнуки запам’ятали і змогли розказати, з якого села були дід і баба, прадід і прабаба, яке місто було близько коло них. Як гірко зустріти людину, якій далеко за 60, а на

питання “А звідки походять ваші батьки?” Здвигне плечима і напівбайдуже скаже: “А я навіть не знаю”.

Наше вигнання було замішане на крові, на смертях, на вбивствах, на страшних грабунках та злиднях, тому при згадці так гірко до цього часу плаче старше покоління. (Покійна мама завжди казала: “Вигнали нас з дому”).

Не відповіла я ще на запитання свого племінника: “А що, мусіли всі виїжджати?” І відповім я йому віршем поета з Тернополя Володимира Барни, батьки якого вихідці з Лемківщини. (Це він просив маму в автобусі оглянутися ще хоч раз, подивитись на ту красу, і це йому мама відповіла: “Ні, не можу, мені серце трісне!”) Це вірш із збірки “Бескиди”, присвяченої пам’яті лемків-земляків, це вірш про нас, про нашу долю і про наш біль.

1945 РІК ПАМ’ЯТІ ЛЕМКІВ-ЗЕМЛЯКІВ

*Війна пішла на Захід,
Вони пішли на Схід.
І вибрати
довелося їм
поміж —
смертю і життям!
І вибрали — життя.*

*І котилися вози,
торохтіли колеса,
човгали ноги
скржавлену землю своєю.
Не озирнулись
на рідні гори,
не дивились
на згорені хижи —
ішли по дорозі німій,
а хто й озирався —
нічого не бачив,
крім сліз...*

*І вибігла на гору
Мати-Лемківщина —
скорботна уся і чорна,
впала навколішки,
руки заломила
до неба, а чи до Бога,
І затужила, заквилила враз:
— Ой, куди ж ви, куди,
ді-і-іточки?..
(І сльози хлинули в Сян.)
— Ой, куди ж ви, куди,
рідне-с-енькі?..
(І впала на землю, зомліла.)*

*А вони оніміло ішли,
і душі свої несли
осиротілі...
Бо вибирати
довелося їм тоді
поміж —
смертю і життям —
і вибрали — Життя,
пішли на Схід,
до рідних братів —
українців!*

І тут на Україні, пройшло життя довжиною в 65 років, і тільки неповних моїх сім літ там, на Лемківщині. Та іноді якийсь сум, туга, ностальгія озивається в душі при згадках, в розмові, коли переглядаю давні фотографії, мамині речі. Там рідний край, там жили наші батьки, наші предки. Звідти наше коріння. Хай буде той край благословенний!

ДЕНЬ ЗА ДНЕМ

Іван ОПАЛАК

СПОГАД ПРО ПОЇЗDKУ У РІДНЕ СЕЛО ОЖИННА І СУСІДНЕ СЕЛО ГРАБ

У 2007р. я тричі їздив до Польщі.

Перша моя поїздка відбулася з 23 червня по 1 липня з Іваном Красовським в Риманів-Здрій на короткотривалий відпочинок. Друга поїздка була на "Лемківську ватру" до Ждині.

Втретє, я вирішив поїхати до Польщі і побувати в місті Яслі, а також відвідати рідне село Ожинна і сусідне Граб.

У поїздку я взяв зі собою фотоапарат і відеокамеру, для того, щоб відзняти все те прекрасне, що зустрічається в дорозі, а також села Ожинну і Граб.

Вирушив з Самбора 21 серпня автобусом Львів-Сянок, який заїжджає до Самбора о 8.50 ранку. З Самбора автобус відправився до кордону, в Смільницю. У Сяноку я пересів на автобус, який їхав до м. Ясла.

У цьому місті живе Михайло Фрицкий з села Ожинна. До війни, хата Фрицкого Михайла стояла по сусідству з хатою Івана Опалака.

У Яслі Фрицкий живе по вулиці На Котліне, що знаходиться паралельно до автотраси, яка веде до м. Кросно.

Як це було і раніше, коли я приїжджав до Ясла, Фрицкий радо і тепло мене прийняв.

При таких зустрічах п. Михайло завжди з інтересом питав мене про життя і справи у нашій Україні.

На другий день о п'ятій годині ранку я вже готувався іти на автовокзал, щоб продовжити свою подорож до Ожинної і Граба.

Ранок видався дуже гарним, сонячним і теплим. На автовокзал я вирішив пройти пішком, щоби подивитися, на ранкове місто, з яким за час моїх поїздок до Лемківщини добре ознайомився.

У центрі міста я зробив коротку зупинку біля фонтану, що разом з бризгами чути звуки, ніби він бурчить!. Цей фонтан побудували у невеликому парку неподалік від автовокзалу.

Настрій був прекрасним, в душі відчувалась легкість і радість, при-

ДЕНЬ ЗА ДНЕМ

Іван ОПАЛАК

СПОГАД ПРО ПОЇЗDKУ У РІДНЕ СЕЛО ОЖИННА І СУСІДНЕ СЕЛО ГРАБ

У 2007р. я тричі їздив до Польщі.

Перша моя поїздка відбулася з 23 червня по 1 липня з Іваном Красовським в Риманів-Здрій на короткотривалий відпочинок. Друга поїздка була на “Лемківську ватру” до Ждині.

Втретє, я вирішив поїхати до Польщі і побувати в місті Яслі, а також відвідати рідне село Ожинна і сусідне Граб.

У поїздку я взяв зі собою фотоапарат і відеокамеру, для того, щоб відзняти все те прекрасне, що зустрічається в дорозі, а також села Ожинну і Граб.

Вирушив з Самбора 21 серпня автобусом Львів-Сянок, який заїжджає до Самбора о 8.50 ранку. З Самбора автобус відправився до кордону, в Смільницю. У Сяноку я пересів на автобус, який їхав до м. Ясла.

У цьому місті живе Михайло Фрицький з села Ожинна. До війни, хата Фрицького Михайла стояла по сусідству з хатою Івана Опалака.

У Яслі Фрицький живе по вулиці На Котліне, що знаходиться паралельно до автотраси, яка веде до м. Кросно.

Як це було і раніше, коли я приїжджав до Ясла, Фрицький радо і тепло мене прийняв.

При таких зустрічах п. Михайло завжди з інтересом питав мене про життя і справи у нашій Україні.

На другий день о п'ятій годині ранку я вже готувався іти на автовокзал, щоб продовжити свою подорож до Ожинної і Граба.

Ранок видався дуже гарним, сонячним і теплим. На автовокзал я вирішив пройти пішком, щоби подивитися, на ранкове місто, з яким за час моїх поїздок до Лемківщини добре ознайомився.

У центрі міста я зробив коротку зупинку біля фонтану, що разом з бризгами чути звуки, ніби він бурчить!. Цей фонтан побудували у невеликому парку неподалік від автовокзалу.

Настрій був прекрасним, в душі відчувалась легкість і радість, при-

емні відчуття про мою зустріч з рідною землею, де я народився, на якій проживали мої батьки, діди і прадіди; землі, з якої так підступним і страшним способом нас насильно депортували весною 1945 року.

Автобус “Ясло-Граб” прибув на стоянку за кілька хвилин до відправлення. Квиток я взяв у водія (у кожному автобусі є касовий апарат). Людей в автобусах їздить небагато. Рівно у зазначений час автобус відправився. Мене приємно здивувала ідеальна чистота в салоні автобуса. З Ясла виїхали на автостраду, що веде до м. Змігорода і до м. Горлиці.

Я уже багато разів їздив цією дорогою і завжди з цікавістю спостерігав за місцевістю.

Першою зупинкою із заїздом на автостанцію було невеличке містечко Змігород. Зі Змігорода автобус взяв курс на с. Кути з заїздом до сіл Дошніниця, Явір, Габів. З Габова почався затяжний і досить стрімкий підйом на гору Габів і на гірський перевал. Переїхали через перевал, а за перевалом приїхали в с. Крамна. З Крамни автобус їде до Котані, у Святкову Велику, Святкову Малу, проїжджає через село Розстайне, якого уже немає і заросло лісом. На місці села випаляють деревне вугілля.

Далі автобус заїжджає до с. Вишиватка і прибуває до кінцевого пункту села Граб.

Поїздка з Ясла до Грабу тривала майже дві години. У с. Граб на другій зупинці я зійшов з автобуса.

У цей чудовий літній ранок близько восьмої години з переповненим душевним відчуттям рідного, близького і прекрасного я ступив на рідну землю.

Зупинка автобуса розтапована майже навпроти хижі (ще стоїть стара) лемка Юліана Сабата. Мешканці Граба й Ожинної, як і всіх сіл Лемківщини були насильно виселені на Україну. Селяни, які якимось чином не були депортовані у 1945 році, були виселені на західні території Польщі під час операції «Вісла» у 1947 році.

Через деякий час частина з них повернулася у свої села. У Грабі на даний час проживають 6 родин лемків: Юліан Сабат, Теодор Павелчак, Іван Данило, Мирослав Хорванич, Миколай Сим, Іван Пиртко. У с. Ожинні мешкають 2 родини лемків: родина Юзика Гичка і родина Андрія Шивкинича.

Вийшовши з автобуса, я попрямував до хати Юліана Сабата.

Наше вітання відбулося з хвилюванням і одночасно радістю. Він запросив мене присісти, відпочити з неблизької дороги, оскільки сам був заклопотаний роботою. Не успів я присісти, як тут же, відкриваються вхідні двері і до хати заходить молодий чоловік в окулярах і чистою українською мовою з галицьким акцентом питає в господаря: «Пане господарю, чи маєте ви драбину на господарці? Але щоби драбина була не дуже довга». Господар тут же відповів: «Як немає?! Є така, яка вам потрібна. Ходімо, я вам дам драбину».

Я залишився у хаті, а вони удвох пішли по драбину.

Моєму здивуванню не було краю. Звідкіля тут, у Грабі, взявся хтось зі Львова і навіть йоту драбина, чомусь у мене виникла така думка. І, як потім з'ясувалося, я не помилився, бо цей чоловік був саме зі Львова.

За кілька хвилин зайшов Юліан, він помітив моє здивування і сказав, що в Грабі по програмі відновленні придорожніх капличок і хрестів працюють волонтери з «Магурича». Такі роботи проводило товариство «Магурич» і на цвинтарях в Грабі і Ожинній також у 2006р.

За цією програмою разом з польськими студентами на території Польщі, зокрема на Лемківщині, в таборах товариства «Магурич» працюють студенти Львівського національного університету ім. І.Франка.

Так якось несподівано я зустрівся з групою студентів львівського університету, яку очолювала Зоряна Рибчинська, науковий співробітник центру гуманітарних досліджень. Разом з польськими студентами з товариства «Магурич» львівські студенти проводили роботи по відновленню придорожніх капличок у с. Граб та Ожинна.

Уже більше двадцяти років у Польщі існує товариство «Магурич». Це товариство об'єднано з товариством «Надсяння» і неформальною групою каменярів «Магурич». Мета товариства — відновлення культурного сакрального мистецтва в південно-східній Польщі. Працюють в товаристві «Магурич» в основному студенти.

Юліан Сабат дав мені ксерокопію книжки «Діяння неформальної групи каменярів «Магурич». Ось, що там написано: «Граб і Ожинна — каміння виселених...

Черговим етапом згаданого проекту був 33 етап «Магурича», метою якого був ремонт надгробків на цвинтарях в Грабі і Ожинній.

Цвинтар в Грабі є. На ньому заховалося на ньому аж 56 надгробків. На жодному іншому цвинтарі Лемківщини не побачимо аж стільки. Вдалося відремонтувати 22 надгробки. В тім самім часі виконали ремонт семи збережених надгробків в с. Ожинній, також придорожного хреста у цій місцевості. Об'єкти ці були дуже пошкоджені.»

Роботи по відновленню придорожніх капличок і хрестів були продовжені у 2007 році у серпні місяці.

Під час реставрації каплички, яка стоїть якраз навпроти хати Сабата Юліана я зфотографував сім'ю Рибчинських і ще одну студентку.

Після короткого відпочинку я пройшовся з початку села Граб і побачив чотири кам'яні каплички, біля яких побачив студентів зі Львова і Польщі.

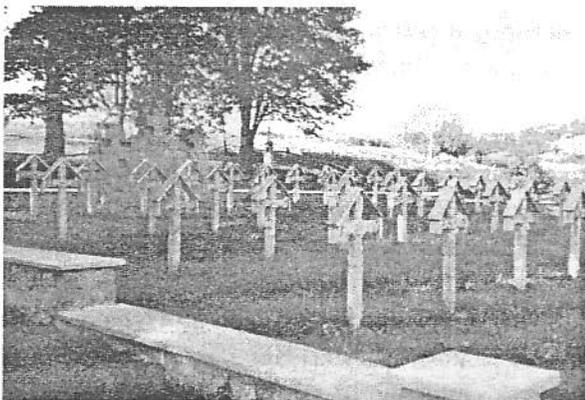
Їхню роботу я порівняв би з роботою бджіл у вулику. Вони працювали з великим бажанням, старанням, натхненням і любов'ю, відчищаючи багаторічні нашарування від фарби, вапна і бруду до самого монолітного каменю, з якого зроблені каплички. Деякі елементи виготовляли

Внизу коло драбини стоїть Рибчинська Зоряна, вгорі на драбині її чоловік. З ними студентка.

самі і встановлювали в потрібне місце. Свій табір в Грабі студенти розташували під високими смереками, недалеко від дерев'яного костелу, який нещодавно побудували в Грабі.

Уже ближче до вечора я навідався у їхній наметовий табір. У таборі відчувалася робоча атмосфера. Одна дівчина з мо-

Відновлений військовий цвинтар у с. Ожинна, на якому поховані вояки Першої світової війни. Світлина І. Опалака.

лотком і зубилом у руках старанно витесувала з каменя елемент до каплички. Дуже приємно було мені це все побачити своїми очима.

У кінці минулого століття був відновлений австрійський цвинтар у с. Грабі, на якому поховані вояки Першої світової війни. Дещо пізніше це зробили і в селі Ожинна. Ось так він виглядає на світліні. Відновлено їх на державному рівні.

23 серпня я поїхав з Грабу до Ясла, а вже з Ясла потягом до Хирова, а там і до Самбора. Такою короткою, проте цікавою і хвилюючою була моя подорож і зустріч з львів'янами на рідній землі у Грабі та Ожинній.

Серпень 2007р. Самбір — Ожинна — Граб.

Галина **ЩЕРБА**
Роксолана **ЯРЕМКЕВИЧ**

ЗУСТРІЧ ЧЕРЕЗ 70 РОКІВ

12 грудня 2010 року в актовій залі Львівського інституту народознавства НАН України відбувся урочистий вечір з ініціативи Івана Омеляновича Щерби, підтриманий Фондацією дослідження Лемківщини та Товариством “Лемківщина” на честь 70-річчя утворення Укра-

їнської учительської семінарії в Криничі. На зустріч прийшло більше 100 осіб — активні члени товариства “Лемківщина”, члени НТШ, культурні та громадські діячі м. Львова та інші.

Активну участь в організації вечора взяли доцент Львівського національного університету ім. Івана Франка Гамина Щерба та член Товариства “Лемківщина” Ліліана Яремкевич.

Відкрив урочистий вечір і вів його голова Фундації дослідження Лемківщини Петро Гандяк. Першому надав слово Івану Омеляновичу Щербі, випускнику семінарії 1944 року, сьогодні відомому педагогу і громадському діячеві. Він з хвилюванням розповідав про історію відкриття семінарії 10 грудня 1940 р., через її аудиторії перейшло 500 учнів і здійснено випуск 130 абітурієнтів фаху вчителів початкових шкіл. Доповідач відзначив великі заслуги у відкритті семінарії тодішнього голови Українського Центрального Комітету, ініціатора відкриття семінарії, відомого професора Ягеллонського університету, професора географії, етнографії, картографії Володимира Кубійовича та директора семінарії Омеляна Цісика. Високий рівень викладання навчальних предметів демонстрували Роман Левицький, Павло Кравчук, Наталія Волошинська, Тадей Росткович, Остап Радкевич, Юліан Мінько, Остап Смулка, Андрій Мазикевич та ін. Тут відбувалися літературні вечори, присвячені Тарасу Шевченку, Івану Франку, Лесі Українці та іншим видатним письменникам України, зустрічі з визначними людьми: головою УЦК Володимиром Кубійовичем, істориком Юліаном Тарновичем, письменником Денисом Лук'яновичем, художником Левом Гецом, колишнім сотником УГА Остапом Навроцьким, етнографом Іриною Добрянською, колишнім редактором журналу “Жіноча Доля” Оленою Кісілевською та ін.

*Учасники урочистого вечора
на честь 70-річчя утворення*

Української учительської семінарії в Криничі.

Цікавим був виступ док-

тора медичних наук, професора Львівського медичного університету ім. Данила Галицького, гелови організації української патріотичної інтелігенції краю "Львівська бесіда" у Львові, дійсного члена НТШ Бориса Білінського, який у 1940 році навчався на річному педагогічному курсі, після закінчення гімназії у Львові, в тільки-що відкритій Українській учительській семінарії в Криниці й одержав фах вчителя початкової школи.

Виступив також професор Львівської національної академії ветеринарної медицини ім. С.З. Гжицького, дійсний член НТШ Іван Головацький, який перебував у 1943 р. у Криниці на вишколі, бачив, якою популярністю користувалась семінарія і який вплив вона мала на національне відродження Лемківщини.

Своїми спогадами поділилася відома самодіяльна поетеса-лемкиня Анна Стефанишин-Щерба, яка розповіла про проживання в бурсах "Ренесанс", "Седлісько", про вечори української патріотичної пісні, яких вона потім навчала дітей у дитячих садочках під час літніх канікул та відзначення свят Андрія, Миколая та дат народження Тараса Шевченка, Івана Фраґка, Івана Котляревського, Лесі Українки та ін. Згадала також про те, як семінаристи, що мешкали у вілі "Колонія", з патріотичними піснями на вустах марширували вулицями Криниці кожного ранку, ідучи до семінарії, аж всі жителі Криниці відчиняли вікна, щоб послухати їх спів.

*З піснею на устах,
Ми йдемо до бою,
Ми згинемо,
Або здобудемо волю.
І повстане Україна,
Напевно повстане.
Розірвуться вражі ярма,
Розкуєм кайдани.
І повстане Україна,
Вільна, самостійна,
Від Тиси по Кавказ,
Одна неподільна.*

Хвилюючим був виступ на вечорі колишнього учня Української учительської семінарії в Криниці Івана Красовського, першого зі с. Дошно, який подався у світ здобувати освіту. Він згадав як на очах росли на-

*Співають Анна Стефанишин-Щерба
і Ольга Стефанко-Мацієвська.*

Щерби, що чекає свого видання.

Надіслали привітання також Владика Адам, Петро Шафран – головний редактор журналу “Ватра”, Анна Трохановська (Криницька), Текля Щипчик (Ковальська), Теодозія Вахна (Жук), Анна Пеляк (Мирна), Євген Бочнєвич, Теофіль Дубець.

У заключному слові Іван Омелянович Щерба підкреслив велике історичне значення Української учительської семінарії в Криниці, яка відкрила шлях до освіти дітям з найбідніших та найвіддаленіших лемківських сіл, загублених у горах Бескидах та мала великий вплив на розвиток освіти й культури Лемківщини.

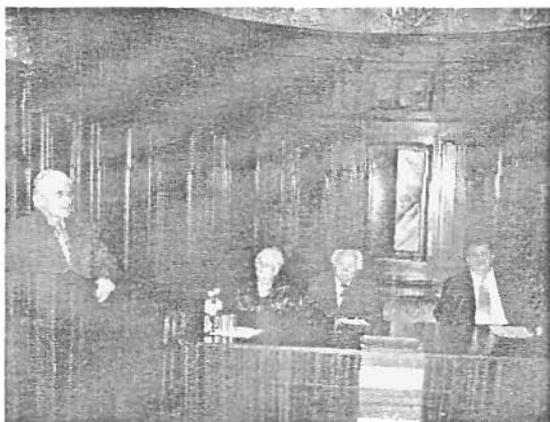
Семінарія припинила своє існування в липні 1944 року.

На завершення святкування голова Львівської обласної організації Всеукраїнського товариства “Лемківщина” Степан Майкович вручив Почесні грамоти колишнім семінаристам.

Приймали участь у кон-

ціонально свідомі учні, які згодом передавали набуті знання своїм товаришам у селі, організовували колядників, вертепи, літературні вечори, зустрічі.

Виступила також журналіст Ярослава Величко і розказала про навчання свого батька Осипа Величка в семінарії, який опрацював альманах під заголовком “Чарівна Криниця”, з передмовою І.О.

Виступ І.О.Щерби.

цертній програмі: заслужений діяч мистецтв України, доктор мистецтвознавства, професор О.В. Козаренко; кандидат мистецтвознавства, доцент Н.О. Дика; заслужений діяч мистецтв України, доцент О.В. Герасименко. Лауреати Міжнародного конкурсу ім. Гната Хоткевича, бандуристски класу доцента Герасименко О.В., Вікторія Грицюк та Наталія Винницька виконали лемківські пісні “Ой верше, мій верше”, “Серед села росте грушка”, “Як я сіно грабала зелене”, “Гей Іване” та інші. Солостка хору “Лемковина” Ольга Мацієвська-Стефанко привітала всіх учасників та заспівала їм “Многая літа”.

Іван КРАСОВСЬКИЙ

ВІДЛУННЯ ДЗВОНУ ЛЕМКІВСЬКОГО ХРАМУ ЛИНЕ ДО НЕБЕС

Лемки в Україні святкують у вересні 2012 року 20-річчя церкви святих Володимира і Ольги та 20-ліття священства о.Анатолія Дуди.

На території мальовничого Шевченківського гаю у Львові (музейскансен) 20 років тому збудовано прекрасний дерев'яний храм лемківського типу — відомий не лише в Україні осередок духовного і національного життя колишніх працелюбних мешканців Західних Карпат, українців-лемків. Яка саме склалася історія цього храму?

Після трагічної депортації лемків з їх рідного карпатського краю на Схід значна їх кількість поселилася у Львівській, Тернопільській та Станіславській (тепер Івано-Франківській) областях. Лемки тужили за рідним краєм, горами, лісами, деякий час оплакували занепад рідної культури. Але ніколи не втрачали віру в те, що настануть ліпші часи.

І ось у Львові восени 1969 р. створено співочий ансамбль «Лемковина», 8 липня 1988р. — товариство «Лемківщина», а в грудні 1991р. при Львівському музеї народної архітектури — Фундацію дослідження Лемківщини, члени якої активно включилися у розбудову лемківської зони музею, створення експозицій музею «Лемківське село», головною пам'яткою якого стала би типова лемківська церква, трибанна, з високою вежею-дзвіницею.

Згідно існуючих музейних правил, дерев'яну лемківську церкву необ-

хідно було перевезти в розібраному стані із Закарпатської області, або з Польщі та відтворити у Львові. Але жоден з цих варіантів здійснити не вдалося.

Директор Львівського музею народної архітектури Борислав Рибак, зацікавлений у будівництві лемківської церкви, отримав дозвіл від Міністерства культури України відтворити на території музею лемківську церкву із свіжого дерева, як точну копію існуючої на Лемківщині. Це створило піднесений настрій серед лемків.

У літку 1990р. була відряджена до Польщі наукова експедиція на чолі з Б.Рибак, члени якої обрали прототипом лемківської церкви для скансену церкву 1841р. зі села Котань Ясельського повіту. Незабаром була виготовлена необхідна документація, зокрема точні обміри храму.

Для організації будівництва церкви, збору коштів, придбання необхідних будівельних матеріалів 20 грудня 1990р. на засіданні вченої ради музею було затверджено склад комітету по будівництву церкви. Головою комітету обрано І.Красовського. У тому ж часі наш прихильник, інженер і публіцист з Канади п.Олег Іванусів, для організації коштів на будівництво лемківської церкви подарував 1800 примірників книги власного авторства «Церква в руїні». Реалізацію видання взяли на себе директор музею Б.Рибак і член комітету Ярослав Швягла. За виручені кошти було придбано лісоматеріал.

Про плани будівництва лемківської церкви у Львові довідався греко-католицький священник лемківського походження о.Анатолій Дуда, який проживає у м.Монастириська на Тернопільщині. Переконавшись у реальності цього задуму, він пообіцяв сприяти його здійсненню і служити надалі парохом лемківської церкви. Він отримав згоду владик УГКЦ освятити місце під будову храму.

У сонячну Великодню неділю 7 квітня 1991року у Шевченківський гай прибули Блаженніший глава УГКЦ, патріарх Мирослав Іван кардинал Любачівський, архієпископ Володимир Стернюк — у супроводі групи церковних діячів і великої кількості віруючих. Справу зустрічі духовних осіб, організацію дійства дирекція музею поклала на І.Красовського. Хоч я, насправді, переживав глибоке хвилювання, усе пройшло якнайкраще і під величний спів «Христос Воскрес» освячено місце під будову майбутнього храму.

Коштів на будівництво храму не вистачало і голову комітету будів-

ництва було відрядили у вересні 1991р. до Канади, а у травні 1992р. до США для організації збору коштів серед вихідців з Лемківщини. Головними жертводавцями були управа Об'єднання Лемків Канади та члени Об'єднання (голова ОЛК М.Маслей, І.Оленич, А.Кобеляк та інші), Управа Організації Оборони Лемківщини в США, окремі активісти як І.Сорока, М.Дзвінка та інші. Було зібрано 6400 доларів на будівництво церкви, близько 2000 доларів на розгортання видавничої справи і створення музейної експозиції.

Будівельні роботи виконувала бригада Музею народної архітектури (Бригадир Віктор Уткін). Чітке планування видатків, своєчасні розрахунки з бригадою, уникнення будь-яких непорозумінь, активна допомога зі сторони членів правління Фондації, зокрема Д.Солинка, А.Петришака, М.Костика — все те сприяло високоякісній праці членів бригади, своєчасному завершенню робіт у кінці літа 1992р.

Неділя, 13 вересня 1992р., стала незабутнім святом лемків України. Після грізної бурі попереднього тижня день цей був гарним, сонячним. Новозбудовану лемківську церкву названо на честь святих київських князів Володимира і Ольги.

Зібралася велика кількість народу. Були тут вихідці з Лемківщини та галичани Львівської, Тернопільської, Івано-Франківської областей, також гості з Польщі, США, Канади, Німеччини, Англії і навіть з далекої Австралії. Урочисту літургію відправили на церковному майдані владика Филімон Курчаба з о.Анатолієм Дудою. Це була перша подяка Всевишньому від лемківської громади. Владика Филімон оголосив під загальне схвалення вітальне послання від Блаженнішого патріарха Мирослава Івана кардинала Любачівського. Відспівала літургію хорово капела «Лемковина», а її керівник Іван Кушнір прекрасно виконав обов'язки дяка. Про це велике свято освячення храму, широко інформувала преса України, Польщі, Словаччини, США, Канади.

22 листопада 1992р. обрано перший Церковний комітет у складі: о.Анатолія Дуди, Анатолія Петришака (голова), Андрія Сухорського (заступник), Ярослава Швягли, Петра Когута, Дмитра Солинка, Любомира Лазурка, Івана Красовського.

Варто відзначити, що незважаючи на окремі незручності через віддаль між Монастириськими та Львовом, іноді несприятливі погодні умови, о.Дуда ні разу за 20 років парохіяльної праці не зірвав виконання

свого обов'язку душпастиря. Часто, поза плановими відправами, різними способами добирався до Львова для здійснення обрядів хрещення новонародженого, шлюбу, відвідання хворого тощо.

Для повного належного оформлення храму, придбання необхідних для церковних відправ атрибутів, спорудження іконостасу, престолу, придбання світильників не вистачало коштів.

Громада в силу своїх можливостей допомагала пожертвами на потреби церкви. Жертводавців було багато і навіть неможливо назвати їх усіх. Згадаю, що серед жертводавців 1993-1994рр. були колядники товариства «Лемківщина», Церковний комітет і парфіяни церкви св.Анни, делегація Лемко-Союзу із США, Львівська фірма «Світоч» та чисельні окремі жертводавці. У придбанні церковних речей і обладнанні церкви активну участь брали А.Петришак, Я.Дуда, Л.Лазурко, Д.Солинко та інші.

8-10 жовтня 1993р. у Львові проходив конгрес Світової федерації лемків, який завершився урочистим богослужінням у лемківській церкві. У ньому взяли участь о.митрат Степан Дзюбина (Пермишль). О.Юлія Кравецький (Зиндранова).

У січні 1994р. правління Фундації дослідження Лемківщини та Церковний комітет заключили угоду з мистцем Мироном Гавриком та його творчою групою на виготовлення іконостасу та престолу для лемківської церкви. Оголошено збір коштів.

Фінансово допомагали: видавництво «Край», парафія с.Дунаїв, товариство «Лемківщина» у Підгайцях, поважну суму пожертвував колектив фірми «Світоч». До збору коштів включилися численні громадяни України як, М.Костик, В.Шуркало, В.Масляк, В.Вархол, М.Шляхтовський, А.Луценко, Я.Перун (США), І.Голик, Я.Дідович і багато інших. На початок 1996р. кошти вже були зібрані.

Улітку 1994р. Владика Филимон Курчаба освятив новий церковний престол. Запамяталося лемкам свято 14 серпня 1996р. Того дня Владика Юліан Гбур освятив новий церковний іконостас. У відправі взяли участь, крім о.А.Дуди, о.Яків, диякон Микола, Проповідь виголосив Владика Юліан Гбур.

Завжди енергійний, пунктуальний і вимогливий до себе о.А.Дуда старанно організував відзначення 50-річчя депортації лемків. У День Пам'яті у Богослужіннях брали участь також о.Володимир (Преобра-

женська церква), о.Микола (церква св.Анни). о.Дуда відправляв у інших місцевостях Львівщини, Тернопільщини, Івано-Франківщини. 28 лютого 1995р. за листом від глави УГКЦ кардинала Любачівського о.А.Дуда був призначений опікуном усіх лемків України. Завдяки о.А.Дуді запроваджено проведення кожного року (влітку) престольного свята на честь святих Володимира і Ольги. 12 травня 1996р. на церковному майдані проведено масове свято, присвячене Дню матері.

6 жовтня 1996р. у церковній відправі взяв участь відомий церковний діяч, лемко з с.Вислік Горішній, науковий діяч, о.Дмитро Блажейовський. Навесні наступного року о.Анатолій Дуда відправив богослужіння, відзначаючи 50-річчя

акції «Вісла», а в червні по телебаченні демонструвався кінофільм «Діти втрачених Бескидів», що знімався в лемківській церкві і на церковному майдані.

9-10 серпня 1997р. у Львові пройшов II конгрес Світової федерації лемків. У його урочистому відкритті взяв участь голова УГКЦ кардинал Любачівський. У церкві відбулася також святкова відправа.

1997р. став роком 5-літнього ювілею лемківської церкви святих Володимира і Ольги. З нагоди свята надіслав о.Дуді, Церковному комітетові і правлінню Фундації теплі поздоровлення архієпископ Мирослав Марусин з Риму.

14 вересня відбулася урочиста відправа, що її здійснили о.Анатолій Дуда та о.митрат Іван Репела з Івано-Франківська. Під час відправи оголошено вітальну грамоту від Владики Любомира Гузара.

Лемківські діти з Калуша, які об'єдналися в гурток «Лемчатко», 18 лютого 1998р. поставили у лемківській церкві чудовий різдвяний «Вер-

Лемківщина.

Церква св.св.Володимира і Ольги.

теп» (на обкладинці Лемківського календаря — 2000 поміщена кольорова фотографія учасників «Вертепу»). З «Лемчатком» о.Дуда побував серед у лемків Польщі, гостював з ними в Києві на Аскольдовій могилі, у лемківській церкві в Музеї народної архітектури України в Пирогово.

2 серпня 1999р. відбувся при лемківській церкві урочистий багатолюдний Кермеш, під час якого проголошено доповідь, присвячену 100-літтю від дня смерті видатного церковного діяча з Лемківщини Кардинала Сильвестра Сембратовича.

19 квітня о.Анатолій Дуда разом з групою «Лемчатко» (Калуш) та її керівником Оленою Ліщинською здійснили пам'ятну подорож до Ватикану, де о.Дуда відслужив літургію в церкві «Санта Марія». Учасники поїздки прийняли благословенство від папи Івана Павла II.

4 червня 2001р. Церковний комітет з о.Дудом і лемківським активом провели масове свято «Лемківське Русаля». Відбувся також великий концерт хорової капели «Лековина», лемківського хору з Калуша та народного артиста України Івана Мацялка.

12 серпня лемківська громада Львівщини, товариство «Лемківщина», Фундація дослідження Лемківщини відзначила 70-річчя від дня народження голови Світової федерації українсько-лемківської організації Теодозія Старака, який, після хвороби, відійшов від нас. Після Служби божої о.Анатолій Дуда відправив панахиду.

У 2002р. до 10-літнього ювілею існування лемківської церкви церковний комітет і актив провели велику підготовчу роботу. Впорядковано церковний майдан, посаджені молоді деревця, квіти, оновлене внутрішнє оформлення церкви, здійснено реставрацію окремих церковних предметів.

Член правління Фундації, популярний маляр Дмитро Солинко (1932-2009) намалював для церкви два образи: «Святі Володимир і Ольга» та «Святі Кирило і Мефодій». Необхідно відзначити, що раніше (у 1995р.) він намалював для нового іконостасу центральну картину «Христос-Панкратор».

Ювілейна відправа в лемківській церкві була дуже урочистою. У ній брали участь кілька священиків з інших областей. З Польщі гостював священик-капелан Мирон Михайлишин. Після богослужіння відбувся великий концерт. З нагоди ювілею надійшло багато поздоровлень.

У 2007р. лемки України, зокрема Львівщини, члени церковного ко-

мітету, Фондації дослідження Лемківщини, товариства «Лемківщина» урочисто відзначили 15-ліття існування рідного храму, про який добра слава лине не лише в Україні, але й далеко поза її межами. У цьому велика заслуга лемківської молоді.

Оцінюючи патріотизм юного покоління лемків, спрямований на збереження і помноження культурних традицій предків, не можна оминати творчого ентузіазму «Молодої Лемківщини». Незмінним її керівником була енергійна жінка Ліля Плахтій. Молоді лемки — «невсипуча бригада пані Лілі» — артисти різдвяних вертепів, сценок «Святого Миколая», незабутніх концертів і забав з нагоди ювілеїв церкви, Великодніх свят, Русаля, кермешів.

Успішне проведення традиційних свят при лемківській церкві — це незаперечна заслуга як молоді, так і старших активістів-лемків, які не шкодують зусиль, щоб церква мала гарний, привабливий вигляд, а відвідувачі храму почували себе в умовах піднесеного задоволення.

Таким чином вдячні парафіяни збагачують славу створеного релігійно-національного осередку, місця молитви до всевишнього, місце, де народжуються надії, душевний спокій.

Учасники ювілейного свята лемківської церкви були безмежно раді, що на свято у вересні 2007р. завітав великий прихильник, пан Олег Іванусів з Канади. Варто відмітити, що він за власні кошти видав ювілейну книжку до 15-ліття існування лемківської церкви.

Досвіду у виконанні священничих обов'язків набув о.Анатолій Дуда. Він розпочав, як було уже сказано, священство у 1992 р. і рівно 20 років сумлінно виконує свої обов'язки на хвалу Всевишньому і на радість прихожан. За свою самовіддану працю о.Анатолій Дуда неодноразово був нагороджений похвальними грамотами, іншими відзнаками. А найбільш радісною для «духовного пастиря» є повага до нього зі сторони лемківської громади, яка бажає своєму пароху Господньої благодаті.

*Настоятель храму
св.св.Володимира і Ольги
отець Анатолій Дуда.
Кермеш. Освячення води.*

21 серпня 2010р. лемківська громада урочисто відзначила 100-літній ювілей славного земляка, мистця, письменника і церковного діяча, доктора наук о.Дмитра Блажейовського, який народився 1910р. в с.Вислік Горішній Сяниського повіту на Лемківщині. Він — автор багатьох книг з історії церкви. На високому мистецькому рівні створив кількасот вишитих ікон, хоругов, портретів видатних синів українського народу.

У 2012 р. відзначатимемо 20-літній ювілей лемківської церкви. Церковний актив, члени товариства «Лемківщина» і Фундація дослідження Лемківщини готуються до свята.

Єпархіальний церковний уряд, Церковний комітет складають щиру подяку активу, особливо вдячні Тетяні Міхневич, Любі Заворотнюк, Лесі Сорокопад, Анні Ворожбит і багатьом іншим.

Нехай Господь благословить вас.

Щиро вітаємо з нагоди 20-річчя священстваотця Анатолія Дуду і бажаємо Господньої благодаті і щасливого довголіття.

ЮВІЛЕЙ МАРІЇ БАЙКО

25 березня 2011 року пройшов теплий сердечний концерт з нагоди 80-ліття народної артистки України, лауреата Шевченківської премії, професора Марії Байко у великому залі Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка. Народні пісні (передусім лемківські), арії з опер європейської класики перепліталися із численними вітаннями від влади, рідної навчальної установи, громадських та релігійних об'єднань і, звичайно, від Львівського обласного товариства лемків, Фундації дослідження Лемківщини у Львові. В'язанку лемківських пісень подарував Ювілярці народний ансамбль “Студенка” з м. Калуша. Прекрасно вела концерт Софія Федина. Наприкінці концерту усім-усім виконавцям, гостям, глядачам щиро подякувала Марія Яківна Байко.

Цей концерт до глибини серця зворушив усіх, особливо лемків, які ще раз трепетно відчули велику силу рідної землі й рідної пісні.

Якраз напередодні цієї урочистості в інтерв'ю для “Високого замку” Ювілярка розповіла і про свою родину, і свою життєву дорогу:

— Родина у нас велика. Батьки мали п'ятеро доньок. Жили у мирі та злагоді. Мама нас завжди кликала — Зенуся, Дануся, Маруся, Нінуся, Ірुся. Я — середня донька. Хоча наше рідне село Яблониця на той час

було українським, вже у 1944—45 рр. зазнавали утисків з боку поляків, які набігали на село. Родина сповідувала всі українські звичаї та традиції. Наша хата стояла при дорозі серед села. Збоку текла невелика річечка. Через річку навпроти нашого обійстя була капличка, де святили воду. Напередодні Водохреща ми з батьком навпроти каплички поставили з льоду хрест. На ніч залили його водою, аби він обледенів. Зранку хрест пофарбували в синьо-жовті барви. А коли всі люди зібрались, отець вийшов святити воду, випустили голубів, на ніжках яких теж були прив'язані синьо-жовті стрічечки. Для українців це було справжнє свято! А поляки лише скося позирали на це дійство, але нічого не казали.

Село Яблониця відрізнялося культурними настроями. Тато, який був шанованим заможним чоловіком, старостою села, виділив частину своєї садиби, аби побудувати культурний осередок — хату-читальню.

У 1945 році вже несила було терпіти постійні утиски. Війна ще не закінчилась, а ми мусили покидати рідну домівку. Тато хотів, аби цілим селом виїхали на Велику Україну і організували там свій колгосп. Але так не виходило. Виїжджали окремими сім'ями. Перевезли нас у село Красне, що на Львівщині. Не встигли розпакувати речі на новому місці, як до хати завітали нічні гості. Хотіли, аби старша сестра пішла з ними в партизани. Мама порадила їм ще зачекати, не забирати дитину серед ночі в зимові ліси...

— Чи бували після переїзду в рідній Яблониці?

— Нещодавно навідувались. Тепер це польське село. Після від'їзду у нашу хатину вселилась польська сім'я. Цікаво, що у того хазяїна було п'ятеро синів. Нам переказували, що він любив повторювати: "Коли до моїх синів прийдуть п'ятеро дівчат, які тут жили?"

— З чого почалось ваше знайомство з піснею?

— З маминих співанок. Вона гарно співала. І всі п'ятеро сестричок Байко мали гарні голоси, тому записувались у церковний хор. Старші люди з усмішкою казали: "Послухайте, як гарно Байченята співають..."

— Розкажіть про гастролі...

— Багато подорожували з концертами по світу. Неодноразово бували в Польщі, Росії, Білорусії, багатьох республіках колишнього СРСР. Їздили у Бельгію, Люксембург, тодішню Чехословаччину, Канаду, США, Францію, Німеччину... Ніколи не забуду виступу в Організації Об'єднаних Націй. Там всі були вражені голосами сестер Байко, з цікавістю розглядали наші українські строї. Кажуть, у їхній штаб-квартирі досі висить наше фото з виступу.

— Ваші сини пішли стопами батька — відомого митця Василя Одрехівського. Вашу стежину не обрали...

— Горджуся своїми синами. Пригадую, вечорами збирались дружньою сім'єю і ділились здобутками за день. Старший син — Володимир Одрехівський — відомий скульптор, професор Львівської національної академії мистецтв, заслужений діяч мистецтв України. Молодший — Роман Одрехівський — теж досяг визнання у галузі декорування скла. Зараз готується до захисту наукової роботи. До речі, донька Романа, моя внучка Марічка, має талант до співу. Їй лише вісім, але я вже активно навчаю її музичної грамоти.

Марія Байко.

— З 1959 року викладаєте у Львівській консерваторії. Якими випускниками особливо пишаєтесь?

— З моєї викладацької лави вийшло в світ чимало талановитих вокалістів. Галина Чорноба стала солісткою Большого театру у Москві, вона — заслужена артистка Росії та народна артистка України. Свій старт починав з мого класу відомий народний артист України Іван Попович. Виховала я ще двох народних артисток України — Лідію Кондрашевську та Марію Зубанич. Серед моїх учнів — солістка Львівської опери, заслужена артистка України Світлана Мамчур. Чимало моїх студентів роз'їхалось по світу. Заслужена артистка України Надія Петренко — зараз в Італії, заслужена артистка України Любов Клопотовська — в Німеччині, лауреат багатьох конкурсів Сюзанна Фрадіна-Корецька — в Ізраїлі—США, ще одна лауреат міжнародних конкурсів Любов Щибчик — у США. Не можу не згадати лауреата міжнародних конкурсів, володаря рідкісного для чоловіка голосу контр-тенора Василя Сліпака, який зараз у Франції. Навчала кількох студентів з Китаю. Найталановитіша з них Лін Хань зараз є солісткою Пекінської опери. Важко всіх перелічити. Загалом з мого класу вийшло понад вісімдесят студентів.

— Хто з визначних артистів став вашим наставником, провідником у житті?

— Прийшла в консерваторії в епоху викладання потужних митців, композиторів... Дякую Богу, що доля звела мене з такими світочами, як Станіслав Людкевич, Микола Колесса та його родина, Анатолій Кос-Анатольський, Одарка Бандрівська (племінниця славної Соломії Крушельницької), Марія Білинська, Стефанія Павлишин... Ці великі митці створювали для тріо сестер Байко геніальні твори.

— Хто, на вашу думку, з сучасних виконавців гідний представляти українську пісню у світі?

— Останнім часом зацікавив колектив “Піккардійська терція”, який гідно носить звання лауреата Шевченківської премії. Акапельний спів — найвища грань співочого мистецтва. Захоплююсь їхнім виконанням народних пісень.

— Чи є у вашому репертуарі пісні, особливо дорогі вашому серцю?

— Найдужче запали в душу та серце пісні, які наспівувала мама. Згодом почала співати їх сама. Це народні композиції “Марусенька по саду ходила”, “Гаданочка”, “Ой горами волоньки”, “Ходжу по саду, сіно городжу”, “Чи то мій Іванко на кларнеті грає”... Слухаючи мамині пісні, закохувалась у них знову і знову. Поставила собі за мету зберегти цей унікальний скарб Лемківщини. Люди відходять, забираючи з собою безцінну фольклорну спадщину пращурів. Потрібно якнайшвидше рятувати українську пісню, і не лише лемківську. Свого часу славі родина Колесс, Кос-Анарольських та інші збирали народний фольклор. Я долучилась до збереження культурних надбань своєї малої Батьківщини — Лемківщини. Моя антологія — це велика культурна пам’ятка для лемків. Шукаю людину яка би продовжила мою роботу.

У ЛЬВОВІ ВСТАНОВЛЯТЬ ПАМ’ЯТНИК БОГДАНУ-ІГОРЮ АНТОНИЧУ

У Львові з метою увіковічнення пам’яті видатного поета Богдана-Ігоря Антонича встановлять пам’ятник. Відповідне рішення прийняли 16 грудня, прийняли члени виконкому Львівської міської ради.

Як зазначив начальник відділу архітектурно-художнього оформлення міста Львівської міськради, головний художник міста Володимир Сколоздра пам’ятник Богдану-Ігорю Антоничу буде встановлено до липня 2012 року у сквері навпроти будинку №50 на вул. Городоцькій, де свого

часу проживав поет.

Автором проекту пам'ятника є народний художник України Володимир Одрехівський. Його висота — 3,5 м. Замовником на проектування, виготовлення і встановлення пам'ятника визначено Галицьку районну адміністрацію. Відповідно, департамент містобудування має видати Галицькій райадміністрації містобудівні умови і обмеження забудови земельної ділянки на проектування та спорудження пам'ятника.

Нагадаємо, що у березні 2011 року Галицькій районній адміністрації ухвалою сесії було виділено 100 тис. грн на спорудження пам'ятника.

(Сайт новин — Галінфо).

ЛЕМКІВСЬКИЙ БАНК

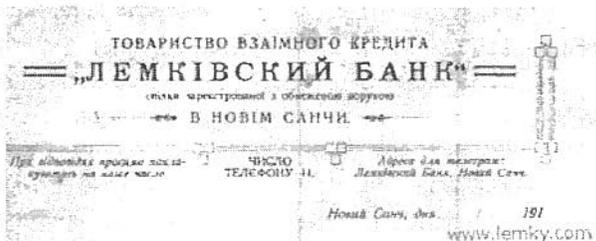
На одному з аукціонних порталів з'явився цікавий документ з “Лемківського Банку”.

Вартує коротко пригадати історію “Лемківського Банку”.

Створений він в 1902 році з ініціативи Василя Яворського - видатного суспільно-освітнього діяча на Лемківщині, посла до австрійського парламенту в 1900-1907 роках. Закладений ним банк надавав фінансову допомогу селянам і був прикладом того, що лемки перед вигнанням - а це були не лише селяни, але й інтелігенція, мали власні церковні і світські структури, котрі формували духовну, культурну, суспільну і економічну свідомість мешканців Лемківщини.

Василь Яворський відомий як видавець двотижневника „Підгірській Дзвін», був одним з піонерів видобутку нафтової ропи в Галичині. З цього джерела походили кошти на фінансування суспільно-культурної діяльності. Власником документу з “Лемківського банку” є Пшемислав Вісьневський, голова Банкової Фундації. Його колекціонерський доробок можна оглянути на великій виставці, організованій в Національному Банку Польщі (Варшава).

Згадки про “Лемківський банк” та його засновника можна знайти в книжках: Богдан Горбаль „Działalność polityczna Lemków na

Łemkowszczyźnie 1918 - 1921 (с.28); Олена Дуць-Файфер „Literatura Łemkowska w drugiej połowie XIX i па początку XX wieku (с.294)

Lemky.com

Христофор Бибель

Джерело: кварталник «Ватра» №3(70)

літо 2010(Польща)

Люба СМЕРЕКАНИЧ

7:2 – НА КОРИСТЬ «ЛЕМКІВ»!

Чи грали лемки у футбол?
Задумалася я і почала шукати хоча б якісь відомості. Кілька скупих речень вдалося відшукати у книжечці Євгена Попова «Український Спортивний Клуб «СКА-ЛА»... Від тоді загорілася цією темою і на допомогу прийшов розумний хлопчина на ім'я Гугл. Вдалося знайти цікаву інформацію і фото.

Перед початком матчу

«Відомо, що у 1942 році було створено Українську футбольну лігу, яка організувала і проводила чемпіонати серед команд класів “А” і “Б”, розіграш кубка УЦК (Українського Центрального комітету) та багато товариських матчів, у тому числі і з футбольними командами різних підрозділів окупаційних військ.

У класі “Б” серед інших команд виступала команда УСК “Лемко” – Сянїк. Українська футбольна ліга проводила змагання в чотирьох зонах: Схід – з центром у Тернополі, Захід – з центром у Львові, Південь – з центром у Станіславі та Північ – з центром у Перемишлі.

Гострота боротьби в розіграші серед команд класу “А” свідчить про те, що протягом сезону 1943 року лідерами змагань були “Скала” Стрий, СТ “Україна”, УСТ “Сян”. Однак звання чемпіона здобула команда УСК “Скала”, а чемпіоном в класі “Б” стала команда УСК “Лемко”

Команда «Лемко» зі Сянока

зі Сянока (щоденник «Краківські вісті» від 16 травня 1942)». Західноукраїнський футбол часів німецької окупації — Ігор Якимишин, Василь Соломонко.

«1942 року товариські ігри з окупантами відбувалися практично по всій території України, а у пресі зафіксовано 53 зустрічі. Старт цьому сезону міжнародних спарингів дали 6 квітня сяноцький «Лемко» та німецький «Вермахт». Гра в понеділок після Великодня закінчилася з рахунком 7:2 на

користь «лемків»! (Володимир Гінда, кандидат історичних наук).

У 2012 році Україна та Польща прийматимуть «Євро-2012». Які символічні дати! 70 років тому команда зі Сянока «Лемко» - показала високий рівень спортивної майстерності. Зустрічаючи «Євро-2012» - цю воістину значущу подію, пригадаймо, дорогі лемки, історію 70-річної давності. Все у нас було... і навіть футбол!!!

(Світлини з соціальної мережі «В контакті» група «Копаний м'яч»).

НАШІ ЮВІЛЯРИ

Іванка ГАМЕРСЬКА
Мирон ГАМЕРСЬКИЙ

ЛЕМКІВСЬКОМУ РОДУ НЕМА ПЕРЕВОДУ

Гамерський Микола Михайлович

(до 99-річчя від дня народження)

Кожна людина — це особистість і неповторність...

Ми хочемо коротко описати життєвий шлях нашого батька Гамерського Миколи Михайловича.

Народився він 01.01.1913 серед чудової природи в мальовничому селі Пулави, недалеко від м. Риманів і м. Сянік. Був десятою дитиною у дружній, роботящій сім'ї. Його батько був великим майстром і робив вози на всю околицю. Двічі обирався війтом села, користувався повагою серед односельчан.

Наш батько в ранньому віці залишився сиротою і змалку призвичаївся до різноманітної господарської роботи. В юному віці вивчився на кравця. Шив людям одяг. Був дуже працьовитим і ще парубком поставив собі хату.

Одружився з нашою мамою, Погребецькою Ганною Василівною, в 1940 р., маючи 27 років. Потрохи, як каже батько, «ставав на ноги», і до 1946 р. вже був поважною людиною в селі.

І тут неочікуваний поворот долі — переселення.

Це ж треба все залишити: рідні гори, полонини, бескиди, яруги, гомінкі потічки, батьківські могили, всю «працю», нажиту мозолястими руками.

Але на те немає ради. Під ридання жінок і плач дітей, втираючи скупі чоловічі сльози, люди вирушили на вокзал до села Заршин, де їх повантажили у товарні вагони.

Ще будучи на вокзалі, односельчани бачили як горить село Пулави, жодної хати не залишилося, тільки церква сумно дивилася їм услід, ніби

докоряла: «На кого залишають її і могили батьків».

Важка дорога з двома маленькими дітьми у товарному вагоні закінчилася біля м. Збараж на Тернопільщині. Люди порозходилися по селах шукати якоїсь оселі, а батькове серце рвалося ближче

до зелених лісів, до Карпатських гір. І він, запрягнувши коня і прив'язавши корову до воза, ще з двома братами Дмитром і Антоном та їхніми родинами, вирушив на Львів. Їхали два тижні, і, зазнавши різноманітних поневірянь, зупинилися біля міста Комарно у селі Нове Село.

Час згладжує все. У сім'ї батька народилося ще двоє дітей. Всім дітям батько дав вищу освіту. Дві доньки — Євгенія і Іванка живуть у м. Львові, а два сини - Володимир і Мирон — у м. Дрогобичі. Наш батько залишився з дружиною жити у селі. У 1999 році померла наша мама на 77 — у році життя.

Батькові зараз 98 років, він перебуває при хорошому здоров'ї і чудовій пам'яті. Разом з нами, дітьми, склав карту свого села Пулави, хто де жив, які мав прізвища чи прізвиська.

Йому часто сняться зелені гори і гомінкі потічки, свої односельчани. Свою любов до рідної Лемківщини передав і своїм дітям, за що ми йому дуже вдячні.

Ми беремо активну участь у товаристві «Лемківщина», їздимо щороку у Польщу в село Ждиня і м. Монастириська на Тернопільщину на Лемківські ватри. Батько з великою насолодою слухає наші розповіді про поїздки:

*Бо рідні гори й полонини,
Смерічки і буки.
На цвинтарі хрести рідних —
Не можна забути...*

НЕСТЕР АННІ ІВАНІВНІ – 90

Народилася Нестер Анна Іванівна 22 червня 1922 р. у с. Святкова Велика Ясельського повіту найстаршою дитиною у багатодітній сім'ї Івана та Марії Френцко. У 1940 р., коли Анні було 18 років, помер батько, отож вона і мусіла взяти на себе усю чоловічу роботу — бо ж три молодших сестри та два брати в хаті. У 1945 р. вийшла заміж за такого ж чесного, працьовитого, щирого хлопця з Котані Ясельського повіту Нестера Степана Івановича (1920 р. н.). Та не довго тривало щастя: в 1946 р. — депортація на Донбас. Потім перебралися ближче до Beskidів — до Калуша, згодом — до Львова.

Нестер Анна після шлюбу наймолодшої правнучки у лемківській церкві св. Володимира і Ольги у Львові з настоятелем храму отцем Анатолієм Дудюю.

*Тетяна
Нестер-Махницька*

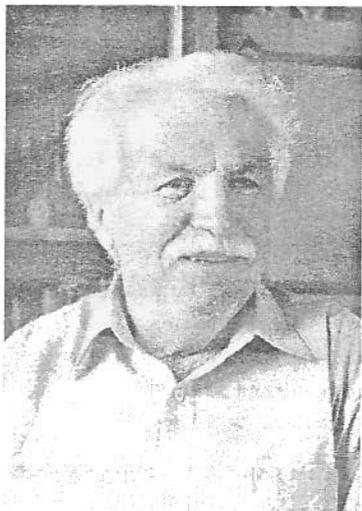
Відколи у Львові в Шевченківському гаю відкрили лемківську церкву св. Володимира і Ольги, пані Нестер Анна — на кожній відправі, і то чи не перша приходить до храму. Ба не сама — із дочкою Тетяною, сестрицею у цій рідній церкві, яка у наступному році святкуватиме перших 55 років! (Від добрих батьків поганих дітей не буває).

Зайдіть на Службу Божу, подивіться, які прекрасні хоругви прикрашають храм. Усі їх повишывала Тетяна, дочка пані Нестер Анни. А їх, дочок, у пані Анни — дві. Нещодавно дочекалась наша Ювілярка п'ятого правнука. Яка радісь була! Усім розказувала: «У мене вже п'ятий правнук». І немовби не було за плечима 90!

То ж нехай Вам живеться, наша мила, привітна, невсипуща Ювілярко, у здоров'ї, мирі та злагоді у Вашій великій родині. Многая Літа на прославу Бога та прославу лемківського народу, частинкою якого Ви і є!

НЕВТОМНИЙ ДОСЛІДНИК ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ ЛЕМКІВ

(до 85-тя від дня народження Івана Красовського)

*В горах, де ближче сонця,
перший раз приглянувся небу,
тоді щось дивне й незнане
пробудилося у мені ...*

Одним з найбільш знаних і популярних в Україні та поза її межами дослідників історії та культури лемків є Іван Красовський. Він провідний вчений, визнаний історик, етнограф, заслужений громадський діяч.

Народився 22 жовтня 1927 року в мальовничому гірському селі Дошно, поблизу містечка Риманова Сяницького повіту на Лемківщині. Його батько — Дмитро (1891-1969) був бездоганним господарем різблярем, добре грав на скрипці. Мати

Марія (1898-1962) — жінка винятково доброзичливого і ніжного характеру, справжня Берегиня і цінителька рідних традицій, прекрасна вишивальниця, співачка. Батьки Івана мріяли хоч одне з п'яти дітей «вивести в люди». Хлопець учився старанно, після початкової школи у рідному селі, навчався в середній школі в Риманові, а згодом, у Криницькій учительській семінарії. Вже у дитячі роки писав вірші, оповідання (було дванадцять списаних зошитів), але у воєнні лихоліття, під час депортації, рукописи пропали. Влітку 1945 року родина Красовських пережила страхоття депортації з споконвічних рідних земель в село Мала Плавуча на Тернопільщині. У 1948 році Іван закінчив бібліотечне відділення Тернопільського культурно-освітнього технікуму, а у 1952-му - Львівську юридичну школу і вступив на історичний факультет Львівського державного університету ім. І.Франка, який закінчив у 1957 році.

Добрим початком науково-дослідної, творчої праці Івана стала дипломна робота «Селянський визвольний рух на Лемківщині в XXVII ст.», в якій розповів про боротьбу лемківських збійників під керівництвом А.Савки.

Іван Красовський своєму творчому зростанню великою мірою завдячує професору, академіку АН України І.Крип'якевичу, який допоміг за-своїти особливості дослідницької праці. Він скерував його головним чином для праці саме над історією та культурою Лемківщини. «Ця багата нива ще не оброблена. Обробіть і засійте її, - твердив видатний вчений. Тоді і вона дасть бажаний урожай.»

Підтримав молодого науковця і член-кореспондент АН України Кость Глусистий. Прослухавши кілька доповідей І.Красовського на наукових конференціях, він посприяв закріпленню нашого краянина в Інституті мовознавства, фольклору та етнографії АН України для написання кандидатської дисертації на тему «Матеріальна культура Лемків північних схилів західних Карпат».

За порадою доктора філологічних наук професора Ю.Редька та допомогою професора Ужгородського університету П.Гучки І.Красовський, на основі вивчення трьохсот томів Йосифінської метрики 1785-1788 рр. (центральний історичний архів у Львові), опрацював наукову монографію «Прізвища галицьких лемків у XVII ст.» Подається словник близько п'яти тисяч прізвищ. Книжка є цінним документом про національний склад Лемківщини у XVIII ст. В цій ґрунтовній науковій праці автор мовою дослідника передає правду майбутнім поколінням, хто такі лемки як етнографічна група українського народу, аби пройнялися їхньою величчю, мужністю, силою волі.

Свого часу Іван Красовський, по рекомендації науковців, за короткий час здав кандидатські іспити, написав дисертацію і приступив до написання докторської роботи. Але в тоталітарних умовах застою, недовіря з боку органів тодішнього режиму до людей з власною думкою, необґрунтовані звинувачення І.Красовського в українському буржуазному націоналізмі, часті обшуки в помешканні і на місці праці, виклики, допити, залякування і заборона видати характеристику для захисту наукових ступенів. Але це не зламало дух «впертого» лемка і він, хоч у несприятливих тоді умовах, продовжував працювати на ниві культури рідного краю.

Іван Красовський відомий і як спеціаліст музеєзнавець, а також публіцист і журналіст. Має 30 років стажу наукової праці у Львівському історичному музеї та Музеї народної архітектури і побуту. У періодичних виданнях України (журнал «Народна творчість та етнографія», «Український історичний журнал» та ін.), Польщі (тижневик «Наше слово», журнал «Наша культура»), Чехословаччини (журнал «Дукля», «Друж-

но вперед», газета «Нове життя»), окремих виданнях США і Канади надруковано (як свідчать бібліографічні матеріали) близько тисячі його статей, рецензій тощо. Заслуговує на похвалу популяризація творчості лемківських письменників Богдана Ігоря Антонича, Володимира Хиляка, Григорія Ганулька, визначних митців Никифора Дровняка, Михайла Орисику та інших. Його статті про групу українських письменників у Польщі та Словаччині друкуються в «Українській літературній енциклопедії». Близько ста статей передав до енциклопедії «Мистецтво України».

Завдяки своєму талантові, наполегливості, завзятості, працелюбності І.Красовський став відомим не лише в Україні. Він опублікував (лише в Польщі та Словаччині) понад 500 наукових і науково-популярних статей, нарисів, рецензій, а всього підготував до друку близько 1500 робіт, більше 40 книжок, в яких правдиво змалював історію рідного народу, осмислив призабуті сторінки культури, літератури, мистецтва. У своїй творчій праці постійно підтримує контакти з вченими Польщі, Словаччини, США, Канади та інших країн.

А загалом титанічна праця історик та вченого увійшла переліком назв у книжку «Бібліографічний покажчик друкованих праць за 1956-2006 рр.» Це видання принесе велику користь дослідникам історії та культури Лемківщини. Справедливо науковці відносять його до найвизначніших дослідників Лемківщини.

Відомий громадський і політичний діяч, один з шістдесятників, правозахисник, поет, письменник Микола Горбаль каже, що ми пишаємося, гордимся І.Красовським, його творчістю, що допомагає нам глибше пізнати історію, культуру рідного краю, виховувати майбутні покоління на правді, традиціях минувшини. Тому з вдячністю низько схиляємось перед ним за подвижницьку працю.

У 1988 році І.Красовський став одним із засновником Товариства «Лемківщина», а в 1991 році — «Фундації дослідження Лемківщини у Львові». Працюючи в Скансені, він створив лемківську зону народної архітектури, на яку перевезені три лемківські довгі хати із Закарпаття. У 1990-1992 рр. І.Красовський очолив будівництво лемківської церкви, для збору коштів побував у лемківських організаціях США і Канади. У довгій лемківській хаті в Скансені створив експозицію «Музею історії та культури лемків». Церква, прекрасний храм, стала осередком духовного і національного відродження, єднання лемків різних релігійних конфесій.

Не дивлячись на поважний вік (один із старійшин) характер

І.Красовського поєднує твердість позиції, доброзичливість і унікальну працездатність. Завершуючи день він критично оцінює: вдалим, продуктивним, плідним чи ні він був для нього. Так він оцінює кожний тиждень, місяць, рік. Правду кажуть — «що з висоти Небесної дивляться на свого сина Івана батьки із задоволенням, бо виправдав їхні надії — вивів себе в люди.»

Його справедливо вважають енциклопедистом - лемкознавцем, завдячують за мудрість настанов, порад.

Що віддав — тим багатий. Таким життєвим кредо керується І.Красовський, що достеменно знають молоді лемки, які ступили на дорогу науки. У їх числі Володимир Наконечний, що занурюється в історію краю своїх предків. Здібний, наполегливий, він черпає знання про славний «рід-нарід» також з криниці фактів, які зібрав Іван Дмитрович. Молодий науковець завжди, приїжджаючи з Києва до Львова, заходить в гостинну оселю І.Красовського за поповненням знань. Своїм збагаченням завдячує вчителю, що щедро ділиться з молодими своїми знахідками. Молода співачка, викладач музики в Інституті мистецтв Прикарпатського національного університету Ольга Фабрика-Процька з Івано-Франківська (гуцулка) пройнялася великою пошаною до традицій лемків, впродовж років брала участь у різних лемківських заходах. Навчитавшись творів І.Красовського, часто спілкується з ним, написала і захистила дисертацію: «Пісенна культура лемків: збереження традицій та ново творчість». У ході підготовки роботи немало допомогу надав їй Іван Дмитрович. Ольга разом з батьком Романом Фабрика підготували чудовий фотоальбом «Лемки: роки і долі».

Найбільше щастя, радість, натхнення до творчої праці нашому ювіляру приносить родина, Він безмежно любить свою чарівну дочку Оксану, внука Андрія, його милу дружину Ірину, правнука Владислава, які створюють йому умови для плідної праці. Дочка Оксана, наслідуючи любов від мами Наталії і батька до творчості дуже любить поезію і пісню. У зворушливому вірші дочки до 80 річчя «Моему найдорожчому татові» є і такі рядки:

*«Чим я татові можу віддячить
За те, що кохаю, завзято труджусь,
Що вмю зерно у полові побачить,
За мову і пісню, якими горджуся ...*

Щиро поздоровляємо Івана Красовського з ювілеєм, дякуємо йому за організацію створення Товариства «Лемківщина», ФДЛ, будівництво лемківської церкви святих Володимира і Ольги, за музей і бібліотеку, особливо за численні друковані праці, книжки з історії та культури нашого краю, за велику наукову працю. Бажаємо Вам, наш лемківський імператоре, карпатського здоров'я, нових творчих успіхів та всіх благ.

БЕРЕГИНЯ РІДНОГО БОСЬКО

23 травня 2012 року виповнюється 85 років пані Марії Цуп-Козак, яка народилася в с.Босько Сяноцького повіту (Польща). Зараз проживає в с. Воля-Баранецька Самбірського району Львівської області. Пані Марія - старійшина нашого роду, берегиня лемківських пісень, душа колективу громадської організації "Бошани". Щороку бере активну участь у поїздках в рідне Босько, згуртовує біля себе нащадків-бошчан, ознайомлює з історією рідного краю, спогадами про пережите, особливо, як наш "соловейко" вчить пісень, які ще виконували наші пращурі, любові до рідної землі. Бажаємо пані Марії міцного здоров'я і многих, многих літ!

Мирон ГОЛОВАТИЙ

ДОКТОР ГВОЗДА ІВАН

(до 85-річчя від дня народження)

Минають дні за днями, роки за роками. Десь там, далеко-далеко, зосталося рідне село, хоча сплюндроване, попалене, напівпустіле, але живе... Линуть хвиля за хвилею спогади...

Нелегкий життєвий шлях довелося пройти панові Іванові. Всього було на ньому: і незгоди, і переживання, і радість зустрічей із земляками, і розчарування. Але він твердо йшов до мети.

Народився п. Гвозда Іван Васильович 20 лю-

того 1927 р. у с. Височани, що в 20-ти км від Сянока, яке мальовничо розкинулось по обидва боки шумливої ріки Ослави. Окрім нього, в сім'ї була ще старша сестра Настя і молодший брат Дмитро.

Із малих літ допомагав у господарських справах родині, зранку — школа, а після неї — господарські справи.

Успішно закінчив szkołę powszechną (щось на зразок початкової школи) в рідному селі. Після її закінчення продовжив навчання в м. Сяноці в школі “гандльовій”, де вивчив німецьку мову, як тоді говорили “на перфект”. З 1943 р. по 1944 р. був активним членом УПА. При наближенні советів до рідних теренів прийняв рішення йти “на Захід”. Агітував й інших односельців йти разом з ними. Так, Головатий Іван, його односелець і до тепер згадує, як він переконував йти разом з ним, бо коли прийдуть совети, то погонять на фронт і прийдеться гинути ні за цапову душу. Але той його не послухав, про що весь час шкодує, і пролив свою кров на фронті.

І ось 17-ти річний юнак, гадки не маючи, що його чекає попереду, але будучи переконаним, що під советами — йому не життя, зібрався в дорогу. Разом з сестрою Настею та її чоловіком Василем Майковичем пішки через Команчу і Лупків рушили до словацького кордону. Йшли ночами, а вдень переховувалися в лісах. Перейшовши таким робом кордон, попались в руки словацьким прикордонникам. Після допитів і знущань їх з бідою відпустили. Вдалося своїм нещасним виглядом (босоногі — взуття познімали, щоб передчасно не зносити) переконати, що вони не втікають від советського “раю”, а просто шукають харчів, щоб не померти з голоду.

Нарешті їм вдалося дістатися до американської зони окупації. Там довгих сім років перебували в таборах для біженців. До них часто навідувалися советські емісари, агітуючи їхати в Советський Союз. Розказували, яке там у Союзі щасливе життя, але агітація не діяла, бо вони вже багато наслухалися про той “рай” від людей, що вже мали “щастя” побувати в тому “раю”.

Завдяки тому, що в Америці були родичі, спочатку сестра Настя, а потім й Іван переїхали до Америки. Там закінчив університет, в якому його залишили для викладацької роботи. Завдяки доброму знанню німецької мови, докторську дисертацію їздив захищати до Німеччини. Захистивши, працював у університеті м. Сіракузи (США). Проводив, разом з викладацькою роботою, активну працю по пропаганді української справи.

Українська громадськість лемківського коріння належно оцінила його

старання і обрала його головою Всесвітньої лемківської федерації. На цій посаді пан др. Іван Гвозда з великою турботою сприймав те, що відбувалося в Україні. Писав листи-звернення до уряду України, в яких висловлював стурбованість справами на теренах України.

Звертався з листом про перебування російських військ у Криму. Ось цитата з його листа від 15 вересня 2005 р. до п. Бутейка, заступника міністра ЗСУ: “Я вважаю, що питання російської флоту в Криму являється у сучасну пору одним із найважливішим, — йдеться не лише про престиж української держави, національної безпеки, суверенності, але, що найважливіше, про питання позбавлення євроазійської Росії безпосереднього впливу в Європейсько-Євразійсько-Африканському просторі”. Як це питання розв’язала наша влада, ми маємо змогу побачити в сьогоднішні.

Питання про перебування російського флоту в Криму п. Гвозда висвітлював в таких газетах в США як “Національна Трибуна”, “Свобода”, “Америка”. З статтями в цих газетах варто було б ознайомити нашу громадськість.

Односельці з Височан, уся лемківська громада бажають Ювіляру щасливого довголіття, творчи успіхів, поваги і любові від родини.

Многая літа!

Микола МУШИНКА

СВЯТКУВАННЯ МОГО 75-ЛІТТЯ

Дорогі друзі! Жоден з моїх ювілеїв не був таким урочистим і багатим на події, як цей 75-й. Я не в силі відповісти на численні вітання кожному окремо, тому прийміть від мене цього листа, адресованого всім разом. Дякую Вам за теплі слова, які вразили мене до глибини душі, бо вони були висловлені щиро, від серця.

По-суті, свято для мене розпочалося вже напочатку року. Під вечір 6-го січня двоє редакторів братиславського державного телебачення, аби довідатись, як святкує Святвечір сім'я православного етнографо-українця, завітали до нашої хати. Вони зняли на відео весь його хід (із сімома традиційними стравами, колядками, моїм віншуванням), і в той же вечір після головних вістей передали репортаж з цього свята по центральному каналі телебачення. Зразу ж після телепередачі посипалися вітання

не лише з різних кутків Пряшівщини, але й з польської Лемківщини та Закарпатської України, які продовжувалися ще й наступного дня.

У суботу, 7 січня, журналіст Михайло Шкурла (який м. р. написав прекрасну книжку про мого свата Івана Гуменика) звернувся до мене з кількома десятками запитань, пов'язаних з моїм життям. Щоб у спокої відповісти на них, я з дружиною Магдою 9-го січня вирушив... до Африки. На терасі люксового корабля „Стефанія” я протягом восьми днів у перервах між відвідинами пам'яток кількатисячорічної давності та в літаку Люксор — Братислава відповів на усі запитання. Вийшло задовге, однак, на мою думку, цікаве інтерв'ю. Частину з нього опублікував М. Ілюк в „Новому житті”, другу частину обіцяв опублікувати І. Яцканин в „Дуклі”, а ціле інтерв'ю мабуть появиться окремою брошурою.

Після повернення з Єгипту довелось на кілька днів лягти в лікарню. Там я провів остаточну коректуру 624-сторінкової книги „Národnostná menšina pred zánikom?”, яку ми із сином Олександром підготували до перепису населення, що відбудеться в травні ц. р.

У четвер, 17 лютого, мене запросили на прес-конференцію до мого 75-ліття в пряшівський ресторан „Музей вин”, про яку мені ніхто раніше не сказав. Я навіть обурився: „Що це за порядки! Так не робиться! Чому ви раніше мене не повідомили!”

В ресторані здивували мене накриті столи, які більше нагадували рецепцію, ніж прес-конференцію, і присутність багатьох журналістів майже з усіх східнословачьких газет, радіо, телебачення. Як лише я почав відповідати на їхні запитання, двері відчинились, і увійшов голова Української Всесвітньої Координаційної Ради та колишній Генеральний консул України в Словаччині Дмитро Павличко з великою ношею. Для мене це був грім з ясного неба. Його негайно посадили „в президію” і дали слово. Вітаючи мене з ювілеем, він поступово передавав мені письмові привітання та грамоти від Президента Національної академії наук України Бориса Патона, міністра культури та туризму України М. І. Кулиняка, директора Інституту літератури НАН України Миколи Жулинського, директора Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології НАН України Ганни Скрипник, Голови Національної спілки письменників України Володимира Яворівського. Всі з власноручними підписами. А потім, немов Дід Мороз, почав витягати дарунки: 10 об'ємних томів „Антології пам'яток державотворення України Х—ХХ ст.”, два томи „Вибраних творів” Д. Павличка, фотоальбом В. Пилипука „Дмитро Павличко:

Погоня”, „Другий Кобзар” Т. Шевченка 1840 р., унікальне фототипічне видання творів Шевченка 1840 р. переписаних латинкою, книжку М. Жулинського „Нація, культура, література” та інші видання.

Тут же були зачитані вітання від Надзвичайного і Повноважного Посла України в Словацькій Республіці Олега Гаваші, Генерального консула України в Пряшеві Ольги Беньч, заголови Уряду Словацької Республіки Рудольфа Хмела та українських установ і організацій Словащини.

Тільки що ця церемонія закінчилася, двері знов відкрилися й у приміщення під оплески присутніх увійшов приматор міста Пряшева Павло Гадярі й передав мені „Премію Приматора міста Пряшева” — чотири срібні середньовічні динари з гербом Пряшева в гарному футлярі з відповідною грамотою, а в додаток ще пляшку „Пряшівської ягодовиці”.

Все це діялося перед камерами телебачення та мікрофонами радіо і ще в той же день було оприлюднено в центральних вістях радіо та телебачення (в щоденниках наступного дня).

Прес-конференція продовжувалася, а після неї моя дружина та сини запросили всіх до столу. Виявилось, що це вони, разом з моїм давнім другом Ярославом Шуркалою, потай від мене підготували всю цю оказію.

Після прес-конференції Д. Павличка і мене запросили в Союз русинів-українців на бесіду з представниками української громади. Там мені голова Центральної Ради СРУС Петро Сокол вручив Золоту медаль цієї найвизначнішої української організації Словащини.

Основні святкування мого ювілею (про які я вже знав) були призначені на суботу, 19 лютого. Та оскільки в Д. Павличка на цей день була запланована невідкладна акція в Києві, ми з Я. Шуркалою у п'ятницю, 18 лютого, відвезли його на поїзд в Ужгород. Там у нас була дуже цікава бесіда зі студентами та викладачами Слов'янського університету, виступи по телебаченню та урочистий обід.

У суботу святкування проходило лише у вузькому колі нашої сім'ї та найближчих друзів — у пряшівському ресторані „Радлінка”. Знов — молитва, тости, спогади, пісні. Внучата подбали про дуже гарну програму пісень і говореного слова. І знов несподіванка, про яку я не знав. Із мого рідного села Курова (віддаленого від Пряшева на 70 км) автобусом приїхав привітати мене фольклорний колектив „Курівчани”, який я допомагав засновувати майже сорок років тому і який без перерви діє по сей день. Земляки підготували для мене спеціальну програму, складену із

моїх давніх сценаріїв. Все це було дуже зворушливим і не в одного викликало сльози на очах. У подарунок курівчани привезли мені фляору, виготовлену спеціально для мене із курівської високо-гірської бузини. Я тут же віддав її внучці Михайлині з проханням, щоб вона навчилася на ній грати і ширила пастушу музику по світу.

Дальшою несподіванкою для мене був документальний телефільм „Повість про Миколу Мушинку”, який центральна студія Словацького телебачення в Братиславі наприкінці минулого року зняла у Пряшеві, Курові, Ужгороді та Братиславі. По телебаченню фільм будуть показувати лише у квітні, однак телестудія дозволила показати його на домашньому святі вже зараз. Для мене найцікавішими були частини про те, як я в роках 1964–1965 перевозив самвидав з України на Захід (між іншим, рукопис І. Дзюби „Інтернаціоналізм чи русифікація?”) та як органи безпеки не спускали мене з очей від 1964 по 1989 рік. За документами Інституту національної пам'яті в Братиславі (частина яких показана в телефільмі) за цей період стежило за мною 30 секретних співробітників органів безпеки. Ось, який я був небезпечний!

У день народження 20 лютого ми з дружиною Магдою не виходили з хати і до нас ніхто не заходив. Зате телефонні дзвінки не втихали. Потішило мене вітання від трьох внучат в українській радіопередачі „Музичні вітання” (з м. Кошице), в якому були і такі слова: „Дякуємо дідусяві і за те, що він послідовно змушував нас говорити по-українськи, хоч ми часто не хотіли й розмовляли по-словацьки. А тепер, коли ми стали дорослими (16, 18, 19 років) ми є тому раді”. На моє запитання, чому вони замовили для мене пісню „Черемшина”, Михайлина відповіла: „Бо в ній є слова, які відносяться і до тебе: „Я за тебе, Україно, муки тяжкої терпів”.

У понеділок, 21 лютого, я зустрівся з шестичленною групою київської експедиції „Слідами Михайла Драгоманова в країнах Західної та Південної Європи”. Разом з колегою Йосифом Шелепцем розповів їм про перебування Драгоманова у Пряшеві та показав місця, де він стримувався. І вони привітали мене з днем народження.

У вівторок, 22 лютого, мені з друкарні привезли до хати повний тираж згадуваної вже словацькомовної публікації „Національна меншина на грані загибелі. Статистичний огляд русько-українських сіл Словаччини (1773) 1881-2001)” (Пряшів, 2011, 624 с.), яку не встигли виекспедувати до дня мого ювілею (спізналися на два дні).

Протягом тижня мене відвідало (або подзвонило до мене) ще кілька

редакторів, а в суботу після ювілейної (55 років) програми прямишівського професійного Піддуклянського художнього національного ансамблю (до 1989 р. — Піддуклянського українського національного ансамблю) в Театрі ім. Заборського мене несподівано викликали на сцену. Художній керівник ансамблю Володимир Марушин перед заповненим залом для глядачів (500 місць) привітав мене з ювілеєм, підкресливши, що я від 1960 р. не пропустив жодної прем'єри ансамблю (що є правдою).

Мені говорять, що ювілейним для мене буде весь 2011 рік. Отже, можу сподіватися на нові несподіванки.

(Матеріал подала Марія Горбаль)

Володимир ДРАНЬ

заступник голови Калуської міської
громадської організації

Всеукраїнського Товариства «Лемківщина».

ФЕДІР ЛАБИК

(до 75-ліття з дня народження)

Одним з громадських діячів в середовищі лемків м.Калуша є голова Калуської громадської організації Всеукраїнського Товариства «Лемківщина» Лабик Федір Іванович, який очолює організацію з 1992р. і щораз переобирається на наступний термін.

Федір Лабик народився 20.03.1937р. у с.Святкова Велика Ясельського повіту Краківського воеводства (тепер Підкарпатське) на Лемківщині. У 1945р. депортований з Польщі в Донецьку область. З 1946р. проживає в м.Калуші.

У 1955р. закінчив Калуську СШ №1. У 1964р. з відзнакою закінчив навчання у Калуському хіміко-технологічному технікумі (отримав диплом техніка-механіка), а у 1971р. успішно закінчив Івано-Франківський інститут нафти і газу, отримавши спеціальність інженера-механіка.

Трудову діяльність почав завклубом, працював бухгалтером. У 1956-1959рр. служив в армії. Працював також помічником бурильника, слюсарем, токарем, майстром зміни, механіком цеху, заступником начальника цеху, неодноразово виконував обов'язки начальника цеху, начальником групи відділу головного механіка Калуського хіміко-металургійного комбінату, головним механіком виробництва «Аеросіл» цього ж комбінату.

У 1986-1988рр. Ф. Лабик викладав “процеси і апарати хімічної технології” в Калуському хіміко-технологічному технікумі (тепер політехнічний коледж).

1988-2006рр. — начальник технічного відділу ТзОВ «Завод Техмаш», де неодноразово виконував обов'язки головного інженера. Ювіляр — автор кількох десятків раціоналізаторських пропозицій та володар авторських свідоцтв винахідника колишнього Радянського Союзу на хімічну апаратуру. Депутат Калуської міської ради другого демократичного скликання, де був заступником і секретарем депутатської комісії.

Федір Лабик побудував дім, дав вищу освіту двом дітям — синові і дочці, які закінчили університет «Львівська політехніка».

У 1992р. обраний головою Калуського осередку товариства «Лемківщина», з 1997р. Калуського відділення Івано-Франківського обласного суспільно-культурного товариства «Лемківщина», а з 2003р. — Калуської міської громадської організації Всеукраїнського товариства «Лемківщина».

З обранням Федора Лабика головою товариства лемків в Калуші почався пошук шляхів відродження їхньої самобутньої культури. Першим кроком було завдання створити художню самодіяльність (фольклорний ансамбль пісні і танцю, музичний гурт тощо). Незадовго був зібраний хор «Студенька», якому у 1996р. присвоєно звання «народний самодіяльний фольклорно-етнографічний ансамбль пісні і танцю». Це звання художній колектив «Студенька» періодично підтверджує і є одним з найкращих виконавців лемківської співанки, яку співали і співають лемки Горлицького і Ясельського повітів (без обробки професійними композиторами).

Федір Лабик виготовив карту-схему лемківського села Святкова Велика з розповіді родича Стефана Хомика, який народився і проживав до депортації у цьому селі.

Був створений клуб «Студенька», упорядковано приміщення клубу і організована невеличка бібліотека лемківських книжок та газет в Паладі культури «Мінерал». У ПК «Мінерал» проводяться виставки лемків-

ських вишиванок та писанок; неодноразово проводились зустрічі лемків Калуша з істориком-етнографом, автором книги «Хто ми, лемки...» Іваном Красовським. У виставковій залі м.Калуша була організована виставка художніх картин Дмитра Солинка. Крім того, Калуська міська громадська організація ВУТЛ організувала презентацію книжок «Святкова нескінченність добра» та «Незабутня Лемківщина у верхів'ї ріки Вислоки». В презентації брали участь автори цих книжок Андрій Тавпаш та Іван Красовський. За участю Марії Байко в Калуші була проведена презентація книжки «Антологія лемківської пісні», а також за участю Романа Фабрики презентація його фотоальбому «Лемки: роки і доли».

За вагомий особистий внесок в примноження культурного і духовного надбання міста, підняття його престижу, активну громадську роботу Федір Лабик отримав ряд почесних грамот і подяк та нагороджений двома пам'ятними срібними знаками від міських голів Калуша. Держкомміграції України за вагомий внесок у зміцнення міжетнічних відносин в Україні та за її межами, за активну участь у розбудові демократичного суспільства, за збереження звичаїв та традицій свого народу нагородило Федора Лабика своєю відзнакою. Його представлено у біографічному довіднику «Калущина: люди і доли».

Громадська робота у наш час є складною через відсутність коштів на проведення відповідних заходів стосовно лемківських справ. Федір Лабик сумлінно відноситься до своїх обов'язків тому заслуговує великої шани і вдячності за його безкорисну працю на культурній ниві. Дай йому, Боже, міцного здоров'я і ще довго творчого віку. Но ищы чысто по лемківскы. Най ты, Фецю, довго в грудях серце, як дзвін стукат и не менше, як сто літ зозуленька накукат!

Стефанія ПЛАСКОНЬ-КІЦЛІНСЬКА

член товариства «Лемківщина».

ВОЛОДИМИР КАПЕЦЬ

(з нагоди відзначення 75-річчя)

Володимир Афтаназович Капець народився 16 квітня 1936р. у селі Тилич (що біля Криниці) Новосанчівського повіту Краківського воєводства на Лемківщині в сім'ї селянина-середняка. У родині батьків Афтаназ та Ульки з дому Гамерників, було семеро дітей. Найстарша сестра Ганя

померла ще до виселення, а з іншими батьки поневірялись по Україні. Володимир є четвертою дитиною після сестер та братів. У 1945р. разом з родиною, як і багато односельців, був депортований в Україну, с.Нікольське Александрівського району у Сталінську область (тепер Донецька).

Навесні 1946р. родина переїхала в інше місце Сталінської області біля м.Іловайська-Харцизька, а в перших числах січня 1947р. верталась додому. Границя вже була закрита і родина зупинилась у смт. Стара Сіль на Старосамбірщині, де проживає багато переселенців з Лемківщини, з сіл: Мохначка, Солотвини, Вікова, Свіржова та ін. У 1957 р. старша сестра Марія (народилась у 1928р.) повернулася до Польщі разом з поляками, які в той час виїжджали на проживання. Там вона і проживає. Навчатись у школі Володимир почав ще в Тиличі, закінчив 10 класів середньої школи в 1955р. в смт. Стара Сіль.

Служив в авіації в м.Сольці Новгородської області. Спочатку піврічне навчання, а після — радіомеханік і начальник радіостанції.

1958р. демобілізувався і вступив у Львівський електротехнікум зв'язку.

Після закінчення технікуму був скерований на роботу в м.Старий Самбір на посаду техника зв'язку. Після реорганізації органів зв'язку в 1963р. був переведений на посаду старшого електромеханіка Дрогобицького експлуатаційного вузла зв'язку. У цьому ж році його призначили начальником дільниці засобів зв'язку Старосамбірського району.

У 1965р. Володимир вступив на заочне відділення "Львівської політехніки". Після закінчення другого курсу загальнотехнічного факультету перевівся до Одеського інституту зв'язку ім.Попова за спеціальністю — автоматичний телефонний зв'язок, який і закінчив у 1970р. Тричі був обраний депутатом Старосамбірської міської ради.

З 1965р. Володимир Капець працював начальником цеху засобів зв'язку, де і працював до виходу на пенсію в 1998 році. п.Володимир — одружений, жінка Марія родом з с.Мохначка біля Криниці, виховали двоїх дітей; син і дочка закінчили економічний факультет Львівського національного університету ім.Івана Франка. Зараз син проживає з батьками і працює у Старосамбірській райдержадміністрації головним спеціалістом з комп'ютерної справи, донька живе у Львові і працює у

приватного підприємця. У їхніх сім'ях виховуються чотири онуки, всі вони навчаються у вищих закладах м. Львова.

Володимир Капець був ініціатором заснування у районі Товариства «Лемківщина», яке створене у 1992р. Ювіляр очолює його і до сьогодні.

Володимир Афтаназович є ініціатором щорічної поїздки на «Лемківську ватру» до Ждині, а також відвідин родинних місцевостей. Лемки Старосамбірщини бажають йому міцного здоров'я, успіхів на громадській ниві та всього найкращого у родинному житті.

Анна ГОЛОВЧАК

ветеран ансамблю пісні і танцю «Лемковина»

АНДРІЙ БАЙСА

(до 75-річчя від дня народження)

Народився Андрій Байса 7.11.1937 р. у с. Радощина Горлицького повіту.

Коли йому було 9 років, родину не оминула депортація в Кіровоградську область, а далі вернулись назад, ближче до рідної Лемківщини, опинились у Липниках Львівської області.

Закінчив механічне відділення технікуму громадського харчування. Працював на кам'яно-оброблювальному заводі начальником транспортної дільниці. Вихований в патріотичній багатодітній родині.

Значна заслуга в заснуванні хору «Лемковина» і родини Байсів.

У хоровій капелі «Лемковина» співали брат Дмитро з дружиною Ольгою і двома дочками, брат Петро та сестра Марія. Дмитро був старостою хору у 1983-1988 рр. (нині — покійний), Петро — староста колективу у 1988-1990 рр., а Андрій є старостою хорової капели «Лемковина» з 1998 року.

Андрій Байса — член обласної організації товариства «Лемківщина» від її заснування, неодноразово обирався в правління товариства, член Фондації дослідження Лемківщини.

Ювіляр на запрошення лемківської організації США був присутній в 2008р. на ІХ «Лемківській Ватрі».

Активний учасник церковного хору у лемківській Церкві в Шевченківському гаї.

З дружиною Юлею (лемкинею з Святкови Великої) виховали дочку, яка подарувала їм трьох онучок: Софійку, Христинку та Олю. Вони ще

школярки, захоплюються мистецтвом. Софійка любить працювати з бісером, улюбленим інструментом Христинки є віолончель, а Олі — скрипка.

Редакція «Лемківського календаря», численні друзі, хористи народного ансамблю пісні та танцю «Лемковина» бажають Андрію Байсі щасливого довголіття, здоров'я, радості і подальших творчих успіхів.

СТЕПАН ПАНЕЙКО

(з нагоди 75-ліття)

Панейко Степан Григорович народився 20 травня 1936 року в селі Ванькова Ліського повіту. У червні 1946р. село Ванькову депортували на в СРСР. На станції Самбір дали можливість іти по селах і вибрати місце для життя, цим і скористалися батьки. В усіх була надія, що це пекло скоро минеться і старалися поселитися якнайближче до кордону, звичайно де було житло поляків, яких вивезли на Захід. Батько був втішений тим, що дають можливість не продовжувати пекельну подорож далі на Схід, і повірив у те, що при описі свого майна скоротив кількість землі наполовину, щоб не опинитися в Сибірі. Місце для проживання наші селяни вибрали у с.Любінці на Стрийщині. Такий вибір був не випадковий, бо село Любінці розташоване перед самими горами. Праця на рівнині була легшою як в горах, зате в полі зору завжди залишалися гори. Перший рік був найважчим, бо повеснували ще в Польщі. Після поселення в Любінцях весна вже закінчилась і надіятись на зібраний урожай не приходилось. Тут і проявилися всі лемківські здібності батька до виживання. Він, щоб прогодувати своїх шестеро дітей, був змушений іти в гори із заготівельниками худоби і переганяти худобу до Стрия і Дрогобича. Така пекельна праця забезпечила можливість вижити. До школи діти депортованих пішли перерослими, зате спраглими до навчання, чим і тішили директора школи, який це постійно підкреслював на батьківських зборах. Це створювало велику напругу між переселенцями і місцевими дітьми. І без цього було нелегко, бо селянам потрібно було звільняти житло, залишене поляками. До цього треба додати, що більшовицьку владу завжди задовольняло те, щоб поділити народ і підтримувати таку напругу. Вони поширювали інформацію про те, що ми приїхали в Україну за пошуком комуністичного «раю». Така ситуація змушувала дітей депортованих тікати з села і продовжувати навчання в містах, хоча для цього не було матеріальних умов. Перший вибір Степана на подальше

навчання випав на залізничне училище, далі — навчання у Стрийському технікумі. З 1957 -1960 служба в армії, яка виявилася цікавою тим, що за 3 роки фізично, технічно вдалося досягти значних успіхів. Спецшкола — у ВДВ, тоді ніхто не вибирав де служити, проходила в Литві.

Там була можливість побачити, як не сприймають більшовицького окупанта прибалтійці.

Такі обставини відношень до всього совіцького ще раз збільшували самосвідомість, бо наше виховання в сім'ях де майже цілі родини брали участь в опорі з совітами. Найстарший брат Іван був стрільцем у сотні «Хріна», а брати і сестра переносили пошту в УПА. Тому литовський дух не сприйняття окупації укріпив свідомість того, що вишкіл у ВДВ повинен пройти кожен українець. Парашутний спорт виявився настільки захоплюючим, що демобілізувавшись, Степан Панейко став інструктором парашутно-десантної підготовки. По приїзду в Стрий був запрошений на роботу в Стрийський авіаполк інструктором парашутно-десантної підготовки. Після виконання 500 стрибків з парашутом і виконання норми майстра спорту, наявність першого класу радиста дозволили перейти на льотну роботу радистом на бомбардувальник ТУ-16. Згодом став командиром вогневих установок і старшим радистом. Більша частина часу проходила на змаганнях усіх рівнів з парашутного спорту. Виконавши майже 2000 стрибків з парашутом, набравши стаж більше 25 років, Степан Панейко звільнився зі служби в авіації. Працював у Прикарпатській геофізичній експедиції інженером газокаротажної служби. Активна громадська позиція в Народному русі спричинила висунення кандидатом у депутати до Львівської обласної ради та Стрийської об'єднаної ради. У 1990 році був обраний депутатом Львівської обласної ради першого демократичного скликання і депутатом першої Стрийської об'єднаної ради того ж скликання. У 1992 році переведений в державну адміністрацію міста Стрия на посаду заступника начальника штабу ЦО і військових питань. У 2002 році з досягненням пенсійного віку звільнений від виконання обов'язків по угоді сторін.

Ювіляр активний у громадській роботі:

з 1989 року — боротьба за легалізацію ГКЦ під проводом І. Геля;

з 1991-1996 рік — член УГС;

з 1996 року очолив Стрийську міську організацію КУН;

у 1998 році — Стрийську міську організацію Всеукраїнське товариства Лемківщина;

в 2010 році обраний заступником голови громадського об'єднання «Дзвін», що створене в Стрию під патронатом єпископа Стрийської єпархії Тараса Семківа. Многая літ!

ВАСИЛЕВІ АНТОНІВУ – 75

Лемки були. Лемки сунт.

Лемки будуть!

Василь Антонів народився 24 грудня 1936 року в чудовому прадавньому селі Ославиці Сяноцького р-ну Ряшівської обл. Тато, Федір Антонів, з роду кушнірів, що з покоління в покоління передавали вміння виправляти шкіру. Мама — Юлія Антонів (дівоче прізвище — Василько). Василь — найстарший син у великій родині Антонівих. Назвали його на честь прадіда — маминого діда Василя.

Раннє дитинство пройшло в дерев'яній лемківській хижі під солом'яною стріхою. Навколо хижі з дерев'яною та стайнею був чималий сад, а у саді — пасіка на 50-60 вуликів. З коліски, що висіла в хижі, чув лемківську колискову "Люлю же мі люлю, де я тя притумо...", лемківську говірку.

Там, у рідній лемківській стороні, ходив (водила, або носила бабуся) до дитячого садочку, де вчили співати, танцювати, молитися, запам'ятались "Отче наш", "Вірую", "Триста літ минає..."

У вогні війни 1944 року згоріла рідна хата. Пізньої осені — на початку зими залишилась родина без даху над головою. Прийшла весна 1945 року. Повернулись мужчини з російської армії, примусово мобілізовані зимою 1944 року. Багато й загинуло.

Закінчилась війна, надіялись на спокій. Та наступила весна 1946 р. Ославиця відсвяткувала Великдень. Почались польові роботи. Лемки орали, сіяли з надією на добрий урожай. Та найбільше лихо було ще попереду. У суботу, через тиждень після Великодня, в село несподівано вїхала колона танків. За кілька годин земний рай був перетворений у пекло. Село горіло, лилась кров дорослих і дітей, палахкотів вогонь, чулись постріли, в нічне небо злітали ракети. Населення великого села було зигнано на майдан коло церкви. Люди, коні, вози, корови, — все було збито в густу масу. Поміж возами, розштовхуючи людей, ходили озброєні "хоробрі" польські жолнежи. Грабували, відбирали корів, коней.

Весною 1946 року товарний поїзд з Загір'я привіз лемків с. Ославиці в м. Підволочиськ Тернопільської обл., возами доїхали до с. Качанівка.

З часом люди роз'їхались по селах Львівщини, Івано-Франківщини — ближче до Лемківщини. Сім'я Антонівих (бабуся, тато, мама і 5 дітей) переїхала в с. Полупанівку Скалатського р-ну. Василь пішов до сільської семирічної школи. Вчився добре, любив малювати. Після закінчення школи вирішив вступити до технікуму у Львові. Знайшов училище прикладного мистецтва на вул. Снопківській. Загальні екзамени не здавав, мав похвальну грамоту. Треба було скласти спеціальні екзамени: живопис, рисунок, композицію і ліпку. Був зарахований в училище. Міська колотнеча, шум, транспорт, нестача грошей — все це стало причиною відмови від вступу в училище. Повернувся в Полупанівку, на Святу Гору. Документи відніс у Ст. Скалатську середню школу.

Після трьох років знову постало питання: куди йти вчитись. Вирішив вступити до Чернівецького університету на фізико-математичний факультет.

Оскільки Василь захворів, однокласник, що повіз документи, здав їх у медінститут. Так, у 1955 р. він несподівано став студентом медінституту. У 1957 р. у Тернополі відкрили медінститут, зокрема лікувальний факультет. Василь перевівся на 3-ій курс цього інституту. 23 червня 1961 року одержав диплом лікаря і був скерований на роботу у Краснодон Луганської області отоларингологом. У Краснодонській районній лікарні працював у 1961—1964 рр. З молодими лікарями організував святкування 150 років від дня народження Тараса Шевченка. Влітку 1964 року послав документи для вступу в клінічну ординатуру на кафедру отоларингології Тернопільського медінституту. Аналогічні документи були відправлені на таку ж кафедру до Москви у Центральный ін-тут вдосконалення лікарів.

Згодом опинився у Москві, де, крім занять на кафедрі отоларингології, відвідував курси німецької мови, готувався до складання екзаменів у аспірантуру з філософії.

У 1966 році вступив до аспірантури при Московському НДІ отоларингології. Науковими керівниками стали професори Л.Б. Дайняк та В.С. Погосов.

У 1969 році захистив кандидатську дисертацію і був прийнятий на роботу асистентом кафедри отоларингології Університету дружби народів ім. П. Лумумби, згодом завідував навчальною частиною, читав лекції.

У 1971 році йому запропонували взяти участь у конкурсі на асистента

кафедри отоларингології Центрального інституту вдосконалення лікарів. Тут закінчив клінічну ординатуру.

Василь Антонів у 1981 р. захистив докторську дисертацію, через два роки одержав звання професора, став консультантом лор-відділу урядової кремлівської лікарні, центральної лікарні Міністерства внутрішніх справ.

У 1990 році був обраний за конкурсом завідувачем курсу отоларингології Російського університету дружби народів.

У 1991 р. у Московському університеті ім. В. Ломоносова відкрили медичний факультет. Курс отоларингології на цьому факультеті веде кафедра очолювана В. Антонівим. У цей же час проф. В. Антоніву присвоєно звання заслуженого діяча науки Російської Федерації. Крім того, він виконував також функції директора Науково-клінічного центру отоларингології Російської Федерації.

Василь Антонів є заступником головного редактора російського фахового часопису “Вестник отоларингологии”, членом редколегії часопису “Российская отоларингология” (С.-Петербург).

Під керівництвом професора виконані і захищені 50 кандидатських і 10 докторських дисертацій. Опубліковано понад 300 наукових праць. Серед них 11 монографій в Росії, США, Монголії, Україні, 2 медичні атласи.

Василь Антонів — член Наукового товариства ім. Тараса Шевченка (Львів), член правління Світової федерації українських лікарських товариств, учасник всіх конгресів СФУРТ(у), що відбулись в Україні, дійсний член Міжнародної академії отоларингології та Міжнародної академії інформатизації. За його участі створена могутня наукова школа, основною проблемою якої є онкологія в отоларингології (ЛОР-онкологія). Учні ювіляра працюють в Україні, Росії, Казахстані, Узбекистані, Молдові, Монголії, Палестині, Йорданії, Кіпрі. Йому належать понад 30 авторських свідоцтв про винаходи.

Багато уваги проф. Антонів приділяє громадській роботі: він член Товариства української культури “Славутич” (Москва) з часу його заснування (1988 р.). З 1991 р. — голова Ради товариства, активно співпрацював з президентом “Славутича” Павлом Поповичем.

Василь Антонів більше 10 років був редактором газети “Український кур’єр”, заснованої товариством “Славутич” у 1993 році. Газета виходи-

ла 1 раз на тиждень накладом 12000 прим., її надсилали у всі українські громади Росії, в Україну, Польщу, Словаччину, Канаду та США. Через фінансові труднощі 2004 році випуск цієї газети припинено. До речі, кілька років тому в товаристві створена лемківська секція.

В. Антонів брав участь у кількох лемківських святах в Ждині, постійно бере участь у Лемківських ватрах в Україні (Гутиська, Монастирська). Тричі відвідав рідне село Ославицю.

Ювіляр нагороджений почесними грамотами Президента України, Верховної Ради України (срібна медаль) та УВКР. Він є кавалером ордену "За заслуги III ступеня".

У 2007 році Тернопільський медичний університет ім. І. Горбачевського широко відзначив своє 50-річчя. Вченою радою університету присвоєно Василю Антоніву звання почесного професора університету. У Києві кілька років тому в Українському домі відбулась довготривала виставка портретів визначних людей України — від Аскольда — до наших днів. Серед них і портрет академіка Василя Антоніва у червоній мантиї почесного професора Тернопільського медуніверситету й у вишитій мамою сорочці.

Своє 75-річчя наш Лемко і великий українець зустрічає у розквіті творчих сил. Тож побажаймо Йому міцного здоров'я, наснаги, щастя, успіхів у всьому.

Петро ГАНДЯК

ГРИГОРІЮ СИДОРИКУ – 75!

Сидорик Григорій син Дмитра, лемко з діда-прадіда, народився в селянській родині 1 жовтня 1937 року в селі Гирова, біля Дуклі на Лемківщині.

У рідному селі закінчив перший клас.

Під час німецької окупації Польщі, в ході воєнних дій, село Гирова стало лінією фронту на цілих чотири місяці. На одній горі (одна сторона села) були німці, а на другій — радянські війська. У результаті половина села згоріла. Для людей це було справжнє пекло. Люди повтікали з села і переховувались по лісах.

У грудні 1944 року сім'ю Сидориків виселили в Дніпропетровську об-

ласть, де родина прожила два роки. У 1946 році сім'я хотіла повернутися на рідну Лемківщину, але даліше м. Самбора їх не впустили. Життя в Самборі настало жахливе — ні хати, ні харчів, повна біднота. Весною 1947 року родина переїхала в с. Бісковичі біля Самбора, де організувався колгосп, там їм дали кімнату на дві родини.

У 1950 році родина переселилася в Одеську область, де Григорій закінчив середню школу. Звідти призваний на військову службу у військово-морський флот; 4,5 року прослужив на кораблі.

Після служби Григорій Сидорик закінчив Львівський торгово-економічний інститут. 6 років працював головним інженером на консервному заводі в Рівненській області. У 1972 році повернувся до Львова, де працював на різних керівних посадах в громадському харчуванні аж до виходу на пенсію.

З 1990 року бере активну участь в роботі товариства «Лемківщина», а в 1992 року стає одним із засновників ФДЛ у Львові. Всі роки є головою ревізійної комісії Фондації. Щорічно їздить на Лемківську «Ватру» в Ждино, на свято «Від Русаля до Яна» в Зиндранову. Постійний член музейної ради в лемківському музеї в Зиндранові. Бере участь у лемківських Ватрах в Україні: в Гутиськах, Монастирських, Нагірному, Городку, Пустомитах та інших.

Григорій Дмитрович — зразковий сім'янин. Виховав прекрасних трьох доньок, має 4 онуків. А його відношення з дружиною являються прикладом і для односельців с. Сокільники, і для всіх лемків. У них панує любов, взаємоповага, взаєморозуміння.

З нагоди ювілею бажаємо Григорію Сидорику міцного здоров'я, радості і доброго настрою на многії літа!

ІВАНОВІ ЧЕЛАКУ – 70!

Іван Челак народився 12 грудня 1942 р. у с. Завадка Риманівська, присілок Абрамів, що на заході Яслиського ключа і одночасно є граничним селом Сяніцької землі, 7 км від м. Дуклі. У серпні 1945 р. разом з родиною депортований у Тернопільську обл., с. Солоне, де почав навчання в школі.

З 1955 р. проживав у м. Галичі, куди переїхали батьки і закінчив середню школу. Навчався в Сторожинецькому лісному технікумі (1958—

Іван Челак та житомирський дует «Червоне та Чорне» Валентина та Ярослав Теплі.
Світлина В.Солінка.

1962 рр.), після закінчення якого працював у Карпатах. 1962—1965 рр. — служба в Радянській армії. В 1965—1970 рр. навчався в Українській сільсько-господарській академії за спеціальністю — інженер лісового господарства. Відповідно до фаху працював у Буському лігоспі на Львівщині, з 1973 р. — в Держпостачі України, а з 1996 р. — в Держкомрезерві

України на посаді начальника управління.

Ювіляр займається повсякчас громадською роботою. Член товариства “Лемківщина” з перших днів його створення. Основну діяльність на лемківській ниві здійснював у Фундації дослідження Лемківщини, зокрема з 2002 р. як її голова. Створив бібліотеку Фундації. З виходом на пенсію Іван Челак переїхав на постійне проживання до Києва, де у 2006 році увійшов до складу Київського товариства “Лемківщина” ім. Б.-І. Антонича і був обраний до складу правління товариства.

Статті І. Челака про Лемківщину друкуються в “Лемківському календарі”, газеті “Наше слово” та інших друкованих виданнях. Працює над “Енциклопедією Лемківщини”.

З нагоди ювілею бажаємо Іванові Челакові щастя, міцного здоров'я, цікавих подорожей та щедрих ужинок на лемкознавчій ниві.

*Редколегія календаря,
ФДЛ у Львові*

Андрій ТАВПАШ НАШ СЛАВНИЙ ЛЕМКО – МИХАЙЛО СЕКЕЛА.

(до 70-річчя від дня народження)

Серед найвідоміших діячів культури лемків, одне з провідних місць належить Михайлу Секелі — голові Львівської міської організації, члену правління, президії Львівської обласної організації Всеукраїнського товариства «Лемківщина».

Народився 17 грудня 1942 року в с. Гірбель, провінція Баварія (Німеччина). Батьки — вихідці із с. Зубинське Ліськівського повіту в 1941 році були вивезені на примусові роботи у Німеччину, де вони працювали до закінчення війни. В 1945 році родина повернулася на Лемківщину в рідне село мами Смільник, де рідні чарівні зелені гори, ліси, спів пташок, пречудові квітучі луки, кришталеві води річок і потічків, гнізда бузьків на стрімких солом'яних стріхах дерев'яних хиж.

Війна закінчилась, а для сотень українських сіл Лемківщини і всього «Закерзоння» було створено нестерпні умови і почались жахіття, поневіряння, знущання над невинними людьми. Злочинна депортація із споконвічно рідного краю. Злочинна, тому що її робив польський уряд (не без погодження з тодішнім московським режимом) зі своїми громадянами тільки тому, що були українцями. Тижнями поневірялись під відкритим небом, чекали товарні вагони і тижнями добирались до місця призначення. Родину Секелів в 1946 році депортували в село Мишків Тернопільської області. Навчався юний Михайло в сільській школі, а потім у Львівському медичному училищі, яке закінчив в 1963 році. Працював два роки лаборантом в середній школі, а потім фельдшером у військовій частині, в складі радянських військ в Німеччині. Після служби в армії вступив у Львівській державний медичний інститут, який закінчив у 1972 році. Працював у Львівській обласній клінічній лікарні. В 1987 році йому присвоєна вища категорія з торакальної хірургії і призначено завідувачем відділом. У 1986 році закінчив вечірнє відділення філософського факультету Львівського державного університету ім. І.Франка.

З 1988 року Ювіляр працює завідувачем відділення торакальної хірургії Львівського регіонального фізіопульмологічного центру, одночасно є головним торакальним хірургом Львівської області. Приділяє велику увагу організації ургентної торакальної хірургії та підвищенню професійного рівня хірургів області.

Сердечно ставиться до своїх пацієнтів, передає їм усю теплоту своєї душі. Михайло Секела успішно провів понад дві тисячі надзвичайно

складних операцій. За всю лікувальну діяльність ним проконсультовано і проліковано більше ста тисяч хворих. Людина він вельми товариська, доброзичлива, з добрим серцем, золотими руками, людина, яка без вагань готова допомогти ближньому.

Займається організаційною та науковою роботою. Організував два з'їзди і п'ять конференцій з проблем хірургії. Має понад 60 друкованих наукових праць. У 2003 році Ювіляр видав монографію «Практична торакальна хірургія», а у 2011 році — «Ультразвукова діагностика в торакальній хірургії». Часто виступає на конгресах і конференціях з проблем медицини, біоетики, суспільно громадської тематики. За останні роки виконував обов'язки секретаря етичної комісії Головного управління охорони здоров'я Львівщини, тісно співпрацював з релігійними організаціями УГКЦ, УПЦ КП та реєстровим козацтвом України. Офіцер в запасі, капітан медичної служби, посада підполковника — головний хірург військового госпіталю.

Михайло Секела — член правління Всеукраїнської асоціації торакальних хірургів, член Європейської ради торакальних хірургів. Найвища нагорода для нього від кожної людини, якій він подарував здоров'я, а нерідко і життя — безмежна вдячність за вміння, високу кваліфікацію і доброзичливість. Львівською облдержадміністрацією та головним управлінням охорони здоров'я представлений до почесного звання «заслужений лікар України». Неодноразово нагороджений медалями, почесними грамотами, а також орденами «Святого архістратиґа Михаїла» 5 і 3 ступенів, орденом «Святого Георгія», почесною грамотою управління Служби безпеки України, нагороджений медаллю «Ветеран війни, учасник бойових дій».

З осені 2010 року М.Секела входить до старшини Українського реєстрового козацтва (УРК), а весною 2011 року за активну працю по відновленню козацького руху в Україні, йому присвоєно військове звання УРК — генерал майор і призначено заступником отамана УРК у Львівській області з питань охорони здоров'я. Він нагороджений козацьким орденом Симона Петлюри 2-го ступеня.

Наш Ювіляр — повний молодечої енергії, активний громадський і суспільний діяч, постійно вивчає історію рідного краю, часто відвідує рідні села батьків, бере активну участь у фольклорних святах лемківської культури в Ждині, Свиднику, Монастириськах, Городку, Нагірному та ін. Турбується про відродження, збереження і розвиток лемківської са-

мобутньої культури, традиції, як в Україні так і в Польщі, Словаччині, Сербії. Бере активну участь в роботі Світової федерації українських лемківських об'єднань. Завжди займає активну позицію в суспільно-політичному житті, балотувався кандидатом у народні депутати України.

Він має двох синів Руслан і Василя, дочку Оксану. Всі троє мають вищу освіту, активно працюють в молодіжних організаціях «Лемківщина», «Молодь Христові», Молодіжному козацькому русі України. Руслан був депутатом Львівської міської ради 3 скликання. Тепер працює помічником народного депутата України.

Боже, Вам запват, наш Ювіляр! Зичимо доброго здоров'я, щастя, радості у житті та багато, багато сил для дальшої професійної й суспільної праці.

З роси Вам і води на многії і благії літа!

*Голова Львівської обласної організації
Всеукраїнського товариства «Лемківщина»*

С.Майкович

*Голова Фондації дослідження
Лемківщини у Львові П.Гандяк*

Світлана РОГОВСЬКА

НАДІЇ ЗЯТИК-САПЕЛЯК – 65!

Народилася Надія Зятник 24 січня 1947 року у м. Золочеві Львівської області, куди були депортовані її батьки (батько — Зятник Іван родом з села Одрехови Сяноцького повіту, а мати — Костечко Катерина з села Мацьковичі, що біля Перемишля).

Батьки часто з вдячністю згадували сім'ю Заверюхи зі Золочева, яка надала їм прихисток, коли вони з образами, швейною машинкою, двома куферками, коровою, бабусиною скринєю і кількома клунками опинилися на залізничному вокзалі. У малій кухонці вони перезимували і тільки на весну отримали будиночок, з якого виселилися поляки. З дитинства маленька Надя чула розповіді про карпатський край, чудовий Сян, Перемишль, де навчалися тато і мама про церкву в Перемишлі, де відправляв стрийко отець Іван Зятник, Одрехову, де вчителювала мама, Криницю, де навчався після гімназії тато.

У п'ятирічному віці разом з батьками переїжджає у місто Городок Львівської області. Тут закінчує середню школу і вступає в Дрогобицький пединститут, який успішно закінчує у 1968 році. З цього часу працює вчителем фізики у Городоцькій середній школі №3.

Надія Іванівна — досвідчений, ґрунтований вчитель, з високим рівнем професіоналізму, за свою працю неодноразово нагороджена грамотами райвно, обласного відділу освіти, Міністерства освіти України, у 1988 році їй присвоєно звання «старший вчитель», а у 1993 році — звання «учитель-методист». Її люблять і поважають учні.

Ювілярка користується заслуженим авторитетом серед колег по роботі, батьків та громадськості міста, обирається депутатом міської ради, має активну життєву позицію.

З часу створення у 2002 році Городоцького суспільно-культурного Товариства «Лемківщина» очолює його. Відтоді активно включається в роботу обласного Товариства «Лемківщина». Вже в травні цього ж року стає делегатом конгресу СФУЛО у Києві, який справив на неї незабутнє враження. Тут вона знайомиться з багатьма вихідцями з села Одрехова, серед яких є Мирослав Цуприк, Степан Зиньо, Михайло Мигаль, Ольга Кицкало-Мурайко. Конгрес у Києві спонукав Надію Зятюк до активної роботи серед лемківської громади в Городку. В 2002 році вперше були організовані поїздки на лемківські ватри у Монастириська та Ждиню. Члени Городоцького товариства були вражені лемківським духом, який тут витає, багатством лемківської ноші, великою кількістю чудових лемківських колективів, познайомилися з багатьма вихідцями з Лемківщини. З тих пір лемки Городка щорічно відвідують рідні землі.

Треба сказати, що Городоцьке товариство «Лемківщина» постійно бере активну участь у всіх заходах по лінії діяльності ВУТЛ: у Львові і Києві, Самборі і Золочеві, Долині і Калуші, Івано-Франківську і Чорткові, Бориславі і Нагірному.

З нагоди уродин бажаємо Ювілярці міцного здоров'я, наснаги до подальшої творчої роботи на ниві відродження Лемківщини.

Іван СЕНЬКО

краснянин,

сусід з дому в Красній

ЛЕМКІВСЬКІ ДОРОГИ МИРОСЛАВА ДМИТРАХА

(до 60 - річчя з дня народження)

Наш ювіляр Мирослав Дмитрах народився 4 травня 1952 року у Львові, за душею і характером геть вдався у свого діда, лемка Семена Вархолика, який був старшиною австрійської армії і довголітнім писарем-скарбником сільської управи села Красна, що близько Кросна. Люди у хаті Вархоликів не переводилися. Щось подібне й у Мирослава. У церкві святих Володимира і Ольги, що у музеї народної архітектури та побуту у Львові, виконує обов'язки тимчасового голови церковного комітету (братства), а у громадській організації «Фундація дослідження Лемківщини» є першим заступником голови та скарбником.

Коли був ще малим хлопцем, ходив з мамою поміж знайомих, то його кликали Славком Вархоликовим. Багато наслухався розповідей від переселенців про їх життя в рідних селах до 1945 року, взаємовідносини між людьми і зокрема з поляками. І нарешті про нечувану трагедію українців Польщі — суцільне вигнання, і тільки за це, що ти українець. На той час, сім'я Вархоликів у 1945 році була переселена на Тернопільщину і поселена в с.Королівку на Борщівщині. Тут також проживав і наш односельчанин — народний учитель, поет, художник Іван Русенко, який у своєму вірші писав:

...Ту нам треба привикати, и до людей, и до краю,

А хоц не все нам пасує, вселяко нам жити дают.

*Погодмєся з нашим льосом, и каждый з нас перетримат,
Хоц ту на нас смотрят косо, хоц ту троха инший клімат.*

*Хоц бесіда наша инша, и им трохи не підходить,
Лем ту доьше побудеме, єдна з другом ся погодит...*

Згодом родина Вархоликів переїхала до Львова. Місцеве населення до переселенців не завжди відносилось лояльно, були різні судження, і навіть насміхання, бо наш нарід був повністю знищений як матеріально, так і основне - морально.

Славко, як і всі молоді люди, особливо любив кіно, і тому після закінчення середньої школи, деякий час працював кіномеханіком у кінотеатрі «Піонер». А відтак 1970-1972 рр. служив у Радянській армії, після якої вже як загартований мужчина працює і вчиться. Освіта вища — економіст, закінчив економічний факультет Львівського національного університету ім. Івана Франка. Капітан запасу. Безперервний стаж його роботи становить понад 40 років.

Професійна діяльність Ювіляра:

1973-1977: лаборант, інженер лабораторії технічних засобів навчання торгово-економічного інституту (сьогодні — Комерційна академія);

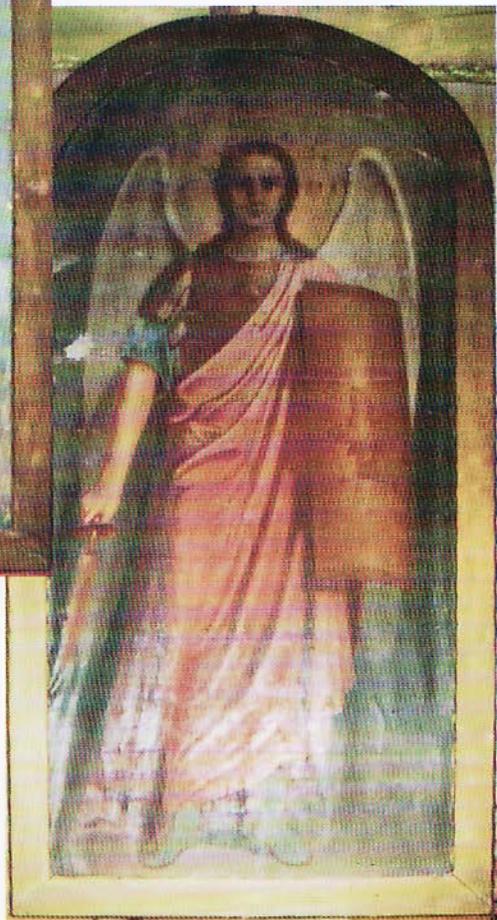
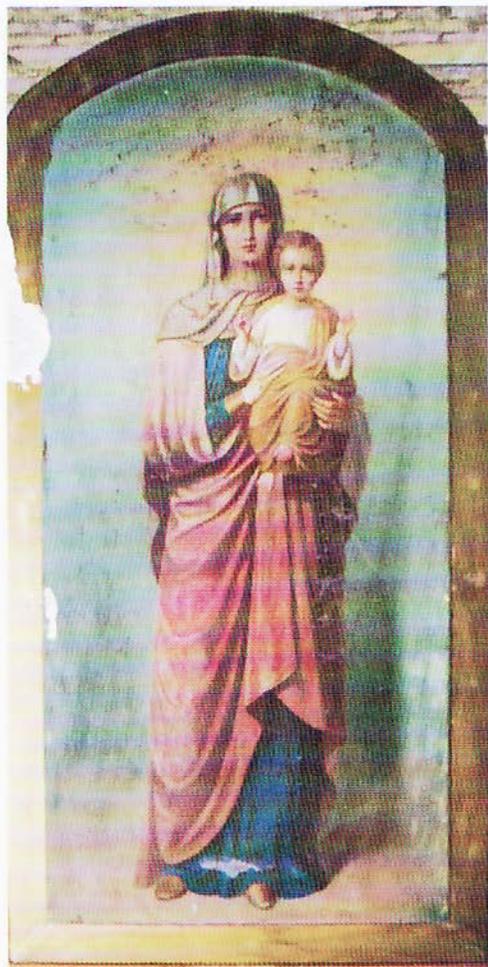
1977-1983: економіст, старший економіст, заступник начальника планово-фінансового відділу обласного аптечного управління;

1983-1997: помічник заступника голови Львівського облвиконкому, голови обласної планової комісії (сьогодні Львівська облдержадміністрація, головне управління економіки обласної державної адміністрації), керівник підрозділів: кооперативної діяльності, курортно-туристичного обслуговування, інвестиційно-транспортно-шляхового і промислового будівництва;

з 1997 - керівник підрозділів: міжнародних зв'язків, виставкової діяльності, організаційного забезпечення, перекладів та реєстрації товарних знаків Львівської торгово-промислової палати. Постійно сприяє українським суб'єктам підприємництва у налагодженні контактів із підприємницьким середовищем Польщі.

Мирослав Дмитрах бере участь у щорічних поїздках на Лемківщину, до Монастириськ. Часто організовує поїздки наших людей до села Красна. Щораз частіше на Лемківщину мандрують їх нащадки, про що описано в Лемківських календарях. Незаперечним є те, що учасникам таких поїздок на Лемківщину, зокрема до сіл Бонарівка, Коростенька, Ванівка, Чорноріки, передалась любов до краю, до рідної землі, рідних церков.

До речі, ще у 2008 році Мирослав Дмитрах виклав у комп'ютерному варіанті «Статистичний опис населення с. Красна, Короснянського повіту, Польща у 1945 році», проведеного на підставі перепису останнього солтиса села Григорія Завійського, а в рукописному варіанті цей матеріал

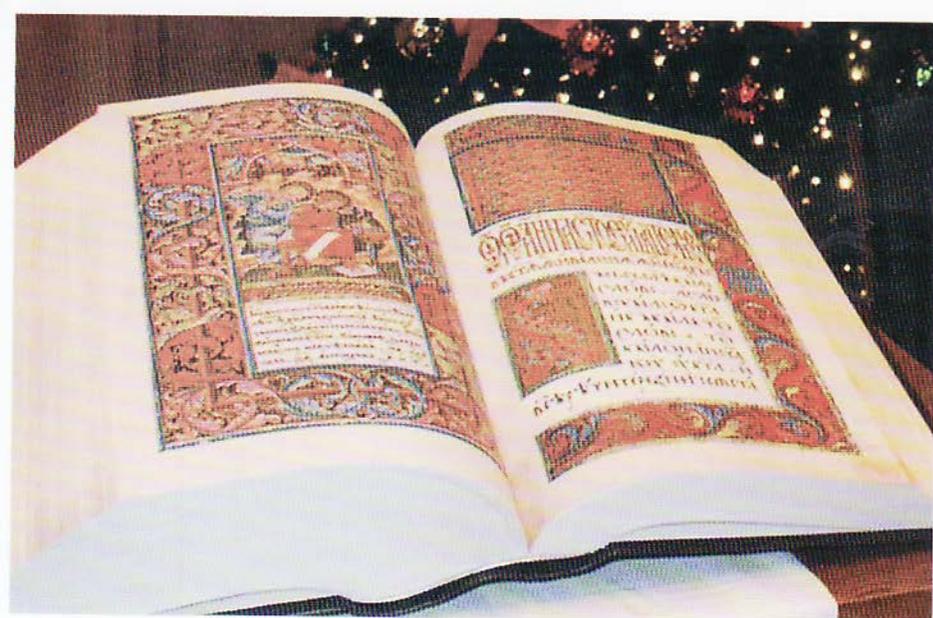

*Образи з церкви с. Свіржова-Руська,
які на даний час знаходяться у церкві с. Бортне*

*Лемківське весілля.
Автор світлин – Віктор Солинко.*

Пересопницьке Євангеліє.

*Кермеш у церкві св.св. Володимира і Ольги у Шевченківському гаю,
м. Львів*

підготував односельчанин, автор цієї статті. Мирослав же, після належного опрацювання, передав цей опис до с.Красна для розповсюдження та розміщення на web-сторінці порталу: www.krasna.pl. Хочу відзначити, що після знайомства із Лукашем Урамом - власником порталу www.krasna.pl, всі наші поїздки на різні заходи у село розміщені на ній, в т.ч. відправа Святої літургії в нашій церкві в Красній о.Анатолієм Дудою-Квасняком у присутності кс.Владислава Колодзєя.

Дорога нашому ювілярові і церква в Красній. Досягнуто попередньої домовленості про відзначення у 2014 році 100-річчя нашої церкви (теперішнього костелу), до якого вже розпочали підготовку Мирослав Дмитрах та Лукаш Урам. Піднімаються питання створення громадської організації у Підкарпатському воєводстві, впорядкування греко-католицького цвинтаря, встановлення хреста, зокрема і на знищеній могилі священника о.Олександра Прислупського, який спричинився до побудови церкви. Готується випуск друкованого видання в переддень ювілею церкви.

У серпні 2010 року до Львова приїхала делегація з Красної, очолював її вже нам відомий Лукаш Урам. Вона перш за все взяла участь у Св. літургії в церкві святих Володимира і Ольги у Шевченківському гаю, зустрічі з лемківським 100-літнім священником, отцем-доктором Дмитром Блажейовським. Решта днів були присвячені на поїздку по Тернопільщині, де найбільше скупчення наших «коростенчан»: у с.с. Королівку, Мушкатівку і м.Борщів. У цих місцевостях відвідали церкви, у яких використовується сьогодні майно нашої церкви з Красної: в Королівці — дзвін, престол-вівтар, а в Мушкатівці — іконостас, казальниця та інші речі. У поїздки нас супроводжував колишній «коростенчанин», нині мешканець м.Борщєва - Микола Худоба, за що висловлюємо йому і його родині щирю подяку.

Ще одна подія запам'яталася. У жовтні 2010 року відбулася зустріч в Красній, присвячена 120 років від дня народження та 50 років смерті Івана Русенка, на яку Мирослав Дмитрах привіз делегацію лемків з Львівщини і онука Андрія Русенка-Миколу Ковбля з Києва. Ця зустріч була організована представниками лемків в Польщі - Петром Трохановським та Лукашем Урамом. Важливим моментом такого вшанування

нашого земляка є заслуга Трохановського, автора книжки про життя і творчість Івана Русенка.

У липні 2011 року під час поїздки в Ждиню Мирослав провадить в село Красну, найближчу колишню сусідку з родиною - Тетяну Спорняк, внучку діда Стефана, щоб показати місце проживання її предків та місце їх спочинку.

Неспокійна душа у нашого Ювіляра. Багато уваги приділяє він лемківській церкві святих Володимира і Ольги у Львові та Фундації дослідження Лемківщини. Ним ведеться пошук коштів на ремонт церкви та лемківських хиж.

У своє 60-річчя Мирослав Дмитрах повен сил, творчої і життєвої енергії. До його громадських турбот багато спричиняється його дружина Орія, яка своїми стараннями, чуйністю і терпеливою вдачею творить сімейний затишок. Вона теж неодноразово побувала на лемківських заходах в Ждині та селі Красній. Гостинна та приємна господиня, багато спілкується з людьми і не тільки з лемками, адже її мати Катерина Горбач з родини Кочан походить із села Вірко, що близько Медики.

Ювіляр нагороджений урядовою нагородою: Почесною Грамотою Кабінету Міністрів України — за багаторічну плідну працю у сфері зовнішньоекономічних зв'язків (КМ України, 17.08.2002 р.).

Вся лемківська громада щиро вітає ювіляра — Мирослава Дмитраха, людину яка народилася в Україні, але почувається справжнім лемком, натхненно працює на добро церкви і Фундації.

З роси і води!

УКРАЇНСЬКІ ГОРИЗОНТИ МАР'ЯНА РАЙТАРА

“Нікого я так не люблю як вітра вітровіння, його шляхи, його боління і землю, землю свою”. Ці слова класика української літератури Павла Тичини мовби перекликаються з життєвою позицією нашого Ювіляра — Мар'яна Райтара, невтомного громадського діяча, справжнього патріота і натхненника української справи в Польщі.

Мар'ян Райтар народився 25 березня 1952 року в Сяноці. Його дитинство пов'язане із селом Чертіжем поблизу Сянока. Всі члени родини

були виселені у 1945 році до УРСР і розсіяні по українських містах і селах. Лише батькові Мар'яна (1915 р.н.) вдалося повернутися з воркутських таборів у 1951 році назад у Чертіж і оселитися у родинному гнізді. Власне у цьому місці, серед мальовничих краєвидів, бавився колись малий Мар'ян. Можливо, через складну родинну долю, через непросте життя українців у тодішній Польщі, через пізнання багатомірного світу формувався світогляд нашого Ювіляра, закорінювалися пріоритети, які стали визначальними для подальшого життя.

Рідна мова, історія рідного народу, українська культура стають для Мар'яна Райтара потужними дієвими чинниками на життєвій дорозі. Із 1971 року він активно співпрацює в Українському суспільно-культурному товаристві в Польщі. У 1973 р. очолив гурток УСКТ у Сяноці; у 1986—1987 рр. організував пункти навчання української мови в Сяноці, у лемківських селах. У 1988 р. його обрали секретарем Сяноцького відділу УСКТ, а згодом — головою Сяноцького відділу Об'єднання українців у Польщі (з перервою; до 2009 р.). Обирався також делегатом на всі з'їзди УСКТ і ОУП; виконував обов'язки члена Головної ради ОУП, а сьогодні — член ревізійної комісії ОУП. Звичайно, що така широка громадська діяльність вимагала і вимагає багато енергії, натхнення, сили, здоров'я, зрештою — і відповідальності. А попри все ще й ентузіазму, без якого неможливе втілення будь-яких проєктів і задумів.

Мар'ян Райтар співпрацює також із багатьма лемківськими організаціями (Польща, Україна, США, Канада). Його можна зустріти на усіх львівських конгресах СФУЛО. Для тих, хто хоче пізнати, глибше вивчити і зрозуміти Лемківщину Мар'ян Райтар — незаперечний авторитет в організації науково-пізнавальних екскурсій. Його історико-краєзнавчі коментарі напрочуд цікаві, змістовні, детальні й завжди спонукають до глибшого прочитання своєї історії. Науково-пізнавальні мандрівки з Мар'яном Райтаром запам'ятовуються усім.

Ювіляр часто відвідує лемківські фестивалі, зокрема від 1983 р. —

“Лемківську ватру” в Ждині, фестивалі — “Дзвони Лемківщини” у Монастириськах, на Закарпатті та ін. І тому й не дивно, що у лемківському середовищі цей вірний син своєї землі має багато приятелів. Отож напередодні ювілею від щирого серця бажаємо славному українцеві Мар’яну Райтареві міцного-преміцного здоров’я, доброго настрою, щоденної радості й успіхів у всіх починаннях.

До привітань приєднуються члени і членкині Фундації дослідження Лемківщини у Львові, Львівської організації Всеукраїнського товариства “Лемківщина”, Львівської організації Товариства “Україна—Світ”, редколегія “Лемківського календаря” та ін.

**Хай Бог допомагає йому у всьому і дарує
многії і благії літа !**

Андрій ТАВПАШ

РЕПЕДЬ У СЕРЦЯХ РОДИНИ ІВАНА РАДЯ

(до 55-річчя від дня народження)

19 січня 1957 року у день Богоявлення Господнього в с.Княжий Міст (біля м.Судова Вишня) Мостиського району Львівської області в сім’ї Петра та Марії Радь, що депортовані з Лемківщини, народився син.

Його батько, Петро Радь, народився в 1928 р. в с.Репедь Сяноцького повіту на Лемківщині в багатодітній селянській сім’ї, яку у селі знали як Пенцаки.

У сусідньому селі Ціавне того ж повіту в 1931 р. народилася мати Івана, Марія Гаргай, у традиційно багатодітній селянській сім’ї. У Ціавному родину Гаргаїв називали Капотами. Обидві родини пережили трагічну долю, як і сотні тисяч їх співвітчизників, яких брутально в 1944-47 рр. було вигнано з із споконвічних рідних земель лише тому, що в їхніх жилах пульсувала українська кров. У 1946 році вони були депортовані до с.Потутори Тернопільської області.

У пошуках кращої долі обидві сім’ї подалися ближче до кордону, з надією, що вдасться повернутися домів, бо в пам’яті назавжди залишився образ чарівного, квітучого гірського краю, що його доповнюють дзвінки мелодії птахів, дзюрчання потічків і шум річок, кришталево чисте повітря,

насичене запахом трав, ароматом ялиць і смерек — захоплююча веселка природної, наймилішої серцю рідної краси. Назавжди залишилась в пам'яті і річка Репедька, яка у кінці села впадає до Ослави. Не раз у цій річці малий Петро ловив голими руками пструги (форель).

Але кордон надовго був закритий і родини зупинились у с. Волостків, Мостиського району на Львівщині.

У 1956 році Петро Радь і Марія Гаргай одружилися й осіли в с. Дармолівка. Саме тут, у новоствореній сім'ї, народився син Іван, а пізніше у 1961 році - дочка Оля.

Молода сім'я почала нове життя на незнаній, але не чужій їй землі. Звичний сільський уклад життя закономірно доповнився обставинами близького сусідства зі Львовом. Три роки Петро Радь пропрацював у колгоспі трактористом. З 1959 р. до 1994р. працював у Львівському тролейбусно-трамвайному управлінні (помер у 2009 році). Марія Радь з 1968 р. до 1994 р. працювала молодшою медсестрою у Львівській обласній інфекційно-клінічній лікарні (померла у 1998 році).

У батьківському домі ніколи не забували свої коріння та свято оберігались традиції предків, а тому Іван виховувався та зростав у лемківському душі. Його стрийки Іван (1924-1996) та Андрій (1925-1985) брали активну участь у громадському житті лемків США (м. Балтимор, штат Мериленд). Як тільки в Балтиморі була зорганізована Організація Оборони Лемківщини (ООЛ), вони стали її активними членами. Стрийко Іван довший час працював секретарем ООЛ і більше як 20 років дякував у місцевій українській греко-католицькій церкві св.Михаїла.

Після закінчення Судовишнянської середньої школи, в 1974р. Іван Радь повступив до Львівського політехнічного інституту, де здобув спеціальність інженера-механіка. По закінченню навчання був скерований у Львівське автотранспортне підприємство №2257, де пропрацював з 1979 по 1986 р. з перервою, у зв'язку із службою в армії. З 1982 по 1984 р. служив в армії на посадах заступника командира роти та начальника ремонтних майстерень.

У 1986 р. перейшов працювати до ВГО «Західукргеологія, згодом до

Хата Радів у с. Репедь.

На фото: зліва на право – сидять на лавці Іван Радь, Єва Сова (полька), Оксана Радь (дружина), сини Назар і Тарас. стоїть двоюрідний брат Івана – Ігор Цірог, а в лівому верхньому куті «заглядає» грушка, плоди якої споживав ще прадід Івана.

спільного у спільному українсько-канадського підприємства «У-КАН», на фірму ПП «ВЕЕМ» та інші приватні фірми.

Із 2002 року Іван Радь обіймає посаду начальника відділу транспорту управління транспорту та зв'язку Львівської міської ради. За час його роботи у м. Львові значно оновлено рухомий склад пасажирського транспорту. У 2011 році розроблено і затверджено нову маршрутну мережу м. Львова, яка розвантажить центральну частину міста від громадського транспорту і підвищить якість пасажирських перевезень.

Іван Радь — одружений. Має двох синів. Його дружина Оксана (з дому Мартинець), родом із Судової Вишні. Свій трудовий шлях вона розпочала інженером на швейній фабриці «Маяк», продовжила на фірмі «Троттола», а тепер працює провідним інженером в ЛКП «Міський центр інформаційних технологій» при Львівській міській раді.

Одружилися вони у 1984 році, а в 1985 — у них народилося двоє синів — Тарас і Назар. Обоє займаються науковою роботою - навчаються в

аспірантурі у Львівському національному університеті імені Івана Франка. Назар - на кафедрі органічної хімії хімічного факультету, а Тарас — на кафедрі теорії та історії політичної науки філософського факультету.

Іван Радь бере активну участь у суспільно — політичному житті нашого краю. З 2006 до 2010 р. він був депутатом Миколаївської районної ради.

Сім'я Ювіляра — члени Львівської обласної організації Всеукраїнського товариства «Лемківщина» та беруть активну участь у його житті. Окрім цього, п. Іван є членом правління Львівської обласної організації. Найчастіше він займається забезпеченням транспорту для поїздок членів товариства на різноманітні культурно-масові заходи.

Сини Тарас і Назар є активними членами ЛОМГО «Молода Лемківщина». Тарас донедавна був головою цієї молодіжної організації. Обое синів були учасниками “Лемківської Академії” (літній табір) з вивчення традицій та звичаїв лемківського краю. Брали участь у реставрації українських цвинтарів в с.Липовець та с. Жуків на території Республіки Польща.

Іван Радь не забуває своє коріння та ревно береже пам'ять про своїх предків. Щоразу під час «Лемківської Ватри» у Ждині він з родиною відвідує рідні місця на Лемківщині. До сьогодні в Репеді, при в'їзді в село, стоїть старенька хижа Ілька та Ганни Радь (збудована у 1918р.), як нагадування про походження та свідчення про нелегке минуле, у якій народився його батько. Після депортації сім'ї Радів у хаті поселилися поляки. На сьогодні там живе полька Єва Сова, яка досить привітно зустрічає гостей з України, чиї корені проростають з цього лемківського обійстя.

Натомість у селі Щавне не залишилось жодної згадки про садибу Гаргаїв. Кажуть, що вона згоріла. Але наш Іван завжди відвідує це село, коли приїжджає з родиною на «Лемківську Ватру» до Ждині. На найвищому місці Щавного стоїть лемківська церква, німий свідок подій 1944-1947 рр., депортації та страждань щавинців, яких доля розкидала по цілому світу. Оскільки в селі залишилося дуже мало українців, то Святі літургії у цій церкві відбуваються тільки під час великих релігійних свят (Різдво, Паска, храмове свято та ін.). Ця церква стоїть, як страж лемківського духу, який витає над цими землями і буде тут завжди, до поки сюди будуть навідуватися нащадки славних лемків, що розкидані по всьому світу і вірять, що їхні села і вся Лемківщина відродяться.

Постійну щиру, сердечну допомогу і підтримку надає ювілярові, перш за все, його родина, сини і дружина Оксана — справжня Берегиня. Завдяки її старанням, вмінням, терпеливій вдачі і чуйності твориться домашній затишок, щедре сімейно-родинне вогнище злагоди і жаринки з нього непогасно тепляться найсвітлішими почуттями.

Уся Лемківська Родина витат Вас, Ювіляре, з уродинами і зичить здоров'я, щастя і незабутніх подорожей на Богом нам дану Лемківщину.
З роси і води!

Юлія ПИЛАТ

ВАСИЛЮ ПОЛУМАЦКАНИЧУ – 55!

Василь Андрійович Полумацканич народився 21 вересня 1957 р. у селі Великі Глібовичі на Перемишлянщині, де мешкало багато переселенців з Лемківщини, Підляшшя, Надсяння. Дитинство Василька пройшло під впливом розповідей батька та бабусі. От як він згадує сам: «Пригадую свою бабцю, яка померла, коли мені було 10 років. Завжди дуже мало радості і посмішок було на її обличчі. У дитячій пам'яті закарбувався навечно погляд, який старенька спрямовувала кудись далеко-далеко. Лишень тепер я, аналізуючи, оцінюючи його, як дорогу додому, в гори». Не встигли побувати більше на рідній землі ані батько, ані бабуся. Проте Василь Андрійович використовує кожну можливість, щоб побувати в рідному селі Команча на Лемківщині, пройшовши його вздовж і впоперек не один раз.

Життєвий шлях Василя Андрійовича, як і всіх лемків, які вміють здобувати вершини, склався досить успішно. Закінчивши середню школу в с. Глібовичі, він вступив і закінчив Львівський медичний університет. За скеруванням поїхав працювати санітарним лікарем до м. Тернополя, потім — санітарним лікарем на Львівську залізницю, головним санітарним лікарем Городоцького району.

У 2006 році одногосно обраний головою Городоцької районної ради. У 2010 році громада Городоччини знову обирає Василя Андрійовича на посаду голови районної ради. Одружений, має двох чарівних дочок: Оксана — лікар, Галина — економіст, та чотирьох внучок.

У 2001 році у Городку було створено районне товариство лемків, але

саме з приходом Василя Андрійовича, завдяки його організаторському таланту воно набуває нового характеру: поїздки на Ватру в Ждиню стають масовими, фестиваль «Пісні незабутого краю» набуває статусу міжнародного. У січні 2011 за ініціативи та спонсорства Василя Полумацканича на високому рівні проведено «Різдвяні зустрічі» для депортованих Городоччини.

А цими жовтневими днями за активної підтримки та ініціативи Василя Андрійовича закладено фундамент та розпочато будівництво каплиці Турковецької Богоматері та спогад про депортацію. Звичайно, з таким запалом та любов'ю займатися громадською роботою можна завдяки широкій добрій дулі та гарячому лемківському серцю.

Наш Ювіляр бере активну участь у роботі обласного товариства «Лемківщина», де є членом правління. Отож, з нагоди ювілею бажаємо пану Василю великого щастя, добра, міцного здоров'я на многії літа!

Ігор ДІДОВИЧ

ЛЕМКІВСЬКА ДУША

Михайло Іванович Кавка народився 27 березня 1961 року в м. Пустомитах Львівської області. Батько походить із с. Радощини, мати, Марія, - із с. Граб Горлицького повіту на Лемківщині. Батька, як і всіх лемків, вивезли на Кіровоградщину, маму - в Сталінську (Донецьку) область. Але, як і більшості лемківським родинам, прижитися в українських степах, коли все життя пройшло в горах, було важко і родинам батьків Михайла. Тут за рідним краєм, рідними горами, потічками, смерічками спонукала родини батьків перебраться ближче до кордону з Польщею, з надією повернутися в рідний край — Лемківщину. Батько Іван повертається до родини в м. Пустомити через рік після виселення, а мати до своєї родини в м. Калуш. У 1952 році доля батька Івана і матері Марії поєдналася і вони побралися.

Батьки після одруження купили собі хату в м. Пустомитах. Згодом з'явилися діти: Іван (старший брат Михайла) і Михайло. З малих літ батьки прищепили Михайлові любов до праці, він був постійним помічником по господарству. В сім років пішов в Пустомитівську середню школу, до якої треба було ходити пішки щодня по 2 км. (в одну сторону).

Батьки тяжко працювали в колгоспі за обезцінені трудовні. Після закінчення школи, пішов на курси шоферів, потім служив в РА. Працював шофером на різних підприємствах Пустомит.

У 1987 році одружився з Іриною з сусіднього села. Разом з Іриною добудували власний будинок, який Михайло почав ще холостяком. Ірина подарувала йому двох синочків — Олега та Іванка, двох прекрасних молодих лемків. Любов до Лемківщини Михайло прищепив їм з дитинства. Ірина, хоч і не лемкиня за походженням, але у всьому підтримує свого чоловіка. Михайло з настанням незалежної держави України стає підприємцем, багато в чому матеріально докладається до лемківських справ, як от ремонт і благоустрій церкви та інші потреби.

Ювіляр є активним членом Фондації дослідження Лемківщини, районної організації «Лемківщина». Михайло — добра, щира людина, прекрасний сім'янин. Бере участь в усіх заходах товариства і ФДЛ. Відвідує Ватри в Ждині, Монастирських, Нагірному, Пустомитах, свято “Від Русаля до Яна” в Зиндранові, на Велию у Львові.

Багато сил, здоров'я, коштів вкладає в відродження лемківської культури, впорядкування цвинтаря в рідній Радоціні. Приємно, що поряд з Михайлом і його родина: дружина, діти. Михайло є безвідказною людиною. Треба допомогти технікою чи грошми завжди відгукнеться, бо любить своє рідне. Бажаємо йому усього найкращого і найтеплішого.

Надія ВОЛОШИН

БУЦЬО ЗИНОВІЙ ЮРІЙОВИЧ

*(до 50-річчя наполегливої творчої праці
в енергетиці та електрифікації України)*

Народився 18.07.39 р. в українському селі Бонарівка на Засянні (тепер Польща). У 1945 р. жителі цього села були переселені в Івано-Франківську область. У 1956 р. закінчив з медаллю середню школу у місті Снятин.

Зеновій Юрійович розпочав трудову діяльність у 1961 р. електромонтером, потім інженером, головним інженером Калуського, Рогатинського районів електромереж (РЕМ). Протягом 1968—1980 рр. займав посади головного інженера і директора енергопостачальних підприємств Івано-

Франківської області. З його ініціативи в Івано-Франківському обласному підприємстві електромереж у 1981 році впроваджено бригадну форму організації та нормування праці. Досвід прикарпатців став надбанням енергетиків всієї країни. В електромережах РЕМ впроваджуються системи автоматизованого резервування сільських споживачів і телеуправління режимами споживання енергії.

Організаторські здібності, набутий авторитет, глибокі економічні та технічні знання Буця З.Ю., успішне вирішення соціальних проблем колективу стали головним чинником того, що у 1989 р. делегати 20-тисячного ВЕО "Львівенерго" обрали його на посаду генерального директора енергооб'єднання. Очоливши об'єднання в час економічної кризи в країні і розвалу платіжної дисципліни, головним питанням стало придбання вугілля для електростанцій. Генеральний директор Зиновій Буцьо разом з представником підприємства "Укрінтеренерго" виїжджав на шахту "Богданка" в Польщі, з якою було укладено договір на постачання польського вугілля за електроенергію "Львівенерго". Були завантажені блоки Добротвірської ТЕС, до 40% виробленої з польського вугілля енергії залишилось для потреб України.

Зиновій Юрійович особисто займався житловим будівництвом, забезпечив столярними виробами з Івано-Франківщини багатопверховий будинок у Сихівському районі Львова, що дало змогу завершити його будівництво у запланований термін.

А вже у 1993 р. його призначено заступником Міністра енергетики і електрифікації України, де очолює зовнішньоекономічну діяльність галузі.

З 1995 р. Буцьо З.Ю. — Голова Національної комісії регулювання енергетики України, яка займалася розробленням нормативної бази регулювання оптового ринку і тарифної політики в електроенергетиці, ліцензуванням діяльності в енергетиці.

Із 1999 по 2003 рік Буцьо З.Ю. працював головним консультантом Комітету з питань паливно-енергетичного комплексу Верховної Ради

України, радником Прем'єр-міністра України. Був ініціатором повторного внесення на розгляд Верховної Ради України змін до Закону України "Про електроенергетику" щодо запровадження грошової форми оплати за електроенергію, прийняття яких забезпечило збільшення оплати за енергію грішми з 5—8% у 2000 р. до 90—98% у 2001—2002 рр.

З червня 2003 р. Буцьо З.Ю. працює в Національній енергетичній компанії "Укренерго". Особливою заслугою Зиновія Юрійовича на сучасному етапі розвитку енергетики України є активна участь у розробленні "Енергетичної стратегії України на період до 2030 року" та Концепції розвитку нетрадиційних і поновлюваних джерел енергії, яка розроблялася згідно з наказом Мінпаливенерго.

Дуже гострим після утворення об'єднаного підприємства електромереж було житлове питання. Організувавши будівництво житла господарським способом, за кілька років було практично ліквідовано чергу на отримання житла в колективі. В ці роки за ініціативи Зиновія Юрійовича створюється футбольна команда, організовується самодіяльний хор, що згодом отримав звання народного, будуються приміщення їдальні, кімнати побуту, сауни для персоналу.

Працюючи заступником міністра, Зиновій Буцьо домігся перегляду прийнятого в Міністерстві рішення про відмову від кредиту Світового банку для ГЕС. Провівши за погодженням з міністром переговори з представником банку Ласло Ловеєм, він забезпечив передумови для виділення кредиту в сумі понад 100 млн. доларів США для реконструкції Дніпровських ГЕС, причому з умовою використання при реконструкції ГЕС вітчизняних матеріалів та обладнання — турбін, трансформаторів тощо.

Цікавою, повчальною і водночас трагічною є доля батьків Зиновія Юрійовича, які жили в селі Бонарівка на Засянні. У 1945 році, коли Зиновію пішов шостий рік, вони були виселені з етнічних українських земель, які після Другої світової війни відійшли до Польщі за сумнозвісним договором між Польщею і УРСР про переселення. Їх переселили в Івано-Франківську область. Покидати рідну хату, землю, на якій народився, де вимовив перше слово, пізнав красу і велич милого доквілля і йти світ за очі, ой яка ж то незагоєна рана. Про оту довго вгаємничену сторінку невтішної історії — переселення українців із своїх споконвічних земель, розповів у книжці "Родимий край, село родиме" Ярослав Па-

щак, земляк Зиновія Буць. А Зиновій Юрійович написав передмову, додатки та примітки до цього документального нариса, а також забезпечив видання цієї книжки.

Не всімнулося щастя родині Буцьо і на Прикарпатті. Земляк Юрія Григоровича Буць, ідучи у поїзді Снятин—Чернівці розкидав листівки із заклик до самостійної України. Невдовзі його арештували. У кутузку підселили “закривавленого” червоною фарбою провокатора, який співчутливо допитувався хто із них їхав. Промовився, що з ним їхав Юрій Буцьо і за це отримав 10 літ тюрми і опинився в сибірському холоді — Верхоянському районі.

...Чотири роки відбув Юрій Григорович на отій каторзі, а тут хрущовська амністія. Повернувся додому, коли син дев'ятий клас закінчував. А згодом Зиновій втішив батьків — закінчив школу з медаллю і став студентом факультету електрифікації Львівського сільськогосподарського інституту. Диплом інженера-електрика і привів Зиновія Буцьо в енергетику.

У 1963 р. за туристичною путівкою профспілкової організації енергоуправління поїхав на Кавказ, де зустрів полтавчанку Людмилу — інженера Кременчуцького автозаводу, з якою разом уже скоро півстоліття і яка віддавала все для успішної праці чоловіка і виховання дітей. Дочки Зиновія Юрійовича і Людмили Василівни закінчили Київський національний університет ім. Т.Г. Шевченка, Наталія — журналіст, Оксана — юрист, внук Арсен — інженер, внучка Аня — учениця 6-го класу київської гімназії на Прорізній.

Зиновій Буцьо у 1980—1989 рр. обирався депутатом Івано-Франківської обласної ради.

У 2003—2008 рр. очолював наглядові ради ВАТ “Західенерго” та “Вінницяобленерго”, у 2009—2010 рр. — член наглядової Ради “Вінницяобленерго”. З.Ю. Буцьо є членом Громадської ради Мінпаливенерго України, членом Центрального правління Науково-технічної спілки енергетиків та електротехніків України.

Зиновій Юрійович завжди шанував українську мову, культуру і духовність. Навіть у часи суслівської русифікації на всіх рівнях виступав українською мовою, запроваджував документообіг українською мовою на своїх підприємствах, сприяв розвитку художньої самодіяльності на підприємстві, за що “відмічався” доносимами у відповідні органи.

У переломні 90-ті роки ХХ ст. підтримав ініціаторів утворення Товариства української мови в Івано-Франківському обласному підприємстві електричних мереж. Сприяв діяльності громадських національно-демократичних організацій підприємств “Львівенерго”, забезпечував фінансування перевидання в Україні “Енциклопедії українознавства”, книг Я. Пащука “Родимий край, село родиме” і В. Голубінки “Спогади з гіркої лемківської долі”, допомагав товариству “Лемківщина”, під час ремонту і будівництві церков у Львові (Св. Софії), на Прикарпатті, Києві тощо.

За вагомий особистий внесок у розвиток енергетики України Буцьо З.Ю. нагороджений орденами “Знак пошани”, “Дружби народів” і “За заслуги”, медалями “За трудову доблесть” і “Ветеран праці”, грамотами Кабінету Міністрів України та багатьма відомчими відзнаками. З.Ю. Буцьо — державний службовець I рангу, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки (1999 р.), у 2007 р. йому присвоєно звання “Заслужений енергетик України”.

Зиновій Юрійович до цього часу працює у Міністерстві палива та енергетики України начальником відділу взаємодії з органами державної влади та засобами масової інформації. Родина Надії Волошин — чоловік Михайло, сини також енергетики. Ростислав — головний енергетик на фірмі “Ніко”, Руслан керує енергосистемою на фірмі “Арт-енерго”. Вони вітають Зиновія Юрійовича із 50-річчям титанічної відважної праці в електрифікації України.

Надія ЗЯТИК

СВІТЛАНА РОГОВСЬКА

(до 45-річчя від дня народження)

Світлана Роговська народилася 31 січня 1967 року на Городоччині. У 1984 році закінчила середню школу в місті Городку. Пізніше, у 1984-1989 рр., навчалась у медичному університеті. Згодом працювала провізором, завідувачем аптеки. У дев'яності роки, коли почалась перебудова, створила власний бізнес, з яким успішно справляється і сьогодні: робота аптеки та ветеринарної аптеки займають основний час.

У 2004р. Світлана вперше відвідала рідне село батька — Поляни

Кроснянського повіту. Сюди привіз і показав село, церкву, де хрестили батька, хату предків, однокласник і друг няня Володимир Миколайович Ардан. Коли стояла над річкою, спливали картини депортації з розповідей батька: товарний вагон, бабуся з дідусем і п'ятеро маленьких дітей, яких повезли в стеги Дніпропетровщини. Прижитися там не вдалося: закохані в красу природи рідного села, в гори, при першій можливості рушили на захід — спочатку в село Остап'є Тернопільської області, а потім у село Керниця Городоцького району на Львівщині. На жаль, далі дороги не було.

З того часу поїздки на Лемківщину стали регулярними: це і “Лемківська Ватра” в Ждині, кермеш у Вільхівцях, фестиваль української культури у Свиднику.

Світлана — активна у громадському житті: обиралась депутатом міської ради, членом громадської ради при районній адміністрації, головою контрольно-ревізійної комісії обласного товариства «Лемківщина». Виховує чудового сина Остапа.

Бажаємо шановній Ювілярці енергії, міцного здоров'я, здійснення задумів!

ЮВІЛЯРИ ЛЕМКОВИНИ

Народний ансамбль пісні і танцю “Лемковина” сердечно вітає своїх ювілярів — Івана Миколайовича Сухого та Богдана Петровича Пастуха.

ІВАН СУХИЙ

(до 70-річчя від дня народження)

Важко уявити спів “Лемковини”, а особливо її чоловічої партії без чудового, сильного, оксамитного басу І.М.Сухого. Колектив любить, поважає і високо цінує Івана Миколайовича як співака, і як людину. Це привітний, життєрадісний, світлий чоловік, надійний товариш. Його слово — авторитетне, а серце — щире та відкрите. В цьому році Іван Миколайович святкуватиме 70-ліття від дня народження.

Народився І.М.Сухий 7.07.1942 року в селі Боратин Сокальського району, в родині селян. Школу закінчив вже у Львові і одразу пішов працювати на завод „Фізприлад”, де освоїв професію токаря. У 1960-му році

Велия-2007. Коляда.

Зліва направо:

Ігор Заболотний, Марта Кулич, Іван Сухий.

вступає у Львівський лісотехнічний інститут на механіко-технологічний факультет, де здобуває професію інженера-механіка. Після служби в армії йде працювати на ВО „Мікроприлад”, якому присвячує 28 років роботи, від диспетчера до заступника генерального директора. Керівництво заводу високо оцінило роботу п. Сухого і нагородило його Орденом Слави III-го ступеню та багатьма іншими нагородами.

У 1991 році Івана Миколайовича запрошують на роботу у Львівську обласну раду, де він працює на посаді начальника фінансово-господарського відділу. В 1998 році переходить на посаду начальника управління у справах національностей та міграції. З 2007 року дотепер працює в Львівській академії

мистецтв проректором з адміністративно-господарської роботи. Де б не працював Іван Миколайович, він незмінно користується любов'ю, пошаною і високим авторитетом як серед колег, так і в керівництва.

Іван Миколайович Сухий — прекрасний сім'янин, голова великої родини. Разом з дружиною Анною Романівною (яка теж святкує свій 70-літній ювілей 3.07.2012 року) виховав трьох дітей, має п'ятеро онуків.

У хорівий колектив Іван Миколайович прийшов більше 10 років тому і, хоча не має лемківського коріння, любить лемківську пісню і відчуває душею лемківську культуру.

Творчий колектив Лемковини складає щирі привітання та бажає Іванові Миколайовичу та всій його родині міцного здоров'я, добробуту, благополуччя, великої творчої наснаги та любові.

БОГДАН ПАСТУХ

(до 50-річчя від дня народження)

Народився Богдан 14.08.1962 року в селі Сокільники Пустомитівського р-ну Львівської області. Закінчив Одеський технологічний інститут харчової промисловості ім. М.Ломоносова (1989 р.), Львівський регіональний інститут державного управління Академії державного управління при Президентові України (2003 р.).

Із 1992-го року працює в одному з органів Держспоживстандарту України. Останні 12 років — на посаді начальника відділу аналітичного, фінансового, кадрового забезпечення та розгляду звернень з питань захисту прав споживачів. Нагороджений нагрудними знаками Держспоживстандарту України „Почесний працівник” (2007 р.) та „За заслуги” (2011 р.)

Богдан Пастух — поет від Бога, окрім того, що наділений талантом віршувати та писати глибоко-змістовною прозою, він має неабиякі артистичні дані. До того ж, він не обділений зовнішньою красою і дотепністю співрозмовника.

Хоч не вчився на філологічному факультеті, добре відчуває глибину значення слова, риму. Автор поетичних збірок: „Душі моєї сподівання” (Львів, 1998 р.), „Я так спішу жити” (Люблін, Польща, 2001 р.), „Покараний любов'ю” (Львів, 2004 р.), «Там, де небо відкрите» (Львів, 2007 р.). Остання збілочка напрочуд мила, бо ілюстрована чудовими вишивками-іконами майстрині народної творчості, музикознавцем і хористкою народного хору „Лемковина” п. Марти Кулинич-Новицької.

Поет володіє словом з вмотивованим замислом, а між рядками розлита якась магнетична сила свіла, краси, любові, аромату трав, цвіту, вітру, води, зірок, під тихий шепіт молитви. Тому недарма один з його віршів про кохання викарбуваний на символічному постаменті двох сердець на алеї закоханих у Херсоні (бо цей вірш став першим у конкурсі). У тому ж Херсоні у 2007 році відбулася знаменна подія: на місці зруйнованого Покровського храму (уже в хрущовський час) поставили фігуру Покрови-Богоматері. На постаменті з трьох сторін видруковано відомі молитви до Пречистої, а на четвертій стороні — Богдановий вірш-молитва до Бого-

матері. Не можна не згадати чуда Божого, що явилось під час посвяти фігури (а це було справді урочисто і по-християнськи — величаво!). На небі із легких хмаринок утворився трьохраменний хрест, а на східному небосхилі — подвійна веселка. Все це зафіксовано у відеокадрах і показувалось по місцевому телебаченню. Це було вочевидь Благословення Боже.

Богдан Пастух є володарем перших премій на першому Всеукраїнському фестивалі-конкурсі традицій Холмщини і Підляшшя „Політ на зраненім крилі” (2007 р.), на шостому та сьомому Міжрегіональних фестивалів-конкурсах „Пісні незабутого краю”. Його ім'я внесено в історико-біографічний енциклопедичний довідник „Нові імена — Львівщина та Львів'яни — 2» (2006 р.).

Він написав сценарії в прозі і в поезії та був ведучим під час у відзначення 100-річчя від дня народження о. Блажейовського, що проходив у театрі ім. Марії Заньковецької у 2010 році, „Лемківської Коляди” в Домініканському Соборі у 2011 році. Вдосконалюється, прагне добре розмовляти лемківським діалектом.

Тож бажаємо поету друге півстоліття не зменшувати темпу написання і виконання своїх творів, бачити в читачах і слухачах ближніх своїх, та допомагати їм силою слова, що так потрібне та значиме і малому, і старому. До нових ювілеїв!

Богдан ПАСТУХ

*Щоб серцю моєму не скоритися волі
Такої важкої лемківської долі
Пожити у небі з'явилось бажання
І виросло серце моє з хвилювання*

*В мене виросло серце до самого неба
І в цьому для нього велика потреба
Бо серце не може тужливо так жити
Коли воно знає як може любити*

*В мене виросло серце і пристрасним стало
Від цього для нього є тіла замало
А небо широке, воно поспішало
Тулитись до серця, що поруч кружляло*

*В мене виросло серце і не хоче скривати
 Про те що у небі йому легко літати
 А серце велике любовю палає
 І меж тоді в серця, як і в неба немає!*

Іван ЧЕЛАК

ВЕЛИКІ АРТИСТИ НАШОГО НАРОДУ
 (до 30-річчя створення вокального дуету
 «Червоне та Чорне»)

*Два кольори мої, два кольори —
 Червоне — то любов, а чорне — то журба.
 Дмитро Павличко*

Не встигли відсвяткувати 50-ти річний ювілей *Ярослава Теплого*, як наблизилося свято вокального дуету «Червоне та Чорне». 30 років минає відтоді, як *Ярослав* разом з дружиною *Валентиною* створили родинний дует, котрий з часом став називатися «Червоне та Чорне». Зачаровували та зачаровують слухача та глядача пісні у їхньому виконанні насамперед тому, що серцем і душею відчуваєш їх щире кохання одне до одного, велику любов до України, до землі своїх батьків — Лемківщини та Полісся.

Шлях вокального дуету розпочався у 1982 році у Чуднівському будинку культури Житомирської області, де працювала подружня пара.

Ідеєю музичного колективу *Валентини та Ярослава Теплих* є прагнення продемонструвати світовій публіці усе різнобарв'я лемківської та української пісенної культури. Не обмежуючись у стилях та жанрах, використовується музика від фольклорної, обрядової та класичної до сучасної, модерної та естрадної. У доробку колективу аранжування українських пісень часто забарвлені рок-н-ролом, джазом, кантрі, бо наш нарід ніколи не був осторонь від найрізноманітніших нових віянь у світовому музичному мистецтві, тим паче завжди відчував на собі взаємовпливи своїх сусідів.

Більшу частину концертного репертуару колективу складають лемківські пісні. *Ярослав* виріс у лемківському середовищі. *Валентина* наро-

дилася і виросла на Поліссі. Але лемківські пісні запали їй в душу. Коли слухаєш як вона їх виконує, то не зрозумієш, що співає людина, яку виколисали поліські ліси північної України, а не карпатські.

Ярослав Теплий поставив собі за мету якнайширше, якнайактивніше пропагувати лемківські пісні — пісні своїх батьків, збідованих, насильницьки відірваних від рідної землі краян. І де б він не проживав (на Західній, чи Центральній Україні, чи на Курильських островах Росії), скрізь дарував людям батьківську лемківську пісню. «*Завдяки цим пісням, - каже Ярослав, - дуже збагатився український фольклор. Нині знаємо багато музичних творів, які набули в Україні літературного вигляду, але за своєю суттю вони є лемківські*».

У сучасній Україні, особливо в місцях компактного проживання лемків, є творчі колективи та виконавці, котрі пропагують пісенну і традиційну творчість лемківської культури. Для Полісся ця культура не характерна. Але саме тут на Житомирщині, зародився творчий колектив, завданням і ціллю котрого стала саме пропаганда і популяризація лемківської пісенної культури, її оновлення. *Родинний дует Валентини та Ярослава Теплих «Червоне та Чорне»* став саме тою унікальною суспільно-культурною, мистецькою формацією, котра в умовах історично-національного, культурного невігластва по відношенню до свого ж таки українського етносу — лемків — в Центральній та Східній Україні, не маючи підтримки як з боку держави, так і громадських організацій, зробила цю діяльність справою свого життя.

До того ж, хотілося б відмітити такий унікальний і не помітний для багатьох факт як те, що *Валентина і Ярослав Теплі* є єдиним в Україні творчим колективом, в складі котрого співають люди, котрі мають офіційний статус чорнобильців. *Ярослав* брав участь у ліквідації наслідків найбільшої в світі техногенної катастрофи — аварії на Чорнобильській атомній електростанції, а *Валентина* — є постраждалою від цих наслідків. *Родина Теплих* разом з маленьким сином *Олегом* на той час проживала і працювала в Народицькому районі Житомирської області — одному з найбільш радіоактивно забруднених і постраждалих в Україні від аварії на Чорнобильській АЕС.

На питання «*Чому ви назвали серію записаних вами аудіоальбомів саме «Лемківське весілля»?*» відповідають: «*Тому, що вважаємо це свято продовженням роду людського. Якщо народ святкує весілля,*

то скоро будуть родини, хрестини. А це означає, що народ не вмирає, він живе, він оновлюється, і він крокує у майбутнє...»

В альбомах «Лемківське весілля - 1» та «Лемківське весілля - 3»; родинний дует, поряд з популярним і

по пині серед лемків-русинів народними піснями, відтворив, реанімував вже давно забуті і практично втрачені.

Вибране з трьох попередніх аудіо альбомів дуету «Червоне та Чорне» та дві пісні про Лемківщину на слова лемківського поета з Івано-Франківська *Анатолія Ядловського* (одна з них на лемківській говірці) стали складовою аудіоальбому та CD «Лемківське весілля. **КРАЩЕ**». Також побачив світ аудіоальбом під узагальненою назвою «Лемківське весілля» у форматі MP3, котрий об'єднав вже п'ять альбомів.

Оновлюється народ, оновлюється і його музика. Інші пісенні аудіо-збірки («На весіллі українським...», «Все буде добре», «Поліське весілля», «Тобі, Житомире, даруємо пісні») — це вже авторські альбоми сина співучої Лемківщини, композитора *Ярослава Теплового* на вірші сучасних українських поетів, зокрема, *Галини Бовкун, Анатолія Шмалюка, Романа Петронювського, Анатолія Ядловського*. Незважаючи, що вже відсутня лемківська говірка, але з погляду поетики, музичного стилю мають багато спільного з лемківською народною піснею, бо музика на вірші поетів написана вихованцем лемківської культури та лемком за походженням.

Отож, в творчому доробку дуету «Червоне та Чорне» тепер солідна аудіографія - вісім пісенних аудіоальбомів і SD.

Ноти та тексти більше як сімдесяти пісень, як лемківських народних, так і в авторських, з репертуару дуету «Червоне та Чорне» увійшли до

Дует «Червоне та Чорне».

нового видання про історію, культуру, традиції та звичаї Лемківщини та інших українських історико-етнічних територій Закарпаття «Українська Атлантида», що побачило світ у Житомирському книжково-газетному видавництві «Полісся». Автор та укладач цієї унікальної книги - Ярослав Теплий.

Валентина та Ярослав Теплі — лауреати численних міжнародних та всеукраїнських фестивалів та конкурсів, серед котрих можна виокремити Міжнародний фестиваль родинної творчості «Мелодія двох сердець» (2000 рік), Міжнародний фестиваль української культури в м. Сопоті (Польща) (1993 рік), Міжнародний пісенний конкурс «Пісні Тихого океану» (володар Гран-Прі) (1990 рік), Всеукраїнський конкурс трагічної пісні «На Чорнобиль журавлі летіли» (1994 рік).

Протягом багатьох років дуєт є почесним гостем та учасником Всеукраїнських та Міжнародних фестивалів лемківської культури. Серед них - «Дзвони Лемківщини» (м. Монастирська Тернопільської області), «До тебе лину, моя рідна земле» (с. Нагірне Самбірського району Львівської області), «Кличе Зелена неділя» (с. Рівня Рожнятівського району Івано-Франківської області), «Лемківська Ватра», «Над Ославою», «Бескидські Ангели», «Народні гуляння в Асунах» (усі — Польща) тощо.

Усі ці роки колектив активно працює і має широку географію гастрольної діяльності. Багато концертує в Україні та гастролює за кордоном, презентуючи українське вокальне мистецтво. Зокрема, на Далекому Сході, в Сибіру, в Японії, Польщі, в місті Анкорідж (Аляска, США), також разом з ансамблем пісні Камчатської флотилії Тихоокеанського флоту — на кораблях бойового чергування ВМФ в Індійському океані, що сприяла пропаганді музичного мистецтва України.

Ця діяльність колективу отримала широкий міжнародний позитивний резонанс. Отримано багато нагород, грамот, подяк. Було багато публікацій у пресі з відгуками про враження від концертів та ознайомлення з культурою Лемківщини та України. Багато хто з відвідувачів концертів як в Україні, так і за кордоном, признавався, що вперше відкрив для себе існування такої спільноти як русини-лемки, їхньої батьківської землі - Лемківщини, і, загалом, держави Україна, та ще й з таким багатим культурно-музичним спадком. В інтерв'ю журналістам радіо і телебачення, учасники дуєту постійно розповідають про свою національну та су-

бетнічну приналежність, про унікальність нашої культури, про багатство традицій, про нашу історію та сьогодення. .

В Україні про діяльність дуету протягом усіх років було і є багато відгуків у засобах масової інформації. Їх називають збжковими *постатями духовного відродження України*. Неодноразово дует був гостем теле- та радіопрограм «*Національної телерадіокомпанії України*»; обласних телерадіокомпаній.

Валентина та Ярослав Теплі відзняли за власний кошт, без підтримки держави, і передали для показу багатьом іншим українським каналам та Всесвітньому Українському телебаченню та радіо *перший лемківський музичний фільм в історії незалежної України «Червоне та Чорне: лемківської долі кольори»*.

Великою популярністю користується *відеоканал дуету «Червоне та Чорне»* (<http://www.youtube.com/UkrFolkMan>) в мережі Інтернет та інші ресурси, організаторами котрих є *родина Теплих (Інтернет-портал «Національний Етнічний Портал»* (<http://lemky.com>), *сайт «Світова Федерація українських лемківських об'єднань»* (<http://sfulo.org>)).

Варто зазначити, що з 2002 по 2009 роки *Валентина та Ярослав Теплі* були організаторами, продюсерами, режисерами-постановниками, авторами сценарію та ведучими *Поліського літературно-музичного фестивалю вшанування воїнів-інтернаціоналістів «Розстріляна молодість»*, котрий проводиться до дня виведення військ колишнього СРСР з Республіки Афганістан і до Дня вшанування учасників бойових дій на території інших держав, який з 2010 року став Всеукраїнським.

Валентина та Ярослав Теплі вважають, що українське мистецтво, а особливе лемківське, потребує широкої популяризації в Україні та світі. Зберігаючи та передаючи музичне надбання нашого народу, вони не тільки відроджують самосвідомість наших громадян, додають їм впевненості та гордості за свою націю, а й демонструють світу свою унікальність, самобутність та багатогранність. *Участь та активна життєвість дуету — це просвітницька діяльність, спрямована на зміцнення української нації, держави та посилення її позицій у світі. Це і є основною ідеєю публічної діяльності дуету Валентини та Ярослава Теплих, як соціально відповідальної групи творчих людей.*

Вітаючи знаний колектив з поважною творчою датою в їхньому житті,

хотілося б надіятися на те, що держава врешті-решт оцінить почесними званнями України заслуги тих, кого давно вже називають *Народними Артистами Нашого Народу*. Віриться, що і Правління ВУТ «Лемківщина» прикладе зусиль до того, щоб підтримати цей колектив у всіх його починаннях, адже такого професійного рівня колективів та виконавців в лемківському середовищі України можна перелічити на одній руці.

Нехай безкінечна й неозора стелиться Ваша нива, засіяна зернами Істини, Добра і Краси, освітлена ідеалами Віри, Надії і Любові. Від усього серця бажаємо Вам, щоб творче натхнення, енергія та високі професійні злети супроводжували Вас і надалі, а творчі здобутки Вашого колективу відігравали важливу роль у зміцненні мистецького та інтелектуального потенціалу рідної Лемківщини та нашої держави.

Здоров'я Вам , добра і благополуччя!

До привітань приєднується весь колектив Фондації

Федір ЛАБИК

*Голова Калуської міської
громадської організації Всеукраїнського
Товариства «Лемківщина».*

«СТУДЕНЬЦІ» З КАЛУША – 20 РОКІВ

Одкаль ся взяв ансамбль «Студенька»

*Святкова правдиве лемківське селечко.
Кажый лемко там мав хижу і своє полечко.
И хоц там землиця была жовтава,
Што треба для жытя карда фамылыя мала.*

*Бо з лісів, з горбочків потічки стікали
И водички кільки треба уки, поля мали.
Як яскраво веснов, літом вишытко зеленіло,
Вечер з поля домів ити ся не хотіло.*

Яке квітя, якы пташки
 Были там, як саді райськім.
 Виытко квітло і співало,
 Бо радіст од жытя мало.

Хоу не легка роботонька на тых полях была,
 Здавна Лемківщына з той роботы жыла,
 Бо дос тяжко в будні приходило ся робити,
 Зато в свята и неділі вміли ся бавити.

На виытки випадкы съпіваночки мали,
 Як пташкы по лісах співали.
 И текво съпіваня, як з гір потічкы,
 Што ся виытки сходили до великой річкы.

Але каждый потічок мав свою студеньку.
 Брав з землі воду чысту и свіженьку.
 Як пастуха ци косаря спрага замучыва,
 То тота водичка найсолодша была.

Студеньки нашы, студеньки, трудні без вас жити.
 Не з власной охоты мусіли зме вас лишыти.
 И як того поправити довго зме думали,
 Жебы и нашы потомки про вас памят мали.

Довго лемкы ся лем в церкви
 В свята, неділі збирали,
 Аж якоси в палац культуры «Мінерал»
 Активісты ся зобрали.

Зо Святковы, з Незнайовы,
 З Грабу, Котаня Малого,
 Нашли ся и музиканты
 З Волівця и Жидівского.

Гварят дос юж тільки роки
 Сідити и банувати,
 Мус робити сміли кроки,
 Нашу культуру оновляти.

Кілько співанок зме мали,
 Што зме їх забули?
 Як бы зме їх занехали,
 Грішны бы зме были.

И дос охочих дозберали
 До співу и танцуваня,
 И по неділях зачали
 Ходити на репетируваня.

Як співаків тых назвати?
 И разом ся додумалм
 «Студеньков» назвати!..

автор вірша, Володимир Дрань,
 заступник голови Калуської міської організації
 Всеукраїнського Товариства «Лемківщина»

Калуська «Студенька» дожила до чергового ювілею і на цей раз до 20-ти річчя від часу її створення. Кількісний склад залишається стабільним — 30 чоловік, включаючи і музичний супровід гурт «Гудаки». За пройдений час художній колектив «Студенька» опрацював біля ста пісень різних жанрів, що звучали в нашій незабутній і дорогій Лемківщині.

«Студенька», на мій погляд (я не хочу перебільшувати і зайвий раз вихваляти), залишається надалі одним із найоригінальніших лемківських етнографічних колективів не тільки в Україні, але навіть і серед ансамблів із інших країн, де проживають лемки.

Звичайно «Студенька» не настільки професійно виконує пісні як, наприклад, Львівський ансамбль пісні і танцю «Лемковина», чи народна аматорська лемківська хорова капела «Бескид» (м.Івано-Франківськ), але наш колектив теж має звання Народного фольклорно-етнографічного

2008р. Біля ПК "Мінерал". Зліва направо: музиканти - В.Нагловський, Д.Мицковський, В.Сипняк. 1-й ряд: О.Троян, Ю.Пелехач, О.Нагловська, О.Дідащук, Н.Хомик, О.Лагойда, А.Ільїна, Л.Олійник, М.Бойчук, Г.Слюсар, Е.Ятчишин, М.Фринцко, Е.Гелик, П.Ханас. 2-1 ряд: І.Джавага, М.Парило, М.Шевчук, Р.Шевчук, Д.Ксенич, С.Грацонь, М.Дем'янчук, І.Дзямба, М.Нестеряк, М.Дрань, Є.Раковська, В.Дрань, І.Лагайда, М.Гречка, Ф.Лабик, А.Турчик, В.Хомик, М.Решетар.

ансамблю пісні і танцю, яке щораз підтверджує. Лемкиням Калуша вдалося зберегти старовинний і оригінальний лемківський жіночий одяг, який носили їхні мами і бабусі, вік його сягає за 100 років. Цей лемківський жіночий одяг прикрашає ансамбль «Студенька» і додає уваги при виконанні пісень на чистому лемківському діалекті. Ансамбль продовжує брати участь у багатьох етнографічно-культурологічних заходах в Україні та Польщі, його завжди приймають тепло і душевно, часто зі сльозами на очах, а це найвища нагорода для «Студеньки».

Серед яскравих сторінок в житті «Студеньки» за останні 5 років є без сумніву її вступ 1-3.12.2006р. на фестинах «Лемківська Сюїта» в приміщенні колонної зали ім.М.В.Лисенка Національної філармонії України

(м.Київ), де була нагороджена Почесною грамотою Міністерства культури України.

12.10.2008р. «Студенька» взяла участь у 7-му лемківському фестивалі «Пісні незабутого краю» (м.Городок Львівської обл.), де зайняла друге місце.

12.07.2009р. група (12 чол.) «Студеньки» представляла пісенну культуру лемків від України на 6-му Міжнародному фольклорному фестивалі Карпат в м.Ясло (Польща), де була відзначена спеціальним дипломом.

13-14.11.2010р. «Студенька» брала участь в урочистому відзначенні 500-річчя заснування села Святкова Мала Ясельського повіту Підкарпатського воєводства (Польща).

9.01.2011р. «Студенька» колядувала у церкві св.св.Володимира і Ольги у Шевченківському гаї (м.Львів), а 30.01.2011р співала у м.Львові в Домініканському соборі (Храм Пресвятої Євхаристії) у «Великій лемківській коляді». Частина «Студеньки» у складі 18 чол. у залі Львівської національної консерваторії ім.Соломії Крушельницької привітали з 80-річчям народну артистку України, лауреата Шевченківської премії Марію Байко.

5.06.2011р. у ПК «Мінерал» була показана творча програма «Лемківське подвір'я» за участю також гурту трієсті музики «Калуські гудакки», а 12 червня 2011р. у с.Рівня Рожнятівського району «Студенька» взяла участь у 5-му Прикарпатському фольклорно-етнографічному фестивалі «Кличе Зелена неділя».

26.06.2011р. «Студенька» вшанувала 65-у річницю депортації етнічних українців з Польщі в смт.Кути Косівського району та ін.

Проблемним питанням є омоложення колективу «Студенька», а вже за пройдений час багато учасників художньої самодіяльності відійшло у інший світ, але відродно є те, що ряди «Студеньки» поповнили нові люди, а саме: Марія Бойчук, Анна Гембель, Марія Гречка, Стефанія Градонь, Ігор Джавага, Микола Дем'янчук, Василь Дрань, Андрій Дрань, Дарія Кучерявченко, Юлія Пелехач, Оксана Панькова, Михайло Решетар, Наталія Гуменюк, Оксана Івасенко. Змінюються і художні керівники «Студеньки», але потрібно відзначити, що найбільшого успіху ансамбль досяг під керівництвом Лідії Олійник. Тепер художнім керівником є Володимир Нагловський.

Бажаю усім учасникам «Студеньки» міцного і ще раз міцного здоров'я на многа літа в ім'я процвітання лемківської культури, на славу Лемківщини.

ВІТАЄМО!!!

Люба Заворотюк

З 80-ти літтям Павла Стефанівського. Етнограф, поет, громадський діяч. Створив музей пам'культури лемків у Білянці, активно допомагав у створенні лемківських музеїв у Зиндранові і Бортному.

З 80-ти річчям Марію Парило — активну і вольову лемкиню. Упродовж багатьох років вона є заступником голови Калуської міської організації Всеукраїнського Товариства «Лемківщина».

З 65-річчям Петра Трохановського. Поет, громадський і церковний діяч., редактор. Відомий, як поет, який пише лемківським діалектом. Укладає, редагує щорічник «Лемківський календар», кварталник «Антифон», газету «Бесіда» у Польщі.

*Зліва направо — Петро Трохановський,
Павло Стефанівський, Микола Мушинка, Петро Когут.*

Ірина Бердаль-Шевчик

З 60-річчям Любу Заворотюк, яка є сестрицею у церкві св.св. Володимира і Ольги у Шевченківському гаї м. Львова. Скромна, добра, працьовита і оптимістична жінка! Саме завдяки її дбайливості маємо таку гарну ошатну нашу церквцю.

З 40-річчям Олега Копильчака - керініка танцювальної групи ансамблю „Лемковина”. Безмежно закоханий у рідний край і всіма силами старається зберегти, примножити і збагатити нашу культуру.

З 35-річчям Марію-Роксолану Мамчур-Бабій - членкиню Фундації дослідження Лемківщини, талановиту поетесу.

З 30-річчям Ірину Бердаль-Шевчик. Таланти цієї творчої особи захоплюють і вражають, а ще її любов до Лемківщини, яка дарує натхнення у творчості. У Львівській області, у всіх районних містах проходять її персональні виставки «Від об'ктивна до голки з ниткою». Тут є на що подивитися!

Оригінальне вітання з Новим роком та Різдвам Христовим від Ірини Бердаль-Шевчик можна побачити та отримати масу позитивних емоцій за такими адресами у мережі інтернет:

http://www.youtube.com/watch?v=M_EHzRsODSc

<http://www.youtube.com/watch?v=GV1u1nVKluQ>

ПАМ'ЯТЬ ДЛЯ МАЙБУТНІХ ПОКОЛІНЬ

Галина ЩЕРБА

*Львівський національний університет ім. Івана Франка
доцент, кандидат філософських наук*

ПРО ОМЕЛЯНА ЩЕРБУ З СЕЛА СВІРЖОВА РУСЬКА

Виповнюється 120 років від дня народження одного з найстарших жителів зруйнованого в час Другої світової війни села Свіржова Руська, колишнього Ясельського повіту на Лемківщині Омеляна Гнатовича Щерби. Народився Омелян у багатодітній родині Гната Щерби та Терези Щерби з роду Баб'яків 8 червня 1892 року. Родина Омеляна була глибоко віруюча і національно свідомою та досить заможна. На господарстві було 35 моргів поля, 10 га лісу, 20, а часом і більше голів великої рогатої худоби, пара коней, 20 овець та багато гусей, качок і курей. Була пасіка, що складалася з 30–40 вуликів, а часом і більше.

Омелян дуже любив бджоли і хотів їх розмножувати якнайбільше. У рідному селі він подарував по вулицю Юстину Кобану, Василеві Гаталевичу, Івану Ковалю, а до села Котань дав один вулик Данилу Гоцові, а другий Іванові Синиці, до села Довге віддав вулик Іванові Сабатовичу, до Волівця Антону Сидоряку до Бортного — Івану Оріщаку, Павлу Гбуру, до Баниці — Мирославу Кецу та

*Голова Правління кооперативу
«Наш труд» Омелян Щерба
зі своєю сім'єю в с.Свіржова Руська,
1938 р.*

На службі в Австрійській армії.
Омелян Щерба з товаришем. 1916 р.

багатьом іншим. Дуже пишався, коли бджоли велися у них так добре, як у нього.

Батько Омеляна — Гнат Щерба був відомим ковалем, робив хрести для церков і завіси до церковних дверей та обкуття до дерев'яних плугів й борін та іншого сільсько-господарського реманенту. На обійстю завжди було гамірно, бо приходило багато людей. Омелян чув від них багато цікавих розповідей про життя лемків і це збагачувало його пам'ять. Він до всього приглядався, до роботи тата — коваля, а інколи й допомагав йому. Це у майбутньому його житті пригодилося, бо вмів підкувати коней, справити все з плугом, бороною, освоїв і столярні роботи.

Омелян закінчив початкову школу в рідному селі у вчителя поляка Гладишева у 1899 році. Вчився добре, а особливо дуже любив читати й любов до літератури збереглась у нього на все життя.

На початку Першої світової війни був призваний в австрійську армію, брав участь у боях, потрапив у полон російської армії на фронті коло Горлиць і відбував полон у Саратовській губернії аж до 1918 року.

Повернувшись після війни до рідного села, Омелян одружився з Марією з роду Питлош і тато Гнат передав йому ведення господарства. Омелян взявся з великим ентузіазмом до праці; побудував водяний тартак на річці Свірживці. Народилось в сім'ї Омеляна і Марії троє дітей — сини Василь та Іван і донька Анна. Сім'я жила дружно й в любові.

Родина, як по татові, так і по мамі, була великою. Їх радо запрошували у куми, у свашки на весілля, хрестини, кермеші та різні культурні заходи, що проводились у селі. Омеляна постійно обирали в склад сільської управи: головою земельної комісії, головою "Просвіти" та правління кооперативу "Наш труд", радним волості в с. Крампна. Передплачував газети

“Наш лемко”, “Наш прапор”, “Народна Справа”, які згодом передавав до читальні. Любив читати твори Г. Квітки-Основ’яненка, Т. Шевченка, І. Франка, А. Чайковського, а також біблію та твори зарубіжної літератури у польському перекладі Д. Дефо, Ч. Дікенса, Е. Золя, М. Твена, які приносили діти з шкільної бібліотеки, бо школа, в якій вони вчилися була з польською мовою навчання. Заслуженим авторитетом користувалась у селі й дружина Омеляна — Марія Щерба. Вона була доброю господинею, чудово співала, знала багато народних пісень, гарно писала писанки. Любила збирати й засушувати літом різне лікувальне зілля. Хата взимку перетворювалась у справжню аптеку. Люди звертались за допомогою, за медом. Життя було нелегким, однак люди взаємно собі допомагали, любили свою культуру, звичаї, традиції, Лемківщину. Але Друга світова війна зруйнувала все нанівець. Німецькі окупанти наклали на людей непосильні контингенти здачі збіжжя, картоплі, великої рогатої худоби й усі господарства розпались.

Коли у Криниці відкрилась Українська учительська семінарія, то родина Щербів послала до Криниці сина Івана та дочку Анну здобувати освіту. Допомагав на господарстві старший син Василь, якого згодом забрали на примусові роботи до Німеччини.

У серпні 1944 р. фронт зупинився на Дукельському перевалі і на відстані 10 км від нього розташувались німецькі війська. Була прифронтна зона. В родині Щербів сталося нещастя. Захворіла на запалення легенів дружина Омеляна — Марія й, оскільки не можна було рушитись із села за допомогою до лікарів у Змигороді чи Яслі, врятувати життя Марії не вдалось. Вона померла 28 вересня 1944 р. у віці 39 років і похована на цвинтарі в селі Свіржова Руська. Важко було закінчити похорон, бо літали літаки і почали стріляти по людях. На щастя ніхто не постраждав. Омелян Щерба ще відносно у молодому віці став вдівцем і сказав, що нічого не буде міняти у своєму житті й залишився вірним своїй улюбленій дружині Марії до кінця життя.

Настав 1945 рік. Цей час не приніс лемкам радості, а brutальну депортацію з споконвічно рідних земель Лемківщини. Сім’я Щербів була депортована у Сталінську (тепер Донецьку) область, де перебувала один рік. Сумно було Омеляну Щербі дивитись на важку працю й нужденне життя колгоспників, та й самому важко було погодитись з тим, що колись заможний господар, не з своєї вини, залишився без господарства.

У 1946 році сім'я Омеляна Щерби переїхала до Львова й тут осіла на постійно. Діти влаштувались на працю, а сам Омелян обрав собі професію листоноші, що давала йому змогу спілкуватися з людьми кожного дня й легше переносити самотність і тугу за Лемківщиною.

Щонеділі та в релігійні свята ходив до церкви, відвідував музеї, театри, ніколи не пропускав концертів, особливо тих, в яких брав участь хор “Лемковина”, в котрому від початку створення співала і його дочка Анна.

Омеляна Щербу мешканці поштового мікрорайону поважали і шанували за добросовісну працю. Львівський головний поштамт неодноразово нагороджував його подяками та похвальними грамотами.

Омелян Щерба був надзвичайно спокійною людиною, любив завжди безкорисливо допомагати людям. Зокрема він допоміг Наталі Шухевич, рідній сестрі Романа Шухевича — генерала хорунжого Української повстанської армії “Тараса Чупринки”, у житейських справах. У час хрущовської відлиги вона разом зі своїм чоловіком Михайлом Геграєвим повернулись після сталінської каторги до Львова. Навіть колишні знайомі боялись пізнавати її, тим більше зустрічатись, бо були переляканими сталінським тоталітарним режимом. Сім'я була у відчаї. Омелян Щерба, знаючи хто вони такі, прийняв їх у власне помешкання. Вони прописались і влаштувались на працю у Львові й мешкали в Омеляна Щерби аж доти, допоки їх не виявили органи служби безпеки, бо їм не дозволялося повертатися в Україну. Працівники міліції вимагали негайно вигнати їх, “бо це бандитська родина”, але Омелян відповів, “що вони люди на волі, медики, й ніякого бандитизму він у них не бачить і виганяти з помешкання немає найменших причин”. Міліція штрафувала Омеляна Щербу три рази у досить великих сумах карбованців і господар помешкання кожний раз сплачував штрафи, не говорячи про них своїй родині й заявив, що він сам краще піде з дому, а їх виганяти не буде. Нарешті працівники міліції самі забрали у них паспорти і насильно їх виписали зі Львова. Пізніше вони переїхали жити у рідне містечко чоловіка Наталії Михайла Геграєва Нальчик у Кабардино-Балкарію, де прожили до останніх днів життя. У газеті “Нескорені” Наталія Шухевич-Геграєва написала: “Омелян Щерба - це була свята людина”. І справді Омелян Щерба був релігійним, чесним, правдивим, доброзичливим, непідкупним, культурним, працьовитим, начитаним і таким його запам'ятали усі, рідні та знайомі.

Омелян Щерба — люблячий тато і дідусь, дожив до глибокої старості, допомагав своїм трьом дітям та онукам, яких було семеро та дочекався десяти правнуків.

Помер Омелян Щерба 11 липня 1986 року на 94-ому році життя. Похований разом із грудкою лемківської землі з могили дорогої й улюбленої його дружини Марії Щерби-Питлош на цвинтарі у с. Глинна Наварія поблизу Львова. Його могила знаходиться поблизу входу на цвинтар і кожний, хто приходить на цвинтар звертає, увагу на оригінальний надгробний хрест і квіти на могилі Омеляна Щерби, мимоволі схиляє голову перед світлою його пам'яттю.

ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ ВАСИЛЯ ЧЕЛАКА

Василь Челак народився 9 червня 1902 року в селі Завадка Риманівська, Сяноцького повіту. Учився в сусідньому селі Кам'янці. Його мати Параскевія з роду Петенько померла в січні 1913 року, а батько Іван — в січні 1917 року. Залишилося шість сиріт. Четверо сестер і два брати, молодший Теодор, уроджений 1907 року, дві сестри були старші від Василя, а дві молодші. В ЗСА було двоє його рідних: найстарший брат Михайло і сестра Маруся. Брат був жонатий, уроджений 1893 року, а сестра замужня, уроджена 1895 р.

У 1919 році Василь був призначений польською владою служити у війську, помимо міжнародного права, яке забороняє брати до війська одинокого дорослого чоловіка на господарці, як опікуна родини. Його петицію, щоб не брали до війська, поляки відкинули. Одначе Василь не хотів йти служити до окупантів і, працюючи на господарці, укривався від польської поліції.

У міжчасі його найстарший брат Михайло, знаючи, що господарка піднепадає, “наказав” з Америки, щоби Василя “оженити”, щоб він став “газдю” на господарстві. Василь послухав старшого брата та одружився. Згодом брат Михайло повернувся з Америки та обрав себе за “опікуна” цілої родини.

Василя далі переслідувала польська поліція. Врешті його зловили, але йому вдалося втекти, перейшовши чеський кордон. Якийсь час працював у Словаччині і старався про виїзд до Канади, де він мав далеких родичів. Родичі спочатку вислали Василеві афідавіт на виїзд до Канади, одначе

його старший брат Михайло, довідавшись про це, “перестеріг” родичів у Канаді, щоб вони Василя не прийняли. Родичі тоді заперечили афідавіт.

Тимчасом Василь виїхав до Голяндії, чекаючи на корабель, яким він мав прибути до Канади. Без афідавіту від родичів канадське посольство в Роттердамі відмовилось видати йому візу на виїзд до Канади. Цілий рік перебув Василь в Роттердамі, в тій, як він каже “вовчій ямі”, заки остаточно видали йому візу. Прибувши до Канади, Василь спершу поїхав до родичів у Саскачевані, де один рік поробив на фермі, а згодом переїхав до Онтарію, де працював, наскільки міг, в лісорубній індустрії. Долаючи різні перешкоди, труднощі і занедужання, Василь дістався до Торонто. Часи були дуже трудні, в Канаді було велике безробіття. Все-таки Василь давав собі раду. Він взявся організувати братів-лемків. У 1929 році, після довгих старань, йому вдалося спровадити до Канади дружину Анну з 6-літнім сином Михайлом.

У тодішніх обставинах у Торонто була одинока організація, з якою Василь міг зв'язатися. Це Робітниче Запomoгове Товариство, яким керували українські марксистично-комуністи. “Новоприбулий” лемко не уявляв собі в тому часі комуністичних затій і ревно став з тим “товариством” співпрацювати, завжди маючи на увазі об'єднати розсіяних, політично неграмотних лемків. Він запропонував організувати їх при цьому “товаристві”, на що провід “товариства” погодився.

Василь скоро зрозумів, куди тягнуть його “товариші” і намагався виїти з того “зачарованого кола” московської агентури. З того часу почалася шалена нагінка на нього з боку московських наймитів, по крові українців. Він покинув РЗТ й організував лемків на власну руку, як лише міг. Включився також в працю з інших українських національних організаціях, як ось УНС, а особливо помагав установам і газетам, які служили справі лемків. Він працював дуже ревно, а особливо в організаціях лемківського характеру, про що й досі є свідчення.

У 1950 році Василь Челака з родиною (а вже крім сина, подружжя Челаків мало й дочку), шукаючи кращого заробітку, виїхав до ЗСА. Там також перебуваючи переважно в Нью-Йорку, не покидав народної праці. Хоча, в першу чергу, турбувала його доля лемків, він, всеукраїнський патріот, допомагав усім українцям.

У 1968 році, на 66-му році життя, він був змушений відійти на пенсію. З того часу панство Челаків проживало в Денвері, (Колорадо).

Про себе і свій патріотизм Василь Челак казав так: “Я, поза селом, не був десь в школах, Сам, як самоук, рішив учитись. Читав, слухав викладів і хоч не став я професором, все ж таки в загальному знаю історію і географію моєї Батьківщини та причини нашого поневолення. Я не тільки домагаюся, щоби ми всі дбали про всі землі Нені Русі-України і не обмежувалися лиш “від Сяну до Дону”, бо дійсна Україна куди більша — від Новгороду, поза Карпати, аж до Старої Винниці (Відня), до Дунаю”.

Володимир ШЕЛЕПЕЦЬ

ЗА УКРАЇНУ

(до 100-річчя від дня народження Івана Кедюлича)

Розповідаючи про нескореного борця за волю України, лемка Срібної Землі Івана Кедюлича, згадуються рядки із новели Василя Стефаника «Сини»: «... Тату, — каже, — тепер ідемо воювати за Україну!» — «За яку Україну?» А він підоймив шаблев груду землі та й каже: «Оце Україна, а тут, - і справив шаблев у груди, — отут її кров, землю нашу ідем від ворога відбирати...» «Сину, — кажу, — та є ще в мене менший від тебе, Іван, бери і его на це діло...» «Добре, — каже, — тату, підемо оба.»

Так і сини Михайла та Марії Кедюличів йшли на бій за незалежну Україну. Панас загинув у березні 1939 р. на Красному Полі під Хустом. Разом з ним захищав Карпатську Україну брат Іван — поручик, штабний старшина «Карпатської Січі».

Народився Іван Кедюлич 8 грудня 1912 р. у багатодітній селянській сім'ї в м. Перечин на Закарпатті. Його проукраїнські переконання формувалися в умовах національного відродження, просвітянського духу, яким жила родина, в молодіжному Пласті, в середовищі патріотичного учительства і народовецької молоді в роки навчання у Мукачівській торговельній академії.

За відсутності роботи за фахом, І. Кедюлич склав додаткові учительські іспити та в 1934 р. отримав посаду управителя народної школи в с. Нова Стужиця на лемківській Березнянщині, в сусідстві з с. Ставне, де вчителювали мої батьки. Їхній сімейний архів, що зберігся, містить матеріали із життя І. Кедюлича в період становлення Карпатської України,

правдива історія якої тоталітарним режимом свідомо замовчувалася, або злочинно спотворювалася.

У Новій Стужиці І. Кедюлич одружився з донькою місцевого лісника Євою Вудмаскою, активісткою «Просвіти», аматоркою драматичної студії. У подружжя народилися сини Богдан і Остап, якому моя мати, Катерина Шелепець, була хресною.

І. Кедюлич приятелював з моїм батьком, Іваном Шеленцем, з часу проходження ними офіцерського вишколу в Чехословацькій армії. Тож не випадковою була їх спільна діяльність в просвітництві, державотворенні та «Карпатській Січі».

Як повідомляла газета «Нова Свобода» за 31 січня 1939 р., на Великому окружному з'їзді Українського національного об'єднання (УНО), який відбувся у Великому Березному, «виголосив палкий привіт від краєвої команди «Карпатська Січ» поручник п. Кедюлич, запевняючи, що «Січ» завжди стоїть на поготові для свого народу.» Промовцями з'їзду

Іван Кедюлич (стоїть зліва) з родиною та гостями під час хрестин сина Остапа. Поруч з ним хресна К. Шелепець, за нею — дружина Єва. Нова Стужа, 1938 р.

були провідник УНО Ф. Ревай, очільниця Жіночого Союзу І. Невицька, заступник команданта «Карпатської Січі» І. Шелепець, письменник В. Гренджа-Донський, К. Шелепець — від січовичок та інші речники.

Напередодні проголошення державності Карпатської України І. Кедюлич працював в штабі ОНО «Карпатська Січ», забезпечуючи разом з полковниками М. Колодзінським, З. Коссаком, Р. Шухевичем та іншими військовими очільниками,

вишколення січовиків, організацію оборони та охорону державних кордонів.

А ось запис від 25 березня 1939 р. із щоденника мого стрика Миколи Шелєпця, який в 1936-39 рр. вчителював в Н. Стужиці разом із І. Кедюличем: «... Карпатська Україна тривала всього шість місяців... Настали переслідування українців, Січі... Кедюлич, з яким... много говорили до будучности... мусив залишити країну... Залишив двох дітей та жінку...»

Від того часу упродовж більше ніж півстоліття він перебував у безвісті. Соротники по підпіллю знали його за псевдо - «Чубчик», «Довбня». Так його представив у своїх спогадах і президент в екзилі М. Плав'юк. Ім'я І. Кедюлича відкрито згадано лише на початку 90-х в публікаціях заокеанської діаспори про УПА, а також у спогадах його швагра Ю. Химинця (по сестрі Марії, однієї із очільниць Жіночого Союзу).

Влітку 1939 р. І. Кедюлич пройшов в Австрії військові курси, організовані полковником Р. Сушком за програмою створення української армії. Після нападу Німеччини на Польщу він вчителював в с. Волосате у повіті Сянок, але невдовзі був відкликаний до військової референтури ОУН. З початком радянсько-німецької війни його включено до похідної групи О. Ольжича, яка, дійшовши до Житомира, сформувала там українську поліцію. Згодом І. Кедюлич був призначений комендантом київської округи.

Коли в Києві почалися масові арешти та розстріли українських націоналістів, зокрема О. Теліги, закарпатців І. Рогача, його сестри Ганни, І. Рошка-Ірлявського та інших, І. Кедюлич перебрався в м. Проскурів, де його арештували, але завдяки щасливому випадку він вирвався із тюрми і добрався до Львова. Зголосившись до військової референтури ОУН, очолюваної генералом М. Капустянським, І. Кедюлич налагодив зв'язки з бойовими сітками ОУН Крем'яччини і Полісся, з командиром УПА-Захід полковником Сидором та головнокомандуючим УПА Р. Шухевичем, очолив вишкільний відділ УПА, безпосередньо навчав курсантів офіцерських шкіл.

Поручик Іван Кедюлич

По завершенню Другої світової війни, коли органи НКВС жорстоко знищували українське національне підпілля, курені УПА за наказом Р. Шухевича реформувалися на невеликі тактичні відтинки (ТВ), які повинні були на рідних теренах продовжити боротьбу з більшовицькими окупантами. До липня 1945 р. І. Кедюлич командував 19 Кам'янець-Подільським ТВ, а згодом — 25 закарпатським ТВ.

У серпні 1945 р. в складі похідної групи, яка на перемарші зупинилася в с. Лісники Бережанського району на Тернопільщині, І. Кедюлич та майор УПА лісничанин І. Яцишин загинули, за однією версією, від вибухів гранат, якими загін НКВС закидав кріівку, за іншою — від автоматних куль, випущених у спину провокатором.

У 1997 р., в день празника святої Покрови і святкування 55-річчя утворення УПА, у м. Бережанах відкрито меморіал, де перепоховано 426 воїнів УПА, які загинули у нерівній боротьбі з німецько-фашистськими і совітськими загарбниками. Меморіал вінчає хрест із зображенням Богородиці українського війська — Богоматері із Святим Покривалом у Пречистих руках. На мармурових плитах ніби розкритої книги викарбовано місце загибелі й імена полеглих, серед яких ім'я лемка із Закарпаття І. Кедюлича. А на місці його загибелі у лісі біля с. Лісники освячено символічну могилу з написом: «На цьому місці у серпні 1945 року військами НКВС було вбито командуючого західною групою УПА Івана Кедюлича «Чубчика» та командуючого південною групою УПА, лісничанина Івана Яцишина «Гордієнка». Вічна слава Героям України!»

Нині одна з вулиць в Перечині, рідному місті Героя Армії Нескорених, названа ім'ям Братів Кедюличів.

Біль скорботи і, водночас, усвідомлення величі подвигу мужнього сина Лемківської Верховини Івана Кедюлича, який у віці Ісуса Христа поклав своє життя за найсвятіше, що є в людини — за Вітчизну, за свій народ — співзвучний з болем батьківського серця, яким пройнявся В. Стефаник: «...Обома руками взяв він свою сиву голову та й схилився до землі... — Ех, сини мої, сини мої, де ваші голови покладені?!.. А ти, Мати Божа, будь мойов газдинев... Ти дала сина одного, а я двох...»

У молитві уклонімося світлій пам'яті борців за волю і незалежність України.

СВОЇМ МИСТЕЦТВОМ ЗБАГАТИВ КУЛЬТУРУ США

(до 95-ліття народження Василя Мадзеляна)

3 червня 2005 року відійшов від нас талановитий лемківський скульптор, різьбяр і маляр Василь Мадзелян, який народився 95 років тому 22 червня 1917р. у Монсин (Пенсільванія, США). Дитиною повернувся у рідне село батьків Більцареву у повіті Новий Санч, де після закінчення сільської школи став учнем гімназії. Після закінчення навчання повернувся до США.

Закінчивши університет у 1964р., здобув диплом магістра мистецтва. Працював викладачем живопису, графіки, кераміки і скульптури в середній школі. Був учасником багатьох персональних і групових художніх виставок, нагороджувався різними відзнаками. Численні його пейзажі нерідко нагадують природу рідної Лемківщини. Ряд картин з пам'яті присвятив змалюванню рідних Карпат.

В.Мадзелян — неперевершений майстер графіки. У цій ділянці мистецтва він вдало уникнув нагромадження зайвих деталей і зосередив свою увагу на головній ідеї творів. Створив цінну колекцію з 33-х гравюр лемківської тематики, що їх подарував для експозиції Музею лемківської культури, львівського Скансену.

У 90-их рр. Василь Мадзелян з братом Семеном відвідали Львів, побували у нашій церкві, в музеї. Фундація дослідження Лемківщини підготувала і незабаром видала альбом «Лемківщина у творчості Василя Мадзеляна» (Львів, 1993). Оригінальні гравюри В.Мадзеляна є справжньою прикрасою експозиції музею.

Лемки в Україні завжди будуть пам'ятати свого славного земляка Василя Мадзеляна.

У ВІНОК ПАМ'ЯТІ СЛАВНОМУ СИНОВІ – СЛАВНОГО БАТЬКА

(до 90-річчя Андрія Орисика)

18 березня 1998 року чисельна громада мешканців м.Трускавця провела в останню дорогу талановитого різьбяр (помер 16.03) Андрія Орисика — сина найвидатнішого майстра лемківської різьби першої половини ХХст. Михайла Орисика.

Андрій Орисик народився 9 травня 1922р. у невеликому мальовничому селі Вілька Сяноцького повіту.

У 1945 році з родиною був виселений до села Гутисько Бережанського району на Тернопільщині. Згодом з братом Степаном виїхав до м.Трускавця Львівської області.

Спеціалізувався у ділянці круглої різьби. Він зображував не лише представників тваринного світу, але й побутові сцени з життя земляків. Серед його творів: «Телятниця» (1956), «Хлопець і цап» (1959), «Ведмідь-пасічник» (1965), «Три міхи хитрощів», «Лисиця і рак» (обидва за творами І.Франка), «Катерина», «На панщині» (за творами Т.Шевченка).

Брав участь у багатьох художніх виставках у Києві, Львові, Тернополі, Дрогобичі. Ряд творів Орисика зберігається в музеях Києва, Львова, Тернополя. Від 1958р. був членом Спілки художників України. Похований у м.Трускавці.

Іван КРАСОВСЬКИЙ

ПОПУЛЯРИЗАТОР ЛЕМКІВСЬКОГО МИСТЕЦТВА РІЗЬБИ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ

(до 90-ліття від дня народження Василя Шалайди)

21 червня 1978р. у м.Одесі перестало битись серце визначного лемківського різьбяр по дереві Василя Шалайди, який народився 21 березня 1922р. у гірському селі Балутянка Сяноцького повіту.

Його різьбярський талант проявився уже в дитячому віці. Поріг сіль-

ської школи він переступив «уже шніцером (різьбярем)». Не маючи змоги продовжувати навчання, вельми здібний Василько спільно з другом Іваном Орисицом зайнялися самоосвітою. Згодом, деякий час, Василь навчався у Сянїцькій торговельній школі та на курсах книговодів у Риманові.

У 1945р. виселений в одне із сіл поблизу м.Одеси, а незабаром став учителем різьби Одеського художнього училища. Попередньо саме тут сталася з ним забавна історія. Він подав заяву на вступ до училища. Під час вступних іспитів хтось з викладачів спитав у хлопчини, що він вміє «творити» у мистецтві. Не довго думаючи, Василь витягнув із торби липову дощечку і долітце. За лічені хвилини подав здивованим екзаменаторам вирізьблену на їх очах чудову попільничку у вигляді листка з гроном винограду. «Ми не можемо зарахувати тебе учнем, але приймемо викладачем різьби по дереві...»

Так, несподівано змінилася доля здібного хлопця. Василь старанно навчав учнів таємниць лемківського мистецтва і одночасно збагачував власну майстерність, здобувши славу визначного мистця. Він став професійним мистцем, як плоскої, так і круглої різьби, автором прекрасного портрету Т.Шевченка та інших діячів української літератури і мистецтва. Його твори зберігається у музеях України.

Руслан БІГАНІЧ-ГАРГАЙ

ЛУКА БІГАНІЧ

(до 85-річчя від дня народження)

Лука Біганич народився у с.Волосате Лїського повіту (тепер Короснянське воеводство, Польща) 10 серпня 1927р.

У 1945р. депортований в Україну. У 1955р. закінчив Львівський інститут прикладного і декоративного мистецтва. Скульптор з Лемківщини, член Спілки художників України.

Головним об'єктом творчості Біганича є образ жінки. Початком галереї жіночих образів стала його «Скрипалька» - дипломна робота. До декади українського мистецтва вМоскві (1961) створив скульптуру «Леся Українка» (білий мармаур), а до 100-річчя смерті Т.Шевченка — «Нічого кращого немає, як тая мати молодая» (1961). Творчим успіхом є пор-

трети О.Кобилянської і М.Заньковецької (1963), С.Крушельницької (1965, 1972). Вершиною його майстерності кінця 60-х рр. Скульптурна композиція «Українська баркарола». До найкращих жіночих портретів слід віднести «Портрет лікаря» (білий мармур, 1973), портрети Уляни Кравченко та Індіри Ганді (1985).

Низку творів Лука Біганич присвятив історичним подіям («Боян» зі «Слова о полку Ігоревім», 1966, «Б.Хмельницький», 1968 та ін.). Автор пам'ятників на могилах діячів науки, культури і мистецтва М.Онишкевича, В.Гжицького, В.Гнатюка, символічної фігури «Пальма миру» та інших.

Він творив свої роботи не тільки з натурю, а й з фото, архівних документів.

*(За матеріалами видання І.Красовського
«Діячі науки у культурі Лемківщини», Торонто-Львів 2000).*

Василь АНТОНІВ

м.Москва

ЗІ МНОЮ І В МЕНІ...

Автор — завідувач кафедри отоларингології Московського університету дружби народів, доктор медичних наук, професор, автор 6 монографій, 200 наукових публікацій з медицини, виданих у Росії, США, дійсний член Міжнародної академії отоларингології, член управи Світової Федерації Українських Лікарських Товариств (СФУЛТ), талановитий хірург, голова ради правління московського товариства "Славутич", головний редактор газети "Український кур'єр", член редколегії "Української медичної газети", публіцист. Василя Федоровича Антоніва знають у багатьох країнах світу.

З Лемківщиною я ніколи не розлучався, бо я — це частина Лемківщини, вона і зараз зі мною.

Народився я в Сяноцькому повіті Ряшівського воєводства. Село було недалеко від річки Ослава, тож так і називалось — Ославиця. Гарне село у межигір'ях Бескидів, чудова природа, зелені гори, низини, луки. Пам'ятаю колядування, щедрування, як дітям медом малювали чоло, як ходили полазники на другий чи третій день Різдва. Запамятав один до-

брий звичай. Вже цвіли одні з перших квіточок. Ми їх називали “зузульки”, бо на листочках були такі краплинки, як у зозулі. То ми ці квіти не рвали, а треба було закукукати в кожну квітку, і чим більше. То був прекрасний звичай, вдуматися - який великий зміст у тому, що ти її не рвеш, а закукукаєш, і вона може ще запилитися. Це своєрідна мова з природою... Я ходив до школи зі своїм двоюрідним братом, викладали в нас українською мовою. Ми вивчали польську тільки як предмет.

Непогано жили. У нас була велика пасіка, сушарня, де сушили сливи. Зимую сукали свічки і перед Різдом розносили і роздавали ті свічки односельцям. Сад був дуже великий, перед хатою і за хатою. Хата дерев'яна. Мали худобу, коней. У той час нас було троє дітей. Я — найстарший.

Пам'ятаю, як почалася війна. Німці прийшли якось непомітно, як не з війною, бо фронту не було. Потім я зблизька побачив, що таке війна. Село наполовину розділив фронт. Стояла пізня осінь. Вночі прийшли німці й запалили хату нашу і стрійкову. Нас не попередили, а хата дерев'яна. Лемківські хати дерев'яні, а на стрісі свіжа солома, навколо сіно сухе, запас на всю зиму. То одразу все полум'ям зайнялось. Тато встигли винести всіх з хати до саду. У саду був невеликий бункер, бо вже бомби кидали, перестрілки були. Над селом літали кулі...

Російська армія зробила наступ, але невеликий, німці відступили. У неділю зібралися діти та й пішли до того потоку, що замінований. І розминували його діти. Міни були поставлені рядочками, ми знаходили рядочок зверху і вниз тим рядочком йшли. Видно було таких три штирки від запальника. Відкручували. Ніхто не підірвався, то чудо. Згадую — мороз по шкірі йде... І ще згадка: мій двоюрідний брат повернувся з армії, бо в 44-му році їх примусово брали до російської армії. З села взяли близько 150 чоловіків, і половина не повернулася. Загинули в перших боях десь у Словаччині. Вони не були підготовлені. Брат перед тим був стрільцем на Закарпатті після проголошення Незалежної Закарпатської України. Пішов добровольцем. Мав тоді 18 років. Чудом врятувався.

Знову настала весна. Добре пам'ятаю квітень. Відсвяткували вже Великдень. Я сидів на дровитні, так називали те місце, де складали дрова. Приємно, перше сонечко, мухи дзижчать, тепло, тихо. Тато поїхали орати, бо ж сіяти треба. А десь далеко-далеко чути якийсь незрозумілий гул. Щось наближалось. Десь за півгодини в село вїхали танки. Колона

танків. Усі російські, але поляки були на тих танках. Перший танк зупинився в кінці села. Стали на відстані 40-50 м. Чому так — я не знаю. Може, тому, що йшла боротьба з УПА. Але в своєму селі ми, власне, й не бачили тих хлопців з УПА. І як в'їхали чужинці в село, то заглядали в кожную хату. До нас забігали, сказали, що треба негайно збиратися. Протягом години чи півтори. То дуже мало часу, а вже пополудні. Мама мені сказала, що треба бігти по тата, бо тато на полі, і щоб додому їхали, бо ж біда. І я побіг. Згори треба було збігти вниз. А справа текла річка і стояла хата татового двоюрідного брата. Я побачив, що там уже бігають польські жовніри. Один відійшов і на пліт спер собі рушницю. Я спочатку не зрозумів, що він там робить, але все добре розглянув. І ось вибігла дівчинка, я її знав. Вона так само, як я, бігла в поле, бо тато орали. Вона тільки одбігла від хати, пробігла може метрів 100-150, і жовнір вистрілив у неї. Дівчинка зупинилась. Спідничку схопила ручками і підсмикнула, обидві ноги стали враз червоні. Повернулась назад, зробила кілька кроків і впала. Їй було тоді років сім-вісім. На щастя вижила... Тато приїхали, ми швидко на воза поскидали усе, що можна було: якусь скриню, хліб був спечений. Сонечко вже сідало. Коло церкви був великий майдан, усе село туди зігнало. Вночі запалили вогні. Чути було повсюди плач. Ми ж могли почувати вдома, в хатах своїх. Поміж возів ходили наглядачі: щось подобалось — собі забирали. Могли і вдарити. Мого тата вдарили прикладом у спину.

А вранці вже поїхали за село. Подивились, а село то там, то там горіло. Недалеко ще одне село, Родожичі називалось. Я бачив, як шукали солтиса, а знайшли його і питали: “Де люди?” А люди порозбігалися по лісах, поховались. І солтиса допитували, били його, копали ногами. Це те, що я бачив. А скільки було такого, чого я не бачив! Розповідали, що поблизу цього села хлопця з дівчиною зловили. Вони до лісу втікали. Хлопця хотіли застрелити, та він вирвався і втік. Але над дівчиною познущалися і вбили її. А хлопець залишився жити. Він з нами приїхав, але кажуть, що так і не одружився... Згадую тепер і думаю: ми жили в селі, і поляки нас не ображали. Шкіл не закривали, хоча й українські. До церков ходили. Отже, те було спровоковано.

Везли нас довго до Загір'я. Це була залізнична станція. Туди вже поїзд доходив, бо до нас не міг дійти. То нас цілий тиждень на возах возили. Досить характерно везли. Вдень ми відпочивали, стояли. А вночі нас

заганяли в річки, там багато річок було. Вози переверталися... Комусь корови пропали... Дороги йшли через річки, бо мости були позривані. Чому нас не везли вдень? Або хотіли таємно, або щоб мучились більше. А потім поселили нас у товарні вагони. І через декілька днів привезли до Підволочиська на Тернопільщину. У Підволочиську стояли кілька днів. Потім нас привезли в село Качанівку. Згодом опинились у Полупанівці. Там були і поляки, і українці, досить дружно жили. Я, наприклад, знав, де курка несеться у поляка-сусіда, міг піти собі яйце взяти. Він мені й сам міг принести. Дружно жили. Сади були, не було такого, щоб яблук не рвати. Ділилися. Вони могли нам принести свіжину, як поросля заколють. Ми святкували з ними польські свята, вони з нами — українські. Не було коло нас сусідів, щоб говорили українською. Ніколи у нас не виникали конфлікти на національній основі.

... Коли ми приїхали, то нам дали землю. У 1949 році організували колгоспи. Хто не записався, то вже не давали корову пасти. А худобу із собою привезли. Хто мав, то привіз. Це трагедія. Діти працювали, пасли худобу. Було нас четверо, ще бабуся з нами приїхала. Двоє вже тут народилося. Сім'я велика. Ходили до школи усі разом. З нами ніхто не займався. Ми мали свої обов'язки: нарізати патиків, води принести, нарубати дров, уроки вивчити. Це була праця і школа, академія. Нас вчили працювати. Усі маємо вищу освіту. У школі вчилися добре.

Середню школу я закінчив у селі Скала в Підволочиському районі, де середня школа недавно була організована. Було багато молодих вчителів. То були незвичайні вчителі. Я тепер шукаю таких вчителів. Важко знайти. Був у нас директор Гладкий Володимир Михайлович. Закінчив університет й викладав українську мову й літературу. Зі мною працював індивідуально, давав мені теми й літературу. І я тиждень сидів, працював над тими темами, а він мене потім перевіряв. То був 54-й рік. Я здивувався, коли довідався, що він знав німецьку мову так, як українську. Він знав кілька мов. Згадую вчительку російської мови Боднар Марію Олександрівну. То для мене святі люди. Ми у 5-6-му класі читали Герцена, і навіть ... "Капітал". Що потрапить до рук, те ми й читали. Хотілось читати. Вони вміли нас зацікавити, щоб нам хотілося читати. Вікторини нам організовували з літературних творів. Це такий випадок. Ми випускали стінну газету. Написали заголовки жовто-синіми фарбами. Ненавмисне це зробили. Але прийшов учитель і схопився за голову: "Що ж

то буде!” І наступного разу намалювали газету червоними фарбами.

Через 40 років після того, як нас вивезли, я спеціально поїхав на Лемківщину зі своїм братом. У містечку Сяноку до нас підійшла бабця. Чула, що розмовляємо українською. Сказала, що знає українську мову. Ми кажемо: “Ну, то ви українка, лемкиня?”. Але вона сказала: “Я полька”. Призналася, що ще боїться сказати, що лемкиня. І то було уже у 1986 році. Ми пішли на цвинтар в село під Сяноком, де та бабця жила. Ні одного напису українською мовою. Люди боялися писати українською, а писали польською.

Ми їхали в наше село тією ж дорогою, що нас вивозили. Села немає. Є дорога. Тоді була просто польова дорога, присипана трохи камінцями, а зараз асфальт покладено. Я почав шукати ті місця і майже все там знайшов, що з дитинства пам’ятаю. Знайшов місце, де була школа. Пам’ятаю, коли ми закінчували заняття в школі, то завжди читали молитву “Отче наш”. А в суботу, крім “Отче наш”, - ще й “Вірую”. Церква була, згоріла. Але лишилися високі ясени, які посаджені біля церкви. Пізніше довідався, що вона довго стояла, називалася іменем архангела Михаїла. Поляки тримали в ній свій овес. Костели також закрили, робили з них якісь склади чи природознавчі музеї. Пішли на цвинтар, де дід і бабця поховані. Хрести зруйновано. Свічку запалили. Поїхали далі. Знайшли, де хата була. Де були сади, немає нічого. Дубочок знайшов, він був тоді маленький у нашому саді. Не місце йому там було, але хтось посадив — і він зберігся. Ну, й річка як текла, так і тече. Тільки ніби менша стала. Тоді так береги травою не заростали, бо худоба на них паслась. Тією річкою їздили возами. Невеличкий потічок перед хатою біг. Лоза росла, так вона і росте. Куці є і трава вище пояса. Її ніхто не косить, вона так висихає, падає і знов виростає. Жодної хати немає. Нічогісінько немає. Є на початку села збудований мисливський будиночок. З цілого світу приїзять на полювання. Місця чудові. Чудова природа! Повітря чисте. Букові ліси. Була у нас земля. Називали “під чорну землю”. А трохи далі називали “підтерня”. Там ніколи терня не було, бо там хліб ріс, гарний ячмінь родив; пшеницю можна було посіяти, шанопшу, команицю і ярец. Шанопша — то таке між ячменем і пшеницею. Такий злак був. Ми так називали. А ярец — то ячмінь. Команиця — то є конюшина. Комоні стали звати кіньми, то і команицю переіменували. Стародавня назва, навіть у пісні співається: “як ми тую команицю сіяли”. Подивився на те місце,

що підтерням називали, справді, тернина росте. Густо заросло терням. Пам'ятаю, був такий студник, це — джерело. З-під гори отакий отвір був, і з великою напругою йшла звідти чиста дзвінка вода, струмочком текла у річку. От і все, що ми там знайшли. То страшно. Тато й мама плакали і цілували кожен кущик.

... А як приїхали — думали тимчасово. Кожен тягнувся ближче до границі. Там перейти і вернутись додому. Маса людей з Тернопільщини їхала на Львівщину, бо то ближче. З Львівщини аж до Самбора, чи далі. Дарма мріяли...

У медицину потрапив випадково, як і в Москву. Все було на випадках. Вчився у Чернівцях, закінчив там два курси, а потім перевівся до Тернополя в медінститут. Закінчивши, поїхав на Донбас, працював у Краснодоні і Ворошиловграді. Там більше сухих гілок, ніж зелених. У Ворошиловграді трамвай іде, а коти в будяки тікають. А потім я до всього звик. Знаєте, коріння українське і там є. В Краснодоні говорили російською, бо людей туди навезли з різних кінців. Там працював три роки. На другий і третій рік уже ми святкували день народження Тараса Шевченка серед лікарів, учителі до нас приєдналися, молодь була. Розмовляв українською, мене поважали.

Приїхав до Москви на початку 60-х років. Спершу ночував на Павелецькому вокзалі, бо грошей за квартиру платити не було, а гуртожиток не давали. Аж потім познайомився з лікарями з України. То вони пустили мене в гуртожиток. Як хтось на чергуванні, то я переночую. Чергував по 14 годин у лікарні.

Нині маю тут своє товариство. Можу з ними зустрітись. І. Драч і Д. Павличко часто сюди приїздили. З Дмитром Павличком ще в Тернопільському інституті познайомився, тоді якраз у нього вийшла збірка "Правда кличе". Він прийшов з іншими поетами і нам підписував книжки. Я половину віршів звідти вивчив. І от я уже у Москві, доцент, близько вже до професора. Одного разу вертався з Різдваєних свят до Москви. В Підволочиську забіг до секретаря райкому, якого я колись оперував. Він дістав мені квиток і каже: "Іди, там ще поет чекає..." Підхожу, дивлюся, Дмитро Васильович. Поспілкувалися. Він побачив, що я знаю його вірші. Але мене цікавило те, що він член редколегії "України". Наближалось 100-річчя від дня народження Леся Курбаса. А у нашому селі хата діда Лесевого, він там виріс. Я ще за 5 років до цієї хати ходив

до райкому, щоб створити музей. І я кажу Дмитрові Васильовичу про цей ювілей. А через місяць у журналі “Україна” вже була стаття. Павличко направив туди кореспондента. Написали, розкритикували місцеву владу і відкрили музей.

Хочу, щоб син і дочка, внуки і правнуки знали, хто вони. Звичайно, в хаті я завжди розмовляю з дітьми українською. Дружина моя також розмовляє вдома по-українськи, хоча й походить з карельсько-російського роду.

Нас не могли винищити, соціально активних, сильних, розумних. Ми є державний народ. Завжди були державними. Я завжди це відчуваю.

Ми йдемо до Сонця на своїй землі, а лемківський край завжди з нами.

Іван КРАСОВСЬКИЙ

ЮЛІАН ТАРНОВИЧ – ЗАСЛУЖЕНИЙ ДІЯЧ НА НИВІ ІСТОРІЇ, КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВА ЛЕМКІВЩИНИ

(до 110-ліття народження)

Юліан Тарнович (псевдонім Юліан Бескид) — відомий у ХХ ст. український історик, публіцист, культурний і мистецький діяч Лемківщини, безстрашний борець за кращу долю, як рідних лемків, так і всього українського народу. Він — незабутній оспівувач краси рідного краю, славного історичного минулого, завдяки цьому заслужив на загальне визнання суспільства та вічну добру пам'ять.

Народився Ю. Тарнович 2 січня 1903 року в селі Ростайне біля Грибова на Лемківщині у священичій родині. Дитячі роки прожив у с. Мшана поблизу Дуклі та с. Чертіж біля м. Сянока. Після закінчення сільської школи вступив до Сяноцької гімназії. Вельми спосібний хлопчина закінчив гімназію у 1921 р. У цьому ж році записався до українського підпільного університету у Львові. Невдовзі повернувся на Лемківщину у с. Тарнавку Сяноцького повіту. Одружився з дівчиною Анною із сусіднього села Синяви, де проживав деякий час, писав статті до журналів “Бескид” і “Неділя”.

У 1929–1932 рр. навчався в торговельній школі у Львові, а в 1933 р. вступив на філософський факультет Львівського університету. Тоді ж

увійшов до редакційної колегії двотижневика “Наш Лемко”, спочатку співробітником, згодом — редактором. Часопис “Наш Лемко” виходив українською мовою у 1934—1939 рр. до початку Другої світової війни. Він відіграв дуже прогресивну роль на Лемківщині, яка трактувалася як “забута Богом і людьми країна в далеких горах”, відірвана та ізольована від світової науки, технічного прогресу. Часопис відкрив лемкам очі на їх історію, навчив любити рідну культуру, мистецтво і, головне, навчив любити свій край, український народ. Цей друкований орган став надійною протиположністю антиукраїнській, пропольській, русофільській газеті “Лемко”, що виходила в Кричині (Західна Лемківщина).

У середині 30-х рр. Ю. Тарнович заснував об'єднання “Бібліотека Лемківщини”, у реєстр якого включено 22 книжкові видання лемківської тематики, серед яких — Ю. Тарнович “Ілюстрована історія Лемківщини” (Львів, 1936), яке демонструвало великий прогрес у розвитку знань про західнокарпатський край, його історично-культурні здобутки, народні традиції (до речі, ця книга не втратила до наших днів своєї наукової і пізнавальної вартості); Ю. Тарнович “Історичні пам'ятки в Західних Карпатах” (Львів, 1937), у якому подано велику галерею цінних історичних ілюстрацій, “Історичний словник Лемківщини” з переліком місцевостей та пояснювальні інформації до них у вступній частині А. Лотоцький високо оцінив цю працю.

У співавторстві з І. Шевчуком Ю. Тарнович опублікував книжку “Пісня Бескиду” (Львів, 1937), в якій проаналізував багатства співочого мистецтва лемків. Ю. Тарнович працював багато і вельми результативно. У короткому часі видав книжку, що їй присвятив дружині Анні “Мова століть. Лемківщина в переказах” (Львів, 1938), у якій дбайливо зібрані

й опрацьовані фольклорні скарби лемків, перекази, легенди. Свої розповіді автор пов'язує з конкретними місцевостями, посилаючись на історичні джерела, пересипаючи їх колоритною діалектною говіркою лемків, мовними архаїзмами. Особливий інтерес становлять розповіді, легенди про визвольну боротьбу лемківських селян проти своїх гнобителів.

Цікавим путівником по Лемківщині стала книжка Ю. Тарновича “Верхами лемківського Бескиду” (Львів, 1938). Тут досвідченим екскурсоводом “по долинах і горах” виступає сам автор книжки. Рідній Лемківщині присвятив Ю. Тарнович також книжечки “За срібнолентним Сяном” (Львів, 1938) та “Збудилася Лемківщина” (Львів, 1938).

У 1936–1938 рр. Ю. Тарнович опрацьовував українською літературною мовою та видав повісті лемківського письменника Володимира Хиляка (1843–1893) (псевдонім – Єронім Анонім) “Шибеничний Верх” (Львів, 1936), “Лихо на світі” (Львів, 1937) “Руська доля” (Львів, 1938).

Результативним для письменника Ю. Тарновича був 1939 рік. Крім редагування двотижневика “Наш Лемко”, він опублікував у Львові три книжки: “Лови на Лемківському Бескиді”, календар “Нашого Лемка” на 1939 рік та “Сандецька Русь”, а також ряд статей, нарисів, рецензій у різних журналах, газетах, збірниках.

У квітні 1940 р. Юліан Тарнович виїхав до Кракова. Тут він заприятелював з українським письменником Богданом Лепким та іншими діячами літератури, культури та мистецтва. Редагував “Народну бібліотеку”, продовжив роботу над новими книжками, зокрема “20 років неволі (Лемківщина під польським ярмом)” (Краків, Українське видавництво, 1940). У розділах “Пропащі роки”, “Лемківщина на роздоріжжі” звернено особливу увагу на занепад культури, освіти і господарства на Лемківщині в умовах ворожого польського панування. Автор високо цинив героїчну боротьбу за кращу долю народу наших безстрашних учителів – діячів культури М. Гижі, І. Вислоцького, Ю. Назаркевича, Т. Перейми, М. М. Гавдяка, Т. Шургата, Л. Кобанього, І. Зарівного та інших. Позитивно відгукнувся про діяльність молодого активіста Петра Смерканича. Критично висловився проти тих “патріотів”, які вели боротьбу проти власного народу на угоду ворогам.

Ю. Тарнович видав у Кракові також дуже цінну книжку про рільництво і знаряддя обробітку землі, спосіб обробки зерна, характер побічних

заняць, народний одяг і прикраси до нього, народні промисли, особливості архітектури сільського будівництва — “Матеріальна культура Лемківщини” (Краків, Українське видавництво, 1941).

У 1941 р. Ю. Тарнович повернувся до Львова, де редагував тижневики “Рідна земля”, “Станіславські вісті”, “Тернопільський голос”, “Голос Прикарпаття”, “Краківські вісті”, писав статті.

Ускладнення воєнних подій і наближення радянських військ змусило Юліана Тарновича залишити Львів та емігрувати на Захід, тим більше, що управління НКВД трактувало лемківського історика і публіциста Ю. Тарновича як небезпечного “українського буржуазного націоналіста”, ворога комунізму.

Напочатку 1944 р. Ю. Тарнович емігрував насамперед до Відня, потім до Мюнхена. У Регенбурзі заснував часопис “Українське слово”, розбудував друкарню, продовжував публіцистичну діяльність.

У 1948 р. виїхав до м. Торонто (Канада). Разом з владикою Ізидором Борецьким видавав католицький тижневик “Наша мета”. Від 1949 до 1953 р. також редагував двотижневик “Лемківщина”. Тут опублікував такі книжки: “На згарищах Лемківщини” (про руйнування і занепад рідного краю в результаті депортацій лемків зусиллями більшовиків та польської комуністичної влади); “План і відбудова Лемківщини”, допрацював друге доповнене видання “Матеріальної культури Лемківщини” (Торонто, 1972). У 1957—1962 рр. редагував часопис “Український робітник”, у 1963—1970 рр. — “Лемківські вісті”, орган ООЛ (Організація Оборони Лемківщини), щорічник “Лемківський календар”. Також Ю. Тарнович створив кілька сотень живописних картин.

Помер 28 вересня 1977 року. Похований на цвинтарі в м. Торонто.

На закінчення своєї статті хочу додати: я особисто не був знайомий з моїм земляком Юліаном Тарновичем. Щоправда, учнем III—IV класів початкової школи в с. Дошно знав про творчість Ю. Тарновича, з інтересом читав “Нашого Лемка”. Але я перебував у вельми дружніх стосунках з родиною Тарновичів — його синами Мироном і Олександром, гарною, добродушною їхньою матір’ю — панею Анною.

Наше знайомство почалося влітку 1945 року. Нас, виселенців з с. Дошно, привезли товарним поїздом на станцію Потуртори поблизу Бережан, де великі представники влади очікувати на “дальшу долю”. На станції уже були виселенці з інших лемківських сіл.

Я присів відпочити на березі річки Золотої Липи. До мене підійшов хлопчина моїх літ.

— Ти звідки приїхав, колего?

— Я з Дошна, а ти?

— Я з Синяви...

— А я знаю, що з Синяви письменник Юліан Тарнович...

— Це мій батько. Я його син Мирон.

— А де він тепер?

— Виїхав на Захід. Перед виселенням нам передали від нього звістку з Відня...

Із цієї миті ми з Мироном стали близькими добросердечними друзями. Він з матір'ю поселився у районному містечку Козовій, а моя родина у с. Мала Плавуча Козівського району. Я часто бував у гостях в родині Тарновичів, він — у моїй родині. Згодом я познайомився з його братом Олександром, який замешкав в Ужгороді. Надалі ми часто зустрічалися у Львові.

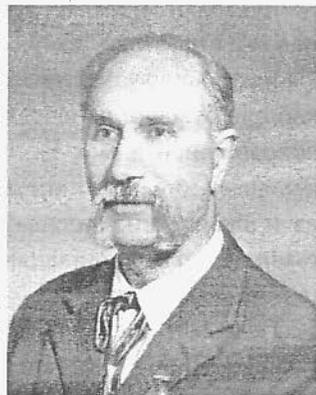
У 1991 році я побував у м. Торонто. Багато було розмов з вихідцями з Лемківщини про всесторонню творчу діяльність Ю. Тарновича. Для увіковічення пам'яті про відомого діяча з Лемківщини за ініціативою голови Об'єднання Лемків Канади Максима Маслея тут створено меморіальний музей Юліана Тарновича, де зібрані його твори, рукописи, особисті речі, документи. Прикрасою експозиції музею є художні картини Ю. Тарновича, а саме лемківські церкви і краєвиди Західних Карпат. Викликають інтерес також художні полотна маляра Павла Лопати.

Я відвідав музей, цвинтар в Торонто, побував на могилі незабутнього сина Лемківщини. На мою пропозицію М. Маслей запросив до Канади сина Ю. Тарновича — Олександра. Через деякий час я отримав сумну звістку: померла пані Анна, пізніше, після тяжкої хвороби назавжди відійшов від нас син письменника — Мирон.

Вічна Їм Пам'ять!

ВІН ЛЮБИВ НАС УСІХ, ТА НАЙБІЛЬШЕ ЛЮБИВ УКРАЇНУ

4 січня 2012 року Осипові Величку виповнилося б 90. До гостинної батьківської хати в Стрию поз'їжджалися б родичі, численні друзі. Власне, за великим святковим столом ми зібралися б 8 січня, бо така вже була традиція: вітати батька на другий день Різдва, як колись давно вітали його дідуся Йосипа... І ми, звісно, зустрінемося цього ювілейного дня, але без самого іменинника, а замість веселих GRATULACIJ заспіваємо на його могилі „Вічна пам'ять“...

В атмосфері християнських вартостей

Осип Величко мав міцне українське коріння, тому твердо стояв на ногах. Мав добре виховання й освіту, тому був незламний своїм духом. Був спраглий пізнання, тому шукав і відкривав навколишній світ упродовж усього життя. Був романтиком і естетом, любив мандрувати, вмів бачити і творити прекрасне. Зростаючи поміж сільськими дітлахами, навчився витривалості і мужності. А чарівна природа Лемківщини наповнила серце любов'ю і ніжністю. Жорстокі часи не дали йому змоги здобути вищу освіту, але його знанням і золотим рукам міг позаздрити будь-хто з високими академічними званнями.

Народився Осип Величко в селі В'язівниці біля Ярослава — у тому виняткової краси споконвічному краю української землі, який у нас так підступно й жорстоко відібрали тоталітарні режими окупантів. Його батько був священником на Лемківщині. Останні сім літ — деканом Романівського деканату і парохом у селі Босько (1935 — 1939). Отець Михайло і його дружина Олена самовіддано несли просвіту у бідні лемківські родини, читали їм історичні книжки, ставили вистави, навчали, допомагали матеріально. Вони жили і виховували своїх дітей в атмосфері любови, взаємоповаги, творчості, культивування українських народних традицій.

Лемко за місцем проживання, українець за духом

„Чудові Карпати і бідні щирі лемки пригорнули нас у свої обійми, — писав у своїй біографії Осип Величко. — Лемківщина була моя стихія. Я її любив ...

...Полян, що біля Дуклі, я не пам'ятаю, а на Волі Нижній я вже пішов до школи. У тому селі минало моє дитинство. Я пас корови із сільськими хлопчачками, пильнував гуси, тримав голуби, міняв у сусідських хлопців булочки на вівсяні пляцки, купався у річці Яселці, ловив рибки, збирав гриби в лісі, їздив верхи на коні на кличку Каштан, бавився з песиком Сопілкою і читав книжечки, а вечорами мама вчила мене цирувати шкарпетки і вишивати. У свята в нашому домі завжди було весело і гамірно. До нас приїздили гості — вчителі й священники з навколишніх сіл із дружинами і дітьми.

І нарешті Босько — велике лемківське село при битій дорозі між місцями Кросном і Сяноком. У селі була зупинка для поїздів і я два роки щодня доїжджав до Сянока до школи, а потім навчався у чоловічій гімназії в Перемишлі — столиці князів Ростиславичів“.

Дитячі і юнацькі роки Осипа були наповнені жагою пізнання світу і себе, мандрівок і перших паростків творчості, нерозривно пов'язаної з історією і красою рідного краю. Багато читав — зарубіжну та українську класику, сучасних йому письменників, особливо тих, які в Радянській Україні були заборонені.

Домашнє виховання, добра освіта у школі, природні здібності до навчання і творчості допомагали не тільки вбирати в себе побачене, почуте і прочитане, але й усвідомлювати свою приналежність як до конкретної території проживання, так і до всієї нації. Понад усе кохаючи Лемківщину, де минуло його дитинство, він любив і Перемишль, і Ярослав, і Львів, і Київ, і Запоріжжя, бо був за духом українець, соборник. Батько вірив у те, що рано чи пізно всі українські землі обов'язково об'єднаються в єдину Українську незалежну державу.

Юність, обпалена війною

Із спогадів Осипа Величка: „Друга світова війна застала мене в Боську. 9 березня 1939 року німецькі війська увійшли в наше село, а вже на другий день спалили центральну його частину, вбили багато людей, між ними і мого Батька“.

Втративши главу сім'ї, родина переїхала до батьків бабці Олени у прикордонне село Стібенець над самим Сяном, а Осип поїхав у Варшаву до батькового брата Степана: „Він влаштував мене у торговельну школу. Але до торгівлі я не мав замилювання і після практики в Сяноці більше до Варшави не повернувся, а подався у Криницю...”

Чарівна Криниця

Батько любив розповідати про свою молодість, а особливо про роки навчання в Українській учительській семінарії, яку 1940 року в Криниці заснував і очолив відомий педагог Омелян Цісик за підтримки і сприяння вихідця з Лемківщини професора Ягеллонського університету, тодішнього голови Українського Центрального Комітету в Кракові Володимира Кубійовича.

„...Стою на „дептаку“ і люблюся віллами, квітами і зеленими смереками, дихаю свіжим повітрям, не звертаю уваги на сотні людей, які відпочивають у тому курортному містечку. Я в Криниці — „чарівній Криниці“! Тут я маю навчатися і стати вчителем, педагогом.“ (О.Величко. „Українська учительська семінарія у Криниці“).

Українська учительська семінарія давала дуже добру класичну освіту, виховувала юнаків і дівчат в дусі патріотизму і християнських вартостей. Багато її вихованців боролися і загинули в лавах УПА, а ті, кому вдалося вижити, стали відомими державними діячами, педагогами, лікарями, істориками, юристами, працівниками науки і культури.

Молитвами отця Михайла

У 1945 році польська влада, давши на збори лише півгодини, насильно вигнала тисячі українських родин з рідних земель у Радянський Союз. Депортовані Велички осіли у місті Бережани на Тернопіллі. Осип спершу заробляв на хліб працею маляра — робив ремонти офісів і помешкань. І навіть у таку, здавалося б, рутинну працю, умудрявся вплітати елементи творчості — оздоблював стіни орнаментами українських вишивок.

У вільний час багато читав, малював, різьбив. Оцінивши його ерудицію і творчі здібності, добрі люди допомогли влаштуватися на роботу в бібліотеці, а згодом директором районного Будинку культури.

А часи були непевні. Українців масово вивозили в Сибір. Вже взяли одних сусідів, других... Кожен день родина чекала, що прийдуть і за

ними, та Бог милував, а може, невинно убієнний отець Михайло виблагав у Господа пощади для своїх рідних...

Бідували, але не нарікали на нестатки. Жили чесно, вірили і надіялися. Тужили за втраченим краєм, оплакували батька, прах якого залишився у рідній землі, яка стала тепер „закордонням“...

Повернувся в граніті

У вересні 2009 року виповнилося 70 літ від дня загибелі отця Михайла Величка та інших мешканців Боська. До цієї дати депортовані бошчани (нині здебільшого мешканці Самбірщини) відшукали у рідному селі український цвинтар, впорядкували могили предків, місце, де стояла українська церква, встановили пам'ятний хрест. Зусиллями родини і Самбірської громадської організації „Бошчани“ на могилі отця Величка постав надгробний гранітний пам'ятник. Його урочисте освячення відбулося 20 вересня за участі духовенства, представників місцевої влади, членів товариства „Бошчани“ і представників нашої родини.

Люблячий Татусь і педагог від Бога

У Бережанах, Батько зустрів своє велике кохання — мою Маму Марію і всі свої чисті, щирі почуття виливав у віршах:

*Чи є в світі краща квітка, як лелія?
 Чи є в світі краще ім'я, як Марія?
 Ім'ям тим пишались й пишються люди,
 Бо крацього в світі, мабуть, що не буде.
 Ісусик маленький, щоб потіху мати,
 Бажав, щоб Марія була його Мати...*

25 травня 1947 року Осип і Марія побралися. Разом мріяли про щасливу родину у самостійній Українській державі, яку він символічно назвав „вольною хатою“:

*Що ось другий празник будемо справляти —
 Гучний та веселий — в нашій вольній хаті.*

1949 року родина переїхала до міста Стрия. Осип Величко працював інструктором з трудового виховання у дитячих будинках Сколього і Стрия (1950 — 1955 рр.) і всім серцем прикипів до знедолених сиріт

— дітей війни, віддавав їм частинку свого доброго серця, передавав свої вміння майструвати, бачити і творити прекрасне. Він водив дітей на екскурсії в гори, розповідав легенди рідного краю, яких знав дуже багато. Вчив малювати і різьбити, їздити на лижах і збирати цілющі трави. Тож не дивно, що діти щиро любили і глибоко поважали свого наставника, а разом з тим вчилися любити рідний край. Багато батькових вихованців стали добрими фахівцями у різних сферах діяльності і просто порядними людьми. Згодом вони писали до нього і приїжджали у гості.

Я, незважаючи на зовсім маленький вік (2-3 роки), добре пам'ятаю дитячий будинок у Скольому і пораненого ведмедя, якого лікували і доглядали працівники будинку, і малину, яку назбирали і принесли у татову кімнату його вихованці, і мандрівки (здебільшого у тата на плечах) гірськими стежками Карпат, і вперше побаченого зайчика в лісі, і перший перехід невеличкою кладкою через бурхливу річку, і перші власноруч зібрані ягоди, і татові нескінченні розповіді про природу, мавок, лісовиків, звіряток, а згодом — про історичні події, українських князів, гетьманів і героїв.

Пішла Сяся по суніці, Данця по малини,

Щоби Мамця з них зварила компот для родини.

.....
До хати прийшли щасливі дівчата,

Поклали ягідки біля Мами й Тата.

Мамця перебрала, компотик зварила

І всім у горнятка біленькі налила.

За смачні ягідки чемненькі дівчатка

Одержали книжки від Мамці і Татка.

Бабця їм читала байки і казки.

Вони оглядали гарні образки.

Перечитуючи сьогодні Татові вірші, я не перестаю дивуватися його педагогічному хисту. Так делікатно, ненав'язливо, з глибоким підтекстом він заохочував нас до праці, саму працю змальовував як радість пізнання і творчості, а винагородою були похвала від мами й тата і гарні книжечки.

Хліб наш насущний

З 1955 до 1973 року Осип Величко працював інструктором з виробничого навчання у Стрийській середній школі № 5 і вчив дітей різьби по дереву. До праці Батько підходив, як завжди, дуже творчо. Він умів

Осип Величко навчає вихованців дитячого будинку у Сколе. 50-ті роки ХХ ст.

зарплата була мізерна. Творчі хліби високого заробітку теж не давали, тому Батько влаштувався різьбярем у сувенірний цех Стрийського лісгоспазу, де й пропрацював з 1973 до 1983 року. І хоча ця робота не приносила ані матеріального достатку, ані творчого задоволення, але дала можливість заробити таку-сяку пенсію. І навіть у цих умовах він знаходив час на творчі експерименти і ніколи не забував про хліб духовний.

„Хвилі Стрия“

Тут доречно сказати, що Стрий завжди жив бурхливим творчим і культурно-мистецьким життям. З ініціативи творчої інтелігенції (а тут жили видатні художники Петро Обаль, Остап Оброца, Ігор Боднар, Григорій Паламар, письменники, вишивальниці та інші творчі особистості) народилося літературно-мистецьке об'єднання „Хвилі Стрия“ під орудою поета Віктора Романюка. З 1964 року Осип Величко стає його активним членом, учасником творчих виставок, зустрічей, зібрань, з 1966 року — членом Художнього фонду СРСР.

так захопливо розповідали про життя дерева у лісі і його продовження у прекрасних і корисних виробках з нього, що всі терміни і технічні характеристики запам'ятовувалися легко і радісно. Про це не раз говорили його учні, яких у нашому домі завжди було багато.

Незважаючи на авторитет серед учителів і радість від спілкування з талановитими учнями, треба було годувати власну сім'ю, а вчительська

У пошуках власного стилю

Сімдесяті — вісімдесяті роки були дуже продуктивними у творчості Осипа Величка. Це був час пошуків нових стилів, тем і композицій, утвердження себе як унікального самобутнього різьбярка з власним почерком і характером. Якщо свою творчу діяльність Осип Величко розпочинав ще дитиною, беручи уроки в Олени Кульчицької, яка на вакаціях мандрувала Лемківщиною, чи Лева Геца, який навчав секретів мистецтва у школі в Сяноку; юнаком вправлявся у виготовленні лемківських різьблених тарелів і скриньок; у студентські роки пробував себе в рисунку, карикатурах і дружніх шаржах; у Бережанах займався графікою й живописом; то у стрийській період зосередився на різьбі по дереву.

З великою любов'ю він виготовляв декоративні рамочки під картини і фотографії, обкладинки для фотоальбомів і шкатулки з прекрасними українськими орнаментами, зразків яких у голові мистця була незліченна кількість. Але його неспокійна натура шукала все нові форми реалізації творчих задумів. Батько мав добру освіту й інтуїцію, чудово знав історію і відчував, мабуть, своє покликання стати творцем і пропагандистом української культури й звитяги силою свого таланту. Він задумав створити серію портретів видатних українських особистостей.

„Се повісті мого Народу“

Першим з-під рук Осипа Величка вийшов портрет Тараса Шевченка, відтак Івана Франка, Лесі Українки... А потім як з водопаду — Котляревський, Шашкевич, Стефаник, Федькович, Маковей, Лисенко, Никифор Дровняк, Довженко, бунтівний опришок Довбуш, ватажок лемківських збійників Савка...

Різьбив портрети на побейцтованій у чорний або темно-коричневий колір та відполірованій дошці. Його роботи мали величезну популярність серед українців. Художник умів у знайомих образах знайти ті найголовніші риси характеру, які виокремлювали саме його роботи серед багатьох інших мистців.

„Хвилі Стрия“ організовували виставки, все частіше виставляючи в експозиції твори Величка. За час від 1972 року він мав 11 персональних виставок — в Стрию, Львові, Дрогобичі, Самборі, Бережанах, Скольому...

Наполегливий пошук власного стилю, повернення до витоків, глибоке розуміння історичного матеріалу, органічне відчуття живого дерева при-

вели до техніки сухої різьби на чистій тонованій дошці. Першим з-під руки майстра вийшов портрет Данила — короля Галицького. А потім один за одним — ціла галерея українських князів і гетьманів, відтак — інших видатних українців.

Для створення цих портретів Батько перечитував гори літератури, намагаючись „увійти“ в ту епоху, вибрати найімовірніший типаж для втілення образу того чи іншого героя. Тут йому придалися легенди, почуті від батьків і старих людей у дитинстві, і численні мандрівки рідним краєм, де він по краплині збирав відомости про історичні місця, героїв великих битв і походів.

Образи засновників українського столярного града — Кня, Щека, Хорива та сестри їхньої Либідь, князів Аскольда і Діра, віщого Олега, Ігоря, Ольги, Святослава, Володимира Великого, Ярослава Мудрого, Володимира Мономаха, Гліба, Бориса, Ярослава Осмомисла, Романа, Данила Галицького, Лева Даниловича, Нестора Літописця, Самійла Величка, Євпраксії і Роксолани, гетьманів Петра Дорошенка, Петра Сагайдачного, Богдана Хмельницького, Івана Виговського, Івана Мазепи, Павла Полуботка, останнього кошового Запорізької Січі Петра Калнишевського та інших плавно переходили до образів народних месників і героїв — від Захара Беркута, Устима Кармелюка, Олекси Довбуша до Євгена Коновальця, Романа Шухевича, Степана Бандери. Кожному образу мистець надавав відповідного художнього оформлення і текстового супроводу, які характеризували епоху, рід занять і ту найважливішу прикмету, котра прославила героя на всі віки.

Крім того, у цьому стилі Осип Величко створив цілу галерею портретів українських діячів науки і культури: Григорій Сковорода, Іван Пулюй, Станіслав Людкевич, Філарет і Микола Колесси, Остап і Нестор Нижанківські, Соломія Крушельницька, Олександр Мишуга, Михайло Старицький, Олена Кульчицька, Корнило Устиянович, Лесь Курбас, Петро Обаль, Остап Оброца...

Понад сто двадцять видатних українців увіковічила рука художника!

Свою останню виставку він назвав „Се повісті мого Народу...“. Саме так: слово „Народу“ — з великої літери.

Спасибі, Батьку, Вам за спогади дитинства

Пам'ятаю з ранніх років, що Тато дуже любив і тримав голубів у власноруч спорудженій голуб'ятні. Розповідав, що в його батька теж були голуби, згадував багато смішних пригод зі свого дитинства, пов'язаних з цими птахами та своїми хлоп'ячими витівками. Батько розмовляв з голубами як з людьми, лікував, якщо вони хворіли, накладав гіпс на поламані лапки і міг довго спостерігати, як його пернаті друзі кружляли у небі.

Він дуже цікаво розповідав мені, маленькій, про будову Всесвіту. А коли я не зовсім розуміла як там що і навколо чого обертається, Батько демонстрував наочно рух світил з допомогою підручних предметів побуту. Він учив мене читати і розуміти географічний атлас і зоряне небо з його вічним Чумацьким шляхом. І розповідав про земний Чумацький шлях і козацькі походи.

Батько любив землю і любив працювати на ній. Городів і дач у нас не було, але біля будинку в Стрию завжди була своя грядка, де Мама і Тато вирощували зелень, а головне — там росли калина і квіти.

У дитинстві майстрував для нас іграшки, святого Миколая, якого ми обов'язково ставили під Різдвяну ялинку. Тато і Мама вчили нас гарно, зі смаком прибирати деревце, робити власними руками прикраси: ланцюжки з різнокольорового паперу, білі витинанки-сніжинки, паяців і гномів з видутих яєць, на Великдень — писанки і крашанки.

Я пам'ятаю свого Батька завжди в праці. Адже він не тільки різьбив — він сам готував дошки, на яких мали оживати невмирущі образи: стругав, зачищав, шліфував... Не цурався і домашньої роботи. Мені здавалося, що не було такої роботи, яку не вмів би мій Батько.

Коли стомлювалися натруджені руки...

А коли стомлювалися натруджені руки, Тато йшов у гори. Улюблену Лемківщину йому замінило Прикарпаття. Він сходить своїми ногами навколишні гірські хребти і села — від Конюхова до Лавочного, об'їздив Івано-Франківщину і Закарпаття. З ранньої весни до осені збирав дари природи: цілющі трави і ягоди, гриби і лісові горіхи. Взимку їздив на лижах.

Пристрасть до гір не згасала з роками. Коли вже ходити далеко не міг, виїжджав електричкою бодай у Стинаву, що неподалік Стрия. І жив спогадами про далеке дитинство, юність, рідну Лемківщину...

... І про чарівну Криницю. Ті спогади про молодість і друзів втілив у рукописній книжці „Чарівна Криниця“. На цю працю Осип Величко поклав багато років свого життя. Їй передували тривалі пошуки вихованців семінарії, листування з ними через усю земну кулю, адже багато колишніх семінаристів розсіялося не те, що по різних країнах, а й по материках. Щиро тишився кожному листові, кожній фотографії, кожному новому адресату.

Батько поспішав закінчити роботу, ніби передчуваючи, що може не встигнути...

З Божою допомогою і за сприяння Товариства „Лемківщина“ до ювілею Осипа Величка „Чарівна Криниця“, яку я підготувала до друку, сподіваюся, таки побачить світ.

Василь ГОРИНЬ

“ОЙ ВЕРШЕ, МІЙ ВЕРШЕ...”

Вона належала до того типу жінок, у котрих я закохувався, коли вони були дівчатами. Ростом невеличка, чепурна, в міру рухлива; однак в її очах заховувалася задума, навіть певна замкнутість у собі, та при розмові ті очі засвічувалися якимсь теплим блиском, а розважливий голос набирав лагідного тону. При спілкуванні вміла витримати павзу, щоб почути співбесідника — такі розмови вважаємо приємними, і вони надовго залишаються в пам'яті. Та часу на балачки воліла не тратити, поверталася до праці — до своїх карт.

Такою була Марія Вавричин.

Отой “ніжний погляд і доброзичлива усмішка” (Надія Халак) не так часто обдаровували мене, бо зустрічі наші були рідкими. Уже не можу пригадати, відколи ми пізналися, але, здається, що це було давно: ще тоді, коли сусід історичного архіву бернардинський костел був закритий і не називався церквою Андрія; коли академічна бібліотека, може, й не носила імені Василя Стефаника, а Відділення археографії та джерелознавства могло приснитися хіба що котромусь “буржуазно-націоналістичному історикові”, який ще пам'ятав часи НТШ “дороманівського періоду” (мовиться про Олега Романіва — ініціатора відновлення Наукового товариства імені Шевченка).

Спасибі, Батьку, Вам за спогади дитинства

Пам'ятаю з ранніх років, що Тато дуже любив і тримав голубів у власноруч спорудженій голуб'ятні. Розповідав, що в його батька теж були голуби, згадував багато смішних пригод зі свого дитинства, пов'язаних з цими птахами та своїми хлоп'ячими витівками. Батько розмовляв з голубами як з людьми, лікував, якщо вони хворіли, накладав гіпс на поламані лапки і міг довго спостерігати, як його пернаті друзі кружляли у небі.

Він дуже цікаво розповідав мені, маленькій, про будову Всесвіту. А коли я не зовсім розуміла як там що і навколо чого обертається, Батько демонстрував наочно рух світил з допомогою підручних предметів побуту. Він учив мене читати і розуміти географічний атлас і зоряне небо з його вічним Чумацьким шляхом. І розповідав про земний Чумацький шлях і козацькі походи.

Батько любив землю і любив працювати на ній. Городів і дач у нас не було, але біля будинку в Стрию завжди була своя грядка, де Мама і Тато вирощували зелень, а головне — там росли калина і квіти.

У дитинстві майстрував для нас іграшки, святого Миколая, якого ми обов'язково ставили під Різдвяну ялинку. Тато і Мама вчили нас гарно, зі смаком прибирати деревце, робити власними руками прикраси: ланцюжки з різнокольорового паперу, білі витинанки-сніжинки, паяців і гномів з видутих яєць, на Великдень — писанки і крашанки.

Я пам'ятаю свого Батька завжди в праці. Адже він не тільки різьбив — він сам готував дошки, на яких мали оживати невмирущі образи: стругав, зачищав, шліфував... Не цурався і домашньої роботи. Мені здавалося, що не було такої роботи, яку не вмів би мій Батько.

Коли стомлювалися натруджені руки...

А коли стомлювалися натруджені руки, Тато йшов у гори. Улюблену Лемківщину йому замінило Прикарпаття. Він сховався своїми ногами навколишні гірські хребти і села — від Конюхова до Лавочного, об'їздив Івано-Франківщину і Закарпаття. З ранньої весни до осені збирав дари природи: цілющі трави і ягоди, гриби і лісові горіхи. Взимку їздив на лижах.

Пристрасть до гір не згасала з роками. Коли вже ходити далеко не міг, виїжджав електричкою бодай у Стинаву, що неподалік Стрия. І жив спогадами про далеке дитинство, юність, рідну Лемківщину...

Я знав Марію Вавричин як співробітницю архіву, бібліотеки, але це знайомство було не настільки близьке, щоб потрапити в тон зібраних споминів. Замість звичного “що роблю”, “над чим працюю”, переважно запитувала про те, що зробив, опублікував — так хотіла мати точну відповідь про результат тої праці, яка часом ставала Сізіфовою. Вміла радіти виходу чиєїсь книжки, навіть незначної публікації. І скоро я зрозумів, що вона є тою, якій можна довіряти, ділитися думками, що “вона своя”. Мені здавалося, що зберігала якусь таїну, чомусь уявляв, що вона була з тих, котрі знали щось більше про хлопців з лісу, про тих, що у бою упали. Чи це була її жіноча тужба, а чи то був смуток, який довгі роки несуть лемки, що зазнали жакливної депортації?..

В архіві брала участь у роботі семінару з архівознавства і спеціальних історичних дисциплін, яким керував академік Іван Петрович Крип'якевич, виконувала обов'язки секретаря цього семінару. Звідти все і почалося: винесла зацікавлення колекціями історичних карт, що зберігалися в архівах і бібліотеках Львова, і це стало провідною зіркою її наукової стежини, де її чекали довгі пошуки, копітка праця, які увінчалися успішними результатами. Та справжнє наукове визнання здобула своїми картографічними виданнями.

Дослідниця наполегливо, як це вміють робити тільки жінки, вивчає колекції історичних карт в архівах і бібліотеках Львова, інших міст України та зарубіжжя, зокрема карти українських земель Гійома Левассера де Боплана, що привело її до підготовки розгорнутої програми картографічного корпусу (“Україна середини XVII ст. на картах Гійома де Боплана”), а дві книги альбому “Україна та стародавніх картах” удостоєні найвищих нагород: гран-прі Форуму видавців у Львові (2005, 2010). У результаті своїх картографічних досліджень Марія Вавричин чітко означила межі українських земель, які не збігалися з кордонами УРСР. Так ця скромна, але смілива жінка у советський час нагадала українцям про наші історичні кордони; перейшовши до політичної географії, вказала на українські етнічні землі. Цього не могли пробачити їй вишколені в імперському дусі вчені з північної столиці, котрим ходило про обґрунтування “граніці Советского Союза”, а не про кордони України. У силу обставин, що склалися, ученій довелося відкласти свої картографічні дослідження до кращих часів. Відкладалося чи призупинилося оформлення наукового статусу дослідниці. Так, Марії Вавричин не судилося зайняти місце серед дипломованих учених, але всі, хто був знайомий із її науковими висновка-

ми, хто знав її ближче, ті розуміли, що не дипломи були виміром її унеску в українську історичну науку.

Марія Вавричин встигла багато зробити завдяки своїй надзвичайній працьовитості, організованості, цілеспрямованого поступу до здійснення поставленої мети. В обраних гуманітарних ділянках вона залишила велику частку свого труда, вкрапила долю свого таланту. Головним у її здобутках виступає усе-таки сама вона зі своєю сутністю, самодостатністю, душевною чистотою, гармонією краси внутрішньої та зовнішньої. Була людиною слова і діла, вміла стати на захист правди, вчила жити у згоді зі совістю, власною гідністю. Та понад усе ставила питання загальнонаціональні. І тут треба згадати чоловіка Марії Григорівни п. Степана, з яким пройшла свій нелегкий шлях. Єднала їх спільна доля, а ще були одностайними: переймалися спільними проблемами, пам'ятаючи минуле, однаково дивилися в майбутнє. Він був її захисником, підтримував у починаннях, надихав на творчу працю. Особисті взаємини подружжя були сердечними, щирими. І нині Степан Вавричин продовжує жити в постійних згадках про дружину, переймається справами її спадщини, він мовби продовжує ту стежку, котру проклала вона.

А справу відродження історичної пам'яті Лемківщини — її рідного болю, таки заповіла продовжити йому, і він усвідомлює, що повинен робити це, бо вона вже не дописуватиме до “Лемківського календаря”, не працюватиме над розпочатою “Історією Лемківщини” — рідної української етнічної землі, де залишилися могили її предків, її роду. А в нашому Шевченківському гаї вічно линути мелодія пісні “Ой верше, мій верше...”, пісні “ніжної, мелодійної”, яку лемкам дарував Господь (Кудлик Роман “Лемківський апокриф”). Так, вона сягала верхів нашої ідентичності, чи не найважливішого чинника української державности — її кордонів, споконвічних етнічних українських земель. І на “присуд”, винесений дослідниці колись у Москві, що таких “карт границь України не нужно” своїми працями відповіла “Саме такі карти кордонів України потрібні”. А лемкам потрібна Пісня.

То ж будьмо достойними наукових осягів Марії Вавричин, не забуваючи яким шляхом вона йшла до своєї вершини, як виконала свою наукову повинність. Подякуймо Богові, що вона така була і такою завжди буде в нашій пам'яті.

У Львові, 2 жовтня 2011 р.

КРАСУ РІДНОГО КРАЮ ПОДАРУВАВ НЕБЕСАМ

(до 80-річчя народження Дмитра Солинка)

*Нумо, браття,
беремось за спільне весло!...*

І попливли, порушуючи навколишній суспільний спокій. Такі були початки нашого громадського спалаху. На той час, а це кінець ХХст. нас було троє. Запальний характером Дмитро Солинка, поважний, вдумливий Петро Когут і я — Іван Красовський.

Нарешті наші творчі зусилля завершилися довгоочікуваною перемогою: у 1969 році у Львові створено хоровий ансамбль «Лемковину», у 1988 році на світ Божий з'явилося товариство «Лемківщина», а через 3 роки створено Фундацію дослідження Лемківщини. Кого ж оголосили «вождем» Фундації? Вибрали колективного голову — Петра Когута, Івана Красовського і Дмитра Солинка...

Того ж дня у своїй майстерні, за чашкою кави, Дмитро Солинка проголосив: «У середині ХІХст. виникла славна «Руська Трійця», яка відкрила нову епоху у літературі. Це Маркіян Шашкевич, Яків Головацький та Іван Вагилевич. А чи не створити нам сьогодні нову «Лемківську Трійцю», що започаткувала нове життя для культури лемків?».

Пропозицію Дмитра було схвалено. І хоч через тижнів 2 замість колективного голови Фундації обрано одного, ідейні перлини «Лемківської Трійці» не забулися. Вони живуть і надалі.

При нагоді згадаймо ще про нашого друга Дмитра Солинка, якого вже немає серед нас.

Народився Дмитро Солинка 10 листопада 1932р. в селі Жидівське на Лемківщині. У 1945р. був виселений з рідного краю, деякий час бродив просторами східної України, незабаром повернувся у Галичину.

Закінчив Львівський лісотехнічний інститут і одночасно студію об'єднаного мистецтва при Львівському будинку вчителя. Об'єднаний у «Трійці» активно допомагав у будівництві лемківської церкви у Шевченківському гаю.

Велике загальне признание зі сторони багаточисельної громади цини-

телів мистецтва в Україні та поза її межами здобув Дмитро Солинка на ниві образотворчого мистецтва.

Створені ним художні полотна є прекрасним і неповторним віддзеркаленням чарівної природи західних Карпат. Викликають подив полотна релігійного змісту, портрети друзів. Твори художника експонувалися на багатьох персональних і колективних виставках, залишилися окрасою музейних експозицій, приватних колекцій.

Його художні полотна зберігаються у церквах, зокрема у лемківській церкві св.св.Володимира і Ольги (м.Львів); прикрасою іконостаса є центральний образ «Христос – Панкратор», «Святі Володимир і Ольга», «Святі Кирило і Мифодій». Ряд творів передав автор до церкви св.Миколая у Зиндрановій (тепер Польща), до церкви Успіння Пресвятої Богородиці в с.Сокільники біля Львова. 17 картин неіснуючих уже лемківських церков передані для культурного центру при церкві в Горлицях. Радує уяву неповторна краса карпатського краю, зображена на полотнах Д.Солинка.

Помер митець 21 листопада 2009 року. Він назавжди забрав зі собою велич творчого відтворення навколишньої краси і поніс цю красу у новий незбагнений зоряний світ, даруючи її небесам.

Від редакції: 25 вересня 2011 року у с.Сокільники на місцевому цвинтарі, що поблизу

Львова посвятили пам'ятника на могилі мистця Дмитра Солинка. Молебень відправив о.Ростислав Свистун.

СТАРІ СВІТЛИНИ ЛЕМКІВСЬКИХ РОДИН

Мирослав ДМИТРАХ

(Славко, син Стефанії з родини Вархоликів)

РОДИНА МИРОСЛАВА ДМИТРАХА

У сім'ї мого дідуся - Семена Вархолика та бабусі Марії (з дому Кобаса) було аж п'ять дочок (Анастасія, Єва, Анна, Стефанія та Параскевія). Проживали вони у селі Коростенці, яке поляки у ХІХ столітті перейменували на село Красна. Мати — Стефанія з родини Вархоликів вийшла заміж за Романа Дмитраха, що походив з села Хоросно Миколаївського (тепер Пустомитівського) району, що поблизу Львова. Обоє вже відійшли на спочинок: батько у 1996р., а мамця у 2005р. Дух лемківського роду завжди присутній в серцях нашої родини, моїх рідних. Старший син Назар з дружиною Наталею та онуком Артурчиком, котрі проживають за кордоном, коли приїжджають у Львів, то приходять у лемківську церковцю помолитися. Молодший син Роман, повернувшись з Англії, взяв шлюб з Іриною Романів, а згодом і хрестили донечку Вікторію у нашій лемківській церкві, що на Чернечій горі у Львові. Окрім мене, в нашій батьківській сім'ї, ще є рідна сестричка Любця (1957 року народження), яка з чоловіком Романом, дітьми — Арсеном і Зоряною мають онуків Романа і Лук'янчика.

Я вдячний моєму двоюрідному брату Оресту Яблонському (1947 року народження), сину Єви та Григорія з Красної, за постійне спілкування з ним. Ми разом з його сім'єю, дочкою Наталею і зятем Володимиром Тимцем, та їхніми внуками-студенткою Даною і учнем Романом підтримуємо родинні зв'язки.

У Польщі проживають нащадки цюці Анастасії — внучки Гражина-Барбара з дітьми Агнешкою і Марціном і Божена з сином Кубусьом. Гражина працює в транспортній, а Божена — медичній галузях.

На жаль, після смерті цюці Анни та її сина Михайла, продовження роду немає.

Найбільш трагічно склалася доля у наймолодшої цюці Параскевії. Під час війни, восени 1944 року, вона перебувала у лікарні в Кросно на операції. Після перевезення німецькими військовими всіх хворих в інше місце, вона безвісти пропала десь по дорозі з

Кросна, ближче до Горлиць.

Красна! Небагато збереглося колишніх хат, проте старенька «хижа» Вархоликів стоїть і досі, чекає своїх господарів. Та дарма, їх вже не має. Але я стараюся бодай раз на рік постояти на її порогах, на яких душою відчуваю присутність моїх предків. Однею з моїх задумок є зробити у хижі музей колишніх мешканців Кросної.

Я вдячний за зібраний матеріал всім тим, хто допоміг мені в цьому, особливо Івану Сеньку, сусідові і односельчанину мого дідуся Семена Вархолика та двоюрідному брату Оресту Яблонському, з яким ми залишилися найстарші в родині.

Р.С. Я продовжую збирати матеріали про родинне село Кросна. Прощу усіх, хто може, подати цікаву інформацію про село, колишніх мешканців та їх нащадків, відгукнутися на: дом.тел./факс: 032/ 251-41-49, моб.тел.: 0676700944, e-mail: dmytrakhSD@president.org.ua; dmytrakh@west.net.ua (крім фотографій) або за поштовою адресою: абон/скр.: 7602, м.Львів, 79032, Україна.

Леся КОЗУБ

ЩОСЬ ВТРАЧЕНЕ АБО ДАВНО ЗАБУТЕ

Цю статтю присвячено людині, що, власне, нічого видатного чи такого, що змінило б світ, не зробила. Але хіба не варто хоч інколи згадувати тих, хто будучи звичайнісінькими — змогли залишити по собі щось світле, щось, про що згадуватимуть сто років опісля.

Історія ця про мого прадідуся. Скоро йому виповниться сто років. Поважаю тих людей, що люблять не показово та самонадіяно, а якось стримано, а через те — щиро. Саме таким був і він. Чесно? Я не в захваті від ідеї писати щось про людину, якої геть не знала. Адже в таких статтях переважно пишуть хвалебні оди

Зліва направо: дружина Марія, син Петро, син Василь, сам Майхрич Ілля і посередні дві доньки, зліва Ліда, справа Анна (його бабуя).

своїм родичам, а я не хочу кидати слова на вітер. Тому напишу все, як воно є (було). Я знаю лише голі факти, і зробити глобальні висновки не в змозі. Але про людину добре говорять не пестливі слова, а її вчинки.

Народився Ілля Антонович Майхрич в селі Ришівка Ясельського повіту Краківської області в 1912 році. Не розповідатиму про злидні та поневір'яння, бо цю історію давно чули всі — багатодітна сім'я, нестача коштів та ще й живеш, як на пороховій бочці. Навчався 4 роки в школі, брав участь у церковному хорі. Моя бабуся розповідала, що прадідусь гарно співав, навіть коротав так самотні вечори, колись давно. Мабуть, саме це є найціннішим спогадом, бо що краще показує душу людини, як не пісня?

Згодом одружився з Теклею, що померла після родів другого сина — Петра. Щоб підтримати сім'ю і виховати двох синів, він одружується на Марії — сестрі Теклі. Моїй бабусі був всього рік, коли їх "скотовозом" депортували на східну Україну. Я думаю, ті, хто зараз читає це, прекрасно розуміють, що воно таке — лемківська доля. Тому й пояснювати тут нічого не треба. Два роки проживши в "землянці", "десь" серед степу на Луганщині, вся сім'я тікає на захід, де зупиняється в Калуші, місті, в якому народилася я.

Отримали будинок, який наче компенсовував втрачений маєток на рідній землі. Одразу дідусь влаштувався на роботу в спеціалізовану школу для глухонімих, щоб виховати чотирьох дітей, де й пропрацював майже усе своє життя. Вийшовши на пенсію, захворів цукровим діабетом, а згодом — помер.

Ось і все. Як мало можна написати про людину, що ходила по цій землі 74 роки. Як багато "білих" плям, як багато приховано, або взагалі давно втрачено. А скоро геть ніхто не пам'ятатиме, що колись жив такий хлопець з ангельським голосом, той, що не раз, я впевнена, допомагав своїм ближнім. Я не можу сказати, якою саме він був людиною, але дивлячись на себе в дзеркало — можу з впевненістю сказати, що його життя не було марним.

Любов ТУЗ

СТАРА СВІТЛИНА

Підпис на звороті: «13.V.1938р.»

Його онучка Лідія Михайлівна Олійник (дівооче прізвище Туз) з 2001 року керує лемківським фольклорно-етнографічним ансамблем пісні і танцю «Студенька» м.Калуша (Івано-Франківська область). Як її дідусь і бабця, так і її батько і мама — також уродженці с.Воловець. Батько — Туз Михайло Іванович, мати — Туз Любов Дмитрівна (дівооче прізвище Шопи). Всі вони у даний час проживають в м.Калуші.

Світлина зроблена 13 травня 1938 року (про це свідчить дата написана моїм батьком на зворотній стороні). На ній — дяк православної церкви с.Воловець, Шопи Дмитро Іванович зі своєю дружиною Юлією.

Керівник «Студеньки» Лідія Олійник 2007р., серпень. м.Калуша Івано-Франківська обл.

ЛІТЕРАТУРНИМИ СТЕЖКАМИ

Володимир ЧАБАН

ЗЕМЛЯ ОБІТОВАНА

У нашім серці та земля,
В яку вросло коріння роду,
Прекрасна зблизька і здаля,
Жадана в сонце і в негоду.

Там поле, де орав мій дід,
Стежки, якими ми ходили,
Там шепіт смерекових віт
І пращурів святі могили.

Там плинуть води бистрих рік —
Їх шум нам чується понині,
Там журавлів тужливий крик,
І рідні гори та долини.

Там в праці з ранку до зорі
Ми хліб насущний добували
І у сусідському дворі
З мечем ми щастя не шукали.

Та Богом даний нам цей край
Лиха година не минала,
Вельмож чужих та хижих зайд
Не раз приходила навала.

Штандарти різних кольорів
Було, над нами майоріли,
Все ж самобутній вільний спів
Вони в нас вбити не зуміли.

Та сили пекла заповзялись
Згубити нас усіх нараз —
Фронти по краю розгулялись,
Кордони шматували нас.

А на кінець прорік диявол:
«Не ваша більше це земля!
Я позбавляю всіх вас права
На небо це, на ці поля».

Ми з болем в серці покидали
Домівки, храми, цвинтарі,
І світ за очі вирушали,
Немов безрідні злидарі.

Щоб чорну справу довершити,
Диявол смерч на край наслав,
Щоб стерти все, коріння вбити —
Ім'ям ріки його назвав.

Брутальна сила в кілька днів
Усе доценту сплюндрувала:
Вмирили села, змовкнув спів,
В світі чужі нас розметало.

* * *

З тих пір сплигло немало літ
Як в нас відібрано Вітчину,
Та час ятрить лиш кривди слід
І будить віру в Лемківщину.

Тож, може, знайдеться Мойсей,
Який покличе нас в дорогу,
Знамено правди піднесе
І верне нам святі пороги!

(Передрук з книги «Чуєш, брате мій», Львів, Сполом 2010)

З ШВЕЙКОМ ЗА ЦІСАРЯ

Коли письменник Ярослав Гашек збирався писати книгу “Пригоди бравого солдата Швейка”, то говорив: “Буду писати роман про прокляту імперіалістичну війну, про революцію, яка прийшла її на зміну. Можливо, книжка хоч трішки та допоможе людям бути на сторожі, навчить берегти і будувати нове щасливе життя”.

Я, в цій невеличкій розповіді, хочу розказати про односельців, які брали участь у війні разом з бравим вояком Швейком. Швейк — оптиміст. У книзі, він прощаючись з сапером Водичкою, від’їжджаючи на фронт, говорить: “До зустрічі в Празі, “Біля чаші”, в шостій вечора після війни”.

Так само мої височанці, вирушаючи на фронт, були повні надії, що повернуться живими в рідне село. Побачать своїх жінок, дітей, коханих і жагуче пригорнуть їх до серця. Ще помилуються — не намілюються ізумрудню гір, нап’ються чистої прохолодної води з Ослави. Ще не раз підуть за плугом, вбираючи в себе запах свіжо зораної чорної ріллі і щедро засіваючи її натруженою рукою зерном з перекинутої через плече торби. Ще лягатиме під ноги рясно вкрита рососою скошена трава і ще дишатимуть — не надихаються запахом сіна і кришталево чистим повітрям.

Повернулись не всі. Про двох, яким всміхнулася доля, я поведу свою розповідь. Може виникнути запитання, а як село Височани пов’язане з мандрами бравого солдата? Через село прокладена залізниця, якою можна від Відня проїхати до Львова. Також через село пролягала шосейна дорога, по якій відкрито велотуристичний маршрут “Дорогами Швейка”. Отже, бравий солдат міг через с. Височани добиратись до Фельштина (тепер с. Скелівка), де він, перевдягнувшись у форму російського полоненого, помилково потрапив у полон до своїх і де йому поставлено сьогодні пам’ятник. Слід відмітити, що під час Другої світової війни через село залізницею проїжджали словацькі солдати.

Тяжко працювали лемки на своїй рідній землі, горбатились на чужих краях, але і цього долі було замало. Кидала вона їх немилосердно і на війну за чужі інтереси.

Коли почалася Перша світова війна, то й тут не могло обійтись без лемківської крові.

Маючи 36 років, залишивши на господарстві тридцятидвохрічну дружину з шістьма діточками — найстарша дочка Марія мала 14 років, а наймолодший син Дмитро — два роки, пішов воювати “за цїсаря” Семен Григорович Головатий. А повернувся він з війни і обійняв дружину Катерину, притулив до грудей діточок аж через п'ять довгих літ.

Не раз, коли навколо нього збиралися слухачі й просили: “Діду, розкажіть, як ви там воювали”, він починав розповідати про службу в цїсаря.

— Не дай Бог вам коли-небудь зазнати того, що зазнав я. Багато чого я там побачив. Біблійні пророки говорили, що настануть часи, коли залізні птахи будуть клювати людей. Так воно й було — в небі кружляли залізні птахи-літаки. Це я бачив, як в небі з'являлися великі, мов будинки, дирижаблі, з яких кидали вибухові пристрої і вели спостереження за рухом війська.

Бувало сидиш в окопі, а над головою джмелями дзижчать кулі. Б'ють гармати і над тобою з противним виттям, що проникає в саму душу, проносяться снаряди. А ти сидиш, притулившись до матінки-землі, і думаєш, що наступний влучить у тебе. Не спасав окоп, коли в небі починала рватися шрапнель. Це такий снаряд, коли він розривається в повітрі високо над землею, то з нього на землю градом сиплються сталеві кульки. Був випадок, коли я з солдатами сидів в окопі й після обстрілу шрапнеллю поруч зі мною був убитий солдат. І я дякував Богові, що на його місці не був я.

Не раз поле перед нашими окопами було густо засіяне трупами. Вони лежали по декілька днів і тоді до запаху пороху домішувався солодкуватонудотний трупний запах. Бувало, йдучи в атаку, необачно наступав на трупа і нога провалювалася в середину трупа, який вже починав розкладатися. Бачив я і як добивали поранених солдатів.

Дістав і я поранення шрапнеллю в крижі. Тоді і попав в італійський полон. У полоні були нестерпно жахливі умови. В концтаборі панував голод і лютували різні хвороби. Люди вмирали як мухи.

Коли мене направили на роботу до одного пана, то я, щоб врятуватись від хвороб, їв часник і запивав вином. Таким чином мені, дякувати Богу, вдалося вберегтись від хвороб. Весь цей час мені не давала спокою думка, як там моя бідолашна Кася з дітьми?!”

Лемко не тільки пасивно відбував неволю, але там перейняв усякі ремесла. Був випадок, коли побудував нову хату і потрібно було її накрити бляхою (це також вплив Італії), то запросили майстрів-жидів. Ті заламали за роботу непомірну ціну. Тоді Семен взявся сам накривати. Са-

мотужки поробив інструмент, який був необхідний для роботи і який бачив, коли був у полоні, й накрив хату. Одного разу була сильна буря і бляху з хат, які покривали майстри-жиди, позривало. Ці майстри приходили спеціально дивитись, як там хата накрита Семком — хотіли посміятися з його роботи. Але дістали облизня, бо його накриття бляхою витримало бурю.

На світлині, зробленій у 1919 р., видно в якому вигляді, через довгих п'ять років, Семен Головатий повернувся з полону. Зі собою він привіз виноградну лозу, яку посадив біля хати. Потім з винограду робив вино за італійською технологією. Попиваючи саморобне вино і пригощаючи інших, згадував про сонячну Італію. Завжди він наголошував на тому, що завдяки його щирим молитвам до Бога, часнику й вина, йому вдалося вижити в цій кривавій м'ясорубці-війні.

Ще довго ночами йому снились кошмари війни. Народилося ще шестеро дітей. Двоє його синів, наймолодших, зжерла Друга світова війна. Вмирили вони вже не за цесаря, а “за родіну”, “за Сталіна”.

Після виселення він весь час не полишав думки про повернення на рідні терени. Як тільки з'явилася надія на повернення, поклав все нехитре майно на воза і з іншими односельцями вирушив у дорогу до рідного краю. Але на цей час здійснити омріяне не вдалося. Через границю не пропустили.

І все ж таки кінець-кінців йому вдалося повернутися на рідну Лемківщину. У 50-х роках, коли поляки виїздили до Польщі, йому якимось чином вдалося разом з ними виїхати на батьківщину. Там вони разом з вірною дружиною сплять вічним сном на сільському цвинтарі.

Інший шлях у часи Першої світової війни довелося пройти височанину Василю Семеновичу Гвозді. Воювати “за цесаря” він пішов, коли йому

Семен Головатий

було 29 років. Удома залишив дружину з маленькою донькою. Довелося йому повоювати на російському фронті. Серед солдат слов'янського походження тільки й було розмов, щоб не воювати проти своїх братів-слов'ян. Чекали тільки слушної нагоди, щоб здатися в полон. Коли був наказ відкривати вогонь з "гверів", то стріляли в повітря.

При першій же слушній нагоді Василь здався в полон, який відбував у Катеринославі (тепер Дніпропетровськ). Як він розказував, у полоні йому жилося непогано. Міг вільно переміщатися містом. Не раз ходив милуватись Дніпром. Навколо міста, як він говорив, земля рівна, мов той стіл. Серце сумувало за рідними горами. Дуже полюбив українське сало. Дивувався великим головкам цукру — їх приходилося розбивати на куски, перш ніж споживати.

Коли почалася революційна завірюха, то і йому довелося хоч-не-хоч взяти в ній участь. То на боці білих, то — червоних. Усім потрібні були воюючі. Розказував, як вони їхали в поїзді на фронт воювати ніби-то на боці червоних, а на зустріч їде поїзд ніби-то з білими. Зупинилися і почалася агітація — і він вже їхав з білими воювати проти червоних. А тут ще не знати звідки взявся батько Махно, який захопив Катеринославі... Де тут бідному лемкові було розібратися в ситуації: червоні, білі, Центральна Рада, петлюрівці. Повне безладдя, державні мужі чубляться — чим не сьогоднішня обстановка — бідний народ не знає, яку партію підтримувати.

Такі виникали кумедні ситуації, майже як в пригодах бравого солдата Швейка. Так він воював, поки не вдалося після багатьох митарств повернутися на Лемківщину в рідне село.

Але на цьому його воєнні пригоди не закінчилися. Коли Гітлер напав на Польщу, то його забрали в польську армію. Там він наслухався, як польська кіннота, розмахуючи шаблями, браво кинулася в атаку на німецькі танки. Як заставляли лемків кидати на дороги борони, плуги — що ніби це зашкодить німецьким танкам. Усього було: і трагічного, і смішного. Коли польські вояки почали розбігатися, йому вдалося щасливо повернутися додому.

Василь Гвозда був виселений з рідної Лемківщини. Спочиває на цвинтарі в м. Самборі.

ЛЕМКІВЩИНА

Лемківщино, моя Лемківщино,
Скільки сліз оросило тебе,
То не води збігали в долини-
З материнських очей ті потічки були.

Скільки плачу ті гори почули,
Там відлуння донині бринить,
І його ще вітри не роздули.
В наших душах ця рана ятрить.

Я на сльози мірила не маю,
І на плач його в мене нема,
Лем підростком я був, пам'ятаю,
Яке лихо нам "Вісла" несла.

Цілі села на віки зникали,
Скільки їх в Лемківщині було,
Чи правдиво їх рахували,
Тих, що з димом до неба пішло ?

Чорні згарища землю накрили,
Ще стоять здичавілі сади,
Цілий край за півроку спалили,
А знедолений люд у світи повезли.

Краще б води тої "Вісли" втопили
Виконавців страшної біди,
Бо за що вони край погубили?
Та з якої такої вини?

Кажуть, час заліковує рани,
Так чому вони досі болять?

*Може треба, щоб ми повмирали,
І не буде кому споминать.*

*Я на поляка зла не тримаю,
Москалеві я згідний простить,
Щирих вибачень лем вимагаю,
А за кривду Господь відплатить.*

Юрій ГАВРИЛЮК

ПРО МІСЯЦЬ НАД НОВИЦЕЮ, АБО Й ІНШИМ ЛЕМКІВСЬКИМ СЕЛОМ...

(фрагмент)

Поезія батьківської землі — Лемківщини... Ця країна, багатоколірним килимом розкинута на верхах і долинах Бескиду, ще у перших десятиріччях здавалася Антоничеві незнищенною, так як “однакове й незмінне, далеке лемківське село”. Сьогодні знаємо, що хватило кілька післявоєнних років, щоб країна його дитинства стала новітньою Атлантидою. На щастя не зовсім, бо хоч кілька десятків лемківських сіл зовсім перестало існувати (в тому числі й Королик-Волоський, Липівець та Ясель), а в інших поселилися поляки-осадники, частині лемків, виселених на західні землі, вдалося у 1950-х та пізніших роках повернути в рідні гори — найбільше саме у рідний Антоничеві Горлицький повіт. Одним із таких острівців колишньої Лемківщини є також Новиця, де й нині діє парафіяльна церква св. Параскевії, а на свято Успіння відбувається традиційний “кормеш” (празник) біля Успенської каплиці. Саме неподалік цієї каплиці, на східному кінці села — якщо приїхати дорогою з Горлиць через Маластів і Присліп це його початок — стояв будинок приходства, в якому народився Богдан Антонич. Нині на цьому місці побачимо пам’ятний знак із погруддям поета, а за ним будинки осередку молодіжного релігійного братства “Сарепта”.

Як і кожне лемківське село, Новиця розташована над потоком, адже лише у вирізьблених водою долинах було місце, щоб побудувати сільські хижі — щоб жити, та храм — щоб молитися Всевишньому (на жаль, у післявоєнні роки чимало цих храмів, справжніх шедеврів теслярського

мистецтва полинуло у небесну виш — із димом...). Признаюся, що для мене, людини з низовин, під час мандрювання такими долинами, які у найбільш західній частині Лемківщини — над річкою Попрадом особливо вузькі, майже бракує повітря. Але в “антоничевій” частині Бескиду долини більш просторі, повні світла та дуже мальовничі. Звісно, з цією мальовничістю, поєднувався й важкий труд та нужденність життя. Обі сторони лемківської дійсності — цю світлу й цю “сиву” — штрихував поет у “Елегії про співучі двері”, підкреслюючи “з села такого вийшов я”.

(Провулок, 2011. — 11. — С. 204)

Ігор КАЛИНЕЦЬ

ЗЕЛЕНЕ

Доці шепітливими вустами
 Цілують зелену землю.
 Так я цілував твої зелені очі,
 Коли ти поверталася з лісів.
 Зарошена м'яким галасом
 І голос твій плив по мені,
 Як вітер по травах.
 Тоді зі сторінок
 Зеленого Євангелія
 Виходив зелений лис
 І розповідав ще одну
 Давню тайну існування
 Просту, мов життя.
 На паркеті виростала папороть,
 Стіну обплітав бородатий мох.
 Баговиння встеляло ложе
 І зелений місяць
 Молодим фавном
 Зазирає
 До недопитої шклянки вина.

ТРИЄДНІ: СТАРШІ, МОЛОДШІ І ПРАВДА З НИМИ

Поле, яке не засівати, - не вродить, перетвориться в мертву площу. Відроджуючи пам'ять, ми відроджуємо, освячуємо серця і душі. У життя всіх нас Лемківщина останнім часом вписується також Антоничевими творами. Звісно, не можна віршами змінити на краще світ у цілому, але можна осяяти променями духовності світогляд тих же юних. Нині внуки і правнуки ветеранів Товариства, що вже вросли міцно в національну культуру, бо ж, власне, завжди до неї належали, - штудіють за завданням старших вірші поета, декламують їх на відповідних врочистостях, вивчають пісні на слова сина священика з с. Новиця. «Боже, чи ти знаєш, як нам віри треба — більше, як насущного, черствого хліба...» - хвилююче промовляють діти слова його «Молитви». Коштовним спадком людини, яка «росла з травою», треба гордитися, його треба знати. Скарб цей незнищенний. Правда, «зник» старовинний будинок плебанії, де народився майбутній геній. Та й село поета наче не село, з кількома родинами, стихло, принишло.

Багато чого мають знати молоді, багато чого їм передати ще слід. Шлях «від серця — до серця» подовжується, освітлений досвідом старших, вселяє віру у вічність історії, культури мешканців, що жили обабіч Карпатського хребта. Наші школярі вчать, як за допомогою воску вписувати лемківський орнамент «на обличчя» яєчка і створювати писанку. Цей своєрідний клас обов'язково відчиняє двері у передвеликодню пору, і змінення наших майстринь знаходить своє втілення в дітях. Та не лише в цьому аспекті робота Товариства. Як святкували лемки, як єднали їх сходки, кермеші, і що таке, власне, оте «кермеш...» Про це юнаки і дівчата мають знати, як і про інше істотне, бо то гілки одного дерева, образно кажучи, а дерево має зеленіти. Християнською мораллю проймаються вони у великі свята, які скликають громаду в Пирогів, до церкви Покрови Пресвятої Богородиці, де відправи, літургії проводить отець Богдан Чурило, що в свій час головував у Товаристві. Предківська оселя священика - в Горлицькому повіті. Йому, великою мірою, завдячують всі відродженням рукотворного дива віком понад два століття — дерев'яної лемківської церкви, приміщення якої тривалий час використовувалось як музейний склад.

Туга за втраченими храмами, шедеврами сакральної архітектури веде сюди тих, хто помережений зморшками, і тих, чие обличчя квітує трояндами. Після Богослужіння довкола лунуть пісні духовного і світського змісту: земляцтво напрочуд співуче, а ще носій лемківської говірки, взірцем у чому є уродженка села з милозвучною назвою Віслочек Надія Лящинська, і ще одна Надія — Кінщак, між іншим, відмінний знавець та викладач англійської мови. Принагідно видати її таємницю: по лінії мами родинне відгалуження веде до видатних церковних діячів 19 століття Сембратовичів — Йосифа, перемиського єпископа і галицького митрополита, та Сильвестра - галицького кардинала, письменника, автора численних послань пастирських, у тому числі з нагоди 900-річчя хрещення Київської Русі.

Зрештою, інтелігентному загалу ці постаті, що зайняли гідне місце в справі розвитку культури Лемківщини, відомі. Але невідомого ще чимало, навіть такого, що дотичне до нащадків, які оселилися і в столиці десятки років тому. І треба, по справедливості, бути вдячними владі, що дозволила тоді їм пізнавати світ знань, вчитися-вчитися, забезпечувала стипендію, переважно підвищеною, що була, як правило, єдиним джерелом існування для бідаків. Загін молодших представників Товариства нині також заслужено з дипломами. Та ще й з дипломами про наукові звання.

Молодий, точніше юний історик Володимир Наконечний з властивою йому терпеливістю, наполегливістю уважно вдивляється в архівні документи, книги, осягаючи те, що в рядках і між рядками, «викопує» цінне, а найцінніше завжди — правда. Пошуки науковця увінчались захистом дисертації на тему «Лемки в ХХ столітті: життя на етнічних землях та в нових геополітичних умовах». У процесі дослідження сприймав настанови відомого історика-лемкознавця Івана Красовського, члена Фондації дослідження Лемківщини Івана Челака, інших. Сенсом праці в останні роки стала для Катерини Чаплик підготовка дисертації, звісно, на близьку і дорогу їй тему. А належить вона до тих членів Товариства, які люблять дивувати співом, особливо витонченим чуттям серцевини лемківської пісні, яка займає гідне місце в програмі концертів Вишгородського муніципального хору «Коралі». Виступ колективу з нагоди 15-річчя творчості, в організації якого в квітні 2009 року взяло участь Товариство, запам'ятався надовго, в тому числі молитовним «Хваліте» Д.Бортнянського, від-світ особистості якого, знаємо, сягає променями слави лемківсько-

го с. Бортного, звідки предки геніального композитора і співака.

Єднають серця спільні співанки під час «Ватри» на нашій — не нашій землі, що в Польщі, на українській у Монастирських на Тернопіллі, лемківські забави, зустрічі з друзями на Луганщині... Зійшовшись там, де стоїть освячена пам'ятка, триверха, рублена із ясенових брусів, під гонтовою покрівлею, каркасною дзвіницею, - у церкві в Пирогові, прихожани щиро моляться: «Мати Божа, заступися за нас, дай надію тим, хто зневірився, охорони наших дітей...». «Прилинь, Всенепорочна, віджени зло, ясну долоню поклади на молоде чоло». У святу неділю березня тридцять другого року так благально прорік у вірші «Ave, Maria!» Богдан-Ігор Антонич... І святиться Ім'я поета. І долинуло до нас його немеркнуче сійво під благословінням Всевишнього.

ВІДІЙШЛИ У ВІЧНІСТЬ...

ПАМ'ЯТІ ГАННИ ГУЛИ

1 вересня 2010 р. у м.Києві відійшла у вічність чудова людина, дружина, мама, сестра. Колега. Добрі справи надовго залишаються у пам'яті тих, хто її знав «Як учасник лемківської громадської організації в Києві, зробила чимало у розповсюдженні інформації про історію, культурну спадщину дорогої її серцю Лемківщини, звідки в дитинстві, 1945 року, проліг шлях її виселення на Донбас. Вона також сприяла поширенню відомостей про сучасне життя вихідців з батьківського краю, зокрема діяльність і проведення III конгресу Світової Федерації Українських Лемківських Об'єднань» та її діяльність..

У літературному розділі скорочено подаємо одну із останніх її праць.

Олеся ПАСТЕРНАК

У ДОМОВИНУ ПОКЛАЛИ ПЕРШУ ЙОГО ВИШИВАНУ ІКОНУ...

На сто першому році життя відійшов у вічність найстаріший греко-католицький священик, автор сотень вишиваних ікон та багатьох науко-

вих праць, отець-доктор Дмитро Блажейовський. Його поховали у середу, 27 квітня, на Янівському кладовищі у Львові. У домовину поклали першу його вишивану ікону — Вишгородську Богородицю. Оскільки похорон відбувся у Світлий тиждень, усі священнослужителі були одягнені у світлі ризи.

Директор Музею вишиваних ікон отця-доктора Дмитра Блажейовського отець Ігор Ковальчук, який був опікуном покійного, розповів, що останні дні життя старенький священник був при світлому розумові і постійно молився на вервиці. Зі здоров'ям серйозні проблеми почалися з грудня минулого року — у отця виявили виразку шлунка. Лікарі не радили робити операцію у такому поважному віці і лікували його медикаментами. Цю недугу вдалося подолати, але далися ознаки інші — проблеми з серцем та легенями.

“Отець Дмитро передчував свою смерть, — каже отець Ігор. — Коли написав останню працю “Моє століття та деякі факти з історії України”, сказав, що це — остання його праця. Останньою волею священника було розширити площу Музею вишиваних ікон — щоб помістилися роботи послідовників”.

Адміністратор Музею вишиваних ікон Наталія Струк повідомила, що напередодні Великодніх свят вишивані ікони отця Дмитра побували в Городку та Галичі. 27 квітня виставка на його честь відкрилася у Полтаві. Ікони за зразками отця Дмитра вишила Ніна Фоменко з Миргорода.

У колекції отця — понад 350 різних робіт на релігійну тематику (не враховуючи подарованих і проданих). У музеї можна побачити близько 200 ікон та вишиваних картин.

(Високий замок. — 2011. — 28 квітня — 4 травня.)

Любов ТЕПЛА

завідувач мистецького музею Л. Курбаса

ПАМ'ЯТІ ВЧИТЕЛЯ

Я стояла біля труни свого вчителя з оберемком живих троянд і гвоздик. Це не останні квіти, принесені як знак поваги і подяки. Йому ще принесуть квіти лемки-переселенці — вірному синові своєї землі.

Іван Скробало був першим, хто почав відроджувати лемківську пісню. Батьківська пісня зазвучала на теренах Галичини від 70-х років минулого століття з новою силою. Це був сміливий крок мужньої людини.

Невдовзі хоровий колектив лемківської пісні одержав звання "народний". Про село Нагірне на Самбірщині, в якому створено лемківський хор, дізнались у найвіддаленіших куточках не тільки України. Саме тут осіло багато лемківських сімей, які були вигнані з батьківських земель під час операції "Вісла". Вони і створили кістяк колективу. Пізніше до них приєдналися окремі співаки з Ралівки, Самбора.

Репертуар хору був різноманітний: побутові пісні, ліричні, косарські, журливі, гаївки, колядки, а пізніше стрілецькі, повстанські. Хоч на застіллях одними з перших звучали "Гей браття-опришки" та "Ой, верше, мій верше".

Іван Степанович Скробало володів сильним голосом з природною його постановкою. Він витягав "ля" третьої октави, що притаманне лише оперним співакам. Вроджена інтелігентність вирізняла його серед інших. Особливо хочу відзначити специфічний метод диригування. Складалося враження, що він хоче злетіти ввись, точні рухи, жодних зайвих. Досконалість у жестах.

Я була його ученицею впродовж більше 25 років, наймолодшою учасницею хору 1971 року. До хору були залучені корінні жителі, всі, хто хотів і любив співати. Напочатку 80-х років у складі хору нараховувалося 60 чоловік. Це був період розвитку колективу. За клопотанням п. Скробала пошили два комплекти сценічних костюмів. До співу грав оркестр у складі професійних музикантів, викладачів Самбірської музичної школи.

У цей період народний лемківський хор знімали оператори Львівського телебачення. Пам'ятними залишились поїздки до Києва, де по дорозі хор неодноразово зупинявся, співаючи Шевченківські пісні біля його пам'ятників. Це було звучання на рівні професійного.

Лемківський хор став пробудником національного відродження на початку 90-х років. У репертуарі з'явилися Гімн України, заборонені національні та релігійні пісні. На концертах стояли під синьо-жовтими прапорами з тризубами.

І це все заслуга керівника і диригента хору Івана Степановича Скробала. Працювати йому було складно і важко, хоча не всі це розуміли. При житті не співали од, мало було подяк. Цей хор, можливо, не кож-

ному був до вподоби, та він зберіг самобутню лемківську пісню, торував дорогу для інших.

Іван Скробало ввійшов у когорту найталановитіших музичних діячів Самбірщини. Шкода, що так скоро відійшов із життя. Сонячний Великодній день став прощальним для обдарованого митця культури. Пам'ять про нього житиме вічно.

Анатолій Петришак з сином. Остання поїздка на Ватру у м. Монастириськ.

24 жовтня відійшов у вічність Анатолій Петришак. Багато років поспіль він очолював церковний комітет церкви св.св.Володимира і Ольги, що у Шевченківському гаї.

Фундація дослідження Лемківщини, церковний комітет та Редакція «Лемківського календаря» висловлюють глибокі співчуття родині і близьким.

Вічна пам'ять.

МИСТЕЦТВО. КУЛЬТУРА. ОСВІТА

ВІСТІ З ГОРОДКА

Світлана РОГОВСЬКА

ПРОЩАННЯ З КОЛЯДОЮ

«Горіли села. Горіли хати, сади, а люди втікали. Не встигали збирати свої пожитки, бо така була суджена їм доля. Але галицька земля прийняла їх. І вони вдячні їй, бо стала для них рідною домівкою...».

Такими душевними словами розпочав різдвяну зустріч депортованих з етнічних українських земель Лемківщини, Надсяння та Холмщини ведучий Ярослав Левкович. Преселенці, їхні діти та онуки зібралися, щоб відсвяткувати новорічні-різдвяні празники, згадати коляду на своїх праотчих теренах. Така нагода випала завдяки ініціативі представника лемківського суспільно-культурного Товариства, голови районної ради Василя Полумацканича.

У «Княжому дворі», де відбувалося дійство, довго линули різдвяні мелодії, вигравали троїсті музики з Комарна, забавляли та веселили присутніх Святий Миколай і вертепники, Маланка та Коза. У задушевних виступах примусово виселених та їх нащадків звучали тужливі нотки ностальгії за рідним краєм та надія на те, що подібне ніколи не повториться. Учасників свята на добру долю та мирне життя благословили священики.

Надія ЗЯТИК-САПЕЛЯК

ВСІМ ФЕСТИВАЛЯМ ФЕСТИВАЛЬ!

«Пісні незабутого краю» подарували городківчанам два дні незабутнього свята.

Пісенна спадщина етнічних земель Лемківщини, Надсяння, Холмщини, Любачівщини та Підляшшя, залишених українцями, що їм судилася гірка доля вигнанців з отчої землі, удесяте засяяла свіжими барвами на фестивалі «Пісні незабутого краю».

Як кажуть організатори, за короткий час з невеличкого потічка фестивалю виріс у повноводну ріку. Адже, започаткований у Городку, він набув такого розголосу, що слава про пісенне дійство рознеслася далеко за межі не тільки Львівщини, але й України. Щораз більше художніх колективів, окремих виконавців пісні, художнього слова, танцю виявляють бажання взяти участь у конкурсі. Географія постійно розширюється: Тернопільщина, Волинь, Рівненщина, Івано-Франківщина, Київщина... Словаччина, Польща.

Престижу фестивалю-конкурсу додає і те, що виступи у ньому традиційно оцінюють: народна артистка України, лауреат Шевченківської премії, професор Марія Байко (голова журі).

Цьогоріч десятий ювілейний фестиваль відбувався два дні поспіль, 8 і 9 жовтня. 8 жовтня проходила конкурсна програма. Серед учасників з лемківських колективів відзначилися: хори «Радоцина» (м. Пустомити), «Студенька» (м. Калуш), «Оранта» (Церкви Успіння Пресвятої Богородиці, м. Львів), ансамблі «Веселі гудаки» (м. Бучач), «Передзвін» (м. Городок), «Чарівні струни» (м. Львів), «Кожушки» (м. Жовква), читці Мирослав Малахівський (м. Городок), Володимир Корчак (с. Нагірнян-

ка Чортківського району), солісти-вокалісти Марія Вудка (м. Чортків).

Але конкурсним днем величне свято переселенської творчості не завершилося. В неділю, 9 жовтня, на городоцьку публіку чекав ще один цінний дарунок — гала-концерт. У ньому взяли участь справжні зірки «Пісень незабутнього краю», переможці попередніх фестивалів.

Початок цьому дійству пісню-символом «Фестивальна» (гімн курсу) дали учасниці народного вокального жіночого ансамблю «Берегиня». А у виконанні хору «Лемковина» прозвучала молитва «Отче наш».

Заворожено слідувала зала за яскравим дійством, яке відбувалося на сцені і яке так вміло провадив ведучий, переможець у номінації «художнього читання» одного з попередніх фестивалів Богдан Пастух.

З вітальними словами до учасників гала-концерту звернулися очільники району — Василь Полумацканич, голова Городоцької міськради, Микола Савка, а також голова РДА Ю. Візник. Тепло згадали вони всіх засновників фестивалю - голів переселенських товариств Надію Зятик, Ярослава Спільника, Дарію Грецько, Ярослава Лютака. До чисельно зібраної у залі громади промовляли і львівські гості - голова обласного товариства «Закерзоння» Володимир Середа, заступник голови обласного товариства «Лемківщина» Ярослав Козак.

Святочний концерт подарував усім присутнім зустріч із цілою низкою яскравих колективів, учасників, які у різні роки здобували перемоги на «Піснях незабутнього краю» — народний танцювальний ансамбль «Галичина», ансамбль «Берегиня», чоловічий ансамбль «Передзвін». Завітали на гала-концерт і такі львівські колективи, як народна капела «Лемковина», хореографічний ансамбль при церкві Різдва Пресвятої Богородиці «Панночка», народна капела бандуристів «Галичанка» та переможниця першого фестивалю «Пісні незабутнього краю» Софія Федина.

Сценічне дійство проходило за повного аншлагу, дарувало море приємних емоцій. На учасників гала-концерту, засновників фестивалю чекали пам'ятні подарунки - з емблемою «Пісень...» В епіцентр заслуженої уваги потрапила народна артистка України, голова журі М.Байко, яка в цьому році відзначила своє 80-річчя. На завершення концерту на адресу Марії Яківни - справжньої легенди лемківської пісні, та загалом усіх учасників і організаторів конкурсу прозвучало величне «Многая літа».

Марія ОПАЛИНСЬКА-ХОМИН

ВІДКРИТТЯ ВИСТАВКИ.

10 жовтня у Городоцькому історико-краєзнавчому музеї відбулося відкриття виставки картин художника Степана Кекляка, вихідця з Лемківщини (с. Верхомля Велика, Новий Сонч), який разом з батьками покинув рідну домівку у дворічному віці. Ставши майстром пензля, митець всю любов до рідного краю передавав у своїх картинах.

Остап ЧЕРЕМШИНСЬКИЙ
Романа ЧЕРЕМШИНСЬКА

ВОЛОДИМИР ГНАТЮК – ДОСЛІДНИК ЛЕМКІВЩИНИ

До збирання народної прози південних лемків найбільше спричинився Володимир Гнатюк, який в липні 1895 року разом із своїм другом-земляком Осипом Роздольським “на свій кошт і ризик” здійснив першу експедицію на Закарпаття, записуючи фольклорні матеріали за маршрутом: Лавочне—Стрий і Новий Голятин—Майданка—Сейми—Волове—Бучково—ДомшніаБистра—Березово—Горінчево—Іза—Хуст. Весь цей маршрут, починаючи від Ляховця, Володимир Гнатюк та Осип Роздольський пройшли пішки. Найбільше матеріалів записано від селянина Андрія Бряника в Голятині.

Повернувшись до Львова, Володимир Гнатюк ознайомив із зібраними матеріалами голову НТШ Михайла Грушевського (свого професора) та голову Етнографічної Комісії НТШ Івана Франка... На замовлення Івана Франка В. Гнатюк написав обширну розвідку про свої враження від подорожі по Закарпаттю “Дещо про Русь Угорську” і опублікував у журналі “Радикал” (Львів, 1895, № 2, с. 14–19; № 3, с. 26–30). Це був перший виступ Володимира Гнатюка у пресі про закарпатські справи, які цікавили його протягом усього життя.

У березні 1896 року В. Гнатюк вирушив у другу експедицію на Закарпаття, на цей раз за маршрутом: Лавочне—Сольва—Стройна—Дусино—Керецьке—Кушниця—Бронька—Довге—Задня—Лукова—Імсти-Чеко—Великий Раковець—Севлюш—Мукачево—Лавочне. Результати цієї експедиції були значно більшими, ніж попередньої. Найбільше матеріалів він записав від селянина Михайла Фотула зі Стройної. У тому ж селі він особисто познайомився з письменником та громадським діячем Юрієм Жатковичем, якого залучив до співпраці з галицькою пресою.

Під час літніх ваканцій у липні та серпні 1896 року В. Гнатюк третій раз побував на Закарпатті, відвідавши такі села: Сольва—Солочин—Плоске—Оленево—Порошків—Тур'я-Ремети—Ворочів—Ужгород—Великий Березний—Убля—Кленова—Розтоки—Улич—Збій—Новоселиця—Стара і Нова Стужниця—Ставна—Луг—Гусна—Буковець—Сербовець—Горішня—Мала Бистра—Верецьке—Волівець. У селі Збій нинішньої Гуменської округи етнограф знайшов найліпшого свого оповідача Михайла Пустая, від якого протягом п'ятьох днів записав понад сорок казок та легенд виняткової художньої вартості.

Мапи цих експедицій-подорожей із власноручними написами та підкресленнями сіл, які відвідав учений, експонуються у третій кімнаті музею письменника у Велесневі.

Закарпатськими справами В. Гнатюку вдалося зацікавити і кількох молодих чехів, наприклад Франтішека Главачка, який за вказаним маршрутом відвідав Закарпаття. Згодом приїхав до Львова на шість тижнів до вченого.

У 1897 році з'явився перший том “Етнографічних матеріалів з Угорської Русі” (ЕЗ, Львів, 1897, т. III, 236 с.), що містить легенди і соціально-побутові казки (новели). Свою першу книжку етнограф присвятив “Високоповажним Панам проф. Михайлови Грушевському

і д-рови Іванови Франкови — подвижникам українсько-руської науки, приятелям і учителям молодіжи свою працю присвячує ученик”.

У наступному 1898 році вийшов друком другий том “Етнографічних матеріалів з Угорської Русі” В. Гнатюка з фантастично-пригодницькими казками, казками про тварин (байки), переказами та анекдотами.

Від час літніх вакацій 1897 року В. Гнатюк вирушив у свою четверту експедицію на Закарпаття, зокрема він відвідав українські поселення у Бачці (територія Сербії). Планував відвідати всі поселення Бачки, де живуть русини (лемки — О. Ч.), однак у двох місцевостях — Руському Керестурі і Коцурі В. Гнатюк знайшов таких чудових народних оповідачів-казкарів і співачок, від яких він записував матеріал протягом двох з половиною місяців — 430 пісень, 220 прозових творів, весілля. Зберіг від загибелі кілька рукописних збірників, Курестурську хроніку. Нав'язав контакти з такими представниками бачвано-керестурької інтелігенції, як Габор Костельник, Михайло Врабель та інші. Особливо багатий матеріал подали коцурські казкарі О. Кулич, І. Фалат та М. Паленчані, а із співачок перше місце належить Юлії Мольнар з Керестура, від якої записано 126 пісень.

Негайно після повернення до Львова з ініціативи М. Грушевського В. Гнатюк на підставі зібраного матеріалу написав працю “Руські оселі в Полудневій Угорщині”, яку невдовзі опубліковано.

У липні 1899 року В. Гнатюк здійснив п'яту експедицію на Закарпаття, у його найзахіднішу область — Пряшівщину. За чотири тижні учений відвідав майже всі області Пряшівщини, їдучи від Меджилаборців через Свидник, Бардіїв на Спиш. Йому вдалося в одинадцятьох селах записати 62 прозові твори і 152 пісні, які увійшли до першої частини третього тому “Етнографічних матеріалів з Угорської Русі” (1900).

Одержавши на експедицію від НТШ одномісячну відпустку та фінансову підтримку, в кінці березня 1903 року вчений приїхав до Будапешту, де кілька днів працював у тамошніх архівах і бібліотеках. Обговоривши детальний план своєї шостої експедиції із редактором “Неділі” Михайлом Врабелем, він вирушив у подорож за таким маршрутом: Маков—Батоня—Надьлак—Семлак—Німецький—Перег—Великий Варадин—Нодьлет—Ейр—Шелінд—Пенейсек—Нір-Ачад—Лугош—Дебрецен

В. Гнатюк у своїй статті “Русини Пряшівської Єпархії і їх говори” (Записки НТШ, Львів, 1900, т. 35—36, с. 48) писав: “...сей (нерухомий

лемківський) акцент розширений на цілу Пряшівську єпархію, і від Чертежа (Чертіжного Земплинської жупи, на захід від верхів'їв Лабірця) на захід іншого не можна вже почути". Тут же подав точний перелік руських сіл Пряшівської єпархії, зладжений Юліаном Ставровським, приймаючи за критерій руськості греко-католицьке віросповідання. Сюди входили також 134 села з руською мовою (українською — О. Ч.) в Шариській жупі і 20 сіл з руською мовою на Спиші, отже разом 154 села, які можна було б вважати лемківськими. (Крім того, було відповідно 244 і 101 греко-католицьких, мовно пословачених сіл в Шаріші і на Спиші).

Українську літературу південної Лемківщини досліджували такі науковці: Володимир Гнатюк, який знайшов і опублікував низку першоджерел місцевої української літератури, Євмен Сабов, автор "Христоматії церковно-словянських пам'яток", Анатолій Кралицький, історик та етнограф, який зібрав цінний матеріал з давньої української літератури, що використав Євмен Сабов, Іларіон Свенціцький, який опублікував у двох томах "Матеріали по історії відродження Карпатської Русі" (Львів, 1906, т.т. I—II), Гіялдор Стрипський видав "Старшу руську письменність на Угорщині" (Ужгород, 1907) під псевдонімом Біленького та ін.

У 1909 році побачив світ четвертий том "Етнографічних матеріалів з Угорської Русі" В. Гнатюка. До нього увійшли казки, легенди, новели, історичні спомини із Банату. У 1910 році — п'ятий том "Етнографічних матеріалів з Угорської Русі", а шостий том — 1911, куди увійшли анекдоти, байки, легенди, історичні перекази, новели з Бачки.

Цей збірник (у шести томах) містить кілька десятків казок із Снинщини, Миковиці, північної Бардіївщини та Спиша, а також багато казок від південнолемківських переселенців, що осіли на території теперішньої Югославії (Бачки) та Румунії (Банат). Лише від одного оповідача Михайла Пустая із Збоя Гнатюкові вдалося записати 42 тексти. Майже одночасно з Гнатюком записував тутешні казки український вчений Іван Верхратський, які згодом ілюстрували його діалектологічне дослідження "Знадоби до пізнання угорських говорів".

Шеститомник "Етнографічні матеріали з Угорської Русі" є і досі вважається неперевершеним джерелом для пізнання фольклору Закарпаття. Тут вміщено 505 зразків народної прози (казки, легенди, перекази, анекдоти) та 583 пісні. Усі записані з філологічною точністю, паспортизації-

єю, наведенням численних паралелей майже до кожного твору, подано також словник діалектних слів тощо. Крім того, В. Гнатюк присвятив цій тематиці 115 наукових праць, статей та рецензій.

Сумлінним й ретельним ставленням до своїх наукових мандрів Володимир Гнатюк здійснив нечуваний науковий подвиг на царині фольклористики й етнології.

Ольга КРОВИЦЬКА

ФЕСТИВАЛЬ КОЛЯДИ З ЛЕМКІВСЬКИМИ МОТИВАМИ

Щороку у січневі дні у Львові проходить славнозвісний різдвяний фестиваль “Велика Коляда”, який збирає тисячі прихильників обрядового і церковного співу. У Храмі Пресвятої Євхаристії (пл. Музейна, 3) лунають майже протягом місяця незабутні колядки, щедрівки, віншування з нагоди свят і, звичайно, показують вертепні дійства. Серед невтомних ініціаторів та організаторів фестивалю — Надія Дзвоник.

Дванадцятий різдвяний фестиваль “Велика Коляда” проходив під знаком лемківської різдвяної пісні:

*Час радости, веселости світу
настав нині,
Же Бог вічний, безконечний
народився з Діви.
В місті Вифлеємі во яслах
на сіні
Лежить малой пахолятко
назимні.*

Численні гурти, ансамблі, солісти повинні були включити до свого репертуару щось лемківське. Це, звичайно, спонукало до пошуку відповідного матеріалу. Отож на концертах лунала лемківська говірка, лемківська інструментальна музика і лемківські пісні (давні і сучасні). Можливо фаворитом стало виконання пісні на слова Богдана-Ігоря Антонича “Народився Бог на санях”. Щоразу ця пісня отримувала зливу оплесків.

Серед виконавців-учасників фестивалю хочемо назвати: зразковий театр “Горличка” (Львів), народний камерний хор (Пустомити Львівської обл.), зразковий хор “Оберіг” (м. Винники), жіночий хор “Мирносиці” (Львів), “Лемковина” (Львів), народна хорова капела “Га-

удеамус” (Львів), хор народного ансамблю пісні і танцю “Черемош” (Львів), ансамбль пісні і танцю “Писанка” (Львів), Софія Федина та музичний гурт “Кермеш” (Львів), зразковий дитячий хор “Поєма” (с. Оброшино Пустомитівського р-ну Львівської обл.), етнографічний колектив “Спадщина” (с. Сигнаївка Черкаської обл.), хор “Прокімен” (м. Червоноград), Тернопільський катедральний хор Собору Непорочно-го Зачаття Пресвятої Богородиці, хор “Світло Тавору” (Коломия), тріо бандуристок “Журавка” (Чернігів), зразковий дитячий хор “Щедрик” (Стрий), лемківський жіночий вокальний ансамбль “Відгомін Бескидів” (м. Долина Івано-Франківської обл.), народна хорова капела “Боян” (м. Бережани Тернопільської обл.) та ін.

Щонеділі проходили зведені концерти, які згодом демонструвалися на телебаченні. Отож і телемани мали змогу насолодитися лемківською говіркою і співанками, відчутти прекрасну різдвяну атмосферу під час концертів. У 2012 році на наступному фестивалі “Велика Коляда” звучиме уже гуцульська коляда.

Анна КИРПАН

НЕ ЛИШЕ ПРО ЯГІЛЬНИЦЮ

5 червня вже дев'ятий раз відбулась у с. Ягільниці маленька, але гарна лемківська імпреза — Регіональне свято лемківської пісні „Цне мі ся за тобом, мій лемківський краю”. На Тернопільщині багато місць, де компактно живуть лемки. Село Ягільниця та сусіднє село Нагірянкa Чортківського району — то власне один з тих осередків. І то не просто місце проживання лемків, а місце їхнього активного діяння, місце розвитку культури, місце

спільної праці старших і молодих у збереженні культурної спадщини. Про це свідчить хоч би й Ягільницький музей історії села, де широко представлена також історія та культура лемків.

Червнева імпреза — то щось більше, ніж просто концерт (хоча б тому, що поруч презентували свої роботи і народні майстри).

Мешканці Ягільниці, зокрема і члени товариства “Лемківщина”, які готують імпрезу (і, звичайно, головний організатор заходу Степан Бубернак) справді прагнуть зробити все з любов'ю, і „Свято лемківської пісні” — то не назва лише така, то насправді свято.

Імпреза в Ягільниці — камерна, компактна, триває від полудня до вечора. Молебен, запалення ватри, і концерт до смерку. Вогонь до ватри привезли браві місцеві хлопці на мотоциклах, це було несподівано і цікаво. А взагалі на святі зібрались і старі, і малі, і, звичайно, молодь. Сонячна погода зробила концерт ще приємнішим, от лише артисти „засмагали” на відкритій сцені, а глядачі зручно розмістились на кріслах та лавках (а то і просто на траві-мураві) у тіні дерев. Дійство відбувалося біля сільського Народного дому. Артистів частували лемківським борщем по-ягільницьки, а борці той насправді вдався, зрештою, як і ціла імпреза.

Цікаво, що, наприкінці свята в селі нічого особливого не відбувається — ні непомірного вживання алкоголю, ані п'яних бійок, ані сварок, ані бешкетів. Усі присутні тихесенько встають із своїх місць і ще завидна йдуть чи їдуть додому. Взагалі впродовж усієї акції і артисти, організатори, і глядачі виявляли лише високу культуру.

В Ягільниці повноправною господинею була власне лемківська пісня (а так на лемківських фольклорних фестивалях чомусь буває не завжди!). Навіть Павло Доскоч з Тернополя, який був тут у ролі запрошеної зірки, потрудився і вивчив гарно декілька лемківських народних пісень, чим, звичайно, потішив лемківську громаду. Фестивальчик називається регіональним, бо сюди приїжджають співаки, ансамблі, хори лише з Тернопільщини, і передусім найближчі сусіди. Це солісти Марія Вудка з с. Пастуше, Леся Горлицька з Бучача, вокальний ансамбль з Теробовлі, дует братів Гарбер з Чорткова, хори з Чорткова, с. Пастуше (Чортківський район), с. Жовтневе (Теробовлянський район), с. Нагірянкя та інші. Звичайно, вийшли на сцену і господарі, тобто ягільницький хор, і не осоромилися! Вміють і зорганізувати, вміють і заспівати!

Основу репертуару учасників складала власне народна пісня, і переважно у тій формі, в якій вона колись звучала у природному своєму середовищі. Хоч були і обробки, були і цікаві зразки вдалого сучасного аранжування. Також приємно, що більшість виконавців намагались співати лемківські пісні по-лемківськи, відтворити особливості мови і вимови. Акцентую на цьому, бо, на жаль, далеко не завжди лемківська пісня

звучить по-лемківськи, іноді і текст, і вимову змінено до невпізнання, то ж виникає слушне запитання, чи можна після такого бруталного втручання назвати кінцевий продукт лемківською піснею.

Свято лемківської пісні у Ягільниці — добрий приклад, як громада одного села може zorganizувати маленьку, камерну, але високого рівня культурну імпрезу. Коли йдеться про збереження та плекання культурної спадщини, то я не прихильник гігантоманії. Можливо, майбутнє якраз за такими маленькими щорічними культурними акціями. Принаймні, вони мають багато переваг над масштабними імпрезами. Їх легше, простіше zorganizувати — бо це робить громада одного села на чолі з невеликою групою ентузіастів. Мала імпреза потребує небагато коштів. Організація локальної імпрези ґрунтується на місцевому патріотизмі, а за своє село чи містечко вболівають як лемки, так і не лемки і спільно працюють над підготовкою заходу, який прославить їхню малу батьківщину. Такі локальні заходи здебільшого відбуваються без помпи, без пафосу, у дуже приємній, камерній, майже родинній атмосфері. Присутні почувають себе не слухачами чи глядачами, а просто гостями. Всі ведуть себе щиро, природньо, а спілкування — вільне, неформальне.

Є і ще одна важлива річ: національна культура у своїх живих виявах зберігається саме в провінції, а не у мегаполісах. На кожному „провінційному” святі знайдете якусь свою родзинку. Адже саме в провінції є певна своєрідність, цікавий локальний колорит, тоді як у великому місті часто домінує безликість, масова культура.

Доводилось бачити вже не одну лемківську акцію невеличкого масштабу, яку організовує зазвичай громада одного села (звичайно, кошти та організаційна підтримка можуть надходити з-за меж села) і всі ці імпрези були вдалими. Переважно такі щорічні культурні імпрези приурочуються до храмового свята, кермеша (як-от, наприклад, у травні у с. Вільхівець (гміна Дукля, Підкарпатське воєводство, Польща). Однак успішними є й інші „некермешові” культурні імпрези, як-от „Од Русаль до Яна” у Музеї-скансені лемківської культури в с. Зиндранова, що недалеко від Вільхівця.

Я зустрічала людей, які вже п'ять чи навіть десять років підряд приїжджають на якусь подібну маленьку імпрезу, бо вона їм подобається. Зрештою, не всі люблять багатотисячні фестивалі, є і фанати саме таких маленьких свят.

Звичайно, напочатку ці міні-фестивалі потребують посиленої реклами — то вже потім всі навколо будуть знати, коли і де відбувається та супер-акція. У випадку з Ягільницею реклама була занадто вже „місцевою”, бо гостей здалеку майже не було. Більше того, лемки в сусідніх областях навіть не знають, що вже дев'ятий раз проводиться таке свято.

Наостанок хочу не лише подякувати організаторам свята у Ягільниці за приємні враження, а заохотити усіх зорганізувати подібні заходи у себе в селі чи малому містечку. А щоб дізнатись, як це робиться, варто приїхати до тої ж таки Ягільниці на ювілейне, десяте Регіональне свято лемківської пісні.

Анна КИРПАН

КЛИЧЕ ЗЕЛЕНА НЕДІЛЯ

Цього року, 12-13 червня, на Зелені Свята, вперше відбувся фестиваль лемківської культури у селі Рівня Рожнятівського району, що на Івано-Франківщині. Треба розповісти про цей новий фестиваль хоча б тому, що він вдався і зібрав дуже багато людей, не зважаючи на не політньому холодну погоду. Попри багатолюдність, лемків на фестивалі було не так і багато. А ця масштабна імпреза варта того, щоб у Рівню з'їхалося якнайбільше лемків.

Якось так склалося, що в Івано-Франківській області не було свого «сталого» фестивалю лемківської культури. Були досить вдалі, але одно-разові імпрези «ватряного» типу у с. Копанки біля Калуша та у м. Галичі. Виглядає, що такою циклічною імпрезою стане власне новий фестиваль у Рівні. Принаймі головний організатор, голова регіонального міжрайонного лемківського товариства «Бескидське земляцтво» Юрій Марканіч вже готовий до проведення подальших акцій. І не дарма, адже Прикарпатський фольклорно-етнографічний фестиваль лемківської культури «Кличе Зелена неділя» у селі Рівня можна назвати успішним.

До певної міри то був експеримент — провести фестиваль не у селі чи містечку, де компактно живуть лемки, а у місці, доброму власне для святкування, відпочинку. Саме під тим рекреаційним оглядом було вибрано „Михайлову колибу” — відпочинковий комплекс з готелем та рестораном, господарем якого є Роман Новосільський. Він неабияк спричинився до того, щоб фестиваль відбувся якнайкраще і всі були задоволені. „Михайлова колиба” — це декілька дерев’яних хатинок та альтанок на березі одного із чотирьох тутешніх ставків. А посеред ставка, туристам на радість, стоїть ще й „старовинний” вітрильник. Хоч він нікуди не пливе, але кожен радий забратись туди та покрутити штурвал... Поруч облаштували і фестивальне поле із стаціонарними кіосками для продажу сувенірів та перекуси, дашок, під яким зручно частуватись у непогоду, гонорову браму-арку і велику, навіть гігантську, як для села Рівня сцену. Причому за надзвичайно стислий термін.

Фестиваль відбувався на Зелені Свята, бо саме тоді виселяли мешканців східної Лемківщини, значна частина яких нині живе у Рожнятівському, Калуському та Долинському районах. Відтоді день Зіслання Святого Духа завжди вигнанням асоціюється із горем, якого вони зазнали. Це і символізувала жива композиція на відкритті, зачлечаній липою, вантажівці при відкритті фестивалю: дідусь, бабуся, дівча у білому і... ватра.

На фестивалі виступали в основному солісти, ансамблі та хори з довоколишніх сіл та недалеко містечок Рожнятова, Брошнева-Осади, Долини, Калуша і, звісно, обласного центру Івано-Франківська, хоч на сцену виходили і лемки з Тербовлі та Підгайців, що на Тернопільщині та з Києва. Козацький гурт «Чорномор» приїхав аж з Одеси. Більш відомих артистів, як-от лемківський народний хор «Бескид» Івано-Франківського лемківського товариства, народний фольклорно-етнографічний ансамбль пісні і танцю „Студенька” з Калуша, лемківський родинний ансамбль „Лемківські іскорки” з Долини, дуєт „Червоне і Чорне” з Житомира, Ольгу Зубрицьку з Брошнева-Осади змінювали на сцені менш відомі виконавці, а то і деб’ютанти. Приємно, що у Рівні було багато дитячих виступів, і танці, і співи. Звичайно, поміж іншими українськими народними, естрадними звучали і лемківські пісні, а як же солодко чути з дитячих уст лемківську пісню! І не просто пісню, а ще й заспівану, як належить, таки по-лемківськи! Найдальші гості приїхали у бойківське село Рівня

із Сербії, самодіяльний русинський фольклорний колектив „Петро Кузмяк” із Ново-Орахово. Він презентував не лише народну музику, пісні народні та сучасні, але і народні звичаї. Завершив дводенний фестиваль чудовий виступ Тетяни Горобець та Тараса Петриненка.

Був і духовний акцент. У понеділок, на другий день Зелених Свят на сцені декілька священиків вранці відправили Службу Божу і панахиду.

Властиво, фестиваль у Рівні, зорганізований „Бескидським земляцтвом”, виконав важливу місію: ознайомив місцевих мешканців з лемківською культурою. Бо, властиво, лемківська культура не надто відома і поширена в Україні, отже, такі акції потрібні. Правда, хотілося, щоб духовна і матеріальна культура була презентована ширше, адже все обмежується зазвичай піснею і танцем. Навіть лемківський народний одяг — проблема, справжній стрій на фестивалі можна було побачити лише завдяки учасникам калуського ансамблю „Студенька”. Однак є й інша проблема. Хотілося би, щоб лемки не лише популяризували свою культуру, мову в Україні, але й самі пізнавали її глибше і розвивали, адже зникає!

Також би хотілося, щоб фольклорний фестиваль був більш фольклорним, тобто простим, щирим, теплим, народним, не заорганізованим, щоб ведучі говорили по-лемківськи. Щоб менше виходило на сцену чиновників та представників політичних сил, щоб менше лунало зі сцени брежневських інтонацій. Щоб було більше лемківського. Вірю, що „Бескидськомо земляцтву” це під силу!

КАРПАТИ НЕ РОЗЛУЧАТЬ НАС!

Цьогорічний березень був багатий на різноманітні події. Серед них — концерт лемків зі Словаччини “На прощу до Тараса”. 12 березня 2011 року у Львівському паладі мистецтв завдяки Союзу русинів-українців СР, уряду села Ряшів, музею Тараса Шевченка, Львівського палацу мистецтв, Міжнародного інституту освіти, культури і зв’язків з діаспорою НУ “Львівська політехніка”, Центру творчості дітей та юнацтва Галичини, Львівської обласної організації ВЖТ ім. О. Теліги пройшов на високому професійному рівні Шевченківський концерт, у якому взяли участь солісти, художні ансамблі зі с. Ряшова.

Вступну доповідь про Шевченка і кобзарство, про Шевченка й су-

часність виголосив Іван Гвать. Прозвучали пісні та вірші Т. Шевченка: "Така її доля", "Заповіт", "Кавказ". Зовсім несподівано артисти-аматори показали глядачам першу дію вистави "Назар Стодоля". Твір виконали лемківською говіркою, що створило теплу родинну атмосферу особливо для львівських лемків, яких у залі зібралось чимало.

Із захопленням публіка сприймала також виконання лемківських та українських пісень, зокрема: "Як я ишов по Ряшови", "Як я си заспи-вам", "Ой горіла біла корчма, горіла", "Під дубиною", "Ой пливе кача", "Порізала м палець", "Гілка калини", "О сизокрилий птах..." та ін.

Наприкінці концерту артистам щиро подякували за прекрасне мистецьке виконання творів, заспівали "Многая літа" і побажали нових творчих здобутків на культурній ниві.

Надія БОРТНЯК

ТВОРЧІСТЬ ЛЮБОМИРИ НАРОЗИ

*"...Відкриваються мої ноти,
пізнається моє буття,
Може, хтось зрозуміть мене
хоче,
Щиро пісню пишу я в жит-
тя..."*

Любомира Нарозя — співачка, композитор і поет, лауреат і дипломант всеукраїнських конкурсів, лауреат міжнародних конкурсів української культури в Мадриді (2009 р.) та Мурсії (2010 р.). Автор слів і музики понад 60 пісень.

Пані Любомира походить з родини лемків села Королева Руська Краківського воєводства. Після війни родину переселили до Української РСР.

Любомира народилася 2 вересня 1956 р. в с. Озеряни Борщівського

району Тернопільської області. Ще маленькою з п'яти років розпочала навчання гри на скрипці у музичній студії. Починаючи з прадідів, усі в родині гарно співали. Бабця Емілія співала в церковному хорі і мала мелодійне сопрано. Мама Марія писала вірші, музику до них і виконувала на сільських вечорах. Батьки передали всім трьом дітям — Юліану, Любомирі та Володимиру — любов до пісні, усі вони стали музикантами.

1975 р. Любомира закінчила Чортківське педагогічне училище (музичний відділ). Працювала солісткою колективу «Меломани», вчителем музики у школі м. Чортків Тернопільської області та музичним керівником дитячого садочку «Казка», а також завідуючою дитячим сектором при Будинку культури Чортківського цукрового заводу. Вже у 19 років вона відчула натхнення писати пісні, проте наважилася на першу — «Мамину пісню» у 32 роки. Перша збірка її пісень має назву «Пісні мого серця».

Дванадцять років Любомира працює в Іспанії, куди поїхала, щоб матеріально допомогти родині, дати донькам вищу освіту. Вона продовжує там музичну творчість.

Брат Любомири — Володимир Нарозя є головою Об'єднання українців Киргизстану, понад двадцять років у далекому краї він організовує українців до спільної праці підтримувати дух українства, видає науково-популярний часопис, створив музичний колектив «Барвінок», який виконує українські пісні. Якимсь Володимир запитав у сестри, чи не замислювалась вона над тим, чому доля закинула його в Киргизстан, а її — в Іспанію. Можливо тому, щоб вони — музиканти, безмежно закохані в рідну землю — провадили українську мову і культуру у світі.

Незадовго по приїзді Любомири до Іспанії, на прохання священника церкви м. Мостолеса (Мадрид) вона підготувала для людей різних національностей перший вечір української культури, який відбувся 4 грудня 1999 року. Відтоді її запрошували виступати на концертах у в Мостолесі, Алкорконі, Мурсії, Барселоні, Валенсії, Торрев'єсі, Марбеї, Більбао. Увесь цей час їй допомагала іспанська родина - сеньйора Марія Хесус Ромео Ача та її донька Пілар Ача, художниця-пейзажистка, яка навчала Любомиру правильної артикуляції іспанських пісень. Мелодійний малюнок вона сприймала легко, а правильна вимова дуже важлива. Вона з вдячністю пригадувала, як Пілар Ача допомогла їй привезти на концерт в Більбао клавішний інструмент «Роланд».

Пані Любомирі краще пишеться на рідній землі. На чужині не мог-

ла писати 5 років, важко було на серці. Приїхала у відпустку і написала «Сповідь до матері», «Україно, встань з колін!», «Ось і вся любов», «Мадридське танго». Перша пісня в Іспанії — «Розбите гніздо» на слова Ольги Пахолко з Самбора.

За характером Любомира — лірична, з великим почуттям любові і вдячності до рідної української землі. Кожного року вона приїздить в Україну, у село Пастуше Тернопільської області. Там ще донедавна жила її мама Марія, котра була ініціаторкою будівництва у селі нової церкви, що тепер стоїть навпроти їхнього подвір'я і хатини, де колись після переселення довгі роки мешкали бабуня Емілія та дід Кузьма. Любомира кожного року висаджує на подвір'ї багато квітів; бачить своє повернення сюди назавжди. «Молюсь і плачу, співаю і тужу українською мовою», — говорить вона, а ще про себе, що у душі — націоналістка. Любомира гарно вишиває, кожна її робота — архів думок, почуттів, сподівань, передає її настрій, фантазію, розкриває нові грані творчості. Вона любить готувати смачні страви. А ще — саджати та вирощувати квіти та дерева.

Любомира активно готується до творчого концерту в Мадриді, просить Бога наснаги для написання пісень та запису дисків. Побажаємо їй міцного здоров'я та здійснення нових творчих планів.

Публікуємо пісню, присвячену українським жінкам, які закордоном, на слова і музику Любомири Нарозі.

Віра, Надія, Любов

(слова і музика Л. Нарозі)

I

Життя прожить — не поле перейти
Зустрінеш в ньому ти круті шляхи
Та вір, надійся і люби до дна
Любов завжди одна.

Приспів:

Віра, Надія, Любов
Хай збережуть тебе знов
Віра, надія твоя і любов моя

II

Коли на серці туга і печаль,
Надії ти ніколи не втрачай
Хай озоветься в твоїм серці як струна
Мелодія одна.

Приспів.

III

І не сумуй, що вкрила скроні сивина,
Що вже пройшла твоя завітчана весна
Ти тільки вірно і надійно жди
Любов свою ти збережи.

Приспів.

Лілія ПЛАХТІЙ

„ИДЕМЕ, ИДЕМЕ ЗГОРИ ДО ДОЛИНИ ИДЕМЕ ГЛЯДАТИ ТОЙ НОВОЙ РОДИНИ”

Дзвеніли гуслі, басы і бубна, розливався спів весільної дружини молодого, веселковими барвами світилися пацьорки на жіночих горсетах. Йшли в радості, веселості до родини молодої - в сусіднє село чи на кінець вулиці - кому яка доля всміхнулася...

Маршалок, доматар, свашки, स्वाцаки, дружки, дружби, короварник... - в кожного своя важлива роль, кожен повинен добре знати весільні обряди, пісні, відзначатись дотепністю, почуттям гумору, підтримувати загальний бадьорий настрій, танцювати, веселити гостей.

Міцна лемківська родина була основою духовності лемківської громади. Важливість родини, гармонія в родинних стосунках, повага до ближніх, звеличення життєвих цінностей - все знайшло відображення в обряді весілля. Кожен крок - виважений, у кожній пісні - глибинна мудрість народу.

Обірвалась струна лемківської благодаті... Депортація...

Змовкла музика лемківської душі... Не до співу... Вижити б...

Безцінний духовний скарб розсипався по всій Україні.

Прийшов час сина женити, - а в селі лише три лемківські родини! Як обряд провести? А невістка - з місцевих...

Розкидані маленькими групами по декілька родин, лемки були позбавлені тих умов, в яких протягом віків формувався самотній фольклор, швидко асимілювались, втратили не тільки свою етнічну єдність, але й самотність. Наша культура зазнала непоправних втрат.

Я мала співане весілля. Звичайно не було дотримано всього обряду, але спів моїх рідних додав особливого настрою, осмислення і не раз викликав трепетні сльози від благословення батьків до чепіння. Вдячна своїй родині, що крізь лихоліття депортації, крізь усі поневіряння, які випали на долю Лемківщини, змогли зберегти наші весільні традиції, звичаї, обряди та пісні.

Чи зможе моє покоління заспівати весільних? Чи захочуть наші діти, щоб їм співали?

Дякувати Богу - наші діди-прадіди виховали добрих дітей і дочекалися вдячних внуків, мудрих, цілеспрямованих, патріотичних, а головне - небайдужих до майбутнього Лемківщини.

21 жовтня 2011 року Львівська обласна молодіжна громадська організація „Молода Лемківщина” в Центрі творчості дітей та юнацтва Галичини організувала забаву для краян та наших гостей - „Лемківське весілля”.

Молода пара - недавно одружені Андріана та Богдан Сиваничі, дружки, дружки - члени „Молодої Лемківщини” (голова організації - Марічка Гудзь), маршалок, доматар, батьки, свашки, свашаки - хористи народного ансамблю пісні і танцю „Лемковина” (керівник - Богдан Кривко).

Керівник етнографічної секції Марта Проць та керівник танцювальної групи ансамблю „Лемковина” Олег Копильчак написали сценарій весілля.

Дружно зібралась молодь, розподілили обов'язки по організації забави і закипіла робота... Репетиції, репетиції, численні зібрання, обговорення...

Підготували показ світлин „Життя лемків: минуле і сьогодні”, виставковий стенд діяльності ЛОМГО „Молода Лемківщина”. Хотіли, щоб все було, як на Лемківщині. І оздоблений весільний коровай, і букетики з букшпану і живих квітів, і традиційна лемківська страва- замішка, яку на вогнищі зварив Олег Проць, і грибна поливка, яку приготувала Олена Висоцька разом з бабцюю Анною Нестер. А головною порадницею молоді, як то було вдома, стала Тереза Кищак.

Хотілось не просто відтворити обряд лемківського весілля, а сповна показати красу, неповторність, багатогранність, самобутність нашої культури, продовження в теперішньому поколінні. А маємо ким гордитись:

- Марта Новицька — ікони, вишивані гладдю;
- Андрій Сухорський, Богдан Сухорський, Степан Кищак, Василь Бенч — різьба по дереву;
- Марія Станкевич, Тереза Кищак, Ольга Федоро, Марія Грех — писанкарство;
- Марія Янко — живопис, писанкарство;
- Дмитро Солинко, Ростислав Копильчак, Степан Кекляк, Іван Сапеляк — живопис;
- Віктор Солинко — фотографія;
- Мирон Амбіцький — скульптура;
- Лілея Квасниця-Амбіцька — гобелен;
- Олена Задорожна — лялька-мотанка.
- Марія Понізовська, Оксана Лугіна, Любов Бобко, Марія Бумбар — прядіння.

Святкову забаву прикрасили своїм неповторним співом Софія Федина, етногурти „ДоСхідСонця” та „Сheггу Band”, запальним лемківським танцем народний ансамбль „Підгір'я”.

Забава вдалася!

*„Заквітла, заквітла в лісі черешенька,
Ей при добрім мужови жена молоденька”...*

— співаючи розходилась молодь. Вона хоче співаного весілля!

Дорогі наші діти!

*Дякуємо Богу і батьківському вихованню, що ви такі в нас є!
Лемківська культура дуже потребує духовного піднесення. Сьогодні саме від вас, від вашої небайдужості, від вашої активності, від вашого патріотизму залежить її майбутнє. Любіть лемківську культуру, оберігайте, шануйте наші обряди, звичаї, традиції. Цю любов передайте своїм дітям!*

Сили, натхнення і Божого благословення на всі ваші починання!

КНИЖКОВІ НОВИНИ. РЕЦЕНЗІЇ. ПРЕЗЕНТАЦІЇ.

«Спомнеш моє слово». Лемківські приповідки. Автор Ігор Дуда. м.Тернопіль: “Астон” 2008. — 88 с.

В Інституті народознавства НАН України вийшла в світ монографія Марії Горбаль “Різдвяна обрядовість Лемківщини”: семантика, типологія, етнічний контекст”. Формат видання 60x84 1/16, обсяг — 200 с.

У монографії вперше на основі польових досліджень, а також вітчизняної та зарубіжної літератури зібрано матеріал про Різдво на Лемківщині: традиційне його опровадження, звичаї, обряди, вірування, міфи й уявлення. Підкреслюється, що однією з причин різноманітності елементів різдвяної обрядовості Лемківщини, а також їх спільності із народами карпато-балканського регіону є те, що Карпати споконвіків були контактною зоною різних етносів і культур, місцем перетину малоазійських, балканських, причорноморських, центрально-європейських та скандинавських цивілізаційних впливів й одним із головних дохристиянських сакральних центрів. На основі порівняльно-історичного й семантичного аналізу звичаїв Святвечірнього дійства на Лемківщині та аналогічних західнослов'янських традицій, традицій контактуючих етносів карпато-балканського регіону виявляється, що вони до сьогодні зберегли праукраїнську основу як один з проявів своєї етногенетичної спільності.

Рецензенти видання: Степан Павлюк, академік НАН України, директор Інституту народознавства НАН України; Микола Мушинка, академік НАН України (Пряшів, Словаччини).

У серпні вийшов із друку «Лемківський словник. 26 000 слів» Ігоря Дуди (Тернопіль: Астон, 2011. -376 с.). Автор — уродженець с. Ганчова, п-т Горлиці, від 2003 р. записував лемківські слова та їх тлумачення. У праці також використані лемківські словники І.Верхратського, Я.Рігера, О.Кольберга, З.Стібера, А.Павлешина, Я.Хорощака, А.Бігуняка-О. Гойсака, П.Пиртея, М.Завадяка-Д.Попа, О.Лешка та інших, видані в Україні, Польщі, Хорватії. Словник налічує 10 760 статей, 26 000 часто вживаних і рідкісних слів лемківського діалекту української мови, 1250 словосполучень і 1700 мовних прикладів. У передмові І.Дуда зробив

спробу систематизувати лемківський фонетичний правопис.

«**Чуеш, брате мій...**» Пропам'ятна книжка Романа Теофіла Чабана/ Львів: «Споллом», 2010. — 192с.

Трагедія Лемківщини у Польщі залишила болючі карби у серцях

вигнанців з прабатьківської землі. Ця книжка про долю одного з них — талановитого інженера, досвідченого організатора виробництва, патріота — Романа Чабана. Біографічні матеріали доповнені коротким історичним нарисом про край, у якому він народився та виріс, спогадами про його рідне село Долину, родинним родоводом, архівними документами. Кожен розділ книжки багато ілюстрований фотографіями.

Іван КРАСОВСЬКИЙ

“Пантеон зеленої Лемковини.” (Горлиці, 2008). Редактор і автор вступу Петро Трохановський.

Збірна праця, у якій подаються короткі відомості про понад 40 осіб — письменників, мистців, культурних та історичних діячів Лемківщини. Серед них: пПавло Русин (1470-1517), Дмитро Бортнянський (1751-1825), Олександр Духнович (1803-1865), Олександр Павлович (1819-1900), Клавдія Алексович (1830-1916), Володимир Хиляк (1843-1893), Модест Менцінський (1875-1935), Іван Русенко (1880-1960), Єпіфан Дровняк (Никифор) (1895-1968), Богда-Ігор Антонич (1909-1937).

Варто було б внести до «Пантеону» також відомих лемків-діячів науки і культури,

як Юліан Тарнович (1903-1978), Олекса Торонський (1838-1901), Григорій Гануляк (1883-1945).

Думаю, що значною мірою виграла б книжка, якби були включені відомі дослідники історії та культури лемків українці-галичани: Іван Франко, Іван Вагилевич, Яків Головацький, Франц Коковський, Лев Гец, Василь Яворський, Петро Лінинський.

Олеся САДЛОВСЬКА,
Роксолана ЯРЕМКЕВИЧ

члени товариства «Молода Лемковина»

“ТРАГЕДІЯ ЛЕМКІВЩИНИ І РОЗКВІТ”

В Інституті народознавства НАН України 13 листопада 2011 року зібралася багато людей: члени Наукового товариства ім. Тараса Шевченка, переселенці з Лемківщини, з Надсяння та Холмщини, ветерани ОУН-УПА, студенти Львівського національного університету ім. Івана Франка на презентацію книги доцента Львівського національного університету ім. Івана Франка Галини Іванівни Щерби під заголовком “Розквіт і трагедія Лемківщини” (Львів, 2011. – 464 с.). Розпочалося зібрання присутніх із привітання Галини Щерби з нагоди виходу в світ цієї книги заслуженого артиста України, депутата Львівської обласної ради від Всеукраїнського об’єднання “Свобода” Остапа Стахіва, який гарно оцінив книгу й у подяку заспівав і виконав на бандурі кілька патріотичних пісень.

Галина Щерба розповіла присутнім про те, як вона збирала

матеріали для написання книги і розкрила зміст самої книжки. Звернула увагу на те, що її цікавила проблема чи переселення українців з Лемківщини, Надсяння й Холмщини було добровільним, чи примусовим. Провівши соціологічне дослідження, науково довела, що переселення було брутальною депортацією, що підтвердили 95% опитаних переселенців.

Голова Ради старійшин Львівської організації Всеукраїнського товариства "Лемківщини" Іван Омелянович Щерба зупинився на розділі книжки, що висвітлює історію Лемківщини, підкресливши думку про те, що не дивлячись на те, що Лемківщина протягом віків попадала під окупацію різних держав і їх правителі прагнули одного, щоб цей лемківський народ, що мешкає в загублених гірських селах, асимілювався, розчинився, втратив свою національну своєрідність. Але лемки не піддалися ні асиміляції, ні денаціоналізації, а завжди з усім українським народом боролись за соціальні й національні права, за волю і незалежність України в часи повстання під проводом Б. Хмельницького та в ЗУНР у 20-х і в ОУН-УПА у 40-х роках ХХ століття.

На презентації виступив професор Національного Університету "Львівська політехніка" Орест Чабан, член Львівської організації Всеукраїнського товариства "Лемківщина", який позитивно оцінив працю Галини Щерби за правдиве і наукове висвітлення розвитку народного шкільництва на Лемківщині від найдавніших часів, яке мало великий вплив на розвиток культури і освіти лемків, національної свідомості.

З ентузіазмом виступила народна артистка України, професор Львівської Національної музичної академії ім. Миколи Лисенка Марія Байко. Вона звернула увагу на дослідження авторки книжки історії розвитку хорового мистецтва і поділилась спогадами про своє дитинство та депортацію у 1945 році її сім'ї з Лемківщини.

Взяв участь у дискусії і заслужений промисловець України, член Фондації дослідження Лемківщини у Львові та правління Товариства "Лемківщина" Андрій Тавпаш. Він звернув увагу на те, що Галина Щерба приділила багато уваги відвідуванню лемками своїх колишніх сіл та висловив надію, що Лемківщина відродиться, відновиться її культура, звичай і традиції.

З теплими словами привітання на адресу авторки виступив ветеран ОУН-УПА, член Львівського крайового братства ОУН-УПА Володимир Кук, звернувши увагу на те, що Галина Іванівна приділила належну

увагу участі Лемківщини у національно-визвольній боротьбі ОУН-УПА у 1943-1947 рр. Лемки внесли вагомий внесок в оборону землі та захист знедолених людей під час депортації. Вони своєю мужністю і посвятою, своєю жертвовною героїчною боротьбою за волю України створили одну з найсвітліших сторінок історії України ХХ століття. На знак подяки він вручив авторці на спогад свою книжку "Борці за волю України", видану у 2010 році.

Зі щирими словами привітання і подяки Галині Щербі за цікаву книжку виступив член політради Товариства політ'язнів, ветеран ОУН-УПА Ігор Попович, прочитав свій вірш "Слово про хліб" і урочисто подарував на вишиваному рушнику хліб та побажав подальших успіхів у написанні наступних цікавих книжок.

Зворушливим був виступ самодіяльної поетеси Анни Щерби. Вірш "Тута за Лемківщиною" написаний лемківською говіркою.

Усі виступаючі висловились за те, що книжка за структурою логічно побудована, цікава за змістом, наукова, заслуговує на увагу і популяризацію.

На завершення презентації книжки відбувся концерт хорової капели Лемковина" у складі Ольги Стефанко, Анни Гусак, Андрія і Руслана Гули. Виконали пісні: "Лемківська молитва" на слова Василя Хомика, муз. Зиновія Кріля, "Ой верше мій верше", "Ішли селом партизани", "Тужно грала чудовая скрипка", "А ти дівче, як ся маш", "Боже, Боже, як ся старам" та "Зашуміли ліси". Учасники презентації нагородили їх бурхливими оплесками, а Галина Щерба в знак подяки та на згадку подарувала всім учасникам презентації книжки з автографом.

Усі учасники цього заходу залишились дуже задоволеними, побажали авторці подальших успіхів у дослідженні проблем Лемківщини та майбутніх цікавих монографій та презентацій.

Інна КОРЧУК

РОЗКРИТТЯ ЗАГАДОК І ТАЄМНИЦЬ АНТОНИЧА

У львівській книгарні "Є" відбулася презентація книги "Знане і незнане про Антонича: матеріали до біографії Богдана-Ігоря Антонича". Унікальне видання презентували автор книги, письменник, громадський діяч, лауреат Національної премії імені Тараса Шевченка Ігор Калинець та співавтор, дослідник Данило Ільницький.

“Знане і незнане про Антонича” — найповніша біографія Богдана-Ігоря Антонича. Багато з описаних у книзі подій, зокрема віднайдення могили Антонича, пережив сам Ігор Калинець, як ініціатор та активний учасник.

“За останній рік нам вдалось віднайти нові факти біографії Антонича, — зазначив Ігор Калинець. — Тому презентуємо друге доповнене видання праці. Ця книга потрібна молоді. Саме нова ера мусить знати про Антонича більше. Тому і присвятив книгу внучці та всій молодій парості”.

“Знане і незнане про Антонича” — колективна праця багатьох людей. Нам вдалось відкрити незнані досі горизонти життя поета, — продовжив Калинець. — Хоча не можна називати Антонича лише поетом. Він був чудовим прозаїком та драматургом Але і зараз маємо багато білих плям, поле для дослідження є широким”.

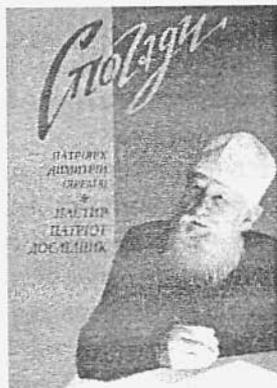
До написання книги “Знане і незнане про Антонича” долучилось ще двоє авторів. Розділ “Університет” написав Данило Ільницький, який є дослідником життя і творчості Богдана-Ігоря Антонича, упорядником “Повного зібрання творів” Антонича (Львів: Літопис, 2009). А над розділом “Антонич в Борятині” працювала Ольга Дядинчук, директор музею-садиби Антоничів у селі Борятині Мостиського району Львівської області, де тривалий час проживали батьки Антонича і де бував сам поет.

“Довоєнний Львів є цікавим, але непростим історичним періодом, у якому довелось жити Богдану-Ігорю Антоничу, — розповів Данило Ільницький. — Це був період контактів і ворожнечі різних культур. На фоні цього контексту і вимальовується образ Антонича, його наукова діяльність та головна мистецька лінія”.

*Високий Замок. — 2011
27–29 травня*

“СПОГАДИ. ПАТРІАРХ ДИМИТРІЙ (ЯРЕМА). ПАСТИР. ПАТРІОТ. ДОСЛІДНИК”

Минулого 2011 р. у Львові у видавництві “Святогорець” побачила світ книга “СПОГАДИ. ПАТРІАРХ ДИМИТРІЙ (ЯРЕМА). ПАСТИР. ПАТРІОТ. ДОСЛІДНИК”, присвячена постаті Патріарха Димитрія — предстоятеля Української Автокефальної Православної Церкви (1993–2000). Книга містить спогади як самого Патріарха про

своє життя, так і присвячені йому матеріали й спогади сучасників: духовенства та церковних осіб, митців, науковців, рідних і близьких.

“Він народився в середовищі чесних, гідних, як казали у його рідному селі Глідному (Глідне, пол. Глудне) людей, — згадує дочка п. Віра Маркович. — Вважав себе східним лемком і завжди тим гордився”.

Іван КРАСОВСЬКИЙ

«ЙОГО СЕРЦЕ ЗУПИНИЛОСЯ НА СВІТАНКУ...

(пам'яті Вчителя і Друга о. Б. Семківа)»

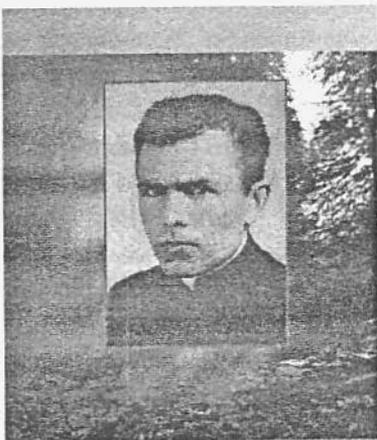
(Львів: “Свічадо”, 2011 - 32 с.)

Книжка розповідає про сердечну, на жаль, короткотривалу дружбу автора — тоді юного студента — з щойно висвяченим парохом греко-католицької церкви о. Богданом Семківим, родом з містечка Щирець поблизу Львова.

Ранньою весною 1944 р. отець Семків був призначений парохом у с. Дошно Сяницького повіту на Лемківщині.

Дружбу цю перевала трагічна подія, що сталася 18 липня 1944 р. Молодий священник загинув від кулі учасника польської підпільної банди.

Редактор і автор “Післямови” о. Богдан Прах; літературний редактор, Богдан Стефура; художній редактор Мар'ян Пелех; технічний редактор Юрій Пелех.

Іван Красовський

Його серце
зупинилося на світанку...

НАША КУХНЯ

Рубрику веде Тереза Кишчак

Пропонуємо нашим читачам досить прості рецепти для приготування смачних страв. Ці страви готуються швидко і не потребують додаткових дорогих продуктів.

Страви з сиру і яєць

Сир зі сметаною і цибулею

300г сиру добре розтерти і перемішати з двома склянками сметани, посолити, додати нарізаної зеленої цибулі-зрізуванцю. Все добре перемішати.

Сир з хроном

Сир підготувати, як попередньо, тільки замість цибулі дати 2-3 ложки потертого на терці хрону.

Сирник

500г свіжого сиру протерти крізь друшляк, додати склянку сметани, дрібку солі, стерти 5 жовтків з 200г цукру, збити білки, тертий хліб — усе ретельно перемішати. Викласти у круглу форму, змащену маслом, пекти 30хв. у не дуже гарячій духовці.

Яшниця (яєшниця)

Розтопити масло на сковороді. В посудині розколотити яйця, додати молока, посолити, вилити до кип'ячого масла і помішувати ложкою на вогні, щоб загусло.

Смачного!

ПОСЬМІЙМЕ СЯ!

Рубрику веде Михайло Смереканич

Отец до своей дівкы:

— Хочу тя потішити, просив ня Андрий, тя му оддав за жену.

— Добрі, няню, я го барз хочу, але тіж не хцу ся розставати зо своей мамов.

— То воз ей зо собов.

— Чого плачеш, — звідуються хлопця на улиці.

— Я стратив свого няня.

— Ты ся боїш же не найдеш дороги домів?

— Ніт, я найду, а няньо без ня не найде!

Сідят два куми в кіні и еден другому повідат:

— Куме, мі ся видає же в теперішнім кіні єст барз дуже сексу.

— А ви, куме, смотрите до екрану, а не до салі.

Сідят два куми и еден другому повідат:

— Куме, видите, на вас юж мухы сідают.

— Хцете повісти, же я гівно?

— Ніт, але муху трудно здурити.

Праві в кождім лемківськім селі была корчма и жыды там провадили свій гендель. Лемкы з жыдами жыли по добросусідскы и часто з ними провадыли ріжни бесіды. И так при єдній бесіді звідуються Гершка:

— Щто робыт ваш рабин?

— О, наш рабин барз мудрий, він тільки книжки читат.

— Як и вден и вночи читат?

— Так.

— Гершку, як він тільки книжки читат, то хто за нього діти робит?

— А, він там такого має, же їх робит.

Марись, чога ся не оддаеш? — юж вшиткы дівкы ся пооддавали, навек крива Пайза и тота має мужа.

— Придут няньо з Гамерыкы, привезут кус талярів и я ся оддам, а няньо кривой Пайзи має тільки пінязів, же би міг оддати не тільки Пайзу, а и козу.

ОГОЛОШЕННЯ

Фундація дослідження Лемківщини у Львові та редакційний комітет звертаються до Читачів „Лемківського календаря” та „Лемчатка”.

Прохання матеріали та світлини подавати до друку у належному вигляді (набрані на комп'ютері і по можливості записані на електронні носії (копакт-диски, дискети), повернення яких гарантуємо.

*Наголошуємо — кінцевий термін подачі матеріалів до „Лемківського календаря — 2013” та „Лемчатка” — **31 серпня 2012р.!***

*Просимо завчасно готувати матеріали! Виключенням можуть бути лише ті статті, які стосуються подій, що відбулися пізніше вказаного терміну. Такі статті приймаються до **1 листопада 2012р.!***

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори статей та дописів.

Редакція може не поділяти точку зору авторів статей та зберігає за собою право редагувати та скорочувати їх зміст.

ЛЕМКІВСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ

СВІТОВА ФЕДЕРАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ЛЕМКІВСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ (СФУЛО)

КЕРІВНИЙ СКЛАД

(обраний на IV Конгресі СФУЛО м. Львів, 04.05.2007 р.)

в.о. Голови СФУЛО – Іван ЛАБА (Словаччина)

Заступники Голови	– Марія ДУПЛЯК (Америка, США)
	– Стефан КЛАПИК (Європа, Польща)
Відповідальний секретар	– Ігор ДУДА (Україна)
Фінансовий референт	– Іван ФІЛЬ (США)
Скарбник	– Лілія ПЛАХТІЙ (Україна)

ЧЛЕНИ ПРЕЗИДІЇ:

Організація Оборони Лемківщини в Америці (ООЛ, США)

Зенко ГАЛЬКОВИЧ

Зенон ВОЙТОВИЧ

Василь ГАРГАЙ

Стефан ГОВАНСЬКИЙ

Стефан КОСТЬОЛИК

Об'єднання Лемків Канади (ОЛК)

Андрій РОТКО

Стефан БАЮС

Євген ЛАДНА

Максим МАСЛЕЙ

Об'єднання Лемків Польщі (ОЛП)

Стефан ГЛАДИК

Еміль ГОЙСАК

проф. Андрій КСЕНИЧ

Петро ШАФРАН

Василь ШЛЯНТА

Сербія

Богдан ВІСЛАВСЬКИЙ

Симеон САКАЧ

Яким ГРУБЕНЯ

о. Іван МИЗЬ

д-р Марія САКАЧ

Словаччина

Петро СОКОЛ

Іван ЛАБА

Павло БОГДАН

акад. Микола МУШИНКА

Д-р Мирослав СОПОЛИГА

Всеукраїнське Товариство «Лемківщина» (ВУТЛ)

Олександр ВЕНГРИНОВИЧ

Оксана ДАНИЛІВ

Степан МАЙКОВИЧ

Андрій ТАВПАШ

Василь КОЛДРА

Хорватія

Славко БУРДА

Юрій БІКІ

Гавриїл ТОКАЧ

Мірко ФЕДАК

Теодор Фріцкі

Контрольна комісія

Богдан КІКТА (Америка)

Іван ТЕРЕФЕНКО (Канада)

Іван ТРОХАНІВСЬКИЙ (Польща)

Владімір КОЧІШ (Сербія)

Юрій ШПІРКО (Словаччина)

доц. Степан КРИНИЦЬКИЙ (Україна)

Даніель ПЕРУНСЬКІ (Хорватія)

ВСЕУКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО "ЛЕМКІЩИНА" (ВУТА)

Венгринович Олександр Іванович — голова. м.Тернопіль 46000
 вул. Білецька 36 кв.5. тел (0352)52-33-04, (067) 3503436.
 e-mail: lemko_ter@ukr.net

МІСЦЕВІ ОСЕРЕДКИ, ОРГАНІЗАЦІЇ

№	Назва місцевого осередку	ПІБ	Юридика адреса	Телефони
1.	Вінницька міська організація ВУТА	Антонів Степан Федорович	м.Вінниця 21001 вул.Свердлова 172/41	-
2.	Горохівська районна організація ВУТА	Євусяк Ігор Михайлович	м.Горохів, Волинська обл.4570.. вул.Хмельницького 23	(03379)2-29-42
3.	Донецька обласна організація ВУТА	Серіяк Петро Степанович	м.Донецьк, 83087 вул.Дубровная,104	д.т. 536924 р.3341070
4.	Житомирська обласна організація ВУТА	Теплий Ярослав Васильович	м.Житомир,10002 вул.Велика Бердичівська 60/6	0679449156
	Житомирська міська організація ВУТА	Попівчак Максим Петрович	м. Житомир, 1001 вул.Крошенська, 38/6	0412374237
5.	Закарпатська обласна організація ВУТА	Мулева Василь	м.Перечин,89200, вул.Келюдічів	0509557617
6.	Зіньківська районна організація ВУТА	Ткачик Микола Степанович	м.Зіньків, І Полтавська обл. 38100, вул.Конюгарська,38	(05353)32509
7.	Івано-Франківська обласна організація ВУТА	Криницький Степан Семенович	м.Івано-Франківськ 76001 вул. М.Підгірники, 1 кв.4	(0342) 223857, 385574
8.	Кіровоградська міська організація ВУТА	Фіскалова Надія Віталівна	м.Кіровоград,25001 вул.Красіца,11	0667953335
9.	Товариство Лемківщина ім. Б.-І. Антонича в м.Києві	Мацієвський Михайло Йосипович	м.Київ, вул.Цюраса,32А, кв.87	(044) 5695840 0672354777

10	Компаніївська районна організація ВУТЛ	Ругало Йосип Порфілович	Кіровоградська обл. Компаніївський р-н с.Червоновишка 28414	(05240) 93391
11	Крижопільська районна організація ВУТЛ	Лимич Григорій Михайлович	Вінницька обл. смт.Крижопіль,24600 вул.Черняхівського, 18, кв.13	(04340) 22570
12	Львівська обласна організація ВУТЛ	Майкович Степан Григорович	м.Львів, Площа Ринок, 17	(032) 235 4931 050 3173149
13	Луганське обласне товариство українців депортованих з Польщі «Ватра»	Ясенчак Петро	м.Луганськ,91047 вул. Гастело, 17	0667872649
14	Одеська міська організація ВУТЛ	Бондаренко Марія Юрїїна	м.Одеса,65001 вул.Акад. Заболотного, 38/289	-
15	Рівненська міська організація ВУТЛ	Лимич Андрій Іванович	м.Рівне,3300 вул.Набережна, 14, кв.66	(0362) 260101
16	Сімферопільська міська організація ВУТЛ	Цибуляк Віра Михайлівна	м.Сімферополь,95001 вул.Сева-стопольська 70а/кор.2, кв.88	-
17	Тернопільська обласна організація ВУТЛ	Венгринович Олександр Іванович	м.Тернопіль, 46003 вул. Білецька,36,кв.5	(0352) 523304 0673503436
18	Чернівецька обласна організація ВУТЛ	Бурка Йосип Андрійович	м.Чернівці,58000, вул.Стрийська 60Б	(0372) 570795 0506587705
19	Херсонська міська організація ВУТЛ	Зяя Петро Михайлович	м.Херсон, вул.Івана Вазова,4кв.3	(0552) 231769
20	Хмельницька міська організація ВУТЛ	Букацький Володимир Іванович	м. Хмельницький, 29000 вул.Проскупівського підпілля 25/95	0382764137 0971868627

ФУНДАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕМКІВЩИНИ

Голова Фондації – **Гандяк Петро Васильович**

м. Львів, вул. Винниченка,3, IV поверх, тел.(0322)2761413, 097 38 220 82

Львівська область

Львівська обласна організація ВУТЛ

Голова організації – **Майкович Степан Григорович**

Площа Ринок, 17, IV поверх, тел. (032) 235 4931, 050 3173149

Львівська міська організація

Голова осередку – **Секела Михайло Васильович**

Тел. /032/ 2338188, 0981316659

РАЙОННІ ОСЕРЕДКИ

м. Борислав 82300 (міська організація),
вул. Лемківська, 24, тел.д. (03248) 53 944, 0978045882
Голова осередку – Начас Яніна Методіївна

м. Городок 81500
вул. Івана Франка, 1, тел.д. (03231) 30 2 72, 0677984837
Голова осередку – Зятник Надія Іванівна

м. Дрогобич 82100
вул. Стрийська 162, тел.д. (03244) 31503, 0676654601
Голова осередку – Байса Володимир Васильович

Громадська організація «Боцани»
Голова земляцтва – Бобак Богдан Антонович
тел. (03236) 35711

Золочівський район
с. Підгороднє, тел.д. (03265) 55243, 0672933784
Голова осередку – Завійський Микола Іванович

Пустомитівська районна організація

Голова осередку – Френчко Юліан Степанович

тел. (0322) 2272769

смт. Красне 80560

вул. Стефаника, 16, тел.д. (03264) 22 0 68, 0970104632

Голова осередку – Цап Ольга Степанівна

м. Самбір 81400

вул. Степана Бандери, 39/1, тел. д. (03236) 33 5 19,

0984166765

Голова осередку – Шпак Михайло Антонович

м. Старий Самбір 81400

вул. Дрогобицька, 12А, тел. д. (03238) 21 6 96,

0973799153

Голова осередку – Капець Володимир Афтаназович

Стрийська районна організація

Голова осередку – Панейко Степан Григорович

с. Добрівляни, тел. д. (03245) 49 0 84, 0975221052

м. Трускавець 82200 (міська організація)
вул. В.Стуса 12/52, тел. д. (03247) 54 6 24, 0677710950
Голова осередку — Одрехівський Ярослав Богданович

ІВАНО-ФРАКІВСЬКА ОБЛАСТЬ

Івано - Фраківська обласна організація ВУТЛ
Голова організації - Криницький Степан Семенович
тел. д. (03422) 2 38 57; моб. 097 333 8106

Регіональне міжрайонне Лемківське товариство «Бескідське землятство», Брошнів
Голова осередку - Юрій Марканич, тел. моб. 0509769677

Галицька районна організація
Голова осередку - Михайло Фучило, тел. дом. (231) 21305

Долинська районна організація
Голова осередку - Оксана Данилів, тел. дом. (3477) 26770,
тел. моб. 0506223155

Калушська районна організація
Голова осередку - Федір Лабик, тел. дом. (272) 64249

Надвірнянська районна організація

Голова осередку - **Ігор Лінг**, тел. дом. (275) 23812

Рожнятівська районна організація

Голова осередку - **Мирослава Шелест**,
тел. дом. (274) 20106

Снятинська організація

Голова осередку - **Роман Столиця**, тел. моб. 0502422827

Тисменицька районна організація

Голова осередку - **Марія Гурей**, тел. дом. (3436) 21605

ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСТЬ**Тернопільська обласна організація ВУТЛ**

м. Тернопіль 46001, бульвар Т.Шевченка, 21

тел. (0352) 522993

e-mail: lemko_ter@ukr.net

Голова організації - Венгринович Олександр Іванович

тел. д. (0352) 523304, (067) 3503436

e-mail: vutl@ukr.net

Заступник голови - Дуда Ігор Микитович

тел. (0352) 22 80 72, 0673514362

e-mail: toxm@ukr.net

Бережанська районна організація

м. Бережани, 47501, вул. Шевченка, 27/2

Голова осередку — **Мострянська Галина Степанівна**,
03548 22130

Бучацька районна організація

м. Бучач, 48400, вул. Агнона, 5/6

Голова осередку — **Яскілка Ніна Корніївна**, 03544 22247

Збаразька районна організація

м. Збараж, 47300, вул. Низька, 14

Голова осередку — **Данилович Надія Теодорівна**,
03350 21505

Козівська районна організація

сmt. Козова, 47600, вул. Думки, 14

Голова осередку - **Бек Володимир** 0964268670

Велико-Ходачківський осередок

Козівський р-н, с. В.Ходачків, 47600,

вул. Колосантівська, 29

Голова осередку — **Фалатович Іван Степанович**,
03547 24104

Копичинецька районна організація

м. Копичинці, Густинський р-н, 48260

Голова осередку – Пласконь Іван Іванович, 03557 41785

Монастирська районна організація

м.Монастирська, 48300, вул. Грушевського, 4а/3

Голова осередку – Будна Оксана Іванівна, 03555 22668

Підволочиська районна організація

м. Підволочиськ, 47801, вул. Надзбручанська, 33а

Голова осередку - Паньків Григорій Степанлович,
03543 23337

Підгаєцька районна організація

м. Підгайці, 48000, вул. Галицька,31

Голова осередку - Штай Ганна Сергійвна, 03542 22451

Теребовлянська міська організація

м.Теребовля, 48101, вул. М.Паращука, 1/3

Голова осередку – Куликовська Марія Михайлівна,
03551 21655

Микулинецький осередок

Теребовлянський р-н, смт. Микулинці, 48120,

вул. Д.Галицького, 1,

Голова осередку – Шимончик Дмитро Йосипович,

03551 51452

Тернопільська міська організація

с. Байківці, 47711, вул. Сонячна, 16

Голова осередку – Прокоп'як Василь Григорович,

0977884612

Тернопільська районна організація

Тернопільський р-н, с. Підгородне

Голова осередку – Квасниця Людмила Тарасівна,

035 499036, 0674501773

Чортківська районна організація

м. Чортків, 48500, вул. В.Великого, 6/43

Голова осередку - Бабічук Марія Теодорівна, 0352 33496

*Підготовлено:**Степан Саган, кандидат педагогічних наук,**Фундація дослідження Лемківщини**Зміни та доповнення надсилайте по факсу (032) 276 7475,**електронною поштою: s_alex@gmx.net або на адресу Фундації**дослідження Лемківщини.*

Копичинецька районна організація

м. Копичинці, Густинський р-н, 48260

Голова осередку – Пласконь Іван Іванович, 03557 41785

Монастирська районна організація

м.Монастирська, 48300, вул. Грушевського, 4а/3

Голова осередку – Будна Оксана Іванівна, 03555 22668

Підволочиська районна організація

м. Підволочиськ, 47801, вул. Надзбручанська, 33а

Голова осередку - Паньків Григорій Степанлович,
03543 23337

Підгаєцька районна організація

м. Підгайці, 48000, вул. Галицька,31

Голова осередку - Штай Ганна Сергійвна, 03542 22451

Теребовлянська міська організація

м.Теребовля, 48101, вул. М.Паращука, 1/3

Голова осередку – Куликовська Марія Михайлівна,
03551 21655

Микулинецький осередок

Теребовлянський р-н, смт. Микулинці, 48120,

вул. Д.Галицького,1,

Голова осередку – Шимончик Дмитро Йосипович,

03551 51452

Тернопільська міська організація

с. Байківці, 47711, вул. Сонячна,16

Голова осередку – Прокоп'як Василь Григорович,

0977884612

Тернопільська районна організація

Тернопільський р-н, с. Підгородне

Голова осередку – Квасниця Людмила Тарасівна,

035 499036, 0674501773

Чортківська районна організація

м. Чортків, 48500, вул. В.Великого, 6/43

Голова осередку - Бабічук Марія Теодорівна, 0352 33496

Підготовлено:

Степан Саган, кандидат педагогічних наук,

Фундація дослідження Лемківщини

Зміни та доповнення надсилайте по факсу (032) 276 7475,

електронною поштою: s_alex@gmx.net або на адресу Фундації

дослідження Лемківщини.

ЗМІСТ

ВСТУПНЕ СЛОВО. Люба СМЕРЕКАНИЧ	3
ЦЕРКОВНИЙ КАЛЕНДАР 2012	5
ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР	20
ЦІКАВО ЗНАТИ	24
ХРОНІКА НОВИН – 2011	26

НА КРИЛАХ ІСТОРІЇ

Андрій ТАВПАШ	
Лемки у світовому українстві	39
Іван КРАСОВСЬКИЙ	
Назустріч історії	44
Петро АНТОНІВ	
Вони боронили свій рідний край	47
Іван Омелянович ЩЕРБА	
Лемки бувають всюди	53
Андрій ТАВПАШ	
Пересопницьке Євангеліє – книга безцінна	54
Марія КУЗЯК-ШЛЯНТА	
Сибірськими стежками	57
Іван КРАСОВСЬКИЙ	
У боротьбі за народне щастя	58

ДЕПОРТАЦІЯ. АКЦІЯ «ВІСЛА»

Богдан ГАЛЬЧАК	
Таємниця засідки під Балигородом	62
Степан КАРПЛЮК	
Операція «Вісла» (1947)	73
Ігор ДІДОВИЧ	
Лемківська доля	75

Михайло РОМАНЯК

Мій спомин о акції «Вісла»..... 79

Марія ЗАВІЙСЬКА

Спогади про вигнання..... 83

1945 рік. Пам'яті лемків-земляків..... 89

ДЕНЬ ЗА ДНЕМ**Іван ОПАЛАК**

Спогад про поїздку у рідне село Ожинна..... 91

Галина Щерба, Роксолана ЯРЕМКЕВИЧ

Зустріч через 70 років..... 95

Іван КРАСОВСЬКИЙ

Відлуння дзвону лемківського храму..... 99

Ювілей Марії Байко..... 106

У Львові встановлять пам'ятник Б.-І. Антоничу..... 109

Лемківський банк..... 110

Люба СМЕРЕКАНИЧ

7:2 — на користь «Лемків»!..... 111

НАШІ ЮВІЛЯРИ**Іванка ГАМЕРСЬКА, Мирон ГАМЕРСЬКИЙ**

Лемківському роду нема переводу..... 113

Марія ГОРБАЛЬ

Нестер Анні Іванівні — 90..... 115

Андрій ТАВПАШ

Невтомний дослідник історії та культури Лемків..... 116

Берегня рідного Босько..... 120

Мирон ГОЛОВАТИЙ

Доктор Гвозда Іван..... 120

Микола МУШИНКА

Святкування мого 75-ліття..... 122

Володимир ДРАНЬ	
Федір Лабик	126
Стефанія ПЛАСКОНЬ-КІЦІЛІНСЬКА	
Володимир Капець	128
Анна ГОЛОВЧАК	
Андрій Байса	130
Степан Панейко	131
Василеві Антоніву — 75	133
Петро ГАНДЯК	
Григорію Сидорику — 75!	136
Іванові Челаку — 70!	137
Андрій ТАВПАШ	
Наш славний лемко — Михайло Секела	138
Світлана РОГОВСЬКА	
Надії Зятик-Сапеляк — 65	141
Іван СЕНЬКО	
Лемківські дороги Мирослава Дмитраха	143
Українські горизонти Мар'яна Райтара	146
Андрій ТАВПАШ	
Репедь у серцях родини Івана Радя	148
Юлія ПИЛАТ	
Василю Полумацканичу — 55!	152
Ігор ДІДОВИЧ	
Лемківська душа	153
Надія ВОЛОШИН	
Буцьо Зиновій Юрійович	154
Надія ЗЯТИК	
Світлана Роговська	158

ЮВІЛЯРИ ЛЕМКОВИНИ

Іван Сухий	159
------------------	-----

Анна ВОЛОШИНСЬКА

Богдан Пастух 161

Богдан ПАСТУХ

Щоб серцю моему не скоритися волі... 162

Іван ЧЕЛАК

Великі артисти нашого народу 163

Федір ЛАБИК

«Студеньці» з Калуша — 20 років..... 168

ВІТАЄМО

..... 173

ПАМ'ЯТЬ ДЛЯ МАЙБУТНІХ ПОКОЛІНЬ**Галина ЦЕРБА**

Про Омеляна Цербу з села Свіржова Руська 175

Життєвий шлях Василя Челака 179

Володимир ШЕЛЕПЕЦЬ

За Україну 181

Іван КРАСОВСЬКИЙ

Своїм мистецтвом збагатив культуру США 185

Іван КРАСОВСЬКИЙ

У вінок пам'яті славному синові — славного Батька 186

Іван КРАСОВСЬКИЙ

Популяризатор лемківського мистецтва різьби на півдні України..... 186

Руслан БІГАНІЧ-ГАРГАЙ

Лука Біганич 187

Василь АНТОНІВ

Зі мною і в мені... 188

Іван КРАСОВСЬКИЙ

Юліан Тарнович — заслужений діяч... 194

Ярослава ВЕЛИЧКО

Він любив нас усіх, та найбільше любив Україну..... 199

Василь ГОРИНЬ	
“Ой верше, мій верше...”	208
Іван КРАСОВСЬКИЙ	
Красу рідного краю подарував небесам	211

СТАРІ СВІТЛИНИ ЛЕМКІВСЬКИХ РОДИН

Мирослав ДМИТРАХ	
Родина Мирослава Дмитраха	213
Леся КОЗУБ	
Щось втрачене або давно забуте	214
Любов ТУЗ	
Стара світлина	216

ЛІТЕРАТУРНИМИ СТЕЖКАМИ

Володимир ЧАБАН	
Земля обітована	217
Мирон ГОЛОВАТИЙ	
З Швейком за Цісаря	219
Володимир ТИМЦЬО	
Лемківщина	223
Юрій ГАВРИЛЮК	
Про місяць над Новицею, або й іншим лемківським селом...	224
Ігор КАЛИНЕЦЬ	
Зелене	225
Ганна ГУЛА	
Триєдині: старші, молодші і правда з ними	226

ВІДІЙШЛИ У ВІЧНІСТЬ

Пам'яті Ганни Гули	228
Олеся ПАСТЕРНАК	
У домовину поклали першу його вишивану ікону...	228

Любов ТЕПЛА

Пам'яті Вчителя	229
24 жовтня відійшов у вічність А. Петришак.....	231

МИСТЕЦТВО. КУЛЬТУРА. ОСВІТА.**Світлана РОГОВСЬКА**

Прощання з Колядою.....	232
-------------------------	-----

Надія ЗЯТИК-САПЕЛЯК

Всім фестивалям фестиваль!.....	232
---------------------------------	-----

Марія ОПАЛИНСЬКА-ХОМИН

Відкриття виставки.....	235
-------------------------	-----

Остап ЧЕРЕМШИНСЬКИЙ, Романа ЧЕРЕМШИНСЬКА

Володимир Гнатюк — дослідник Лемківщини.....	235
--	-----

Ольга КРОВИЦЬКА

Фестиваль коляди з лемківськими мотивами	239
--	-----

Анна КИРПАН

Не лише про Ягільницю	240
-----------------------------	-----

Анна КИРПАН

Кличе Зелена неділя.....	243
--------------------------	-----

Карпати не розлучать нас!	245
---------------------------------	-----

Надія БОРТНЯК

Творчість Любомири Нарозі.....	246
--------------------------------	-----

Віра, Надія, Любов.	248
--------------------------	-----

Лілія ПЛАХТІЙ

„Идеме, идеме згори до долини, идеме глядати той нової родини“	249
--	-----

КНИЖКОВІ НОВИНИ, РЕЦЕНЗІЇ, ПРЕЗЕНТАЦІЇ.....	252
---	-----

НАША КУХНЯ	258
------------------	-----

ПОСЬМІЙМЕ СЯ.....	262
-------------------	-----

ОГОЛОШЕННЯ	262
------------------	-----

ЛЕМКІВСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ.....	262
-----------------------------	-----

Науково-популярне видання

ЛЕМКІВСЬКИЙ КАЛЕНДАР

на 2012 рік (з додатком)

А л ь м а н а х

Редакційна колегія:

Упорядник — Люба СМЕРЕКАНИЧ

Редактор — Ольга КРОВИЦЬКА, кандидат філологічних наук

Коректор — Михайло СМЕРЕКАНИЧ

Комп'ютерне верстання — Борис МАЦЬКО

Відповідальні за випуск — Петро ГАНДЯК, Олег ДУК

Підписано до друку 29.12.11

Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Друк офсетний. Зам. № 422/29-12

Ум. друк. арк. 16,27.

Наклад 1000 прим.

Видавництво "СЛОЛОМ"

79008 Україна, м. Львів, вул. Краківська, 9

Тел./факс: (380-32) 297-55-47.

E-mail: spolom@mail.lviv.ua

Свідомство держсестру:

серія ДК, № 2038 від 02.02.2005 р.

Друк ФОП Гуменецький М. В.

81630 Львівська обл., Миколаївський р-н,

с. Гонятин, вул. Польова, 10

Свідомство держсестру:

№ 083613 від 18.08.2008 р.

Лемківський календар на 2012 р. [Текст] : альманах. — Львів : Сполом, 2011.
— 280 с. іл.

ISBN 978-966-665-645-5

Це видання є своєрідним екскурсом в історію Лемківщини, документальним свідченням незнищенності народних звичаїв, культури і традицій.

Для широкого кола читачів.

ББК 92.5 УКР

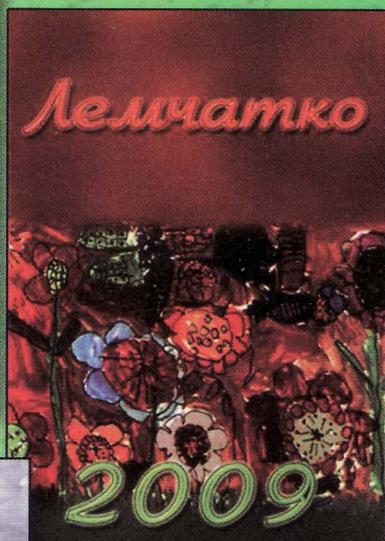
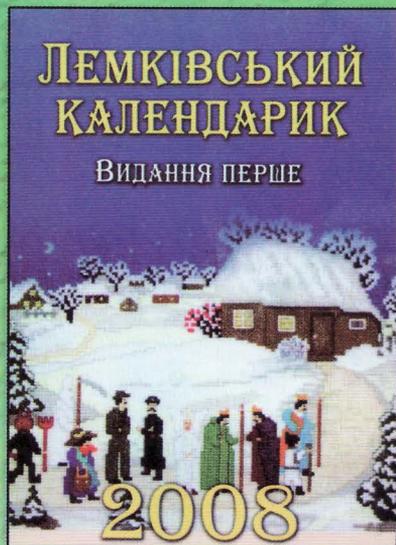
Л 44

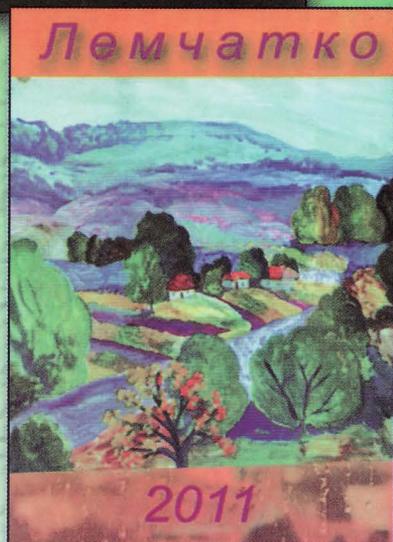
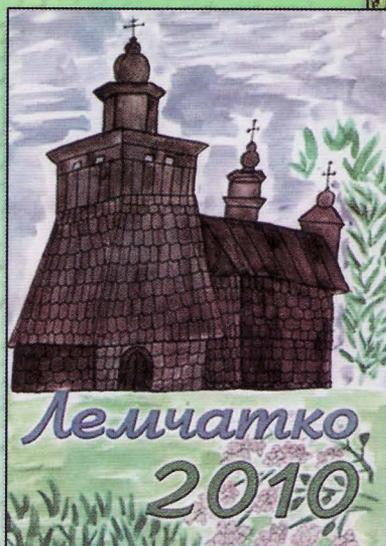
ВНЕШНЯЯ ПЕРЕВОДЧИНА
НАШЕ
"ПЕРЕВОДЧИНА"

Лемчатко

5 років!

2
0
1
2

Додаток до „Лемківського календаря – 2012”

Число №5

ЛЕМЧАТКО

ЛЬВІВ
СПОЛОМ
2011

УДК 082 (477) (059)

ББК 92.5

Л 44

«Лемчатко» - дитячий щорічник.

Тут зібрані як давні, так і нові оповідки з історії рідного краю.

Поезія, легенди та казки, цікаві новини та репортажі — все це розширює кругозір дитини. Минуле дивним чином формує наше майбутнє, без нього неможливо оцінити і збагнути культурне та наукове надбання народу, красу рідної землі.

А як відомо, усі ми родом з дитинства.

Популяризація дитячої творчості, виховання почуття любові та патріотизму — одне з найважливіших завдань «Лемчатка».

Для дітей дошкільного, молодшого та середнього шкільного віку.

На 1-ій сторінці обкладинки:

«Лемчатку» 5 років!

Обкладинки перших чотирьох видань.

На 4-ій сторінці обкладинки:

Маленька лемкиня на ватрі у м.Монастириська.

Світлина В.Солинка.

© Смереканич Л. М., упоряд., 2011

© Фондація дослідження

Лемківщини у Львові, 2011

ISBN 978-966-665-645-5

© В-во «СПОЛОМ», 2011

ВІТАЮ!

Ну ось і перший ЮВІЛЕЙ!

5 років — мало, чи багато?! Якщо говорити про дитину — це вік надзвичайно цікавий. Багато діточок уже знають букви, а дехто залюбки самотужки читає казочку і мріє про те, аби стати таким, як його улюблений герой. Цей вік, наче дзвіночок, який поволі спрямовує думки дитини про школу. Отже, це надзвичайно важлива щаблина у житті.

А що говорити про книжечку, таку маленьку, гарненьку з промовистою назвою «Лемчатко», якій виповнюється 5 років? Ось вона у Ваших рученятах — п'яте ювілейне видання! Наче учора несміло зроблені кроки, але по-дитячому стрімкі. Один, два, три, чотири, п'ять — так легко полічити, а за тими цифрами — вир подій, море ідей, чарівний світ танцю, поезії, мистецтва, а скільки історій, казок, легенд!..

Працюючи для Вас, дорогі лемчатка, хотілося б, щоб Ви були активнішими: відірвітьися на хвилюк від комп'ютерів, телевізорів і подивітьися на небо, яке проводить сонечко; це означає, що закінчується день... Нікуди не втечуть і не закінчатся мовчазні прилади, а минулого дня вже не повернути! Спілкування з рідними, близькими, дотики їхніх теплих рук і найщиріші погляди не живуть у жодному найновішому телевізорі, книжок можна читати скільки завгодно, вони можуть бути і біля ліжечка, їх можна носити біля себе довго-довго, чого не скажеш про комп'ютер!

Все у Ваших рученятах! Учїться і будьте слухняними, шануйте старших, мрійте, фантазуйте, дивуйте своїми талантами. І пам'ятайте, «Лемчатко» живе для Вас!

Ваше Лемчатко

Марія Чумарна
(Альбом «Вишивання долі»)

Фалдована спідниця. Вишивана запаска.
На залежаній сорочці — коралів довгі разки.

І свічечка воскова — як вбогий снопик жита
на полі бездиханнім з гаптованого цвіту.

До шлюбу одягала — тремтіли білі руки...
У скрині поховала до вічної розлуки.

А нині не здригнеться ні серце, ні мізинець, —
зібралась, як до шлюбу, на вічний той гостинець.

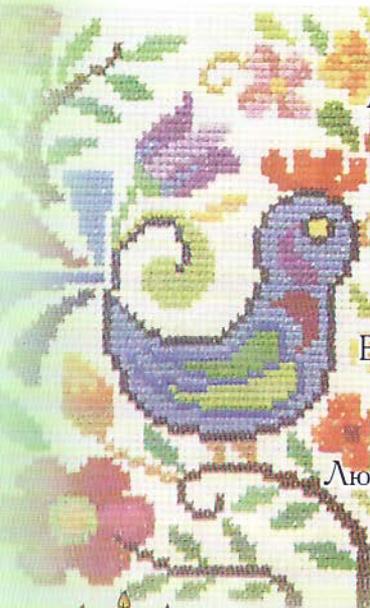
Усе їй відболіло. Всі літа відшуміли.
І невідступна мука стоїть в ногах несміло.

А на лиці смиреннім, відречено-спокійнім,
спочило дивне світло у тихому горінні...

Така була я, діти, іду від вас такою.
Нарешті дочекалась святого супокою.

Все вимела із хати — всі болі, всю гризоту,
А вам я залишаю нескінчену роботу:

Любіться, признавайтесь до роду, до родини,
І будьте молодими, і будьте молодими...

Відходила у квітах, у давнім гаптуванні...
Кому воно потрібне, те бабине убрання?

Ніхто і не погляне за тими рушниками!
Що баба в древню скриню назносила роками.

Ні в кому не заплаче бабусина примівка
Ні те шиття тоненьке — шовкова облямівка...

Усе забрала баба. І навіть ту образу,
що не вдягла сорочки онученька ні разу.

Усе вона забрала. А ми й не пильнували.
До смерті не збагнемо, чого нам бракувало...

Редакція «Лемчатка» запрошує діточок, які захоплюються вишивкою подавати світлини своїх робіт. Можуть бути Ваші вироби з авторськими орнаментами, або відшиті з бабусиних вишиванок. Це стане великим внеском у збереження та примноження прекрасної лемківської вишивки. Також нам буде цікаво опублікувати розповіді про вишиті родинні реліквії, які бережно передаються з покоління у покоління. Яке місце у вашому житті займає вишиванка?

Виховання прекрасного

Школа-ліцей “Аріяна” — ця назва сягає часів сивої давнини. Усі, хто цікавиться історією своєї держави, знають, що це перша назва стародавньої України — Арії як державного утворення на Прикарпатті у V тисячолітті до нашої ери.

У цій школі працює директором Сватко Юрій Іванович: вимогливий, працьовитий, вміє організовувати колектив, відданий своїй роботі.

Вчиться там Волошин Олеся в третьому класі, захоплена від учительки Регели Ольги Ярославівни — класний керівник цього класу. Вчителька — мудра, талановита, вимоглива до учнів, але щира і доброзичлива до них. Вони відповідають їй теж любов'ю.

Учні 3-Б класу.

У центрі класний керівник Регела Ольга Ярославівна.

Крім праці на уроках, постійно готує цікаві дитячі ранки. Перший ранок, який я відвідала, був присвячений матерям і бабусям. У підготовці до свята допомагали вчителі музики і хореографії. Я була приємно вражена від побаченого і почутого.

Друге свято вчителька присвятила Великодню “А вже весна! А вже Великдень!”.

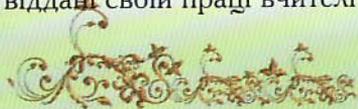
Які прекрасні традиції у нашого народу: випікання пасок, писання писанок і крашанок. Із усім цим надбанням люди йдуть у церкву, гарно одягнені, у вишиванках, кошики, прикрашені рушниками, барвінком та іншим зіллям. Всю цю велич і красу Ольга Ярославівна відобразила у своєму сценарії “А вже весна! А вже Великдень!”. Діти співали, розповідали оповідання, декламували вірші, ставили сценки про народні традиції.

Крім виховних заходів, вчителька організовує цікаві екскурсії у ботанічний сад, Шевченківський гай. Діти приємно вражені від бойківської та лемківської церков. Лемківська церква оригінально обгороджена, біля неї посаджено багато квітів, кущів — це наче мініатюрний чудовий парк, який нагадує лемкам про їх рідний край.

Хотілось би, щоб у всіх школах виховували наших дітей такі віддані своїй праці вчителі як Ольга Ярославівна Регела.

*Класний керівник 3-Б класу
Регела Ольга Ярославівна,
її учні Волошин Олеся
і однокласник Володя.*

Весняні ранки

Казка

Одного весняного ранку випала роса, рослини взялися її пити, квіти розквітати.

Прийшли звірі до струмочка напиться водички, замилювалися на чудову природу, все ожило: квіти ромашки, фіалки і інші.

Але тут до звірят приплентався ведмідь — злий, недобрий. Почав кричати:

— Чого це ви на моїй території? Вкусив зайчика, подряпав косяку, зробив з лисячого хвоста опудало.

Всі звірята розбіглися, але лисичка вирішила помститись йому.

— Ой ведмедику, не гнівайся на нас. — Я тепер зараз заведу на таку поляну, де багато вуликів з медом.

Ведмідь зупинився, почав прислухатися, що верзе лисичка.

— Пішли за мною.

— Ти іди наперед, а я буду тобі говорити, куди йти.

Привела лисичка його до вуликів. А тут сторож побачив ведмедика і натравив на нього маленьких молодих собачат. Вони почали гавкати на нього, доганяти його. Ведмедик втікав, ледве прибіг до кінця лісу і не знав зі страху як повернутися до своєї барлоги. — І подумав: “Ну і хитра лисичка. Я тебе розірву як зустріну”.

Отакій невдалий ранок видався для ведмедика.

Снігурі

Казка

Багато пташок відлетіли в теплі краї: лелеки, журавлі, дикі гуси. Особливо тужливу, невеселу пісню курликали журавлі, прощаючись з рідним краєм.

Сороки, ворони, синички зібралися гуртом на дереві. Почали сумувати, як же нам тут зимувати?

І тут хмари розступились, виглянуло сонечко, не знати звідки налетіла зграя чудових пернатих молодих снігурів.

Веселі, щасливі вони чемно привіталися з місцевими пташками. Але сонечко скоро заховалося за хмари, почало темніти і молоді птахи засумували “Ой ми такі голодні, а де ми будемо ночувати?” Порадилась сорока з вороною, як же нам пригостити цих гостей і почали шукати харчі для них. Ворона принесла кусок засушеної булки, сорока роздобула якогось сира, пташки підкрипились трошки, але боялися холоду. — Де ми будемо ночувати? І тут на виручку прийшли горобчики.

— Он там високий будинок, є в ньому отвори, через які можна пролізти на горище.

Молоді снігурі забрались на горище і щасливо заснули.

На другий день прилетіли їхні батьки змучені, сумні. Сорока їх питає:

— Чого такі невеселі?

— Тут зиму легше перебувати. Вона у нас м'яка, іноді тепла, немає таких страшних морозів як в Сибірі.

— Та ми сумуємо, бо погубили своїх дітей. Вони, непослухи, відірвались від нас і не знаємо де вони.

Ворона сплеснула крилами. Та все гаразд у ваших дітей. — Ось вони у тому будинку порозлягались і сплять міцним сном.

Ой скільки то радості було від того дива!

Таку казку розповіла своїм внукам бабуся Надія Волошин.

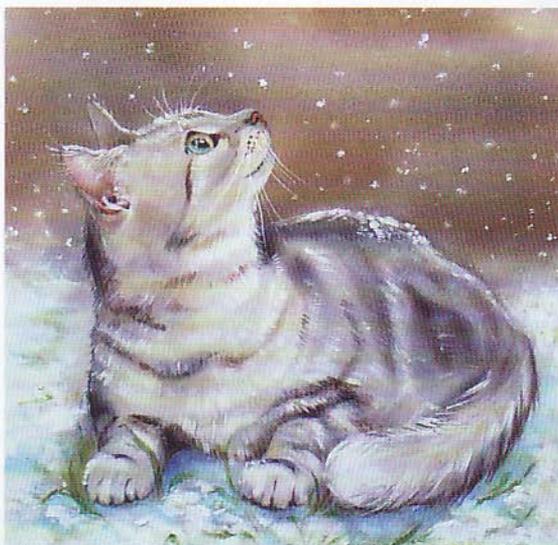
А тепер прочитайте ось цей віршик про домашнього улюбленця!

Про кицю Лапку

Наше Лапеня пухнасте,
Як зайде до нас до хати,
Треться носиком до ніг,
Бо не хоче йти на сніг.

Замуркоче наша киця:
“Я ж слухняна, подивіться,
замуркочу, засипаю
і до постільки вкладаюсь.

Буду добра
і привітна
Лиш до мене
посміхніться.

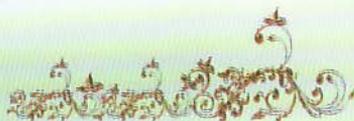

Ще там працює гурток “Шпаки”, в якому вчать дітей театрального мистецтва Любов Борисівна Кінах. Вона сама складає для дітей різні сценарії, присвячені національним українським святкам. Чудове було свято Миколая, Різдвяні вертепи, Свято матері, День Львова. За роки існування театру – 17 років не злічити всієї кількості творчих здобутків.

Казки Наталі Забіли “Весняна казочка”, “Коли зійде місяць”, “Червона шапочка” Оксани Сенатович, всі ці дійства знімалися на Львівському телебаченні. Дуже цікава співпраця “шпаченят” із гуртком образотворчого мистецтва “Бджілка”. Художники разом із своєю вчителькою Наталією Фемех виграли фантастичні паперові ляльки для українського вертепу. А “шпаченята” їх озвучили і створили справжню лялькову різд-

Вихованці школи разом зі своїми учителями.

вяну виставу. Педагог Атрощенко Марія Іванівна навчає дітей незвичайних танців. Разом із колективом сучасної хореографії “Син-Ат”, яким керує Мар’яна “Шпаки” теж співпрацюють.

Це велика і гарна родина, де кожна дитина розвиває свій талант, знаходить справжніх друзів, відчуває тепло і затишок від спілкування, має змогу побувати у чарівному казковому світі театру.

Шановні батьки, приводьте своїх малят у цю чудову школу!

Чому на Великдень святять хрін?

За мотивами лемківсько-надсянської оповідки, коли юдейські воїни приготувались розп’яти Ісуса Христа, то принесли зі собою чотири цвяхи. Але надбїг циган і один цвях вкрав.

Один з воїнів кинувся за циганом навздогін, щоб відібрати цвях, та циган встромив його в землю, і воїн цвяха не знайшов.

Воїни мусіли прибити ноги Ісусові на хресті одним цвяхом. (За те Христос дозволив циганам красти). А на місці, де був встромлений цвях, виріс хрін. Тому хрін і освячують на Великдень. І саме навесні, під час Великодніх свят, він є найсмачніший і найпоживніший.

Записала Марія Горбаль

Вуж

(З циклу "Перекази Старої Білої")

Вужі живуть під хатами біля людей або під хлівами біля худоби. Їх рідко хто бачить, бо вони навчилися ховатися. Людські вужі схожі на домовиків. Хто їх шанує, тому вони допомагають: проганяють кажанів, злих комах і нечисту силу. Розумна господиня завжди ставить десь у куточку мисочку з молоком для вужа. А щоб кіт не поласував чужим добром, треба котову мисочку ставити в іншому кутку, а біля вужової мисочки позначити хрестик. Коров'ячі вужі живуть під корівниками. Їх також треба шанувати, бо коровам від них великий захист. Буває так, що чиєсь зле око нашла на корову порчу, і тоді не допоможе ніщо і ніхто. Крім вужа. Але його треба просити про допомогу. Це не так просто.

Старі люди вміли взувати вужів. Взуті вужі дуже слухняні і роблять усе, що тільки їх попросиш. Та ніхто цього вміння не пам'ятає. Навіть моя бабуся не бачила на очі взутого вужа, але чула, що таке бувало.

В однієї вдови хата стояла під білою кручею прямо над рікою. В норі тієї кручі жив вуж і часто перелазив через подвір'я до ріки. Одного разу вдовиченко грався з товаришами у дворі і заступив вужеві дорогу. Заступив, і не впускав його ні вперед

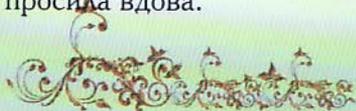

до річки, ні назад до кручі. А тоді діти перевернули плазуна, підчепили лопатою і почали крутити. Крутили, крутили, та й кинули на каміння.

Довго лежав вуж непорушній. Вже думали, що він неживий. А вночі десь дівся...

З того часу хлопець занедужав. І все йому ввижалося, що він у пеклі, і записано йому сорок гріхів за того забитого вужа. Де тільки не шукала вдова помочі — все було марно. Та от якась бабуся підказала їй, що треба виманити вужа з нори вогнем і взути. Рідко кому те вдається, але велике горе робить людей вигадливими і кмітливими.

Ніхто не знав, скільки у вужа ніг, з чого шиють чоботи для вужів. Вдова на свій розсуд назбирала зміїного линовища, повикроювала і пошила чобітки, більші і менші, розклала вогонь проти вужевої нори та й стала чекати. Сім разів затухав вогонь, та сім разів запалювала вона його наново. Нарешті щось у норі заворушилося. Виліз вуж злий та сердитий. Удова кинула голешку позад нього, перекрила йому шлях назад. Затанцював вуж у вогняному колі, піднявся угору, і стало водно його ноги. Вдова мерцій вхопила чобітки і взула дванадцять вужевих ніг. Тоді вуж перестав танцювати, вийшов з вогняного кола, поклонився вдові і запитав, що їй треба. “Прости мого сина і порятуй його”, — зі сльозами в голосі попросила вдова.

На якусь мить вуж зник у річковому верболозі. Потім повернувся з дрібненькою травинкою в роті. Вдова зробила відвару з того зела, хлопець випив його і скоро одужав.

А вуж узяв чоботи з собою. У таких чоботях йому відкрита дорога в усі світи.

Інна Паламар

Обличчям газети стала красуня-куткірчанка

Нещодавно на сцені районного Народного дому (м.Буськ) проходив феєричний конкурс «Панночка-надбужаночка» (див.»ВН» за 7 липня), а наш часопис «Воля народу» не лише виступив його інформаційним спонсором, але й серед учасниць обирав «Панночку-фотогенічність» — так би мовити «обличчя» газети у її рекламних виданнях, календарях. Зробити вибір було важко, адже усі 9 конкурсанток заслуговували на таку номінацію. Усе ж, зваживши за і проти, ми обрали 11-річну Олю Бруцзяк з мальовничого села Куткір. Минулого тижня разом з мамою Галиною вона завітала у редакцію.

За свої 11 років дівчинка досягла чималих вершин — як у навчанні, так і в творчому розвитку. Оля закінчила на «відмінно» 6 клас Куткірської ЗОШ I-II ст., активна учасниця і переможниця шкільних, районних та вокальних конкурсів і олімпіад.

Надзвичайно творча особистість, серйозно займається малюванням, плетінням з бісеру, в'язанням, а найбільше їй до душі складати вірші, в яких відображає свої думки, враження, почуття. До речі, ними списаний не один зошит. Захоплюється іноземними мовами, окрім французької (викладають у школі)

додатково вивчає англійську, португальську.

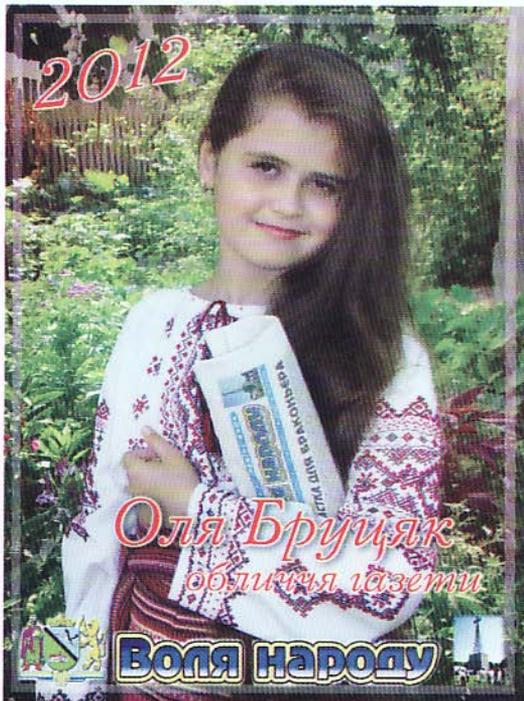
Спілкуючись з Олею, не могла відвести погляду від її довгого густого волосся. Виявляється, вона брала участь у конкурсі «Ой, не ріж косу, бо хорошая».

Дівчинка гарно співає. Вокальні здібності проявилися ще у ранньому віці. Мама Олі, пані Галина — солістка Народної хорової капели «Освітняни», керівник церковного хору, вчитель

музики та християнської етики, педагог-організатор; в районному турі Всеукраїнського конкурсу «Вчитель року — 2011» зайняла II місце з основ християнської етики.. Тож Оля часто з мамою як на репетиціях, так і на виступах. І не дивно, що пісня ще змалечку їй припала до сердечка.

Жодного дня вона не може прожити без улюблених пісень і все, чим займається, супроводжується піснею. У свої півтора рочки заспівала «Червону руту». Як каже мама: «Слів не могли розібрати, проте мелодію наспівувала вірно». А в три — перший виступ на сцені Львівського ліцею, згодом куткірчанка виступала і в Буську — на День вчителя, на святі Івана Купала тощо.

Окрім багатогранності таланту, Оля дуже швидко і легко знаходить спільну мову як з ровесниками, так і людьми стар-

шого віку — до прикладу, конкурс «Панночка-надбужаночка». Для неї все було незнайоме. Але за кілька днів вже встигла зі всіма познайомитись та подружитись.

Ось дивлюсь на довгокосу смуглянку і дивуюсь — як дитина може все встигати і бути успішною у всьому: уроки вивчити, книжку прочитати, позайматись улюбленою справою і мамі по господарству допомогти. Бо ж, попри

усе, Оля — маленька дівчинка, якій все цікаво знати, яка, як і усі дітки, любить бавитись.

Користуючись нагодою, наша номінантка висловила щирю подяку та любов своїм батькам — за їхнє розуміння, підтримку, допомогу; приватному підприємцю Ігорю Іваськіву, котрий запропонував взяти участь у конкурсі «Панночка-надбужаночка»; режисеру-постновнику Любові Огороднік та хореографу-постановнику Мар'яні Зеленській — за їхню віру в кожную конкурсантку, а Михайлу Кадиляку (ФГ «Апогей») — за чудові подарунки.

(Передрук з газети «Воля народу», 14 липня 2011).

Журавель

Журавель живе у світі
Його знають дорослі і діти,
Журавля любить сім'я:
Мама, тато, ти і я.

Журавель приносить діти,
Де є добрая сім'я,
Щоб було чому радіти,
Щоб була у нас рідня.

* * *

Сонечко вмивається
В невеликій річці.
Я йому всміхаюся,
Цій небесній свічці.

Сонечко вмивається,
Щоб нас розбудити
І свої ясні промені
На нас засвітити!

* * *

Прийшла красуня весна,
Принесла нам квіти,
Яка красива пора!
Радіють усі діти.

Прилітають вже пташки,
Луги зеленіють.
Ой, радіють малюки!
Ой, як вже радіють!

* * *

Ой піду я в чисте поле,
Все у ньому є знайоме:
Пшениця і житечко —
Це все миле літечко.

І згадаю я цей дім:
Злагода й тепло у нім
І згадаю садок мій,
Що на Лемківщині моїй.

Там і гори й полонини,
У садах цвітуть калини,
Річечка мала там є,
Щастячко у ній пливе.

Легенда Карпат

Коли сонце сідає за гору і темрява поступово огортає все навколо, вівчарі на полонині заганяють овець в кошари. Самі сідають навколо ватри і починають розказувати казки, легенди і всілякі небилиці.

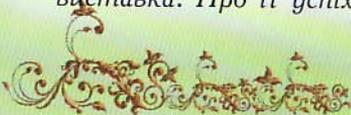
Потріскує хмиз у ватрі. Полум'я то шугає ввєрх, то стелить-ся до землі й переливається кольорами від синьо-зеленого до яскраво-червоного. Старий вівчар, спершись на герлигу, неквапливо починає свою розповідь.

Були в старого Бєскида два сини. Він довго тримав їх глибоко під землею. Коли вони подорослішали, батько вирішив, що пора їм виходить на білий світ. Дав кожному по чарівному камінцю

Малюнок Параццич Надії 14 років. м.Самбір.

(У доробку дівчинки чимало малюнків, навіть була персональна виставка. Про її успіхи — у наступному «Лемчатку».)

і сказав: “Один з вас побіжить на південь до Чорного моря, а другий — на північ до Балтійського. Камінці ці чарівні, помагають вам пробиватися крізь нетрі і скелі. Досягнувши мети, ви повинні повернутись назад; розказати мені про все що бачили в дорозі і принести мені камінці. Вони знадобляться ще іншим моїм дітям”.

Один з синів, той що біг в напрямку півночі, приніс чарівний камінець і розказав що в дорозі він зустрів чарівну дівчину Віслу і тепер вони вже ніколи не розлучаться.

А другий син, який біг на південь, камінця не приніс, бо так захопився навколишньою красою що і про камінець забув.

— А де ж ти його дів? — Запитав, суворо суплячи брови, старий Бескид.

— Стер на дні, — винувато відповів син. І від словосполучення “на дні стер” дістав назву Дністер.

Від того часу пройшло багато літ, але й тепер, вслухавшись про що шумить вода в річці, то можна почути як хвилі шепочуть: “На дні стер, на дні стер...” Але це можна почути тільки тоді, коли навколо абсолютна тишина — не чути чужоземних пісень, що лунають з радіопристроїв і немає галасливих компаній.

А ще хвилі волають: “Люди, не засмічуйте моїх берегів, не зливайте нечистоти в мої води. Бо чинячи так, ви позбавляєте прийдешні покоління можливості милуватися красою моїх берегів, купатися в моїх чистих водах”.

Ось таку легенду розказав старий вівчар.

Бесідуємо по-лемківски

Попрацюйте разом з дорослими!

Дні тижня

Понеділок, вівторок, середа, четвр, п'ятниця, субота, неділя.

Десятки

Десят, двадцет, тридцет, сорок (чотирдесят), п'ятдесят, шістдесят, сімдесят, всемдесят, дев'ятдесят, сто.

Сотні

Сто, двіста, триста, штыріста, п'ятсот, шістсот, сімсот, вісімсот, дев'ятсот, тисьяча.

Числівники від 1 до 10 у відмінках

Н — еден, два, три, штырі, п'ят, шіст, сім (семєро), вісім (осем), дев'десят.

Р — єдного, двох, трьох, штырьох, п'ятох, шєстох, сємох (семєро), осмох (осмєро), дев'ятох (дев'ятєро), десятох (десятєро).

Д — єдному, двом, трьом, штырьом, п'ятым, шєстьом, семирим, осмом (осмєрым).

З — див. на Н.

О — єдним, двома, трьома, штырма, п'ятма (п'ятіма), шістьома, семыма, осмыма, дев'ятерыма, десьятерыма.

М (на) — єднім, двох, трьох, штырьох, п'ятох, шєстох, сємох, осмох, дев'ятох, десятох.

Приповідки та часто вживані вирази

Чым сься не наїж, тым сься и не налижеш.
Немай вірного, не будеш ма́ти зрадного.
Якы гачы, та́кий клин, я́кий о́тец, та́кий сын.
Як ня відиш, так ня маш.
Зба́нок до ча́су во́ду но́сит.
Взяв чорт коро́ву, най бе́ре и те́ля.
Нее́ ры́бы без ко́сти, не́е чво́века без зво́сти.
Не одкла́дай на за́ран, што мо́жеш зроби́ти гне́ска.
Нехотя́чы зы́ли ку́ма па́ця.
По́дте са́ди, бо та́мди не́е ка́ди.

*Матеріал передруковано з «Лемківського словничка» -
Автори: А. Бігуняк, О.Гойсак. Тернопіль, 1997.*

Володимир Прислопський
с. Шилівка
Зінківського району Полтавської області

На фестивалі Писанки у Львові

Веселкою переливались кольори
На фестивалі в древнім Львові,
Коли там лемківські майстрині та майстри
Презентували свої писанки чудові.

На писанках то сонечко сія,
То пташка гордо плине білокрила,
То врожаїться колосом земля,
То квітка ніжні пелюстки розкрила.

То лемко руку дівчині подав,
Бо на взаємність має сподівання,
То поцілунок голубів, що нагадав
Нам ніжне і палке, мов жар, кохання.

Усі ці символи із рук писанкарів
Перетікають з воском на яечка
І залишають різнобарвний слід майстрів
У крапках, комах, хрестиках, кружечках.

І буде жити чудо лемківське в віках,
І фестиваль цей буде рік за роком,
Допоки у дорослих і дітей в руках
Творити буде писачок із воском.

Фоторепортаж з II-го Міжнародного фестивалю «ЛЕМКІВСКА ПИСАНКА»

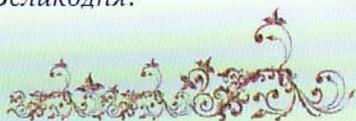
Відбувся 2-3 квітня 2011 року
у Львові, в Дитячій школі народних мистецтв

Отак
народжуються
писанки...

Їдуть писанки до Великодня.

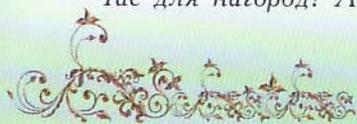

А ця курочка несе... писанки!

Час для нагород! Автор світлин Віктор Солинко.

Час біжить швидко і Ви підростаєте... Так, наче учора ці хлопці та дівчата були маленькими і ходили до школи. Юність — прекрасні роки! Гарячі щирі серця спонукають творити добро і берегти пам'ять свого роду, щоб у свою чергу передати її наступному поколінню. Дорогі наші лемчатка, хай ця діяльність Ваших юних друзів буде гарним прикладом для наслідування.

Орест Ваврух
Валентина Прокопець

Під час «Вирій» на Лемківщині

У серпні цього року кілька членів Львівської обласної молодіжної громадської організації «Молода Лемківщина» мали змогу побувати на землях Лемківщини, які тепер перебувають у складі Польщі та Словаччини. Така нагода випала завдяки участі у таборі-експедиції «Вирій», що вже втретє організовується членами Національної скаутської організації України «Пласт».

Цей захід виконує науково-пошукову та освітню місію. Табір покликаний пізнати, дослідити і, найважливіше, — належним чином вшанувати пам'ять про українців, які колись жили на території Закароння, зокрема на Лемківщині.

Для кожного з учасників «Вирій» залишив різні спогади. Для Валентини Прокопець табір запам'ятався таким:

Безліч захопливих вражень, яскравих спогадів, цікавих мандрівок подарував цей табір своїм учасникам. Спочатку ми відновили цвинтар в селі Подемщина (Любачівщина). Відчистили всю територію цвинтаря від кущів, викорчували пні, підняли із землі і встановили на місце хрести, очистивши їх від моху. Потім з гордістю в серці за виконану добру справу, вирушили в мандрівку Лемківщиною і Західною Бойківщиною. Багато цікавого

довелось побачити: радісні обличчя українців-лемків, які гостинно нас приймали, старовинні українські дерев'яні церкви, що вже сотні років тішать людське око своєю величністю і красою, оповиті якимось нетлінним духом вічності, що зачаровує. А які прекрасні краєвиди Лемківщини! І на жаль повністю спустошені села, де немає й каменя на камені, та безліч українських могил.

Всюди нас гостинно приймали, проводили екскурсії, запрошували знову в гості. Так ми познайомились з Федором Гочем, який заснував Музей лемківської культури в с. Зиндранова. Побували в с. Ждиня, де вже традиційно щороку відбувається фестиваль «Лемківська Ватра». Також відвідали с. Команча та багато інших лемківських сіл. Особливо вразили енергія й молодечий запал, а також незламна віра в щасливе майбутнє України, 80-річного дідуся, колишнього учасника сотні Хріна. Він розповів нам про с. Команчу, про свою непросту долю, а потім, попрощавшись, хвацько сів на велосипед і поїхав, а ми ще довго дивились йому вслід з впевненістю, що обов'язково повернемося.

Інший член «Молодої Лемківщини» Орест Ваврух відгукнувся про експедицію так:

*...Але там на Лемківщині, наші місця святі,
Там на Лемківщині ще стоять наші хати,
Як ти Лемківщино, живеш без нас на самоті?...*

Переспівуючи щоразу рядки цієї пісні я ставлю собі запитання — Чому? Чому так трапилось? Чому моїм предкам випала така доля? Чому сотні тисяч українців неначе з корінням були вирвані з рідної землі, а згодом змушені «приживатись» на зовсім чужій для себе землі? Чому їхнім життям пронісся страшний ураган депортацій та переселень? Як їм там зараз живеться? Яким було їхнє життя до і після тих страшних подій? Що ми, молоді можемо зробити зараз для того, щоб не

зникла пам'ять про ті події і щоб такого більше не повторилось в майбутньому?

Бажання знайти відповіді на ці запитання та відкрити для себе землі, які колись були частиною України, спонукало мене взяти участь у таборі-експедиції «Вирій-2011» та побувати на землях Холмщини, Підляшшя, Любачівщини, Західної Бойківщини, Надсяння та Лемківщини.

Впродовж всієї експедиції мене переповнювали, іноді зовсім протилежні, емоції, то гіркота смутку, то безмежна радість. При спілкуванні з очевидцями подій, які тут відбувались у минулому столітті часто ставало моторошно від почутого, накопичувалась злість до усіх кривдників за злочини, які вони чинили з українцями. З іншого боку приходило усвідомлення того, що зараз вже інший час — час миру, порозуміння і прощення. Час коли мусимо належним чином шанувувати і пам'ятати про тих, хто тут жив і боронив ці землі.

Мандруючи містечками і селами, де колись жили українці і бачачи природу і побут, не переставав милуватися краєвидами. Неймовірної краси місця манили до себе. Кудись зникало відчуття того, що перебуваю за межами України. Старі дерев'яні хати та церкви під гонтом, гори та полонини, ліси та поля, все здавалось особливо рідним і подібним на Українські Карпати. Але рівні, відремонтовані сільські дороги та охайно прибрані узбіччя, яких зараз в Україні не часто можна побачити, нагадували, що це таки інша країна.

Ще довго пам'ятатимемо символічні двері, що встановили вздовж дороги, на згадку про дерев'яні лемківські хати, що колись тут стояли. Залишаться у пам'яті всіх учасників експедиції пісенні вечірні ватри під рясно вкритим зорями небом.

Табір перевершив мої сподівання і мабуть можна говорити про його успішність, якщо, одразу по його завершенню знову хочеться тут побувати та зробити щось корисного для пам'яті про тих, хто жив тут споконвічно.

Зі спогадів учасників табору та зробленої ними роботи можна зробити висновок про те, що ця справа є дуже потрібною у наш час, коли з кожним роком з лиця землі стираються пам'ятки, які свідчать про те, що тут колись жили українці. І не просто жили, а творили багату

Федір Гоч — засновник музею лемківської культури в Зиндранові та комендант експедиції «Вирій» Андрій Котлярчук. Потиск рук після приємного візиту в Зиндранову.

і цікаву своїми звичаями культуру, передавали ці звичаї від покоління до покоління.

Зникають старі церкви, цвинтарі, занедбані поодинокі могили по-

встанців, а з ними і пам'ять про народ. Це відбувається переважно тому, що на цих теренах вже фактично не залишилось людей, які б могли доглянути цвинтар чи подбати про належний вигляд храму. На нас з Вами лежить обов'язок заопікуватись тими об'єктами які ще можна врятувати та утримувати в належному стані, бо кожен піднятий із землі

Учасники експедиції біля церкви в селі Котань, Лемківщина. Копія цієї пам'ятки стоїть в Шевченківському гаю у Львові.

В музеї української культури в словацькому місті Свидник, Лемківщина.

хрест та встановлений на місці, це знак пошани до наших предків, до нашого, часом дуже героїчного, минулого. Ми зобов'язані знати і шанувати свою історію, щоб мати завтра краще майбутнє.

Не забуваймо й про те, що з кожним роком, на жаль, все менше залишається очевидців тих страшних подій, які можуть переповісти нам про той період історії.

Кожен хто має відомості про пам'ятки на території Лемківщини, які потребують опіки та відновлення і надасть конкретну інформацію про такі місця, може бути корисним для організаторів наступного табору-експедиції. Тож закликаємо читачів надати цю інформацію і цим долучитись до спільної доброї справи.

*Табір-експедиція
«Вирій»*

www.vyriy.org.ua

Символічні двері неіснуючого села.

Колискова

Спи дитятко, моє миле, засинай,
Свої очка ти тихенько закривай,
І до ранку хай присняться тобі сни,
Всі зозулі, що літають навкруги...

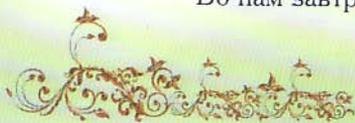
Спи дитятко, моє миле, засинай,
Бо надворі темний вечір, засинай,
Я розкажу тобі байку чарівну
Про країну мрій, дарунків і казок...

Спи дитятко, моє миле, ти вже спи;
Сплять зайчата і кільчата у ліску,
У водоймах риби теж самотньо сплять,
Засинай, моя зозулько, засинай...

Спи дитятко, моє миле, ти вже спиш?
А у лісі, де країна мрій живе,
На поляні, де росте столітній дуб,
В чарівній хатині, там живе старий дідусь...

Спи дитятко, моє миле, ти вже спи,
Вже іде святий Микола в твої сни
І несе в мішку дарунок твій,
Щоб тебе утішити, котику ти мій...

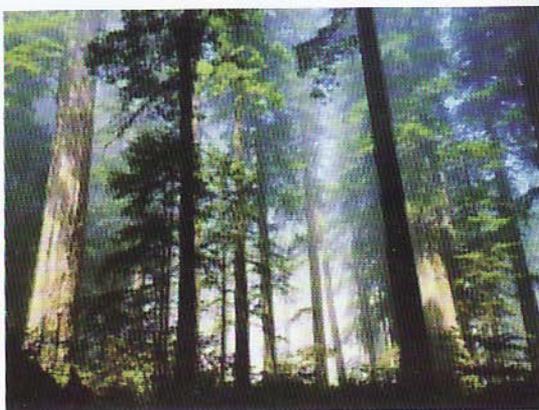
Ти вже спиш, я бачу рибонько моя,
Казка з неба в твої сни уже прийшла,
І я ляжу біля тебе, будем спать,
Бо нам завтра треба рано, золотко, вставать.

Загадки

Вільхи, буки і смереки:
Є ховатись де від спеки.
Масляки, грибки, лисички
І бурчак — початок річки.
Він — невичерпні багатства
І домівка звірів, птаства.

(сіЛ)

Дмухне потайки - і в мить
Всі калюжі льодом склить;
Втім за нігті нишком лізе
І вогнем обличчя ріже.
(зороМ)

Мілан Бобак. Загадки
// Дукля. — 1979. —
Ч.3.

ЗМІСТ

Вітаю!.....	3
«Фалдована спідниця...»	4
Виховання прекрасного.....	6
Весняні ранки	8
Снігурі.....	9
Про кицю Лапку	10
Школа чудес і казкового життя.....	11
Чому на Великдень святять хрін?	13
Вуж	14
Обличчям газети стала красуня-куткірчанка.....	16
Журавель.....	19
Легенда Карпат	21
Бесідуймо по-лемківски	23
Приповідки та часто вживані вирази	24
На фестивалі Писанки у Львові	25
Фоторепортаж з II-го Міжнародного фестивалю «Лемківська писанка»	26
Під час «Вирію» на Лемківщині.....	28
Колискова.....	33
Загадки	34

Літературно-художнє видання

Лемчатко

Додаток до „Лемківського календаря – 2012”

Число №5

Ідея та впорядкування – Люба СМЕРЕКАНИЧ

Редактор – Ольга КРОВИЦЬКА

Комп'ютерне верстання – Борис МАЦЬКО

Відповідальні за випуск – Олег ДУК, Петро ГАНДЯК

Підписано до друку 19.12.10
Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Друк офсетний. Зам. № 410/16-12
Ум. друк. арк. 2,09
Наклад 1000 прим.

Видавництво “СПОЛОМ”
79008 Україна, м. Львів, вул. Краківська, 9
Тел./факс: (380-32) 297-55-47.
E-mail: spolom@mail.lviv.ua
Свідоцтво держреєстру:
серія ДК, № 2038 від 02.02.2005 р.

Друк ФОП Гуменецький М. В.
81630 Львівська обл., Миколаївський р-н,
с. Гонятичі, вул. Польова, 10
Свідоцтво держреєстру:
№ 083613 від 18.08.2008 р.

